COMPEN-DIVM CHRISTIA

MAE RELIGIONIS, DECEM
Libris comprehensum, Heinrycho
Bulingero auctore: nunc primum Germanicteditum, & à studioso quodam è
Germanica lingua in Latinam conversum.

HABES hic, pie Lector, simplicem & breuem summam sideinostra, ex verbo Dei petitam, in qua absque omni contentione & conniciis perspicue traditur, quid omnibus as singulu Christi sidelibus cognitu necessamium sit, quid ab illis sit credendum, faciendum, vitandum, patiendum, er quomodo bea ti hinc mugrare possint. INDICEM verò pracipuorum Capitum religionio nostra, qua in hoc libro explicantur, statim à Prafatione reperses.

TIGVRI

Anne Domini M. D. LXIX.

AD
NVM
Princip
mum L
tem

cisin queri, creden

vbiqui dere, ciani plici ciani quoi

rios Li te

AD ILL VSTRISSI

NVM BT CLARISSIM V M Principem ac dominum, D. Vuilhel num Landgrauium Hassiæ, Comis tem Cattimelibocorum, &c. dominum fuum clementissimum.

BIPS A quotidie experis querela nos mur in grauisimis nostre 2 porum. ratis de religione cotrouersijs, complures (& quoidam non malignos, illis præcipue in lo asinquibus Euangelium Christi no publiellegitime annuntiatur) gravissime conqueri, le quodammodo incertos esse quid medendum, quid item faciendum aut omits rendum sir. Etenim aiunt, eruditos homines vbique terrarú tam acriter inter sese contens dec, & contraria affirmare, ac leiplos quoq; mutuo interim conuitijs proscindere, ut sim plici & indocto homini plane incercum faciant, quò se vertat, quibus fidem adhibeat, quossectetur. Satis quidem librorum con= linbi, verum illos tam esse prolixos ac va= nos, ram ité contrarijs disputationibus quas fimebris involutos, & convitijs exacerbam, vi facile his rebus ab illoru lectione des

serreantur. Effe equidem complures, vive cat, Carechilmos, led adeo breues vt hisle fori non possir satisfieri Itaqi dicunt seddi derare simplicem explicationem, et breuer liquod, quantum fieri possit, compendita fummam vniuerfæ religionis:hoceft, prai pua & maxime necessaria dogmata, delum pra ex verbo Dei, & eodem confirmata ate explicata, abiq; omni cotentione et couin

Quibus de fens opus conscripts

Quamuis auté nostræ gratis hominesta causis prz- sint in aliorum seriptis solertes, fastidiosid queruli, vt nulla ratione illis fatisfieri atque placari possint, ideoque si quis ea moucau morofitate, nihil omnino illis laborandum ac scribendum esset, tamen ego nihilominu meipium huic periculo Deo auspice expofui, ac ratione meæ functionis et communi Christianorum officij, Compendium su Summam Christianæ religionis ac vitæcon scripsi,&in lucem edidi. Primum quiden ac præcipue ad gloriam & honorem Dei,* ad defendendam, explicandam & propaga dam Christianæ religionis veritatem: dem de ve illis inseruirem & etiam eos erudirem, qui verè & ex animo simplicem aliquam & fidelem institutionem desiderant. In horav tem Compendio, pro mea tenuitate &gra tia divinitus concessa, decé dogmata supre positiones tractaui, et sacrarum literaritesti monijs explicui, ac spero me his precipua a

pita reli ripotul roplura et quoti anjque ac in ho bocaffe marun mulunt hocope mg op & mod macon aniolis resled p do, qui pictate quid ill perem cuam l aliqua Hor

> etiam i nouis ac inte haci, & ritaten

Culum

ac peri

ad fide

43

3. K

In

ate

ijs.

an.

8

JUR

tut

us

0

111

W

1 À

K

n

1

L

à

pin religionis nostre, breuisime, quoad fie nporuit, coplexum elle. No equidem igno noplura esse dogmata de quibus disputatur, aquoridie plura ac noua in disputatione vo anquorum etfi nulla fingularis mentio fininocopere, tamé spero me nihilominus horassecutum esse, quod nullum eorum domanim quæ ad pierarem ac falure necestamunt,omissum dici possit. Nihil verò in hocopere disputo, neq; cotrarias distentien escopiniones refuto, id quodalio tepore & modo forfan comodius fieri poterit:nec; eisconatus sum (id quod fieri non potest) minolis & contétiolis hominibus latisfacemeled plane ac simpliciter ex verbo Dei trato,quid de præcipuis dogmatibus ac vera pietatehomini Christiano sentiendum sit, quidillifaciendum aut omittendum: fic vt peremme pijs hominibus, qui nihil aliud quim Deum, pietatem et salutem quærunt aliqua ex parte satisfeciste.

Honorautem omnes, qui præsens opu Adhores. falum lecturi funt, ve pietati, fimplicitati tatem fidei. aperspicuitati religionis & doctrina, atq; mamintegritati vitæ studeant: non autem nous & argutis questionibus dediti sint, atinterim simplicitatem & perspicuitatem fidei, & vitæ integritatem, honestatem, chammem & pieratem negligant, perinde ac fi ad hdei & doctrinæ nostræ cercam cogni-

PRABFATIO

tionem nunquă perueniri possit, acsolum modo in disputationibus & curiosa inuesti. gatione, in sophismatibus & argutijs verfe tur. Fides nostra in Deum de hominum iuft tia & salute, non est infinita & incomprehen fibilis, neg; incerta, in qua perpetuò inuelli gandum & nouæres excogitandæ fint, D. Paulus pleudoprophetas & cos qui fallos dem iactat, perpetuo inquit discere, sed nun quam ad cognitione veritatis peruenire: demá; inflatos este, voluptatis magis quin Dei amates, pietatis speciem habere, sedein vim abnegaffe afferit: & addit, Hos mann sare, ac à talibus caueto. 1. Tim. 6.2. Tima Tametsi verò quidam scripturaru loci ob scuriores sint, illorumq; intellectum quado que pij homines studiose & modeste inqui rant, servata interim norma fidei ac charin tis, non tamen ideo hi peccat, aut veritasiph per se obscura est, non etiam idcirco religio Christiana infinita & adeo multiplex eff, w non à quouis Christiano homine præcipu dogmata religionis nostræ plane & simplio ter, quantum fatis est, cognosci possint. Prateres certum est, Christum Dominumain in vitæ nostræ fine, tum in extremo indica, atq; eriam quouis tempore non contenum fore curiosis quæstionibus, et difficilium no dorum folutione: sed multo magis requirer, vi pura fide, verè, sicut ipse docuit, dereligio

Mart. 7

hortore us & ra Autent

bant, p re, pui sobrie, mo tra

verò la ritate: gloria litater

vigili) expect

> omn tune facie do d

> > ne e loca cis l

4.I

mo

DRAEFATIO.

fti

Tie.

ula

hen

eli.

.D.

66

We

CO/

nàn.

ciu

UCH

M.3.

ob.

do

W

112

ρĥ

gio

V

Už ici

2

m

0,

10

4

mloquamur, & piè viuamus, Quamobrena honoromnes fideles, cos præfertim qui noundaras res cupide apperunt, ve à Deo po Went simplicem ac tranquillam mentem, quolua curiolitatem, qua le & alios perturbant, possint abijcere, ac piè & modeste agen, pure & simpliciter credere, atque de fide bbric, moderate ac piè loqui: sic vt sint animorranquillo & erga Deum pacato, fidem verò sua modestia, honestate, fidelitate, cha= ninteaccæteris virtutibus declarent, diuina plorizer honoris causa, & ad hominum vtiliatempcemendatione: & postremò, vt in vigilijsac precationibus aduentum Domini experient. Arque hic finis & scopus mihi in hocopere conscribendo propositus fuit.

Quamobrem in hoc operetraditur, quid omnibus ac singulis Christi fidelibus cogni- Ordo halus mnecessarium sit, quid ab illis sit credendu, heiendum, vitandum, patiendum, quomodo denique beate ex hac vita excedere pose sm. Quo autem vniuersa hæc optimo ordine explicare possem, rem omnem in decem locostotidemá; Libros digesti. 1. De Biblidislaipturis, 2. De Deo eiusq; excellentisimisoperibus.3. De peccato & pæna peccati. 4.Delege divina.5.De gratia & iustificationeper Christum. 6. De fide & Euangelio. 7. De oratione & inuocatione. 8. De sacramentis.9. Debonis operibus. 10. De morte

PRABEATIO

beata & fine rerum omnium. Ceterumin rum locorum explicatione hoc ordineini gulis Libris vius fum, Primu omniu Pan chen pono seu breuem summa totius libe idá; literarum maiusculis characteribus. inde per aliquot capita singulas partes hu ius summæ copiosius explico. Ac capitaqui dem in vniuerso opere sunt 10. Hacautele ui summa seu Perioche illis inserurevola qui in omnibus causis ipsius causa acreili stantiam vno quasi obtutu simul vniugia cognoscere desiderant. Ipsa autem explique tione sequentium capitum, quatenus Do mihi gratiam sua largitus est et à me fein tuit, sic ea confirmatur que in ipsa Periode tradita fuerunt, vt nihil neque obscuring dubii insit.

Quomodo hoc opus le

Singulari verò studio testimonia fami gendum fit. literarum notatis capitum numeris addus, indicans vbi nam fingula in facris literis co piosius explicata aut conrmata inuenirio sint. Nam non vbique omnia verboiimi me descripta sunt: alioqui enim opus hocal mium excreuisset. Quapropter rogo studios sos Lectores huius operis, ve idem hich ciant quod ecclesiæ Berrhæensis homine fecisse leguntur, qui auditis concionibus Pauli, domi inquirebant, an illa sacris la teris hoc modo traderentur quo Paulus do cuerat, Ita etiam ipli studiose quærant &

A40.17.

confider proraru ideo pet Nam hi mod c

eòac ce Simi hocop uocare adlacri teris tr des no au me confir nonfi

> nto à melic aci to an

> dedu

cibu &la fau Den do bu

P

po vel int

considerent argumenta seu testimonia scriprurarum ad quæ iplos remitto. Hoc autem ideo peto, ve quiuis de ipla caula certus fit. Nam his omnibus quæ facris literis fundan. w& confirmantur, quiuis Christianus tu-

macerto acquiescere potest.

his

8 8 3

hy

a din

chre

olui

ilub

rían

iq

)a

Ipo

oche

100

ani

IXI

COF

DO nà

ni-

101

9:

Ci 113

1

Simul etiam restor, me omnes illos qui Duniaxes hocopus lecturi sunt, nolle à sacris literis a facris literis nis nitendo more, fed potius remittere atque deducere effe. adfacra Biblia:præterea, me in hoc & in cæunismeis scriptis petere, vt meis verbis fides non adhibeatur, nisi liquide deprehenda nu mea illa testimonije sacrarum literarum confirmari & illis niti. Quæcunque enim non funt desumpta ex verbo Dei, aut ex co deduci & demonstrari non possunt, illa memo anobis nihili æstimari debent. Quod si meliora inde proferantur & doceantur, iure acima meiplo tum à cæteris fidelibus gra wanimo recipienda sunt.

Permotus autem charitate, atque etia pre abus & flagitatione fidelium, studium hoc &labore, (in quo mihi nullius fraudis conkiuslum) fidelium voluntati & vtilitati im pendi. Simul etiam agnosco plures viros do dos & exercitatos esse, qui torum hoc nego hum melius, planius & breuius explicare possint, quos etiam ve hoc faciant hortor, ac velim me illis hac re occasionem præbuiste: interim tamen spero hunc meum laborem

Ope M

fum Cl

Arilsin

haftrils

referu

ben

pijs ac sanis mentibus gratum fore. Iuque Deum etiam precor ac rogo, vt sua gratial ficiat vt hic meus labor, quo animo à messe sceptus est, sic faciat ad ipsius gloriam, side lium vtilitatem, pacem, tranquillitatem falutem, Amen.

Dedicatio.

Cum verò vetus & laudabilis mos sit, & ad nostra vsq; tempora seruatus, Principi bus, Civitatibus ac claris & omni virtuto natis ac benemeritis hominibus labores a libros dedicandi, te elegi, Illustrisime Prin ceps, cui hunc meum laborem dedicarem vipote amanti diuinam veritatem, Euango licam religionem & Christianam simplice tatem, quo C. T. confirmetur ad ambulandum & perseuerandum in via Domini,via infiftas Illustrissimi & Clarissimi Principi ac Domini D. Philippi Landgrauij Hesia, &c. parentis tui optimi, vestigijs, in cuiu fortitudine, patientia, arque constantiaper feuerans, ad eius exemplum pergas propa gare verè Euangelicam religione verbumq Dei, fideles item ministros ecclesiz fouer ac fustentare, facras scholas & studiabona rum literarum prouehere, ius & zquum, pa cem & tranquillitatem conservare, paupe res, viduas ac pupillos tueri, inique oppres fos ab iniuria defendere. Demisse autemro go, ve hanc meam dedicationem à me C.T. deditissimo, benigno ammo recipias. Des

Opt Max. per Filium suum Dominum lesum Christum, virtute Spiritus sancti, Illustrissimum parentem tuum, tuam ej. C.ac Ilsustrissimam domum Hessiacam omnem eji
sustrissimam Principatum sua gratia perpetud
benigne tueatur ac conseruet. Tiguri
primaria Heluetiorum vrbe, Anno Domini M. D. LVI.
Mense Martio.

C. T.

qu

ad

efo

fide

må

it, &

Cipi

ite or ics at Prin-

rem,

licie lanvic

cipis

siz, uiui perppamq iere naperec-T. deditissimus

Heinrychus Bullingerus, ecclesia Tig.ministos.

BLENCHUS PRABCIPVO

operis Libris explicantur.

De sacra Biblica scriptura.
Enomine Bibliorum. Quid sit vetus et no.
uum Testamentum: numerus et nominelle
blicorum librorum.

Scripturis credendum, vipote verbo Deia:

thentico, or integro acinuiolato.

Biblicam scripturam plene perfected; compre hendere & tradere omnem pietatë: ab omnibu item legendam esse: ac solam in causis sidei iudicem esse constituendam.

Biblicas scripturas perspicue scriptus esse acim telligi posse.

De traditionibus et institutis Patrum: de vetus flate; multitudine; sanctitate, eruditione doctor rum, quidnam faciant contra scripturas.

2. De Deo eiusq; excelletissimis operib.

Deum vnum esse substantia, trinum personi, creatorem er gubernatorem cæli acterre.

Homine bonii creatii esse, sua aut culpa lapsim esse, sed tame à Deo ex gratia denuo reparatum,

Deum homines fædere sibi obstrinxisse: acquo modo Deus rectè colendus sit: quomodo itemves teres salutem sint adepti.

3. De Peccato & Pæna peccati

De Peccati origine, progressu er operatione.

Esse Originis peccatum, deinde quid sit, et que eius esse a.

De A peribus

> Lege acdece Deur

or cole

Des Des

Con

De! De!

De s.

Que Deia Gri

ftitia ftra

per Fi

I

INDEX.

De Aduali peccato, et diversis peccatorum ge neribus:item de pæna peccati.

De Lege diuina.

ugiabipso Deo publicată esse. Divisio legis, adrepreceptorum enumeratio et explicatio. Deum vnum ac solum agnoscendum, adorandu o colendum effe.

De Simulachris.

0

t no:

a Bin

iae

pre

ibu

udi-

ine

the

to:

). 115,

1

M,

110

ts

De Sanctificatione divini nominis.

De Ferijs, & de Costibus ecclesiasticis. Contra cades, adulteria, furta, mendacia ac do los malos, or pravas cupiditates.

De Ceremonijs & Iudicijs diuina legis. De Fine & Vsu legis, quare lata sit. De Impletione & Abrogatione legis.

5. De Gratia Dei & lustificatione per Christum.

Quid sit iustificare: item peccatores ex gratia Deiabsque lege Deo reconciliari.

Gratiam Deiper Christum peccatoribus exhi= bri:Christum enim legi satisfecisse, ac nostraiu fitiam factum esse, cum morte sua peccata no= frapersoluerit, ac nos perfectos fecerit.

luftitia Christi no operibus, sed sola fide à nobis prapinostrăq; fieri:ideoq; solă fide iustificare. Fideles per Christum perfecte à culpa er pæna Molui, & omnia in solo Christo possidere.

6. De Fide & Euangelio. Fidem non solum mentis notitiam, sed etia fir= Manimi fiduciă esse, ac dutaxat verbo Dei niti.

INDEX.

De 12. articulis fidei Christiane, corung un

De creatione, ac Deum, unicum nostrum De

ac patrem effe.

De redemptione & Christo Iesu uero Deva homime: Christum duas naturas in una inseparabili persona conservare, conceptum esse ex spiritus etto, natum ex Maria uirgine, crucifixum acmos tuum esse, descendisse ad inseros, tertia die resum xisse à mortuis, ascendisse in cœlos, sedere ad dexi ram Dei patris, ac inde uenturum esse ad indica dum vivos ac mortuos.

De spiritu sancto er nostra sanctificatione.

De sancta catholica Christiana gecclesia.

De remissione peccatorum, resurrectione cani or uita aterna, sideles item in Christo uiuere.

De ordine & instituto Dei in side donuni, plantanda, augenda, & conseruanda.

De ministris Christi & ecclesiæ, eorumgos

ficio.

De clauibus ecclesiæ quibus regnum colorm aperitur er clauditur.

De sacri Euangelij prædicatione.

De prædicatione pænitemiæ, ac quomodosepo cator ad Deum conuertat: item de castigationer remedis peccantium.

Quenam sit uita Christiana ac uere poeniten,

ac de pugna fidelium.

7. De inuocatione & orationibus fidelium.

Oran

Or

D

Ch

chri

tion

fima effe.

C

T

di

effe.

INDEX

Orandum esse, atque sidelium preces non esse

Qualitoratio, quas partes uel species habeat: itemuli er quando orandum sit.

Qualis nam effe debeat oratio.

Dam folum ac non etiam creaturas invocandas

esse.
In Deo duntaxat universa bona, cunctaq; quæ
hominibus necessaria sunt inveniri.

Christum unicum nostrum coram Deo mediato um er intercessorem esse, ideoá; sidelibus per Christum duntaxat Deum inuocandum esse.

christum peccatores ad se nocare illisq; gra-

tion fuam offerre.

LHA

Dra

Deog

Crabili

ufar

mars

17772

dezir

ica

mi

nde,

of

THE

peo

0

713.

414

Onomodo orandum sit, o omnium præstantise simam orandi formulam nobis à Christo traditam esse.

Breuk explicatio Orationis Dominica.

8. De facrofanctis facramentis.

Quomodo sacramenta, que prædicationi Euan gelij à Domino addita sunt, consecrentur & sans Aiscentur.

Quare facramenta signa nomimentur, cur inftituta sint, ac quot nam sint sacramenta in esclesia Christi.

De differentia sacramentorum ueteris ac noui

Desacro Baptismo, er de Pedobaptismo.

De Cana Domini, quo ritu er quibus de caufis
i Domino instituta sit, quomodo ité celebranda

INDEX.

De corporea, spirituali er sacramentalina ducatione ueri corporis Christi:de presentia Chi Stim Coena.

De usu Cænæ Domini, ac quomodo se sideles

illam preparent.

De Bonis operibus.

Pideles facere uere bona opera, er illa non elk mutilia, Deum enim illa præmijs afficere, sedtuni fideles nullum hic constituere meritum.

Que nam sint uere bona opera fidelium,

De Scandalis.

De Cruce er afflictione, ac Patientia fidelin Breuis enumeratio bonorum operum, que d omnibus omnium ordinum hominibus ex unt Dei fieri poffunt.

10. De Morte & omnium rerum fine,

Quid sit mors:morte certa effe, horam autra mortis incertam:animas immortales effe:ac perpa tuò mortem hominibus esse meditandam.

Quomodo Christianus homo ad felicem obita

Tefe preparare posit.

Fideles rectà à morte corporea migrarem eta nam felicitatem, neg; ulla supplicia aut poenas post

mortem perferre.

Finem omniu rerum appropinquare, signation que Iudicium precessura dicutur facta esfe, ideoq eduentum Domini ab omnibus expectandu, et fo dulo uigilandum ac orandum effe.

BI

COTT

pe (

gin

do

ne

mi

cal

pti

CO

eff be

DE SACRA BIBLICA SCRI-

PTVRA VETERIS & noui Testamenti Liber I.

clesal

tame

lim.

ne,

uten

erpe

itus

eter

pos

item cog

t fer

DB

PERIOCHE.

MNIVM & fingulos rum Christi fidelium scireinterest, sacris Biblicis fcripturis ueteris ac nos ui Testameti, abs pomni contradictione credendu esse. Quip pe cum sint uerum Dei uerbum, di= uinitus inspiratum, atch à feipsis audoritatem ac fide habeat, ita ut non necesse site eastern ab ecclesia aut ho= minibus authenticas fieri. Præterea eandem scripturam uere ac incorru= pie, à sanctis prophetis & apostolis conscriptam & mundo propositam elle: plene item & perspicue compre bendere, ac tradere omnia illa, quæ

DE SCRIPTVRA

ad pietate ac salute necessaria sun ab omnibus etiam hominibus legen das & audiendas effe facras scriptu ras, scire debemus. Omnes causal controuersiæ religionis ex sacrislin ris dijudicari & comprobari debent Qua uerò his non consentiunt au etiam aduerfantur, ab ijs cauendum eft, sue nominentur Traditiones, s ue Statuta maiorum, aut quodeung tandem aliud nomen habeat:eifien dem à pluribus aut à paucis, aberudi tis, aut ab ineruditis, uel proponantur uel recipiantur: quauis commu ni consensu recepta & in usu fuerin quantocue tandem tempore. Nam uerbum Dei merito omnibus rebu anteponi debet, cu auctor eius ipla sit ueritas, Deus ipse æternus ato mnipotens. Hæc autemomnia vera & certa esse, testimonijs sacrarum literarum, sequentibus capitibus, confirmabimus.

Di

gitur.

nanci

ricu [

Me,

mbil pter

effet

nes d

terr

toru

legi lıbr

> cra blie

ide

fo

tio

tai

bo

ne

fign

De facris Biblicis scripturis ueteris ac noui Testamenti. Cap. I.

funt

gen

1ptu

fæ &

islice

bent.

t aut

dum

es, fi

ung

i ea

rudi

nan-

mu:

erint Vam

ebus

ipla

\$ 0s

74 66

rum,

DI

Ccripture nomen omnibus scriptis tribuitur, ue Jrum hic facri & Biblici nomine à reliquis seiun gum, rdique enim scripture non sunt tales. Nomi nantur autem Biblicæ scripturæ, sanctæ, quod à spi= Sacra Biriusanto inspirate, à sanctis hominibus conscris ptura. ne, ad Deum fanctu deducunt , ac nihil nift fanctu, mbil prophanum, nullos errores docent. Quapros per David Pfalmo 19. Præceptum domini purum esse inquit, illuminans oculos: @ 12.Psalmo, Sermo no domini, inquit, sermones puri, quasi argeneu à terra defecatum er septies igne excoctum.

Bibliorum nomen Græcum est, ac Latinis libros Biblia. significat. Quemadmodum enim regum ac impera torum libri funt, commentaria prouinciarum, priui legiorum, legum, ac fœderum: ita etiam diuini sunt librid Deo hom imibus traditi, qui usitato nomime sa cra Biblia nominantur. Hi uerò Dei libri seu Bibligetiam Vetus ac Nouu Testamentu nominatur, Vetus & idest libri iussu Dei per sanctos prophetas & Apo ftamentum. folos de ueteri ac nouo Testamento conscripti, & hominbus tradici. Testamentum uerò est constitus tio & designatio hominis morituri, facta pro uolutate or arbitrio, in qua statuitur quid post eius mor tem derelictis illius facultatibus agendu sit, quibus hominibus, et qua lege illæ cedere debeat.Prætered Testamemi nomen significat conuentum, conditio nem, pactum, ac fœdus. Itaq; Deus populo suo, siue Misquos haredes instituit, testameto legauit cœle?

SCRIPTVRA stia bona, quæ propter mortem silij eius sideles be

himil

perd

in bil

hylor

Bid.

la la

dia

prece

ten

PILET

kn

ction

dem.

chie

Com

Sal

lu |

It The

dof

nes,

711

ber

lis,

U

de

(KI

do

reditate accipiunt. Cum iffdem etiam patron conuentum, ac foedus mijt: o quoniam duola hominum genera, duo etiam sunt testamentasak dera, Vetus ac nouum. Antiqui fæderati er ben ditarius Dei populus sunt sancti patres corunia steri ad tempora usq; Christi. Noui autem fains er hæredes Dei sunt, omnes Christiani, achi temporibus ufq; in ipfum mundi finem. Quan mine ueteris Testamenti illos libros intelligia qui ante Christi tempora iussu Dei conscripini bro Dei sunt comprehensi, ac describunt, quomi Deus pactum ac fœdus suum in ueteri populo la uarit, ab Adamo ad Christum usque, quo paton quam fe Deus erga illos , er illi fe erga Demy ferint.

Vetus testa mentum.

Numerus, nomina, & fummæ lis menti.

Certus uerò horum librorum est numeru, e primi quidem ac reliquorum fundamemii sum brorum ue que libri Mosis: quorum primo comprehendam teris Testa tempora sanctorum patrum à creatione munici ipsum Mosem, reliquis quatuor describit Mosele gem Dei, et res gestas in populo Dei per quadra ta annos, quibus principatu in eo tenuit, deduca eos ex Aegypto per desertum ad Iordanem usq.h fue trans Iordanem eos ducit, ac bellum gerica principibus Cananæis, populoq; Dei possessionen terræ promissæ dat. Libro Iudicum describitussu tus populi Dei sub Iudicum gubernatione:cumhi uerò coniunctus est libellus Ruth. Regumlibriqu tuor describunt administrationem imperissub m Pile.

A

deleste

action

n duofe

nea fak

er ban

orunga

Cetta

à Chrit

norm

elliging

uptici.

quomo

pulo fa

padois

cump

crus, g

iunt qui nduna

nundid

Tofesta

adre

educen

ufq:lo

rit cm Bionen

tur for

ann bot

brigu

fub ro

gibs,

3

nbus, quos ludicibus suis Israeliticus populus sub= timit.Regumlibris coniuncti fune duo libri Annam, qui bistoriam ad captiuitatem Babylonicam perducunt: quo etiam tempore ea contigerunt que inbifteria Efther deseribuntur. A captiuitate Bablonica historiam suam inchoant Esdras et Nehewis. Historicis libris coniungi debet uetus utig; li= la lobi. Prater hos autem historicos libros sune cian dij Biblici libri, ueluti Pfalmorum liber qui praces or doctrinas ueterum complectitur: tres nem Solomonis libri, Prouerbia, er Ecclesiastes ar quens omnem uanitatem, ac Cantica Canticorum, kuptijs er divino amore Christi et ecclesiæ. Sunt tim libri sanctorum prophetarum, quatuor quis emmaiorum prophetarum, Esaiæ, Ieremiæ, Ezechielis & Danielis, ac unus duodecim minorum. Comprehendunt uerò libri prophetici conciones sadorum prophetarum, quas singuli suis temporis Improvatione rerum, personarum, locorum, & temporum, in populo Dei habuerunt. Sunt autem datime, increpationes, adhortationes, consolatios neser cetera.

Preter hos sunt etia alij libri, qui opere Biblios rum cominemeur, uelut 3. er 4. Esdræ, ac seccidus li ber Hester, item historiæ Tobiæ, ludith, Susannæ, Be lin, er Machabæorum libri, Baruch liber, Sapiëtiæ, er Ecclesiasticus, qui omnes im ecclesia legütur qui diet sui habene usum, no tamen eius de auctoritatis sum ci præcedentibus. Nam controversa religionis dogmata testimonijs horum non solent consirmari.

A 3

DE SCRIPTVRA

cont

tal

log

legi

cent

Las

Et

bri

ru

in di

Numerus nomina & argumenta librorum noui Teflamenti.

Porro noui Testameti nomine intelligimulim conscriptos à sanctis Euangelistis & Apostolis, à nouo fædere Christi, ac nouo eius populo, ex Ga bus & Iudæis collecto. Huius generis sunt libriti gelica historia, (fundamentu noui Testameni)k uita & doctrina Christi à quatuor euangelistica Scripti. Hos sequuntur Acta Apostolorum, que con prehendunt historiam 28. annorum à morte Chin fti, omniaq; ea que de doctrina er uita Apostobri nobis cognitu necessaria sunt. His secrofandulin addendæ funt 14. D. Pauli, et reliquoru Apostolori septem epistolæ: Reuelatio ite lesu Christi falla Ioanni apostolo & euangelista, de omnibus isqu ecclesiæ Christi euetura sunt, à Christi temponia ufg; ad extremum iudicium, Libri uero qui prete iam enumeratos circunferuntur, Euangelium Nin demi, Acta Petri, et similes, non inter Biblicos ma tantur. Verum ante enumerati ueteris ac nomiTe-Stamenti libri, (qui etia alias Canonici nominăr funt ueri ac facri Biblici libri, tabulæ taftamenie fæderis divini. Ipfa enim facra Biblia funt uera fo cra, er authentica commentaria Dei er Ecclefic

Sacris Biblicis scripturis absq; omni contradictione credendum esse. Cap. II.

Scripture absque con tradictione credendu. Vonia uerò sacra Biblica scriptura estu rus liber testamenti seu sæderis, et ipsen dex legu ac iuris diumi, huic abse, om contradictione sides adhibenda est, neq; ferendia dissimulandi sunt hi sermones, quos quida cum Da

contumelia frequenter usurpant, dicentes, Quis mecertum faciet hos libros veros effe, cum æque fa bula achiftoria literis confignari poßit? Nam fi pe tulunibus er temerarys hominibus no est liberum loqui comra alicuius reipublice commentaria es legu nolumina, comra testamenta, contra obsignas tu tabulas, contra testimonia iureiurando fancita: multo minus concedenda est illus libertas contradiendi testamento ac legibus diuinis, quod iure testimonium incorruptorum Dei testium, diuina ueris u, o omnis ueri fundamentum nominari poteft. Etenim manifestum est hunc ipsum diumi fæderis li brum, ance or post natum Christum, multis annorum centurijs, in innumeris regnis, prouincijs, po pulis, linguis, per univer sum orbem: in oriente & occideme, ad austrum & septentrionem: in omni= bus pariter eccle sijs, uno codemá; modo, integre, et incorrupte, eodemá; fenfu, lectum, prædicatum, au= dirum, cultoditum, conferuatum ad posteros, co I maioribus nostris per manus quasi traditum, ad nosusq; peruenisse. Tanta diligentia & cautione, quamam nulla unquam respublica nel adhibuit nel adhibere potest, in conservandis publicis commen= tarys, tabulis, or publicarurationum libris. Quòd fibs (quod & ante dixi) fides indubitata adhibe= tur, que tamen ne sexcentesimam quidem partem eius auctoritatis quam sacra litera babent, quid efteause cur non fides tribuatur antiquissimo divinifaderis libro, cuius caelestis origo est. Praterea noftra etiam ætate, in univer sis et illis quident innu

A 4

A sus libra ftolis, k ex Gan libri Eni

menti) e eliftis con sque con prte Chris postolori ectis libri

postolori i facta D. us ijsqu

nponbu ui preta um Nia

cos repa oui Teninātur)

nemia era, fo clefia,

eft w ipfe a

ndi as m Da con

DE SCRIPTVRA

De

te bi

meris ecclesijs totius Christiani orbis er interen plures populos qui non in universum religioning stræ consentiunt, nihilominus tamen sacri bi lin ubig; eadem ratione, eodemá; sensu in diversismi linguis leguntur, sic ut omnibus anteactis tempori bus, nullus unquam liber per universum terram propens, tantæ sidei, er tam indubitatæ austoritat

apud omnes prudentes uiros fuerit,

Dominus noster lesus Christus in omnibuda, bijs & comroversis causis, utitur testimonijs Biblicæs scripturæ, pro certis & indubitatis, actalinguibus nemo restragari posit. Atque cummultio gravissimi hostes veritatis eius ætate suerint, nostamen quisquam inventus est, qui vel scripturis contradixerit, sidem illis habendam esse negando, ul earum authoritatem in dubium vocarit, causus quirendo, cur illis sides adhibenda sit. Etenimose phus sudæus sacerdos & historiarum scriptor che bris, de Scripturis loquens, Omnibus (inquit) gentis nostræ hominibus, insita hæc quodammodo etc ingenita sides est, credere hæc Dei esse consultato his iugiter inhærere.

Quin etiam Christus dominus Matth. 5.07 14.
capite, ne iota quidem aut apicem unum exsari
literis periturum esse dicit: cœlum quidem er ten
ram interitura, uerbum autem Dei non interituri.
Similiter Ioannis 10. inquit dominus, uerbum Dei
solui aut rescindi no posse, hoc est, perpetud urum

er irrefragabile fore.

Eadem autem ratio est librorum ueteris er nom Testa gionim

i bi libi

criffini

tempori

terran

Horitan

nibus du,

nijs Buli

ac talib

multig int , nos

UTIS COL rdo, ud

ufas in m lofes

tor cele

t)gen

do ato

lta,o

724.

facris

r tere

turu.

n Dei

YIM!

MON

ft4

Testamenti, quoniam hi confirmati sunt testimo= nus ueteris testamenti, nec minus quam illi uerbie Deisunt, candem etiam ab initio auctoritatem ob unuerunt, ut nemo unquam sanæ rationis de illis dubitarit, uel illis contradixerit. D. Augustinus, Quemadmodum Deus, inquit, omnia excellit, ita etiam uerbum eius inter omnia eminet, nec ab ul lo homine iudicari debet, sed omnes se illi obedie ter debent subijcere. Breuiter cum scriptura uer bum Dei sit, indubitato illi credendum est.

> Sacram Biblicam scripturam esse uerbum Dei diuinitus infpiratum.

Cap. III. Ilis uero ac Christo sidentibus hominibus ni= blica scrihilnegotij facessere debet leptologoru quo= ptura eft rundă argutuli sermones, quibus dicunt Deu spi= uerbu Del ritumesse, qui nec coprehendi possit, er nulli cor ruptioni obnoxius sit, scripturam aut esse carne, comprehendi posse ac sensu percipi, corruptioni obnoxiam esse, ideog; non posse scriptură uerum Deiuerbueffe, erc. Etenim contra horu opinio= nes ac figmeta, Deus ipse conciones illas quas san sti prophetæ et Apostoli uiua primum uoce annu tiarut, ac deinde literis confignarut, suu, hoc est Deiuerbum nominat. Quis uero Deo formam lo quendi præscribet? Aut quem usum habet inanis hec solertia? Scimus uerbu Dei nome hoc sortiri non ab hominum uoce, aut atramento, charta, uel literis, quæ omnia caro sunt, comprehensibilia, et corruptibilia uerum quoniam sententia qua ho=

DE SCRIPTVRA

minum uoce annuntiantur et calamo ac atrament in chartis confignantur, non ab hominibus exoru sunt, sed Dei uerbum ac uoluntas sunt. Regionm legatorum orationem, aut Cancellariorum ut uoca literas, nemo regis uoluntatem, sermonem, ac sent ptum esse ideo negat, quòd à legato dictum sit, aut Cancellario scriptum: nam id spectamus, cuius no mine or iussu hæc dicta scriptaue sint, or quonian regis iussu or legati uerba secere, ac litera à Cacl lario scripta sum, regia orationis, or regiarum lu rarum nomen habent: Pari ratione sanctorum prophetarum or Apostolorum conciones or scripta. Dei uerba ac scripta uominamur.

Exod.4. Terem.t. Ezech.3.

Nunquid enim no ad Mosem, leremiam, er alia ministros suos his verbis Deus utitur. En meadist tibi in os tradam, ut tu ea populo meo annunies. Populus utique Mosem vel prophetas audiens, non ignorabat vocem hanc humanam ministrorumesse, interim tamen agnoscebat ea que hominum verbis annuniabaneur, esse Dei verbum ac sememiam. Itaque quoties prophetarum verbis credebantant non credebant, sciebant certò se Deo credere ul non credebant, sciebant certò se Deo credere ul non credere. Eadem etiaratione nos quog; nostris temporibus scripturas legere debemus, ac sirmita hoc tenere, que mortua litera er mortali vocebumana comprehenduntur, annuniamur, ac proponuneur nobis, illa ipsa vivam ac veram Dei voluma tem, er eternum eius verbum esse.

2x04.16.

Bx0d.19.

Nonne Moses & universi prophete ubiq; in om nibus suis scriptis boc usurpant, Hæc dicit dominu:

Sic

dmenh

exorte

giorus ut hocat

ac foris

fit, aut à

sius no.

uonian

à Cácel

rum lite

m pro

cripts,

ralics

a dias

inties.

, non

nelle,

erbis

tiam.

t aut

uel

tris

iter

bu-

00-

24

m 4:

Siedixit Dominus Deus Sabaoth? Hoc uero quasi fundamentum quoddam st ueritatis, cui nemo con tradicere debet. D. Paulus 1. ad Hebræos inquit, Deumolim per prophetas multifariam & multipli citer patres allocutum effe. Et Christus dominus in euigelica biftoria: Qui uos audit, me audit: qui uos Luca 10. fernit,me spernit. Et alibi, Qui ex Deo eft, uerbu loan. 13. Deiaudit: et tamen de co Dei urrbo loquitur, quod 10an.8. welliteris est consignatum, uel uiua uoce hominibus annuntiatur.Preterea, Verbatua pater tradidi apo Ioan. 17. folis:rogo autem non pro his folum, sed pro eis qui per corum fermonem in me credent. Ad bæc fanflisimi illi apostoli Petrus ac Paulus, conciones à prophetis habitas er conscriptas uerbu Dei nominam, id quod manifestum est ex 1. cap. 1. epistole Petri, or 1.ad Theffalonicenfes 2.cap.

Verum hac omnia hinc etiam manifestiora er Scriptura certiora sunt, quòd sacra scriptura uerè Biblica, no Deo inspiabhominibus excogitata et inuenta, sed à Deo ipso rata. inspirata est. Hoc enim clarè testatur D. Petr. 1. epi flole 1. capite, et 2. epistole 1 cap. Paulus item 2. ad Timoth.3. Imo ipse D.N. Iesus Christus in euange- Matth. 10. lio, Non uos estis, inquit, qui loquimini, sed spiritus patris mei in uobis loquitur. Cum autem scriptura non aliud sit quam consignatio propheticorum & apostolicorum sermonu, sequitur inde ipsam quam iamante sape nominauimus scripturam, uerum &

eternum Dei uerbum effe.

SCRIPTVRA

Sacram Biblicam scripturam au-Coritatem ac fidem ex feipfa ha. bere, nec hominum approbatione indigere ut fidem mercatur. Cap. IIII ..

Biblicorū & aliorum tibrorum.

Vm sacre Biblice scripture absq contra dictione ideo fit credendu, quod ueru De uerbu sit, certo ac firmiter inde sequitur eadseis psa auctoritate sufficiente habere, nec ulla homis Discrimen nu approbatione indigere ut authentica fiat. Ni Biblici libri diuersæ rationis sunt à cæteris libris atq; doctrinis, in his enim quæcuq; scributur, con firmada or rationibus euincenda sunt, qua ucio in scripturis sunt, nulla ulterius confirmatione 0= pus habet. Hoc enim sufficies argumentii et cofir matio est, scriptură hec dicere, aut precipere: in taq; hic solunec usquam alibi locu habet Pythas goreu illudavios ioa: ea enim qua in Biblijs sunt, uerbu Dei sunt, Deo uerò loquete omnis caro si= leat. Queso enim si quid à Deo procerto dicitur, nel seueriter præcipitur, à quo năratio huiusrei inquiri posset? Turpe, contumeliosu, ac blashhe mu est, afferere uerbu Dei nulla neg auctoritate habere, neq; fidem mereri, nisi ante hominuape probatione fide dignu iudicetur. Hac enim ratio ne an no creatura conditori præponitur, ac Dem ipse suis honoribus spoliatur et ignominia afficis tur? Perinde ac si ipse nullius absq; nobis sit moe metizet omnes illius res non alia habeant auctori tate quam quale nos illis tribuerimus? Quenam que

queso hac est cogitatio hominis putidi atq; mor= talis! Nunquid enim sol cœlo sereno non plene mudum sua luce illustrat, nisi nos exiguis sarmen uso pauculo sulfure incenso lucem eius illustre mus An uerò nullus erit Solis splendor nisi nostro judicio approbatus fuerit: Longe diversis sermo= nibus in hac causa Paulus utitur, cum ad Rom.3. cap.inquit, Nunquid nostra diffidentia fidem Dei abolebit! Absit. Quin potius sit Deus uerax er omnis homo mendax.

ntres

ŭ Dei àscia

omi:

at.Na libris

r,con

HCTO

100=

ofur

e: i=

h4=

int.

fi=

ur,

rei Cs

te

25

io

Praterea Sapientis hoc dictum est, Dei sermo nempurum effe er exploratum, ideog; huic nihil addendum, ne redargutus mendacij conuincaris. Prou. 30. D. P. pluribus in locis testatur, sermo= 1. Tim. 1. nem quem ipse annuntiat, certum, er side, ac om Tic. 3. ni approbatione dignum esse. Hoc uerò universa scripture accommodari & potest & debet. D. Ioan.19.21 loan.se certò scire inquit, testimonium suum uc= rumesse. Adhæc propheta Oseas 14.cap. Quisa= piens inquit, prudens erit, hæc intelliget et co gnoscet:nărectæ sunt uiæ domini, in eis iusti gra diuntur or iniusti offendunt.

Enimuero omnes honcsti ac prudetes uiri nun Bibliorum quam de sacris Biblijs dubitarunt, uerum agnoue præstantia runt Biblia sacra conscripta esse à prudentissimis nt prastatissimis uiris, qui unquam in hoc mundo furunt.Siquidem manifestum est, per uniuersum terrarum orbem celeberrimos fuisse, Mosem,Sa muelem, Dauidem, Solomonem, Esaiam, Ieremia, Danielem, Esdrant, Apostolos ité & Euangelistas

ac dignitas.

DE SCRIPTVRA

rion :

Man (

MIT

mode

Del,

KT

2764

con

pa

D.N. lesu Christi. Perspicuum etiam est, omniali que sepe iam nominati auctores ueteris et noui Te Stamenti scriptis suis polliciti uel minati sunt, edni nimos ufq; apices præstita er perfecta effe. Mulis item signis er miraculis scripturarum ueritate con firmatam effe. Tum etiam inter grauisima odiat insidias, inuiolatam semper permansisse scripturi notum est. Quin, ut ante testati sumus, nullus una quam liber in universo terrarum orbe, eius dignits tis & auctoritatis fuit, cuius facra Biblia: autinio tamq; diversas linguas translatus est:cedant hice longe late q; recedant universi sapientes, cum omi nibus suis scriptis. Insuper à Deo omnibus temponi bus puniti sunt, quicung; insurgetes commemorate ueritati se opposuerune: adeò ut quiuis ratione pre ditus facile hinc colligere posit, Biblicos libros, ne re authenticos ese.

Sermo Dei non fit hominum fermone aus thenticus.

Dei autem sermonem non hominum demum ap probatione & consensu sidem mereri, testatur D. Ioannes in euangelica historia his uerbis: Quisupernè uenit, supra omnes est: qui è terra est, is e terrestris est, et terrestria loquitur. Qui è cœlone nit supra omnes est, quodq; et uidit et audiuitidte, statur, et testimoniu eius nemo admittit. Quinerò eius testimonium admittit, is ueracem esse Dem consignat: nam is quem misit Deus, uerba Deiloz quitur. Et Ioannis s capit. ait dominus: Ego ab homine testimonium non admitto, scrutaminiscri pturas, quandoquidem in eis uos æternam uitam ha bere putatis, et ipsæ sunt quæ de me testantur. Gloz riam mid de

SOUI TE

t, ad mi

Multie

ate con

odiact

ipturi

lus una

dignita

t in tot

hic er

m ome

mpori

orate

e pre

s,ue.

m ap

r D.

ui fu-

150

lo ne

dtes

uerò

cum

ilo=

o ab

fcri

n ha

ilo= am

nimab hominibus non admitto, &c. Verum quod num Concilium, quodnam decretum ecclesia nomi= uripotest, quo demum Biblicæ scripturæ fides tri butifit? Quod fi demonstrem uel unum aliquod, fi millud nulla erat scripturarum auctoritas, quo= modo ame illud hommes scripturis fide adhibuerut? Quaficrediderum, ergo ex seipsis side meruerut.

Quocirca de hac causa sie statuendum er iudi: ne scriptuudum est: hommes audiuisse ueritatem sermonum ræab eccle Di, o quoniam authenticam iudicarint, huic cre- sicæ iudica tiffe,cog modo factos effe ecclesia Christi. Hinc tæ fiot. urosequitur, no tum demum authenticam fecisse, um m cœtum ecclesiæ coierunt, cum ante fide digramiudicarint. Vbi uerò ex illis ecclesia collecta esper side, sermones scripturæ ut side dignos alijs commendarum: à quibus recepti sum, partim quia psiquoq; hos sermones diumos esse cognouerum: parim quia ecclesiam his sermonibus sidem habere umebam. Atg; buc pertinet Augustini sententia, quise Enangelio non credituru fuisse ait, nisi ipsum udoritas ecclefiæ mouiffet.

Simili modo quando à nobis quæritur, Cum ecs defia friptura auctoritatem non tribuat, quare hibeatur non parem sidem tribuamus Euangelio Nicodemi euangelio o Matthei ac Ioannis? Respondemus, nos non ideo Nicodems miorem fidem adhibere Ioannis euangelio quam Nuodemi, quod alicubi ab ecclesia constitutum at= quedecretum sit, quatuor solummodo nec plures Evangelistas esse debere: nullum enim eiusmodi de= naum reperitur, nec ullum de hac re Concilium

Quare maior fides ad Icanis qua

DE SCRIPTVRA

unquam conuocatum est: Verum ideo, quod apostoli du adhuc in uiuis essent huius modi Euange. Liareiecerunt. His enim credidit ecclesia, er cu rum sidem posteris manifestavit. Tum pratem Apostoli er Euangelista Euangelia sua consciu pta tradiderunt ecclesia, quibus ipsa alia deina examinauit, er quoniam illa multum differrecu gnouit, eareiecit, alios q; de illis pramonuit. He autem etiam ex prafatione Euangelis Luce cu gnosci possunt. Atque per hac omnia constimu tur, auctoritatem scriptura no ab hominibus de ipsa scriptura ortum habere.

Sacram Biblicam scripturamà sandis prophetis & apostolis uerè, integrè, & incorruptè conscriptam, ac mundo propositam esse. Cap. V.

A veròmaiores nostri ab Adamo ad Mossu tempora, scripta quædă habuerint necue, (ueluti Enochi librum, cuius mentio sit incpisto la Iudæ) non est quærendũ: quoniam si qua sue rũt, tamen illa ad nostra tepora non perueneru. Quamobre obiectione hac quidam frustra utuntur ad labefactandă sacrarum literaru auctoritatem, perinde ac si ecclesia extraditio scripturu antiquiores sint, et absq; scripturis ecclesia este possit, nullius enim est mometi, ex scripturarum etoritati nihil derogat. Siquide certum est uteres ab Adamo ad Mossis tepora Dei uerba habue isse, ex per ea in ecclesia collectes esse absq; illis enim ecclesia no fuisset. Idcirco sermo Dei prior

Scripturæ erige.

9

effectlesia, et siue uiua uoce annutietur, siue literis commendetur, unus tamen idemá; est, nec tradendi modo mutatur. Et quamuis literæ non extiterume, id tamen extabat quod literæ exprimunt ac tradum. Quamobrem non sequitur, Veteres scriptuz rannon habuerunt, ergo non habuerunt uerbum pri. Nam unum idemá; perpetuò Dei uerbum suit, quod primum maioribus ore annuntiatum, o quod postea scriptis comprehensum, ac mundo traditum suit. Que uerò res ac traditiones rerum nobis cognitu utiles ac necessariæ sunt, illas plenè Mos ses primo libro comprehensas literis mandauit: as deo ut hæc que ueteribus erant traditiones, nobis sim sacre literæ, hæc autem omniá Dei sint sermo.

Tanti uerò fuit Deo scriptura, ut & digito suo legem à se latam lapideis duabus tabulis inscribe: Cuius extent, et Mosem deinde libros suos conscribere iube plo & iustu ret, uelut ex Deut. s. & Exodi 24. cap. perspiscripte sinta cum est. Christus utique Mosem de se scripsisse te statur soannis s cap. Ea uero side & integritate in scribendo Moses usus est, ut non dubitarit scripta suam concione uniuersi populi recitare, cum hi o mes rebus gestis intersussem, et testari possent de ueritate scriptorum, que publice illis recitaban tur. Idem Moses libros à se scriptos arce sæderis Deut. 31. intabernaculo Domini apposuit, ad conuincendum er resutandum omnes illos qui unquam his con =

tradicereme.

Qua uerò fide & integritate sancti prophetæ

or apostoli, in conscribendis libris suis usi sint, non

À

o con reteres conferia

od apon

luange:

erreche uit.Hec uce coa

efirmas ibus,fel

l Moss nec ne, spisto=

e fue: nerut. utun= orita=

pturis a esse

cru au uete= abu=

; illis

cs

DE SCRIPTVRA

ptam

mus 1 eiuld

atto

erga

RUM

lene

redi

QUAT

pula

non

tie!

mos

ple

cie

816 Fall 81

folium ex scriptis eorum, sed etiam ex summafe er diligentia qua in universo suo ministerio è funt, cognosci potest: ut non dubitandum sit in lis scriptis, que ad finem mundi durare, et omn homines instruere debebant, insignem abilind ligentiam & fidem adhibitam effe.

Biblia incorrupta Sucis.

Porrò eo studio in granisimis persecutionis bus, Deus defendit & conservauit in usum mich fiæ sacros Bibliorum libros, ut iam inde abinin omnis conatus perversorum hominum, in obsc randis, lacerandis, peruertendis, er oppriment facris Biblijs, omnino irritus fuerit. Admirai enim uirtute Dei omni tempore integer etim latus hactenus fuit, et in posterum perpetuden, sacer divini fæderis liber. Laudetur aut Demi omne æuu,q integra ab ipsis initijs sacra Bibli habemus, que à nemine unqua corrupt potent

Ribliorum diuerfæ

Quod uerò plurima & uaria Bibliorum translatio- translationes, que quidem no in universuminto se consentiut, id neminem turbare debet. Etem ante 1200. annos er longioribus etiam retroin poribus, innumeræ quoq; Bibliorū translations extiterunt, unicu tamen in Hebraa & Graculu gua ueritatis fundamentum. Quamuis autinim ris quibusdam et dictionibus exiguum aliquoda scrimen fuit, nunquă tamen sancti Dei & eccle siarum eius ministri, translationum diversitat scripturas corrumpi iudicarunt, uerum eandeni gis commendarunt. Agnoscebant scilicet unum quenq; eorum iuxta gratiam lingue à Deo acce ptan ea file

t inil-

Omne

lis de

thoma

eccla

thing objent

nends

Take

Imo

òctil

ewi Biblis

Tuni.

n funt

inter

ena

otes

iones

4 1

n lite

oda

ccles itatt

em!

UMF

CCF 411

pram, ecclesia pro uirili inseruijsse. D. Hierony= mus in prophetarum interpretatione sepe unius eiusdema; loci tres quatuorue differentes trans= lationes adducit, o id quidem utiliter, o grato ergainterpretes animo. D. August. translatio= 2 De dod. num uarietatem non solum perniciosam & uti= 1.361. lemessenegat, uerum etiam plurimum commodi e adiumenti ad scripturarum intellectum affer= redicit. Hac autem etate nostra, qui exigua lina quarum cognitione præditi funt, ac uix ctiam po pularem fibi & maternam nouerunt, scripturas multifariam corrumpi clamitant. Qui tamen f non uerba folum, fed fen sum respicerent, er gio= tie Dei ac aliorum commodo studerent, plerungs longemodestiores essent, neq; studia et graussi= mos labores optimorum uiroru impuro ore con= temnerent, or genuinum illis imprimerent.

Sacram Biblicam Scripturam omnia quæ ad pietatem & falutem ne= ceffaria funt, plene & perfpicue co-

plecti & tradere. Cap. Erfpicuitate etiam & perfectione sacra Biz blicascriptura, cateris qui per universum or bem habentur libris, antecellit. Nam omnia com plestitur, quæ pie uiuentiscienda, credenda, fa= cienda, aut omittenda sunt. Sic ut quicung; reli= giofeac studiose legit meditaturq; sacras literas, facilehine oia cognoscere possit, quæ ad uita res deinstituenda, ad uera fide, or ad utta eternam edipiscendă necessaria sunt: neq; boru quicquam

SCRIPTVRA

tem

Am

Her

mid.

fact

cat

dl

tit,

tem

null

m41

enin

bet.

est:

nen

fti,

Scip

fti,i

tes

fin

ad Q

ten

qui

1

ab eo alibi quærendum, sperandu, aut aliunde en dicandum fit: sufficiet illi facra scriptura:neg nen Sum erit ut relicto uiuo fonce, aliorum rivulos al cunas sectetur.

Sacræ lite-

Omnibus in universum hominibus cuiuscung in funt per conditionis sime, sape er grauiter interdicit De in facris literis, ne quid unquam uerbo suo uel dant uel adimant, ac ab omnibus qui fibi placere feruire uolunt, requirit, ut neque ad dextramme ad finistram decliment, sed ut sustum iter faciani aperta et directa Dei uia. Non etiam es que non bona uidentur agenda funt, & cultus Dei acreligi nostro arbitrio fingenda, frustra nanque Demai tur humanis traditionibus. Imo non parere De, la trocinio, sanguini, simulachrorum cultui, er mei cis peccatis ab ipfo aquatur. Exigit enim fimbia obedientiam, quò eius fermone folo contentilla scultemus, or omnibus in rebus iuxta illius uolum tem agamus. Huius rei plurima testimonia extiin facris literis, Deuterono. 12. Leuit, 17. Efaie 19.0 66.1. Samuelis 15. 1. Regum 12. @ 13. Matth.1, Colossens. 2. or pluribus alijs locis. Ex his auto haud difficulter hoc colligere possumus:nisi seith ra plene er perspicue completteretur ac tradent universum Dei cultum, nunquam Deus quiulm est, seuerissimis legibus, sermones ac leges sun sola ac unicas humano generi commendasset er propo suisset, ab oculis er quasi è confectu nostroreme tis cæteris omnibus in universum legibus, opinion bus, religionibus, quò folummodo eiun nerbomen Ch

nen

osal

cunqu

It Dan

HEL

ceren

in me

Idna

e nobis

religi

PM col

Dec.k

mer

mblic

illia

olum

ztáti

29.0

tb. 15.

autes crit

aderet

infu

es fold

ropor

"CHIO

niont

mer ten tem adhiberemus. Quare illius fermo unice perfe-Am eft, er in omnibus homini folus per se satis est.

loannis 5. commemorat Christus sententiam uni uefecclesie sui temporis, que iudicabat, ea om= mique ad salutem adipiscendam necessaria sunt, ex fariliteris defumi er accipi posse. Luca uero 16. capite docet (quod er in lege Deuter. 18. scriptum entat) non audiendos effe spiritus mortuorum, sed allegem, que perfecta sit, ac prophetas nos remit= nt, bic enim cognosci posse quibus rationibus salus tem confequamur uel damnemur, & adeo plene, ut nulla alia doctrina nel renelatio expectanda sit.

loannis 8.Si uos, inquit Dominus, in meis dictis manseritis, mei discipuli eritis: Mei, Mei, inquit, hoc enim annotandum quod in fuis dictis manere nos iu bet Hic uero in illis manet, qui uerbo Dei contetus est: quicunq; uerò aliunde doctrina aut consolatio= nem petit, non manet in dictis domini, ideo no Chri fi, sed illius cuius doctrimam sectatur et recipit, di= scipulus nominari potest. Veri enim discipuli Christi,in domini distis manent, illisg; adhærent.

D.loannes in fine euangelice sue historie, multadiad Christo facta esse ait, que Euangelio suo no sint comprehensa, ea aute que scripta sint, satis esse ad fidem docendam, qua adipiscamur uita æterna. Quamobrem euangelica historia satis utiq; plena Omnia que

o perfecta eft ad uitam eternam.

D. Paulus 2. Tim. 3. et 4. cap. prædicit postremis funt ex satemporibus, qualia nostra nunc sunt, fore homines cris literis quino contenti facris literis ad fabulas fe et hominu funt.

ad falutem necessaria

DE SCRIPTVRA

illo

doctrinas convertat. Cotra nos acriter pugnat Ap Itolia, ac omnes in universum bortatur et moneia Sacris literis perseueramer adhereat, has enimini ciemes et idoneas effe ad omnia illa, que serus Di u l'credenda uel facienda funt. Verba autem ipfin he c fune, At tu perfiftito in his que didicifti, et que tibi concredita sum, sciens à quo didiceris, er quo à puero sacras literas noueris, que te possument tum reddere ad salutem per fidem que est in Chris sto tefu. Omnis enim scriptura divinitus inspirata, ucilis est ad doctrinam, ad redargutionem, adcome Ctio iem, ad institutionem, que est ini fitia,um ger sie Dei homo ad omne opus bonum apparain. Hacten's Paulus, Dict a autem funt hec abillo, po t Bimum de libris neteris Testamenti, quibus con postes accesserme noui Testamenti libri, quippee tiam à foir tu fan to mfoiratt, omnino nos etians bundare necesse est. Etenim de ueteri foedereen preffe à Paulo dieuur, per seuerandum esse in facit literis, quoniam possint erudire ad salutem per fi dem. Demde omnes docendi er emendandipant enumerans, eas omnes scripturis contineri manfe Ste Merit Quinetiam feruum Dei scripturis abiob ni,ur mteger fit (ut null a haud dubie alia confirci natione opus fit) er ad omne recte factumben comparatus. Quid que so his planius er apertius diet posset? Quid homanu ulterius optandum esset! Quidopus est alibi quam in facris literis faluten querere? Quamobrem si qui dicant non omniass eris literis consimeri fed traditiones er Statuta pa A

gnut App

monet, enim fuff

erus Dei

em ipsia

ti, et que

er quod

une crudi

in Chris

nffirate.

ad corre

a, ut mit

baratm. illo, po

bus cum

ippe es

tiam y re ex

a facris

per fis

partes

meler

ablob

Sirci

bene

ertius

effet!

utem ia fas

1 p4.

YME

trum necessaria esse, eos ad Paulum reijeimus, ut cu illo agant, nos uerò illum, utpotè facrofanctum apo stolum sequemur.

Porropræter omnia quæ iam comemorata funt. dominus etiam noster lesus ad Thyatirensium, uel poum universi orbis ecclesiam, his verbis utitur: Nonimponam uobis aliud onus, uerum quod habea muenete donec ueniam. Onus uero hoc est, doctri-MChristi, id quod multifariam in prophetis appant. Nullam ergo aliam doctrinam Christus eccles sie sue imponit, præter illam quæ per Apostolos et Apostolorum temporibus, tradita est. In hac doctri na, utiq; perfectißima, ecclesiam ad extremum ufq; diem perseuerare iubet.

Hacigitur consolatione omnes Christiani utantur, hec firmiter teneant, nec ulla ui fe inde auelli patiantur, etiamsi uel universus orbis contra hæc fremat, ac de traditionibus, additionibus, excommu nicationibus multa disserat. Nullum in hac causa excommunicationis telum in nobis herere poterit, aquocung; tandem in nos iaculetur. Si constanter uerbo Dei adheferimus, Deus liberabit er benedi= cetnos.D.Paulus qui hanc perfectionem scriptura rum & Euangelij nobis annumiauit, & testimonio suo consirmauit, ecotra execrationi subijeit, omnia que àscriptura dissentiut, omnesq; qui diversa nec scripturis consentietia docet, idg; his uerbis : Etiasi Galat. . ego aut angelus coelestis doce at aliud Euangelium, o diversum ab eo quod nos docuimus, anathema st. Atque hanc ipsam secundo repetit, quò maior sit

SCRIPTVRA

detti

dice

ten

011

P. U

huius execrationis auctoritas, que quide iure om bus Conciliorum & Pontificum anathematifm anteponenda est.

Sacras Biblicas literas abomnibus hominibus legi & audiri debere. Cap. VII.

Biblia habenda & le genda.

Vandoquidem autem sacra scripturaon nia ea quæ ad pietatem necessaria sun plene tradit, omnibus aute hominibus pi uiuendum est, si falui esse uelint, omnes etiam bom nes facras literas legere uel audire oportet, quon illis ucram pietatem discant. Neg; audiendi sun qui afferum Biblioru lectionem Idiotis feu prophant quos laicos uocant, effe perniciosam, ideog, pleti Biblioru lectione interdicendum esse. Etenim mai festum est, hominis uitam non solo pane, sed etum uerbo Dei sustentari. Quod si inhumanum est ple. bi panem uetare : crudelius etiam est plebemafe crarum literarum lectione arcere.

Cum Deus de monte Sinai loqueretur, sermone

Amos S. Match.4. Deut.3.

Deus ita lo usus est qui ab omni populo intelligi posset. Sandi quitur ut in celligi pos prophetæ in docendo & scribendo, non aliensfel

populari er patria lingua usi sunt. Eanderationen in docendo Christus secutus est. Idem observarum Apostoli: qui ideo etiam diuersaru linguaru donum acceperunt, quò diuersis populis in sua cuilibet lingua euangelium perspicue annuntiare possem. Nul lus præterea extat liber in universo terrarum or, be, qui tam simpliciter, plane, dilucide, es populari ter scriptus sit, quam sunt sacra Biblia. Vetustas qui dent

Ado. 2.

dem or inustrate nobis Hebreorum ac Grecorum duendi formæ, peregrinæ nobis uidentur initio, aßi duo tamen usu postmodum familiares fiunt. Hæc au tem omnia testantur, Deum uelle hunc librum ab omnibus legi, disci, intelligi.

Lex etiam ipfa à Deo primum no folis facerdo. Lex facer tibus er doctis tradita est, sed etiam descripta prin= dotibus & apibus dare precepit, quò ea lecta in gubernando en. deinde uterentur. Quin etiam expresse iubet & populo recitare legem, er populum etiam liberos in lege instituere. Ex historijs utique notum eft. Bibliorum usum omnibus communem fuisse, co presertim tempore quo Ptolemeus in Grecam lin guam legem quoq; transferri curauit. Etenim & Eunuchus regine Aethiopum dum curru uehere, Ado. 8. tur, legebat Isaiam: & ecclesia Berrhoensium au= A&0.174 dito Paulo perscrutabatur Biblia, er cognoscens omniasicse habere ut Paulus prædicabat, ad fidem conuersa est.

Christus dominus ubiq; in Euangelio ad scripturus remittit, illas legere er scrutari præcipit, quin= miam Apostolos iubet Euangelium annuntiare om= nibus creaturis, & uult etiä illud ab omnibus creaturi audiri. Quecung; igitur Apostoli docuerune welfcripferunt, ad usum omnium fidelium, siue totimecclefie docuerunt er scripserunt, uolunt q; ille domnibus legi aut audiri. Quamobrem è diame= tro Deo aduersatur edictum, qua Christo sidentibus Bibliorum lectione interdicitur.

D.Chryfostomus Constatinopolitanæ urbis pon

ure onn matifu

25

turaon ria funt, nibus pie

am bomi , quòrz funt qui bhanis,

9; pleti m mani detum

est ple. m à fae

rmone Sandi ena fed

ionem arunt onum

t lin-. Nul

n or+ ulari us qui

dent

DE SCRIPTVRA

tifex seu episcopus, qui ante 1100 annos uixisse penumero populum Constantinopolitanumino cionibus suis hortatur, ne in templis solum concu nes sacras studiose audiant, sed ut domi etiam Bibli Omnio ma cas literas legane: hoc enim omnium malorumen fam effe, quod feripturæ non legumur. Homilis 9. ad Coloff. Nojtris autem temporibus uiri quila docti, pontifices item, docent er scribunt, scriptus rum lectionem omnium malorum, omniumo em rum in populo causam esse. Deus Opt. Max.ign Scat illis horribilia hæc dicta, or donet illos sonin

ne erroris ipforum, ne abfq; resipiscemia in buis modi blafphemijs mortantur. D. Augustinus alvo lusianum & in quibusdam concionibus suis, apon lo cuius Pastor erat petit, ut sacras literas sibicon: parent or legant, vice alea, chartarum or alionin

lorum caufaeft, non legere:

oly. Scripturze obscuritas & difficul-

tas. 2. Pet. 3. ludorum.

s. Pet. 1.

At scripturam obscuram esse afferunt, multic conumere difficilia er perplexa, è quibus ne della quidem fe hactenus explicare potuerint. Petru item dicere, multa difficilia intellectu esse mepilo lis Pauli. Verum econtra sanctus Dei uates Dani,

Pfalm. 119. Verbum domini, inquit, lucerns eft pedibus mei, # lumen semitarum mearum. Item, Testimoniu domi ni fidum est, or imperitum docet sapientiam: non datum domini exhilarat mentem, redu or purm est er illustrat oculos. Similiter D. Petrus scribens ecclesijs Asiaticis, inter cetera recte eos facereal,

quòd audito Euangelio scripturas etiam legan. His autem uerbis utitur, Habemus firmorem fer

MOTHER

monem propheticum, cui dam attenditis eeu lucers ne appareti mobicuro loco, recte facitis (Obserués turbecuerba Petri quidnam de perspicuitate et observitate scripturarum dicat) don e dies illucescat e lucifer exoriatur me co dibus uestris. Est quide in nobis ipsis error es obscuritas peccate, ueru luciran diumi uerbi, dies clara Euangelij, es lucifer quiest spritus christi, e nebras omnes pellut et scripturas illustres es perspecuas nobis reddit.

Sum equidem in epistolis "auli er in cateris Bi blics feriptus, femente quedam difficiles, ueru ne moideo ab his deterreatur: nam omous illa que ad film aut pietatem uite requiremeur , nibilominus alijs mlo u, qui longe plures fune obscuris, ea per picunate et facilitate ubique m foripturis tradunturer declaramur, ut nemo quantumuis simplex aliquid de bis conqueri posit. Quod si huiusmodi alique obscuriores sententias nunquam etiam intel ligat, nullum tamen inde falutis aut pietatis d'imo num facit Quid uero hoc impedimenci est, fi lices ris aut libris difficilia quadam verba aut finemia insim, illa uerò que precedune er consequantur sicscripta sim ut status causa è quo omnis comros urfiapendet, facile ac certo intelligi posit? An ueroliterat non lectas abijcies, quod pauca quedam uerbaaut sententia insint, qua propter ipsarum ue tustatem non possum intelligi? Adde quod perpes tuombis que obscura sune, ministri ceclesiaru publicis concionibus & alijs etians rationibus auxilie abieffe poffunt.

uixit fa m in cou n concu am Bibirum ca omilia 9. ri quida feriptus

ax. igno os agnino in buinf ius ad Vo 6, à popu libi com: aliorum

ng; erro.

multág ne docti Petrum in episto Dauid, meis,et u domi a: m.m. purum cribens ere ait,

legant.

m feri monen

SCRIPTVRA

cal

Qualis effe pturarū in-

Veruntamen bic simul illud etiam asserim debeat scri quod D. quoque apostolus Petrus docet, scriptur peuraru in-non cuiusuis hominis iudicio et uoluntate intelliga das & interpretandas effe, multo minus affection libidine humana detorquendas effe. Interpretante autem & intelligende suns scripture iuxts sun proprium or natiuum fenfum, collatione interfife Eta, ad normam fidei er charitatis. Sic enim doct D.Paulus Roman. 12.1. Cor. 13.1. Timoth. 1, Ideog etiam facrarum literarum lectorem oportet inpre erbus frequentem effe, er rem ipsam religiosem Stare, ac universa que legit ad honorem Deietpe uitæ institutionem referre, abiecta omni depran tione, malitia, contentione, difidis, arrogania, a bitione. Etenim er agit er loquitur cum Deo, on neq; fallitur, neq; eluditur, uerum animu modefii integrum, et simplicem amat, ac fauore suo donise indies auget.

> Omnes causas religionis non aliunde quam ex facris Biblicis literis confirmandas & iudicandas Cap. VIII. effe.

Nulla relie gio Deo placet, nifi quam iple Inflituit.

Voniam uerò sacre Biblice litere omnen pietatem plene er aperte tradunt, ac nuls la religio Deo probatur, preterilan quam ipse instituit & testimonio uerbi sui appros bauit er confirmauit : facile hinc colligimus cons trouersias, & disidia, si qua in religione exorian tur, non aliunde quam uerbo Des quod sacris Bi bliorum literis continetur, componenda er dijudi. cands A

Terina.

criptura

mtelliga fectuo

pretande

cts fun

nterfefs

im docet

1. Ideog et impre

tofe tre

eictpie

epraus

ntia,an eo, qui

zodefti,

donis

minen

ec nule

illan

ppros cons

riane

is Biv

ijudi.

cands

canda effe. Nam scripturæ solæ tradunt quid Deo probetur aut improbetur, que sit uera aut falsa reli gio,quid credendum aut non credendum, quid agen dum aut omittendum sit.

Prisci sacerdotes & principes & omnis popu= Veteres re lus, cumiuste res administrarent, omnes semper goria scricontrouersias uerbo Dei dijudicarune. Testantur pturis diju bocexempla clarissimorum regum, losophati, Ezes composuechie presertim uero losia, er leremia etiam. Chri runt. fu dominus sementiam suam plerung scripturis confirmat, o ifdem aduerfarios refutat, ac Saddu ceis, Erratis inquit nesciences scripturas. Exemplu Matth. 22. domini sequuntur eius discipuli, qui omnia, etiam 1. Ioan. 4. piritus, scripturis probari iubent. Veteres quoque Christiani non alio canone aut norma quam sacris literis ufi sunt. Has in Niceno Concilio D. Constantinus imperator omnibus episcopis proponit, et ex bis de Christi diumitate, quam Arius in dubium uo cabat, sementiam ferre, & reliquas controuersias indicare inbet.

ligionis ne

Ab omnibus illis quæ facris literis non confentiunt, vniuerfis cauendum effe. Cap. IX.

Vacunque sacris Biblicis literis aduersan- Peregrina tur, aut ab his diuersa & aliena sunt, nec fugiends ex illis concludi & demonstrari possunt, quamuis is qui sacris literis contraria uel nune do= et o scribit, uel olim docuit, sit sanctus pariter et ruditus, signa er prodigiosas res faciat, uisa et re= udationes, ac oracula babeat, attamen becommia

SCRIPTVRA

ut nullius momenti, neg; credineg; approbail bent, uerum abroganda, damnanda, er fugient sunt. Arq; hoc ipsum diuina lege grauter con presse cautum est, quam nos (cum Deuteronomi 13. @ 8. capite cognosci posit) hic breuitan

Dominus Deus exercituum: Nolite audireurb prophetarum uobis uaticinantium, uos enimen

causa omirrimus. Icremias 23. capite his nerbis utitur: Siedich

Matth. 7. Luca o. Matth, 15.

Mar. 9 12

Marth. 24.

cipiunt, or animi sui uisa, non Dei ore prolatalo quantur. Similiter Christus omnes fibi fidente cauere iubet à falsis prophetis, quos cacos o a corum duces nominat. Falfus autem prophet est, qui non docet divinum sermonem, uel quine ba Dei deprauat & ilis abutitur. His inquitos Apoca, 13. minus non auscultandum, neg credendum, sedes

uendos of fugiendos esfe.

D. Paulus cosdem, quemadmodum ex episols ad Galatas ante probauimus, damnat, et ad Rom. ultimo capite, Cohortor nos inquit fratres, utal cis caucatis, cosq; declinetis, qui seditiones etosfensiones contra eam quam accepistis doctrinam (aduertendum quod accepisse ait, scilicet exts uangelio, non denuo ex traditionibus accipiens dam esse) excitant. Nam eiusmodi homines non Donino Iesu Christo, sed suo uentri seruiunt, & blanda speciosag; oratione fallut animos nonma litiosorum.Hactenus Paulus, qui plura his similia Scribit Philip.3.1. Timothet. 6. @ 2. Timoth. 4.capite.

De

bari k giend Crez:

ronomi euitatis

te dicu e uerbs lim des lata lo identer

00 opheta MI UCT

uit dos fedes

iftold Rom. ut ab

et of= inam

ex es tiens s non

t, or nm4 nili4

oth.

De

Detraditionibus & institutis maiorum,&c. Item folis Biblicis literisinhærendum effe. Cap. X.

Omplures țij et no malitiosi homines à pla Traditioma o redißima divini verbi via abducun= nes à mulm,oscripturar um auctoritas multum apud il= bimminuitur magnificis doctorum quorundam hominu sermonibus et scriptis, quibus Traditio= nes,diuina, Christiana & Apostolica nominan= tu, perinde ac si essent ab Apostolis, non quidem literis consignate, sed uiua noce tradite, er in u= niuersum sacris literis consentaneæ essent. Hanc uero caufam dubiam & infirma, longe infirmio= ribus rationibus euincere er probare conantur, nam nescio quas epistolas Antheri, Anacleti, Te= lephori, Soteris, Eleutheri & aliorum testimo= ny loco adducunt. Cum tamen Paulus hanc qua= sicautionem scriptam ijs uerbis reliquerit: Ro= 2. Thest.2. gamus uos fratres, ne de sententia dimoueamini, necspiritu,nec oratione, nec epistola, cuius nos auctores effe uideamur. Et alibi: Videte ne quis sit qui uos philosophia fallaciaq; uana prædetur, exhominum Traditionibus, or mundi decretis, non ex Christo. Hac admonitione tam manifesta quiuis Christianus satis instructus traditiones ui= tabit.

Mentio quidem fit traditionum apostolicarum Quarum Traditio Adorum 16. cap. uerium hæ non eius generis sunt num metio cumillis de quibus scripturarum hostes scribut, fiatin scrie sedscripta extant 15, Act. cap. Sic Paulus mentio= pris Aponemtraditionum suarum facit 2, Thes. 2,3 Cor. 15.

SCRIPTVRA

Loquitur autem de concionibus quas apudilles la buit. Similiter prisci doctores memione facium la stolicarum traditionum, eo autem nomine intelin concionem Apostolorum de fide, que articuluia Symbolo fidei Christiana comprehensa est.

Traditioris proban-

Ireneus er Tertullianus, etsi paucarumtra nes scriptue tionum mentionem faciant, expresse tamentefa tur nouarum fectarum auctores, quos hereticos minamus, huiusmodi Traditionum effugio sipra mereneur usos esse. Cum enim illa que ecclesion lut Christians & Apostolica credenda ingereba scripturis demonstrare & euincere neutiquampi sent, dicebant hac quidem que ab ipsis propone rentur, non contineri Apostolorum literis, uem tamen absq: literis uiua uoce ab ipsis prolatanm dita esse, ideog; parem illis fidem adhibendam as scripta essent. Contra hos ijdem Irenæus et Tertil lianus docent, Traditiones quas illi obijcium, a scripturis conferendas esse, & considerandum 1. trum conueniant cum illis nec ne. Cum enim coni sciamus Apostolos scripturarum auctores esse,du bitemus uerò de traditionibus, ideo iure id quoda bium & incertum est, per certum & exploratm confirmandum esse. Quod si traditiones noncom fentiant scriptis Apostolorum, utiq; non esse Apos stolicas, sed hominum figmenta. Quemadmodin enim Apostoli non docuerunt inter se contraria,ita etiam multo minus sementiæ suæ scriptis compres hensa, aliam aduersam uiua uoce eos tradidisse.Ho responsum & hac sementiam de traditionibus qui A

d illosh

cium An

intellig

ticulisia

umtra

en tefta reticosm

io fipm

clesijsm

gereba

quampo

propone

s, uctur

ata et tri

damaci

Tertus

unt, con

idum s.

im certo

esse, due

quod du

orate

on cons

e Apos

modum

criasta

mpre

e.Hoc

u qui W

uis teneat, hac enim ratione scripture suum honos rem & dignitatem tribuet.

simili ratione Christus Phariseos sibi obijcien- dum de intesinstituta maiorum (Matth.15.) non solum remit ficutis pamalfermonem & præcepta Dei, & confiderare trum. inbetutrum ea institutis ueterum obscurata & re= kiffa fim, fed etiam docet ueteru hæc instituta non probari Deo, eumq; frustra hominum traditionibus ming hoc testimonio Esaiæ prophetæ confirmat. Blaiz 29: Iden D. Pauli iudicium est de ueterum institutis seu humanis traditionibus Coloss. 2. Tit. 1. er alibi. Quamobrem si nunc quoq; in religionis negotio pa trim fententia proferaneur, conferenda funt fcris puris, or inquirendum utrum scripturis aduerse, Des instituta abrogent aut obtenebrent, nec ne. Neg, enimaliter Patres fidem sibi haberi uolune, nifiquatenus scripturis confertiunt, quod si quid duersum sit, buic non esse credendum, er de ipsis berinde ac de hominibus errori obnoxijs iudicans dum. Qui huius rei testimonia clara cognoscere cu pit, legat D. Augustinum, qui singulari diligemia docet scripta S. Patrum non esse æquanda sacris literis, sed subijcienda. Ad S. Hieronymum epist.19. Ad Fortunatum epistola 111.Ad Vincentium epi= ftola 48. Contra Maximinum Arian. epifc. lib. 3. De Baptismo contra Donatistas lib.2. cap. 3. Con= tra Crescen, lib. 2, cap, 32. De uera religione cap. decimo. Contra epistolas Pelagianorum lib. quar= to,capite octavo, et maxime de Vnitat. ecclefie con tra Donatist. capite decimosexto.

Quid ftatuz

DE SCRIPTVRA

bat 4

fem,

omnu

nefti

abell

tunk

Deo

muc

CHTA

nela

cas

tuti

con

tim

tari

femi

di

fip

qui

ter

bis

co Q

re

Quid uetustas, fanctire debet sanctimonia, eruditio et sapientia hune
eas, doctrina, consenaut uetustas rerum que scripturis aduersamuni
sio, faciant multitudo et consensio summa eoru qui prausi
contra scri; bus concordes sum. Na et in lege Deus precipit
pruras.
Exod.23. multitudinem in uitio sequamur. Et Ier. 8, cap ve
bum Dei, inquit, respuerum, quenam ergoen su

1. Cor. 13. sapietia. Ac D. Paulus sapientia huius mudistumi Luc. 16. inquit esse coram Deo: ante ipsum uerò Christum minus ea quæ sublimia sint coram hominibu, qui Deum abommanda esse dixit. Micheas, Heliu, ensemias & Christus ipse, soli suis temporibus punu bant cum summis pontificibus & eruditu, quom maxima erat apud populu auctoritas, no tambin sequitur, hos ideo quòd summa potetia praditici rectè sensisse, Christum uerò ac prophetas eras.

2.Reg.11. Excelsa (hoc est templa, sacella et aræ editis in licia extructæ) in Israele primum à sapient ssimores lomone, concedente hoc Ethnicis suis uxoribment sicata sunt, ac deinde aliquot annoru cemurijs, sui excellentissimis regibus er doctissimis pontissimis regibus er doctissimis pontissimis prophetis sum conservata, summo cum conservata conservata conservata en iniliomis

4. Reg. 23. nus tamen à sancto rege Iosia destructa sum. His enim nihil mundana horum auctoritate motues, quamuis quod huic opponeret præter uerbum Dei nihil haberet, quod tamen illi satis erat, cum toto animo sidem huic adhiberet. Nam quoniam exseris literis excelsa Deo aduersari cognouerat, nihil præterea solicitus erat, neg; ulterius quert.

let

M.K

IK R

thirt

p.Ve

Bele

utti

ftm in

, 44

,lett,

MAIN

Long

e bin

tine

Talk.

lock

ege Si

B,ea

5, fub

LCIDUS

con= omi.

. Hic

Kelt,

Da

toto x la-

, me

erebas bat à quo nam effent instituta, quot etatibus durafsem, cuius auctoritatis apud omnes effent, uerum omnis funditus destruxit, & cuncts etiam corum ueftigia aboleuit. Atque propter hoc factum tam abestut culpetur à Deo, ut etiam præ omnibus regi but fingulariter celebretur. Placet enim Deo huiuf modifidelis er simplex er modesta obedientia. multiplex uerò illa & subtilis ac malitiosa & con= tumax dissertatio contra expressa Dei mandata, Deodifplicet, eiusq; iram concitat. Genesis 3.1. Sas muel 15.3. Reg. 13. Quicquid Deus tibi præceperit curato ut facias, neque quicquam huic uel addas, welderrahas. Deuter. 12.

Quamobrem in omnibus ac singulis religionis Condulles cassis sequi sermones diumos Biblicarum literarii tutisima er simplicisima uia, er Deo acceptisimu consiliu est, quo in hac uita aliud utilius ac prastan tim suppeditari non potest. Hoc consilium si Israeli tarum populus, si Saul, teroboamus et alij secuti essent, nunquam in illa miseriam et calamitates incidisfem. Quod si tam opere nobis probatur uetustas. fiplacem Patres, si religionis concordiam amamus, quid amiquius est Deo nostro, qui mitio carens, &= ternus, or unica eternaq; ueritas est? Hic uero no= bis dedit Biblia, huius sermo in illis commetur, idcir coctianec doctrina amiquisima er uerisima est. Quinero Patres unquam fuerunt qui prastantio= res sim sanctis et priscis illis ueteribus quos Patriar cha nominamus, uel Deo dilectis prophetis, et eledu Christi Apostolis? An non maior horū est aucto

DE SCRIPTVRA

ritas, quam omnium eorum qui alias patrum noi ne celebrantur. Cur ergo eorum auctoritas non pris astimatur reliquis Patribus? Cum his in doch na, in fide, in Christo sentire, est iusta er beatan sensio. Horum uerò doctrina er sides sacris litri comprehenditur, quare qui sacris Biblijs, qui dim Testamenti libro adharet, hic in Deo er una unione ecclessa manet, ac uerè saluatur.

Verbum domini manet in eternum.

DE

te:c titu De fon infi ce, cle nis ran

DE DE O E

TISSIMIS OPERIBVS, ac de uero cultu Dei. Liber II.

literi i dina

HETE

DE

Y.

PERIOCHE.

CMNIVM & fingulo= rum Christi fidelium sci re interest, sacrarum lite raru libros scriptos esse primum quidem de Deo etdiuinamaiestate, side, et benignita mideinde de hominu officijs, & bea= titudine. De Deo hec crededa tradut. Deumesse unum essentia, trinu per sonis, spiritu incomprehensibilem, infinitu,omnipotente, eternu, uera= ce, lumme sapiete, iustū, benignū, & clemente, & in universum fonte om nis boni: ab hocuerô, cœlum & terram acomnia que hac rerum univer siate continentur, facta & constituta

dem

que

cen

tur

bus

fit, mig

re

gr 8 ri A C Li Li

este, & eiusde prouidentia perpen regi & administrari. Hominemun docent, bonű iustumás à Deo quon animum & corpus condită, & utdo minű atck imperatore cunclis rebu creatis præfectu effe: ueru fua quidi culpa, instinctu aut mali demonist fecisse, à Deo tamen denuo reparai atopin gratiam receptum effe. Prate reatradunt, humanű genus effe Do fædere obligatum & deuinctum, a perpetuum quidem Dei cultum, ho minum uerò salutem: ac hanca Do institutione accepisse, per Christun adipiscedam esse ueram felicitatem, Deum autem creatorem & gubern torem totius universitatis, inuocat dum & colendum effe, non quiden corporis obsequis, sed (cum &iph fit spiritus) spiritu, uelutifide, fp. charitate,& cæteris huiusmodium tibus:atch hæc quidem cuncafecille priscos illos patres & fidos Deimin stros, ideo pamicos et foederatos de fuisse. Hæç aute omnia uera firmagesse,u. simonijs scripturarum, proximis capitibus, demonstrabimus.

Sacras literas præcipuè de Deo & hominibus, ad honorem & gloriam Dei atque hominum falutem, scri-

pras effe. Cap. LAbent sacræliteræsuum scopum quem intue. Scopus & antur, o finem non manem, ad quem ferant finis facradeducant q; religiosum lectorem. Scopus quide quò muentur, o quò cursum suum dirigunt, Deus est, o item homo. Finis uerò ad quem tendunt atq; des ducunt, est cognitio Dei & suippsius, qua Deo ho= nori, homini ucrò saluti sit. Ideirco sacræ literæ do= cem atg; explanant, or quid Deus sit, or cuius na . ture, que item eius uis atque maiestas, qua se in re= bus coditis declarat: tum etiam quod uerax iuftusq; fum cunctis dictis or factis suis, ac quam fidelis, be nignus, or clemens sit humano generi Præterea eif dem literis docetur conditio et natura hominis: qua lunam primum homo conditus sit, er quò deinde reciderit: qualis sit suapte natura, qualis ex diuma gratia:qua demum ratione Deus hominem sibi obli goit or devinxerit, quid inquam ipfe fefe præstitu rumpromiserit, or quid uicisim ab homine exigat. Ad hunc uerò locum pertinent, gratuitæ Dei de Christo promissiones: aquissima er celeberrima leges Dei: minæitem & terrores, ac uicissim conso lationes et admonitiones: ex quibus omnibus cogno sa potest, quid homini de Deo sentiendum er spe= randum sit, nempe cum esse diligendum et metuen-

etu UCT

UO2 ut do

rebu

quide nis de

arau

ræte

e De m, ad

n, bo: De

ftum

item,

erm Can:

dem iple

spe, Iirtu

ciffe mia

dee Tese.

BON'S

dum: quid præterea faciendum, quid uitandu qui tem ferendum: ac quibus omnino rebus Deopla re, eum q; colere poßimus. His aut omnibus comus eta sunt, primum elegantisimæ descriptiones dus næbenignitatis in pios, iræ uerò ac ultionis in pios: deinde multa uariaq; exempla sidelu parine et insidelu i: horum uerò omnium hic sinis est, uto mines hisce multisaria ad religionem ac pietate is moti, salutem consequantur. Nam et prophetate tur, Deum patribus præcepisse, ut potemiam su et edita à se miracula suis natis declararent, ate si

mines infee muitifarta au religionem ac pictateis
moti, salutem consequantur. Nam et prophetates
tur, Deum patribus præcepisse, ut potentiam sum
et edita à se miracula suis natis declararent, atgus
sum et et am posteritati laudes Dei enarrarent, qui
sum in Deo spem collocent, divinorums; sadonn
Rom. 15. haud immemores, eius præcepta tueantur, achen

haud immemores, eius præcepta tueantur, achea fint, &c. Et D. Paulus in epistola ad Rom.nonduk tat ad unicum hunc finem referre totā scriptura.

Deum unum esse substantia, rinum personis: spiritum immensum, &c. Cap. II.

Solum Dei nerbum tra dit neram Dei cognitionem,

Vm Deus omnium rerum conditarum crestor sit er gubernator, ac summum homin bonum, docent nos sacræ literæ præ omnibuein cognitionem summo studio er diligentia perquins re, ut quis ac qualis sit, er quæ eius uolunas, cogno scatur: quod tamen ipsum non aliunde quamexsucris literis consequi possumus. Quemadmoduenin quid sit in homine nemo scit, nisi spiritus bominiqui in eo est, ita etiam quid Deus sit nemo explicare potest præterquam Deus uerbo suo. Quicunque

z.Cor.z.

uerò alias opiniones fingunt, et diversa ratione Dri

cognit

idola

nione

piunt

moni

tis no

cent

bac pi

culis (

De

quun

Serm

unum

Ses, A

Dew quit.

babe

abit

lio,t

I,T

per

ips.

Ind Etu

fter

tan

ter

mi

DI

4

plan

Min

die

nin.

arila

atho

tecos

teft

June

4道

, quo

OTER

beat

dubi

Tan.

Tes

nuis

CUM

ires

ogno

xfar

7118

zinis

ica=

ique

Dri

1100

cognitionem assequi conantur, hi seipsos fallunt, & idola cordis sui uenerantur. Quamobre omnes opiniones, que De Deo absq; uerbo eius animo concipiumur, abijciendæ sunt, or solummodo divino ser= moni acquiescendum est.

Dininam enim maiestatem imbecillitatem mentis nostre longe superare, expressis utiq; uerbis do modo & cem sacra litera. Quamobrem dinina maiestas in bac presentiuita à nobis nec uerbis exprimi, nec o Exod. 33. culis cerni potest. Verum hac cognitione que nobis Deoin Chrifto per feruos eius communicatur, e= quum est nos contentos esse, nec ulterius scrutari. Sermo ergo ille ueritatis puritatisq; docet, Deum unum esse substancia, trinum uerò personis: Na Mo ses, Audite (inquit) Ifraelitæ, Dominus Deus noster Deus unus est, erc. Et Deus ipse per prophetas inquit,se solum Deum esse præter quem sit nullus,nec habendos effe deos alienos. Idem confirmatur cum ab ipfo Domino Christo, Mar. 12. or alibi in Euage lio, tumetiam ab Apostolis Christi, ueluti 1. Cor. 8. 1. Timoth. 2. Ephef. 4.

In hac autem divinitatis unitate tres distincte persone indicantur in sacris literis, quibus tamen ps divina unitas non in tres Deos discerpitur. Indicantur autem Pater, Filius & Spiritus fan= au, quorum quilibet distimctam suam habet subsi= steniam, & proprietatem ab alijs seiunctam, ita tamenut tres he persone unus sint Deus. Nam Pa= ternon eft Filius, fed Filij Pater, qui Filium in bunc' mundum misit: Filius uerò no est Pater, uerum Pas

Dei cognitio certo menfura no bis datur.

Ham de pi

tud

mon

Chr

DUR

ani

tun

Mo

Ex

XI

ter

CHS

tef

ce

fit

que la

fu

tris Filius qui in hunc mundu à patre missus estimon autem Pater, assumpsit humanam naturante in cruce mortuus est: patri dicens, Pater, in man tuas commendo spiritum meum. Spiritus uerò su etus procedit ex Patre & Filio, ac sanctificat cre dentes, Patris q; & Filij spiritus nominatur. Que admodum autem sol unus tres distinctas res, quoi singulæ inter se differunt, complectitur, globumsucem, & calorem, & quamuis singula hac separe tim suam proprietatem conservent, unus tamens dest, nec in tres soles distinguitur: Sic etiam indinnitate unitas essentiæ non tollitur distinctionepas sonarum, & tamen nulla etiam sit personarum cu fusio, nulla q; transmutatur in alteram.

Traditur uero doctrina fancta trinitatis ubique quidem in prophetis, magis tamen expresse incua gelicis et apostolicis literis. Nã & angelus Gabrid Mariam matre domini his uerbis alloquitur, Spiri tus fanctus superueniet in te, et uirtus altisimios umbrabit tibi. Quapropter et quod nascetursa Au, uocabitur filius Dei. Habemus hicutiq; Patra qui altisimus est, Filium Dei qui è uirgine nascita, Spiritu fanctum qui uirginem inumbrat. Quouni tempore Christus dominus à loanne quem Baptis stam nominamus, in flumine Iordanis baptizan est , loannes uidit Spiritum sanctum descendence ueluti columbam, er in eum uenientem, uox tim de cœlis audita est, dicens, Hic est Filius memdlectus, in quo mibi complacitum est. Prateres Chri stus dominus sepe ac multifariam docuit, esse sav

Matt.3.

,uý

m,c

nane òsan

t cre:

Quen

quari m,w

pare

en Sa

dini. per.

M COS

bigue

eum

abrie

Spiri

niobs

for:

etrem

itu.

Neto

apti:

zatw

IN CIE

tion

ud.

Chri

Sav

an

dam trimitatem, loan. 5.8. 10.14.15.16 @ 17.cap. sepostremo universos sibi fidetes baptizari inbet, in nomen Patris, Pilij, & fancti Spiritus.

Quamobrem cum sacris literis in trinitate uni= tu diumitatis, simpliciter er perspicue doceatur, equem est nos his quog simpliciter acquiescere, et non curiofe scrutari, nec ampliorem sciemia in hae muappetere, ea quam Deus reuelauit. Recte ergo Christian Imperatores mille ab himc retro annis, ca pun supplicium in e is constituerunt, qui nouam do doman de hocdogmate spargerent, et in Deu contumeliosi diversa docerent. Nam se utique Deus à Mose conspici noluit, in Christo autem conspicitur, Exed 29: Exodizzer 34.2. Corinth. 4. Quinetiam lege fan xit Dominus, ut omnis qui dis facrificauerit, præ= terquam Deo soli, occidatur, er ut in Deum maledi cus è medio tollatur.

Deum uero quem unum effe diximus foiritu effe testatur Christus Dominus Ioan. 4. capite. Infinitus quoquelimmensus et incomprehensibilis est, nullis utiq; terminis & finibus circumscriptus, uerum ubiq presens uidet atq; nouit omnia, exaudit pre= cessuorum, illis q; auxilium ferre potest, quippe qui fitomnipotens, ac nihil non posit nifi quod nolit. At que hoc multis argumentis testaneur et confirmane sarelitere, ueluti Psalmo 138. Esaiæ 40. 0 66. lerem. 23. Roma. 4. Hac autem sua potestate cum summe sit sapiens non abutitur uerum cuncta insta ratione er modo agit. Aeternum uero esse Deum loumes testatur, dum dicit ipfum in principio effe,

quod:

quos I

ad mi

lut is |

rum t

d bis

bons o

mos b

boste

num

ctian

sto u

cond

mlla

nelut

moth

Deo

nem.

CHM

quò

ONT

00

quodammo

īmo ipsum principium et fine esse. Alibietia de tempore, siue extra omne tempus effe, hoc est en nus effe dicitur lustitia & ueritas Dei, paßinica in omnibus dictis et factis eius apparet, tum pren tim in Pfalmis hoc nomine celebratur. Interon tamen que Deo tribuuntur, precipua sum, eimbo nignitas, fides es misericordia. Nam noster patra quidem pater misericordiaru est, quonia in etti misericordia eius. Ide ille fons est omnis boniciba res creatas omnibus bonis benigne et largiter im gans: ueluti Dauid Pfalmo 103. @ 105. leremin er maxime omnium Apostoli ubig; testanur. Al talem cognitionem Dei nobis tradunt facre litere. quò illi uni fidamus, illum amemus, ac omnibuci præstantisimis anteponamus, er ut eidem spon, ex animo soli, fideliter seruiamus, solig; in unium sum nos nostrag; omnia ex animo committamu.

Cœlum ac terram & cuncta quæho rum complexu continentur, à Deo creata esse. Cap. III.

Vncta que cœli ac terre complexu comme tur à Deo creata esse, copiose à Mosedessi bitur, primo capite eius libri qui inde etiam Gene seos liber nominatur. Sepenumero etiam in Psalmi extant. In hac enim Deus sapientiam, potentiam, extant. In hac enim Deus sapientiam, potentiam, extantis simis Dei operibus, que omnes hommes in admirationem sui rapiunt, quam admiranda si huius opisicis sapientia, potentia, er benignita.

Deum ome nium rera creatorem quodimmodo indicare possumus.

ch

refe

1

u be

terd

tori

ide

im

141

Alt

tere.

cti

onte,

MCT:

K.

Mel

Cris

ence

lnis

lige

411,

0

Mes ı fit

UB. mo:

Abhocaute Deo creati sunt omnes genij angeli, Angelos quos D. Paulus ait effe administratorios spiritus, qui creacos ente ad ministeriu mittantur propter eos qui bæredes sa luis sum futuri. Amant uero plurimu homines quo rum minufterio divinitus destinati sunt, nolune tamë bhis coli aut uenerari, Mali uerò angeli quos des Apoca. 19. mones er diabolos nominamus, (qui cum creatione & 22. boniessent , in ea integritate nature non perstites run, ut Christus Dommus Ioan. 8. testatur) et divi nos bonores appetunt, et Dei pariter atg; homini Matth. 4. bostes sum, incitant ad omne uitium, quærunt homi num infelicitatem, eosdem tentant, or quandoque etiam permissu Dei grauiter affligune. Veru à Chri to uiti fum fidelium caufa, or ad eterna supplicia condemnati. Ioan. 2.12, 14.00 16.2, Pet. 2.

Vniuerfa que huius mundi ambitus complecti- Omnia effe ur, sine misibilis sint sine inuisibilia, omnia inqua, in usum ho nullare dempta, in hominii usum à Deo creata sunt, creasa. ueluti David 8.23. or alijs Pfalmis, or Paulus 2. Ti. mothe. 4. testamur. Quapropter par est homines Deo gratos effe, ac firma memoria retimere creatio nem, neg; unquam hanc in dubium uocare: quippe cumideo etiam divinitus fabbatum institutum fit, Gen. 2. quo huim beneficij memoria coferuetur, aduersum omnes Dei aduersarios, à quibus creatio et negatur Exod. 20. & contemnitur.

Voiuerfum mundum diuina prouidentia conferuari, & optime guber Dari. Cap. IIII.

nunc

men

dum

hodi

lic W

crab

Don

Na

effe

dent

(MM)

grun

mer

dem

(mq

per

Et I

ai,

man

coll

tiae

tes,

pre

fcer

39.

14

148 adm

effi

deft

num confer ware ea que

Dea ctiam condidit.

Joan. 5.

TErum non salum mundum hunc & quecos illo commentur Deus condidit, sed emin etiam conservat atq; etiamnum in eo conservan

diuma potentia operatur. Vnde Christu Domini Pater meus, inquit , hactenus operatur er egoop ror. Stultum uerò effet fateri mundum à Deo con tum effe, negare autem ab eodem curari er ala strari. Cuncta igitur que usquam sunt aut mouite. diuma prouidencia sunt atq; mouetur, element, tus cœlestes, tempestates ac temporum uarican, fruges, et reliqua que terra parit, fontium perm tates, amnium certi cursus, monstra marina: all huc imperiorum ortus, progressus, er mutations, er ea que poene sunt hominu, bella, pestilemie, fu mes : omnia hec & quecung; alia enumeration sunt, Dei prouidentia & consilio administrame. Administrari autem hæc quam pulcherrime etop me, non tantum sacræ literæ docent, sed etianque tidiana experientia, co omnes fancti in colis con tentur. Apocal. 4.0 5.cap.

Epicurei.

Olim inter gentes Epicurei, qui nullamnequ Dei neg: futuræ uitæ rationem habebant, (quoru utinam non nostro tempore multos similes haben mus) Deum existimabant nos nec curare omini, nec quid agamus animaduertere, nullamg; omm ese prouidentiam Dei: alij uerò cuncta uel à natu ra,uel fortuna regi censent, itaq; omnia uel casual fortuito fieri, uel constellationibus, astrorumuit, ui er efficacia, aut bominum consilio er ration administrari. Has autem qui tuentur opiniones, h CIN!

nder

un

THE

0 000

COM

dia

ucte.

ta,m

tate

erenn

: adie

tons.

ie, s

ripole

antio,

et opti

toup t

s confi

negk

HOTH

abere,

remino,

MININ

natu

(sat

n utic

atione

res, h

nunquam Deum respiciume aut res suas Deo com> mendam. Recte ergo huiusmodi homines reprehen dumur a D. Iacobo, qui dicit : Age nunc qui dicitis, Iacobi 42 hodicaut cras proficiscemur in illam urbem & il= licunum annum agemus, er mercabimur, er lu= crabimur: cum magis dicere debueratis, si uolet Dominus, & si uiuemus, hoc aut illud faciemus. Namer Christus dominus iussit nos de futuris non Luc. 22. effesolicitos, sed ea agere que à Deo mandamur, 1. Pet.5. denque in illum omnem curam reijcere, quippe Hebr. 15. cum cura nostra non possimus uel pilum album ni= grumue facere, Deo autem omnes capilli capitis nu Mauh . 16. merati fint, absque cuius noluntate ne minima qui= demanicule in terram cadunt. Et D. Paulus : Deus (inquit)omnibus uitam, flatu, omnia denig; cofert: per eum enim & uiuimus, & movemur & sumus. Et Danid : Omnium oculi fune in te domine conie= pfal 147. fii, eisq; tu suo tempore cibum largiris, apertaq; manutua omnia uinentia pafcis, qua occlufa omnia collabumur er pereune. Et Daniel:Dei eft fapien= Daniel.2 tia wirtus, qui tempora permutat er tempesta» tes, qui idem reges abrogat & creat, &c. Plurima preterea huius generis testimonia si quis cogno= scerecupit, is legat Leuit. 26. Deut. 28.10b 38.00 39. saie. 40. lerem. 10. Psalmos 104.107.139.ac 147. & D. Augustini commentarium in Pfalmum 148. Hecuero divine providentie que cuncte res Que usum administramur uera & solida cognitio, homines habeat coefficit in rebus aduersis patientes, in prosperis mo videntia deflos & cautos, in omnibus uerò negotijs Dei ue-

DE DEO

fide Juan

Deo

adi

KURK

netst

inter

MOP

diBin

fu to

gref

QHA

Dro

ute

TVIN.

ec qu

conti tilib

ter d

peri

nerationem & memoriam in nobis conservat, e nos ad Deum laudandum & inuocandum excita

Hominem iustum bonumá; à Deo creatu, & cæteris rebus dominum impositum esse. Cap. V.

Hominis præstantia, es dignitas.

Colof. 3.

Mnibus creaturis animatis homo excellenam er reliquis animancibus prastantini Deo creatus est, er catera omnia eius cas sa codita sum. Praterea factus est iustus er sanda ad imaginem Dei, ad quam nos etia renouariopartere Paulus docet, iustitia, sanctimonia, er innocertia. Creatus uerò homo divinitus, er ex duobus us stitutus est, anima er corpore. Quorum corpun terra est factum, anima verò qua spiritus er un est, à Deo inspirata est, er sic homo vivens san est, in quo tot er tam insignes ac admirada recon nuntur, ut ab eloquentisimis er doctisimis hom nibus nunquam satis celebrari potuerint.

Hunc ergo hommem à se conditum Deus com Etis rebus dominum prafecit, er post lapsum etia Adami eadem omnia illi, certus tamen condition bus subiecit, ut 8. Psalmo commemoratur. Adam autem iam in Paradiso constituto, condidit era iunxit coniugem, omnium nostrum primamparen tem Euam: ab utrisque uerò hoc solum ut graine sibi obedientes essent, lege de non edendo arbora fructu, exegit. Etenim liberum illis erat quecun, pro arbitrio agere, nulla necessitate premebanu, nullius rei laborabant inopia, à Deo etiam summ

Eccles.15.

at . #

ccitat

ccelle

ntion

Us can

andre

opar,

10ccv

W COL

DING

ア城

fatte

rescer

homis

CIN

ctia

LLON

dam

54

aren:

ation rborn

cung

antu,

um mi

fide

side pramoniti erant, morte interminata si legems suam violarent. Gen. z. cap.

> Hominem propria culpa, instincu uerò Dzmonis lapsum esse. Cap. VI.

T Tomo uero quamuis divinitus legem iustam de Lapsus bos cepisset, er innumera percepisset beneficia. minis. Deo tamen ingratus & inobediens fuit. Quoniam adiis uerbis mali demonis, maiorem illis quam di uni fidem adhibuit , eoq; perductus eft, ut temere uetto fructu comesto, seipsum (quod à Deo ance illi interminatum fuerat) culpæ, morti, & damnatio mobnoxium faceret. Demon enim inspirato calli= dismo serpence, eius ministerio mulierem aggresfutemauit, que serpenei auscultans legem trans= greffaeft, or in eundem lapfum maritum induxit. Quamobrem ambo pariter, quemadmodum illis à Morsi De denunciatum fuerat, priori innocenti ac beate uite mortui, tum primum mortalem uitam inchoarum, granibus miserijs et calamitatibus obnoxiam, acquod gravisimum est, æternæ sibi mortis reatum contraxerunt. Hec uerò omnia et copiosius, sequen nlibro explicabuntur: & alioqui Genesis 3. euiden ter describuntur. Propter hæc autem D. Paulus ait, 1. Tim. 1. permuliere delictum in mundum introductum effe.

Hominem lapsum à Deo denuo reparatum, & in gratiam receptum esse. Cap. VII.

C'un uerò hoc modo homo quantum in ipso Hominis crat, sunditus iam perifsset, & spe sua falsus reparation.

D

DE DE 0

Tag

peta

this C

Hring

Colum

heis

will.

mid)

mich !

pifcat

M CK

Adam

Noc.

Mofe

tum.

bus is

pedit

comm

um i

fidan

puic

tafu

nes,

hut,

450

Saci

obfi

pig

UA

acturpiter à damone deceptus, in morrore of ma desperatione uersaretur, ac pra summo tem conspectum Dei sic sugeret, ut uel m imumbathrum se abdere cuperet, tum uerò se manisestim nignitas er immensa Dei elemenia exeruit. Nege enim is auxiliù differt, quous se homo resipiscent genua procidat ueniam se petat, uerùm sugima sequitur, er ab exitio reuocat, sceleris commisid monet, er poenam indicat, uerùm paternam e in lem, qua lenis potius castigatio quam poenascelm dici debeat. Nam miseru homimem ex mediadesperatione er inferno eripit, in gratiam suam illum stituit, ac eius coscientiam pacatam tranquillam reddit, eò quòd homimem eruit ac liberat à peua culpa er poena ab execratione et damnationem

Quomodo homo repa ratus fuerit

Mfaine 53.

culpa & pæna, ab execratione et damnatione en na, hæc uerò semini benedicto qui est Christus, imp nit & ceu imputat, ut hic innocens sua morte be tollat & expiet, ac sibi sidemibus iustitiam e in tam æternam conferat. Quoniam uerò hominim in hac mortali uita nihilominus est uiuendum, im siti sunt illis (non ut his Deo satisfaciame sed uiu stigentur & exerceantur) uarij labores atq dom res, quos patienter perferant, donec tandem i Da morte corporea, ex misera hac uita im illam etam nam euocentur. Atq; hæc quidem omnia desumu sunt euocentur. Atq; hæc quidem omnia desumu sunt exa 3.cap. Genesis, ac sequentibus libris copin sius à me declarabumur.

Deum sibi obstrinxisse homines ad salutem & cultum perpetuum.

Cap. VIII.

Taque cu divina ope homo à condemnatione per Homines petus, à peccato & servitute demonis iam libera Des recons two creptus sit, umdicat hunc sibi Deus & ob- ad servienhingit arctius, quò in posteru omni uita sua Deum dum obfici Colom colat ac ueneretur, hunc respiciat, huic fidat, dum este. bun voluntati obtemperet, cum damone autem et munfo eius imperio nullum habeat commercium: milfi comigerit ipsum errare ac labi, non ideo ue num desperet, uerum Dei benignitate confisus reft platet diume clementie nitatur, Deug, fequatur.

Atq boc est illud foedus quod in facris literis De Foedus Det menhumano genere percu fiffe dicitur, quod cum cum homi-Adamo primo initum est, inde uero reparatum cum nibus, Nocet clarius cum Abrahamo, in libros relatum à Nose, er demum à Christo sancitum er confirma um. Hoc uero fædus cum hominibus Deus his legi Gen. 27. buriunxit, ut Deus noster Deus sit, cucta nobis sup peditet, ac per Christu plene omnia cœlestia dona communicet: uicisim uero homines, hunc Deum fo lum or preter eum nullos alios agnoscane, huic uni fidam, hunc muocem, ueneremur, hunc adorent, huc sidiesse perseuerent, illiusq; leges in omni uitasuaobseruent. Has uero diumi fæderis conditio= nes, Deus suis uerbis a seruis suis mundo recitari uo luit, or casidem in sacrarum literarum libros referricurauit, quibus à nobis fides tribuenda est. Taba lus quie huius foederis facrofanctis mysterijs, que Sacramema nominamus, tanqua figillis quibusdam oblignat, que & à nobis prout noluit usurpari reci pig debene.

THE

ba

ficha

Nege

cons d

iena

nißid

CIA

celen

defta lum

llane

xcca

se etc

S,MM tebe

CH inibs

MML

nt co

dolo

4Da

eter

copio

mile.

H 74

fed

D.I 10

Bid

cuft

ten

.Pf

rto.

Mun

e fi

Religio & religiosi.

Quicung, ergo hæc observant, hi fideles Di ui er fæderati funt, ac uera religione utumen gio enim non tam à relegendo quam à ligandoi uidetur. Deo uerò obligamur & fædere iuni gratuita eius benignitate (ut dictum eft) pafia Quamobrem idem sum foedus Dei et Religion Religiosi autem sunt omnes hi qui Deo finde huius uerbo nituntur , hunc folum foretis and alijs rebus colunt & observant.

> De uero Dei cultu. Cap. IX.

Verus culs tus Dei & ministri.

Vamobrem cum hæe de qua diximmen fit religio, er hic fit uerus cultun Dan cesse est hos etiam ueros Dei ministra cultores esse, qui nullos prater eum Deos, mi aliam frem, religionem, nullas alias leges, nech præterea aliud fædut agnoscunt:uerum um Da derati funt, illi uni nituntur, huic foli in Chris dunt, hunc uerentur er amant, hunc inuocanm rantur, colunt, & observant, legibus et sermonia illius obtemperant, & cum iusti et innocente, in etiam erga omnes pro uiribus benefici sum. Nam quoniam Deus ipse spiritus est iustus, c

De externo cultu & legis.

ctus, beneficus, clemens, uult fpiritu coli, fandita ceremonijs iustitia, benignitate, er clementia. Ceremonia nim er cæteri ritus quos lege sua instituit, typia figure quedam fuerum, que in Christo nobico Matt. 9. & hibite, atq; per ipsum abrogate sunt. Etenim di stus Dominus, Misericordiam inquit uolo, om sacrificium. Et optime etiam Scribaquidan De um amare & proximum, plus (inquit) est qua pirit

Marc.12.

Omk

X.

& Dein

s, ml

nech ni Der

brille

an,m

rmonis

ntes.in t.

ftus, E

netite.

nonie o typis

obisa in Chri

O'M

Lan De

omis

et De mnes victima er facrificia. Iccirco quoq: D. Pe= 1. Pet.2. municipal, nos segregatos esse ait in sacrum sacerdotium andia Isacienda spiritualia sacrificia, que Deo per Ieiungia con Christum sint accepta. Et D. Paulus, Deus (in= Acto. 17.

perside uit) qui mundum er quæ in eo sune omnia secit,

legion miss habitat, nec hominus, non in manu sactic
semi sintegenus. Et alibi: Cohortor uos fratres per Dei Rom. 12. Sacordiam, ut prestetis corpora uestra hostiam emem, sacram, acceptam Deo, qui uester sit culimme rationalis. Neue similes uos huic seculo prasta: feduestre mentis renouatione transfiguramini. inifina D. lacobus: Religio pura & impolluta apud De= Iac. 2. or patrem hac est: curam gerere pupillorum niduarum,in corum calamitate: & inspollutum custodire à mundo. Extant etiam plura scripturum testimonia de Dei cultu, ueluti Deuteronom. .Pfalm. 50. Esaie 1. & 58. Ieremiæ 7. Michee to. Zachar. 7.0 8. et alibi, que suis locis legi Mune.

> Qua nam ratione ueteres Deum venerati & æternam felicitatem a-Cap. adepti lint.

Vamobrem cum sacrælitere nullam præ= Quomodo terquam in Christo falutem, & unicum veteres fala hunc de quo diximus spiritualem Dei cul tem adepti mobis tradant, necessario hinc conficitur, prisillos ueteres Dei amicos er fæderatos, per so= fidem in Christum salutem adeptos esse, er ob st qua pritualem hunc cultum Deo acceptos fuisse. Nam

EDEO

Gen.3.12. 27.22. 2. Sam.7. Jerem. 23. Zach.3. Joan.8. Acto.15. Galat, 2.

z.Cor.10.

promissionem seminis olim exhibendi, sandipa arche er prophete summo studio annumiana propagarum. Et in Eusgelica historia, Abraba per Christum Salutem consecutus effe diciture Petrus, Credimus nos, inquit, quemadmodunes iores nostras, non per legem fed per Domin Christi gratiam scruare. Paulus quoq; inqui, no res nostros ex spirituale petra bibiffe, que po Christus erat. Et alibi copiose cuumerat que ueteres per fidem operati sum. Heb.11.

Quomodo neieres Deo feruierint.

Deut. 10.

Etsi aute ueteres illi plurimas ceremonista rios ritus habuerum, mhilominus tamen fpirias cebaniur, ideog; prophetæ in illos qui absassi et fide ceremonijs utebamur, acriter mucho or demonstrabant,omnem eiusmodi cultumin utilem & Deo ingratum effe. Hæs igitur de Da eius operibus, creatione, prouidemia, restimin Ia.1. & 58 item de uera & accepta Deo religione, breien generatim dicta fine : uerum proximis libi,

Berem. 7. Michea 6.

> fi Deus nolct, planius & copiofiu explicabuntur singula.

di

U

()

tu

n

Pb

n li b

r

H

DE PECCA.

NA PECCATI. Liber III.

ectipa viaru

braha itur.ii

dumar

onein a

que po

niss acu Poiritas

of gifting

de Deu Lituie

breite

s libra

Ш

PBRIOCHE.

MNIVM ac singulor Christi fidelium scire inrerest, peccatum à Deo neque creatum, neque præceptum este, sed illi displicere, ideo quetari: veriminstinctu demonis in homine ex diffidentia & inobedientia exortum, & indeh ereditaria labe in omnes homines deriuatum este. Etenim peccatum originis ab Adamo omni bus hominibus innatum est, ex quo nakuntur peccata ut uocant actua lia, aduersa diuinis legibus : ex quibus demum exoriuntur, ira Dei, uariapeccati supplicia, anxietas, dolor, infamia, miseria, uariæ item afflictio-

PECCATO

bomi

quice

allati er cu

boca

non c

Sam o

mini

tenti

dam

1014

tare

Sand

rio

fee

Han

rib

nol

bot

100

im

m

91

te

nes & calamitates, præterea mon ipla, et eterna condemnatio. Han omnia vera ac certa effe, testin. mijs face literaru, sequetibus capitibus, cofirmabinu

De cognitione hominis, & quod peccarum ab ipfo homine, non à

Deo fit. Cap. Osteaqua Dei cognitio aliquo modo expliq

taest, et homines edocti sunt, no alid num effe quam unum Deum, eumq; solum qui calie ræq; conditor, uerbo suo, præsertim uero inchi fto filio suo se manifostauit, necessario deindela mo eo eniti debet (cum post Deu Homo pracipa us sit locus que tractant sacra litera)ut seifin ac totius humani generis statu conditionemo a gnoscat. Nullam aut absolutam sui cognitionin mo babere potest, absq; certa peccati cognition.

Itaq peccati ortus, inharetia, progressus, estella

Peccatum Deg.

Cognitio

hominis.

et pænæ, ex sacris literis sedulo inquirendasum In ibso rerum omnium initio homo a Deocon non effe ex ditus est, non tales qualis nunc est, miser, pecces o morti obnoxius, uerum præstans, sanctus, in: mortalis, iustus, ac bonus, ueluti etiam breniter. lib.indicauimus: sua aut culpa, ac transgresion divinarum legum, in peccatie, noxam, morte, infernum, o in ipsam dæmonis potestatem incidit. Etenim peccatum à Deo neg; creatum neg impe ratum effe, uerum multo magis prohiberi, manie festuest ex co, quod bonu sanctuma; mandatum non

Car

CTAT

mu

plice

umer elita

1 Chri ndeb

cipa

ip/m

290

neh

tione. Fells,

1 funt,

CON:

CCAB

6, lm=

ters.

Rione

e, in=

icidit.

ımbe

nani:

Latum

omini

homini Deus dedit, quo eum illi cibu interdixit, qui comestus, peccatum, morte er damnationem allaturus erat. Non aute hic solicite disputandum Curiofe o curiose perscrutandu est, cur Deus præceptu bocde non comedendo (cum tamen futuri euetus non effet nescius) homini dederit? Vel qua ob cau samdiabolo potestate tentandi & decipiendi ho minis concesserite Aut cur non Deus homine po= tenter à lapsu praseruaritsesc. Huius enim ge= 1. Tim.1.6 neris quaftiones à Paulo reijeiuntur, et graviter Tit.3. damnantur.Præterea, ut Sapiens ille monet: Ma= Eccl. 3. ioraac difficiliora tuis uiribus no quære aut scru tere. Que uero tibi à Deo præcepta sunt, ea sante meditare, nec in multis eius operib.esto cu riosus, no enim tibi opus est, ut oculis tuis arcana hectes. Multos enim sua decepit er pessundedit uana persuasio. Et qui periculu amat, in co pe= ribit. Quamobre optima & simplicisima ratio eft,Deucredere iustueffe, eundeq; cofiteri malu nolle, multo minus agere. Etenim cum fructu ar boris scietiæ boni et mali homini interdixerit, noluitutiq; hominë edëdo legë trafgredi et mori.

Nam Dauid, Non is Deus es, inquit, cui placeat Palm.s. improbitas, er cui familiares sint mali, odisti oes maleficos. Et Solomo à Deo ait hominem factum Ecclet . esseprobum, sed homines sese infinitis intricare questionibus. Et idem , Deus, inquit, morte et in= Sap. 1.2. teritum non fecit, nec uiuentium interitu delecta tur.Nam Deus hominem ad immortalitate crea= uit,et ad sui ipsius imaginem condidit, uerum dia

PECCATO

boli inuidia mors in mundum intrauit.

Exod.e. Pfaix 6. Rom.I.

Quod si alicui in scripturis Deum induraren da, oculos excecare, tradere in reprobam memo er alie his similes locutiones occurrant, cogia dum erit Christiano lectori, cuncta à Deo sempe iusta ratione fieri, neque cuiquam eum iniuriani ferre. D. Paulus omnes in hac causa hominum obje ctiones, has uerbis repellit, O homo tu qui esqua Deo disceptes? Scilicet dicet figmemu ei qui finn Cur me fic finxifti? Quafi uer o non liceat figulon eadem luti massa aliud facere uas ad honoren uerò adignominia. Et Dauid: lustus est Deus mon nibus uijs fuis, er fanctus in omnibus operibusi

The state and a

De peccati origine, progressu, & operatione. Cap. II.

Vandoquidem ergo peccatum nonesn

Deo, alibi eius origo inquirenda eft, Da riustus & bonus est, homo quoq estado iustus or probus creatus, lex pratereaillia Dale Peccati ori ta (de non edendo fructu arboris scientie bons mali, alioqui moriturum) iusta er equa fuit. Vit ergo dicemus oriri peccatum? Peccatum certibis est, quod homo in iusta er equa uoluntateipo Dei mandato non perseuerat, proptereactians ed natura integritate qua creatus erat non pont perfiftere. Quod uero à uerbo & nolumateda defecit, ex seipso fecit, libera etenim conditionem ditus erat. Conabatur quidem demonipsum eum re,uerum non coegit:neq; enim potuit. Itaq; hom nem ex infidijs muades, quærebat, an ne capitip

go & nati-

raren

menta

cogita

sempe

uriani

um obje

es quia ui finni

igulo, n

cm, and

is mon.

bus fui.

nesta

ft. Des

A d Da

Dod

boma

t. Vni

rte bige

e iplos

tiann

a potut

ate Da

one con

CHETTE

homi

nitis pa

na Deus fructu sciemia boni ac mali interdixisset? Cum uerò uerbis illimi Eua aures adhiberet, ac inter rogatis responderet, surtim è conspectu er abocu= lis uerum Det fermonem, et æquifimam eius legem submouit, eiu q; loco mendacium suum er conces fionem miquam substituit. Nequaquam enim (inquit)morte moriemini fi de co comederitis, fed Deo limiles critis. His uero hominis animus inflexus, a bono ad malum defecit, atque bic peccati er oms nim miseriarum humani generis, ortus er radiz eft. Etenim homo turpiter & perfide à fidelisimo Deo defecit, in illius uerißimo fermone non perfeue ranit, Deo suos honores no tribuit, neque illi uel ob temperanit uel fidem adhibuit, sed damoni. Hac aut defestione, in malum se homo precipite dedit, ideo suguog; culpa malus & peccatis fit obnoxius.

Simul crim atq; humans mens inclinare ad ma- peccati lum er ad ipsum demonem cæperit, externum alis progresse quidse ingerit sensibus, quo cordis malitia & diffidemiamonetur ac innatur ad rem ipfam facto peregendam. Etenim mulier uidet fructum arboris ele gamem ac bonum effe, o quancum ex confectu iu dicari poterat, neutiquam uitandum, hac uerò re peccati progressus et ipsum opus iunatur. Nam mu lier fidem tribuens fermoni demonis, atque existio mans, non folum edendo se nihil damni acceptura, sed deam quog fore, extensa manu fructu decerpis o comedit, cumq; de repente nulla sequeretur ultio, maritum quoque fuum Adamum impellit illig abi buius efum & transgressionem persuadet. Has

DE PECCATO

fci

ob

MC

cù

ca

bo

(4

cil

ne

pi

de

64

CO

114

8

Þ

Più

ergo ratione et defectione à uerbo Dei, infind demonis, peccatu ab hoie ortu et commissime Etsi autem cuncta iam commemorata sare

teris coprehensa sunt, nempe Gen.3. tamen le ipsa de re alia quoq; diuini uerbi testimoniam

untur, inquit, ex animo prodeunt atq; pollunt mine. Ex animo enim prodeunt male cogitat

nes, esc. Et alibi, Diabolus ab initio fuit homin da, nec in ueritate perstitit, quia no est ueritai eo. Cum loquitur mendaciu, exproprisson

2. Ioan. 3. tur, quia mendax est & mendacij pater. Ita est annes, Peccatu, inquit, non est ex patre. Et alli Qui peccatu committit, ex diabolo est, siquidi

principio diabolus peccat. Et Iac. Deus (inqui)
nemine tetat, sed à sua qui sq; cupiditate alless
ac inescatus tetatur. Deinde cupiditas concept
parit peccatu, peccatum porro perpetratum;
gnit mortem.

mis paretib.peccatu operatu sit, et quomodomo te genuerit. Primum ratio er intellectus home nis, adeò obscurata et ipsissimis tenebris obdutu

est eum qui mente qui dem & ratione pradim est, interim tamen regenitus non est) non pre Rom.7. cipere ea qua sunt diuini spiritus. Deinde wolum

tas quoq; inobedietia hominis sic deprauata, o ad omne bonu persiciendu debilitata est, ut iden Apost. denuo dicat, se peccato emacipatu esse sin

instina

I Sum ch

a Sacri

men ha

onispr

e egredi

ollunt h

ogitati

homica

ucritis i

is logni

Ita Ch

Etalia iquide

(inqui)

alledn

oncepti

tumgi

og: pris

do mor

homi:

bduds

m (hos editu

n pers

uolun=

4,0

idem

Te, ac Circ

scire se non dubitare in carne sua bonum. Quam obrem nihil in homine reliqui est nisi ignoratia, tenebre, prauitas, miseria, calamitas, ignominia, mors, er ipfa damnatio. De quibus deinde plura, cum de panis peccati dicetur.

Quamobre quicunq; hominu ueram suijpsius Cognitio ex uerbo Dei cognitione habet, hic feipfum pec= fuijpfius. catorem, or propria culpa miserum ac perditum bominem effe nouit, ideoq; sibi quide præter pec Dan. .. cata er scelera nihil tribuet, à Deo autem suppli citer petet gratiam & ueniam, ac fui renouatio= nem.Ideoq; recte quidam, Seipsum nosse, uera sapientiam er salutis initium effe dixerunt.

Esfeoriginale peccatum, deinde quid fit, & quæ eius effecta. Cap.

NEquerò ca quæ de peccato diximus, de A= I damo & Eua solummodo sunt intelligeda, ac sihisoli deprauati, et no ab ipsis nos etia pec= cato corrupti simus. Na testantur sacræliteræ es= peccatum sepeccatu hæreditariu, seu originis uitiu, scilicet bis hæredie corruptione, quæ ab Adamo in nos deriuata, er tarium. natura nostra insita est, quales enim hi trans= gresione factisunt, tales utiq; paretes nostri, co nosipsi,ois deniq; posteritus, in peccatis ac corru ptione nascimur. Sumus enim nostra natura ab i= psanatiuitate praui maliq;,qui bonu quide neq inelligimus,neg; uolumus,neq; possumus,ad ma= li ueropropti paratiq; sumus, adeoq; & prorui= mus. Atq. hec ipsa uitiositas aut corruptio natu= reinfatibus inhæres, et si lateat, et se in ipsä actio

DE PECCATO

peccasi ori natur. Recte illi senciut qui dixerune, Origini niti ginis desino esse uel dicta uel facta aut engitationes que de aduersatur, sed hæreditaria corruptione que hum næ naturæ insita est, er ab ipsa nativitate inhere, qua homo à Deo er omni virtute alienatu, admi lum animo pariter ac corpore inclinat, er Demu quam in homine habere debebat gloria destituitu.

Hoc uerò testatur D. Paulus dicens, Nonessein scrimen ullu, sed omnes homines peccasse, diumo gloria quam in ipsis Deum habere oportebat, can

Rom.7. re.Idem alibi animi nostri cupiditates peccatuisse ait, etiamsi neq; assentimur, neq; opere persicinu, Etenim Deus id à nobis exigit ut mente acuolum Deut. S. te, imò toti in universum ipsum amemus, er quem Matth. 5.

Matth 5.
a.Pet.1.
admodum ipse fanctus est, ut sic nos quoq; sanctinari, perfectiq; simus. Quoniam uerò ab ipsa natima te longè diversi sumus, nulla uel ob hanc solum cas sam potest esse dubitatio de peccato es vitiositat

nostra.

Moses Genesis s. Deum inquit Adamum adsum similitudinem creasse, Adamum uerò annos natum centum triginta, filium sui similem ad suam imaginem procreasse, quem Seth nominauerit. Quemul modum Dei similitudo, Paulo interprete, suit iustitia, innocentia, et sanctitas, sic hominis uitiosi (qui pe in quo Dei similitudo ia extincta erat) imago si miquitas, culpa, impuritas, impietas, prophantica. His enim omnibus homo per peccatum emancipus tus et subiestus est. Verum obijcium nobis hicquis

tudine

tt, iam D

this rej

this rej

this rej

this id, id, id,

ag

this chim n

uttate

tualite

gratia

fed co

carne

ion,

ex on

creari

ruption of familia p

tur, f

nalis

fet fi eft, n ption

cond ita ill flat n

tem a

ith Da

ret,

W

Kes

W,

de

ug m

effe

W.

nt.

-

p

HILL.

4.

tate

48

-

gi

nad 航

uip eft

tio:

Das

Mis 411,

ton, Adamum Deo tum reconciliatum fuiffe, cum Adamum ex omnium nostrum parente Eua hominem pro- à Deo in gratiam res cearit, atque cum hominem ad imaginem & simili ceptum este numem suprocrearit, absq; peccato, utiq; gratum peccatum um Deo er reconculiatum hommem natum effe. originis. Hisrespondemus, ea in nos ab Adamo deriuari quæ ilim natura & illi propria sunt, reconciliatio uero am Deo, non ex illius natura est, sed ex diuma gra ua, ideog; hec in nos ex illo non deriuatur. Gratia cim non ab Adamo iuxta carnem, corporea nati= utate in nobis procreatur, sed cælitus à Deo spiri= maliter donatur. Deinde in Adami mene ac foiritu gratia Dei fita fuit, nos uero non mente er foiritu, sel corpore Adami procreamur. Quod enim ex Ioan.1. cornenascitur, caro est : & quod ex fpiritu nascim, piritueft. Preterea in confideratione origi- Quid in cri ulis peccati primum corruptio uel uitium ipsum to consideconsiderandum est, cuius tanta uis est, ut eius cor- randum sits ruptione imago Dei un nobis destructa, er iustitiæ afandimonia loco iniquitas & impuritas substitu ta fim: deinde considerandus est reatus, quo Deus illa propeccatis er ad mortem imputare potuifo setsi uoluisset : uerum Deus Adamo reconciliatus eft, nontamen ita ut ex ipso omne uitium er corru ptionem sustulerit, quo in posterum non sit depranatur, uitiosus, & mortalis: nam illum in ca nature conditione in qua tum constitutus erat, reliquit: sed itaillireconciliatus est, ut accufatione sua nec infi= stance ius suum persequatur, quin poeius uttiosita temaut corruptionem, illi ad condemnationem non

PECCATO DE

Imputet . Manet ergo in Adamo uitiositas, oring eius liberos hereditaria labe defluit. Id quoden que proferemus, testimonijs manifestumerii. G nesis 8, inquit Deus, hominum constus & fin esse praua, sam à pueris: lob. 14. capite. Quipme Circuncisio faciat (inquit) ex impuro ortu, nullus est. lamini ex circuncifionis ratione primis temporibin pain bus tradita, manifestum est esse originis unim Nam si octo dieru infantes ab omni uitio purifut cur circunciduntur? Ea enim circuncidunur qu purgatione opus habent. Quapropter ipfo falm signo Deus testatur nos peccatores nasci: (ideo etiam ipsum procreationis membrum circunci uoluit) se uerò ratione sui fæderis, cuius summe caput Christus est, nos expiare, er peccata non damnationi non imputare. Ideirco etiam circuia sionis uice qua ueterum liberi circuncidebann. nostri liberi baptizantur seu abluumur, quò imp ritatem nostram & originis nostra uitium cogn scamus, quod tamen nobis à Deo, quemadmodime cætera peccata, non imputatur propter Christia. Atque buc pertinent uerba D. Augustini diceni, peccata nobis in baptismo dimitti, non ut non fu

> Dauid in Psalmo 51. In iniquitate, inquit, como ptus sum, er in peccato concepit me mater mes. U quitur autem non de alio quam de originis peccan, Nam Dauid non erat spurius, uerum legitimo mo trimonio natus. Sed & Paulus, Honorabile eft. W. quit, coniugium & cubile impollutum, Deo itaque

in homine, sed ne imputentur ad interitum.

Rebr. 13. E. Cor.7.

non

rite

fe co

QN

ed R

plice

cogi

N/III

tin

qua

DAC

cato

rita

pug

fute

fing

but fto

Ьш

pe

tis

fli

op

non imputante moderatos coniugum complexus. Christus uerò dominus, Nisi quis, ait, natus fue- Ioan.s. nite supernis, non potest uidere regnum Dei, Necef kergoest prima nativitate nos ad interitum nasci. Quare o Paulus nos natura filios ir e nominat, et Bphef. 2. aRomanos 3.cap. totam hanc causam copiose ex blicat, quo loco inter cetera (que illic si cui libeat agnosci possum) his uerbis utitur: Per unum homi nem peccatum in mundum intrauit, er per peccas mmors, atq; ita ad omnes homines peruafit mors, quatenus omnes peccarunt. Quid que so clarius in baccaufa dici potest ? Peccatum mors fequitur, mor nuero cu omnes homines fine obnoxy, eofdem pec

catores effe efficitur. Verum hactenus à nobis expositam huius rei ue Pelagiani. ritatem olim mille ab hinc retro annis Pelagiani im pugnarunt, quos tamen universa Christi ecclesia re futauit ac superauit, presertim uero D. Augustinus singulare in hac causa studium & laborem adhibuit. Hic 1.lib.contra Iulianum cap.2.oftendit, Apo folos er omnes iam inde ab Apostolorum tempori but ecclesie doctores, agnouisse er palam docuisse

peccatum originis.

in

dai

rit.G

- fre

PITE

IM HOTE

patris

Min

rifini

ur que

aden

ideoe

CUNCIA

THE STATE

nobis

CUICE

atty,

MIN

MSO

dund ifte

CHIK. n fin

Office:

:6.4

ccato.

) Was A.in

taque 1108

Effecta autem originalis peccati no opus est mul Effecta vitis explicari, etenim ex productis scripturarum te- tij originis. simonijs manifestum est, originis uitium in nobis operaritram & indignationem Dei, culpa & pas nam, mortem atq; damnationem. Etenim D.Pauluminius hominis delicto factium esse inquit, ut ounes homines damnarens ur. Præterea cum duplex

DE PECCATO

ex originis uitio nascitur. Verum æterna, cuipa peccatu homines obnoxij sactisunt, manet inin fidelihus, credetikus uero per henedistum.

fidelibus, credetibus uero per benedictum semen sublata est, Ge.3. Heb.2. Apoc.2. et 20. cap. Ideog teporaria etia mors sidelibus nihil obest: hac en nim si semel oppetierimus, pæna debita persole uimus, neq; quicqua in nobis amplius persequitur Deus, uerum colligit nos in portu salutis. Dequo consequente libro De gratia Dei dicetur.

De actuali peccato, & dinersis peccatorum generibus. Cap. IIII.

Adualia peccata. Gal.5. Ex originis peccato en natura nostra comu ptione exoriuntur actualia peccata, qua Pau lus opera carnis nominat, sunt aut cupiditates, cogitationes, dicta en facta qua cu lege Deipu

Lexefiner gnant. Itaq; lex diuina uera norma erit ad quam mapeccati. peccata examinentur, quæ uidelicet sub censum peccati cadant uel no cadant, ut nihil huius aphi

Rom. 7. losophis discendu sit. Etenim D. Paulus planer simpliciter fatetur, se peccatu non nisi per legem cognouisse. Ideo q; peccatu est quicquid divinele gi aduersatur: na hoc etiam Ioannes testatur, di

cens, Quisquis peccatum committit, is iniquitatem committit, uel contra lege delinquit: etpecatu iniquitas est, utique pugnans cum lege.

Concupifcentiæ & eogitatios nes.

1. Ioan. 3.

Quamobrem, ut ante dicebamus, pugnateum lege Dei hæreditariu originis nostræ peccatum; Deinde pugnant cu lege carnis nostræ libidines, cupiditates, cogitationes. Lex enim ne cocupi

feito

fito !

no all

CATHE

natur

roru

non f

affect

nim!

inglis

inat

[enti

Cum

ratio

bori

libio

Pre

fira

date

nis,

no

fed

Ma

cu

143

ad

He

de

Mine

ber

In:

men

cog

C (2

fole

illur

940

THE

Par

ites,

puz

uam am

phi

eer gem

ele

dia

itas

ece

cum

um:

ies,

upi cito

sito inquit. Itaq; etsi cupiditati que te incendit, no affentiaris, ipfe tame carnis tue impetus pec= catuest Sunt quide alij quidă affect us secundum natură, ueluti fomni aut cibi desideriu, amor libe rornet familiarin, qui cum modum no excedunt, non sunt uitiosi:uerum præter hos etiam alij sunt affettus er diversæ cogitationes, ueluti ira er a= nmicomotio, seu indignatio, cocupiscentia con= ingisalienæ, et alia huiusmodi, quæ quamuis non inadiuerumpant, peccata tame quæ legi aduer= sentur à Christo domino nominantur , Matth.5. Cumuero ut alibi à Christo dicitur, in die iudicij Verba ratione reddituri simus singuloru otiosoru uer=, boru, granius certe nos peccare apparet, fourcis, libidinosis, petulantibus, or scelestis sermonibus. Preterea legi divinæ adverfantur, cum omnia no stra sacta, que à neteri nostro homine contra ma datum Dei fiunt, tum omi Rio quoq (ut uocat) om nis, qua pracepta nobis lege Dei non facimus.

Cunta nerò cogitationis, dictorum et operum Peccata els nostrorum peccata, neutiqua inter se sunt paria, se inzequa. sedsuos habent gradus, or facti ratione alia alijs maiora uel minora sunt. Etenim qui praua aliqua cupiditate incensus ipsa tame opprimit, ut nec di ctonec facto se exerat, minus eo peccat qui frena laxas cocupiscentiæ totus cupiditate fertur. Qui aduersus Deupeccat, granius peccat quam qui ad uersus homine delinquit. Grauiter peccat, qui cæ de comittit, uerum grauius qui parricidiu patrat. Quifemel adulter iu comittit, leuius peccat quam

Manh.

DE PECCATO

Can

fran

EXO

mit

cen

di

da po

fþi

(1)

111

D

ti

tu

C

P

si secundo hoc ide committeret. Nam crescuto catorum cumulo, ira simul er pæna diuma par cumulantur. Constituuntur enim pænarudsom na à domino, quod nunquam alioqui sieret sipua ta inter se essent æqualia.

Quoridiana peccata & lapfus.

Concorditer uerò omnibus seculis tradidon pij ex scripturis, esse quadam peccata uenidua quotidiana, lapsus inquam atq; errores, qui expramia imbecillitateq; magis quam malitia definita fiant, ac à sanctis alioqui hominibus comitum quippe qui quotidie orant remitti sibi debita. Ru enim, quod loannes quog; testatur 1. epistola 11 quisquam hominum dum in hac carne uiuit simp cato se uiuere posse sibi polliceri debet. Aliuqui alio minus affectibus perturbatur, est alter din iracundior aut contumacior, nemo tamen est qui instrmitate er à peccato prorsus liber sit.

Peccata mortalia, Verum præter huiusmodi peccata sunt disqui uiora er capitalia scelera, quæ præmeditatatis stimata committumeur malitia, cuius generis su blasphemiæ, idololatria, magia, parricidium, emp pratio uiolenta, iuris er æquitatis depravatiom nerum causa, uiduarum er pupilloru oppressioni uerò in huiusmodi peccata quandoq; sideles probuntur, possune tamen bæc euitare auxilio dime gratiæ, quim etia omnistudio uitant et oppugna, parua iuxta er maiora peccata.

Clamantia peccata. Inter capitalia scelera quedam Clamaniam minamur, ut que perpetud ultionem diumanp stulant, quale erat Sodomitarum peccatum Gen.a. fente to

ma pan

u discra

t Sipeco

adidan

enialia

Mi czin

a define

mittume,

bita. Ng

tolera

it Simp

lius qui

er din

est quid

diagra

tack

cris fu

m, cont

atio m

Sio.En

s prolu

dine

ugnat,

tia no

AM PO

Gen.il,

Cal

Cami Genef. 4. item pauperum mercenarioru de= fraudatio mercedis, aliorumq; pauperum iniuria. Exodi 22. Deute. 24. lacob. 5. Præterea mentio fit à Paulo Alieni peccati, quod nos quidem ipsi no com Aliena pes mitimus, uerum alios ope, auxilio, confilio & tar a. Tim. 5. cendo, uel dissimulando, ut quod uolune perficiane, edinuamus.

Preterea est quoddam genus peccati quod nun= Peccatu in quam remittitur. Etenim Christus dominus omnia remissibile. bominibus peccata remitti asserit, sed peccatum in hiritum fanctum nunqua remitti dicit. Nam fpiri> un fanctus hommem illuminat, utens instinctu et ad monitione uerbi, quod si tu hoc ipsum quo saluti tuæ Dem consulit, spernas, atg. reiecta fide er admonitione inspirationi diuina resistas er ita facere con> tumaciter pergas, peccatum in spiritum sanctum Matth. 18. committere diceris, similis utiq; Pharaoni, Sauli, & Pharifeorum turbe.

Hec uero hominum contumacia qua spiritui san Causa & do comradicitur, oritur primum ex consuetudine peccationes prane conversationis errorumq, qua dementatine Spiritum semel quide sufpicamur errare nos. Deinde ex cons fandum. tempturerum diuinarum, cum una cum Epicureis res spirituales suauiter ridemus, eas q; merum lusum iocumq esse existimamus : Præteres ex despera= tione, qua quantumuis diligentem auscultationem uerbi utilem nobis fore diffidimus. Item ex opum aut honorum cupiditate, Qui enim (inquit domi- loan.5. nus) positis credere uos, qui er alij ab alijs glos riam accipiatis, neg; gloriæ quæ à folo Deo est stu=

DE PECCATO

Ari

exi me

rat

te

tu

de

25

1

r

Efa.s. loan.o. deatis? Postremo oritur etiam hoc peccatumnis umi sermonis ciuso; ministrorum odio:denigar rogantia, qua nobis ipsis sapiemes uidemursum caci esseus, inquit donumus, tolleretur uestraus tas. Quamobrem ne in imum barathrum peccasi præcipitemur, principijs et occasionibus obsisió et cum Propheta perpetuò clamandu monemu, i muna oculos meos, ac uias tuas ostende minidom

Pfal. 25.

Rom. G.

Quid fit point.

De Pœna peccari. Cap. V. Eccato cuiuscung, tandem generus sit pani iuncta eft : nam mortem peccati ftipendii Paulus testatur. Poena uero malum illudest, qu Deus certifime, iuxta ueracifimi fermons for nas, tuftifimo iudicio omnibus illus immitti, qui peccarunt, uel nunc etiam comra leges einm cant. Malum uerò seu damnum hoc quod pana fertur, aliud quidem æternum, aliud uero tempon rium est. Temporarium illud est, quo homo inpu femi uita affligitur, uel animo, uel corpore, udpo tunis. Buim autem generus funt, triftii is, maron er terrores animi, conscientia anxietas, defon tio, infania, corremptus, infamia, er ignominique rij morbi, er noue subinde infirmitates corpor, mopia rerum, extrenta paupertas, dira fames, u rites, miseria, nuditas, captivitates, suppliciación talia, proditiones, seditiones, bella, or ceterent mit ates, ipfaq; mors. Enumerantur uero hecmi pliciter Leuit.26.Deute.28 😅 à Prophetis fligh la, uirge, ac gladius domini nominamur. Quend modum enim magistratus adversus somes glada ring!

ftringit, or paterfamilias uirgis mobedientem fami liam castigat: sic hisce malis & calamitatibus pecca ti à domino puniuntur. Aeternum uerò malum ab exituuite presemis mitium samit, or ineffabili tor memo, atque auxietate & dolore in perpetuum du rat. Anima nanque infidelium à corporis obitu in eternum ignem præcipitamur, uclutiex 16. Lucæ teftatum ejt , ipfa uerò corpora animæ coniungun= tur extremo iudicij die, ac tum utraque simul in ea dem supplicia eterna conisciuntur, ueluti Matth. 25. Apoc. 19.0 20. scribitur.

tum as

lenique,

tur:Sica

eftrace

a peccari

s obfifica

onemw.

ihi dome

st pami

endii &

deft,qu

nus fina

tit, que

elus pa

panie

tempore

O MPIL:

, uclar

narores

defore

remia.no

orpora,

nes, u

cla capu

re car

ec mul

s flagel

ucma

ladam

ringi

In executione autem horum supplicioru, er præ Media per setim temporariorum, utitur Deus uarijs ministe, rijs, angelorum, demonum, hommumg; , uclut regum er principum, etc.quandoq; uero elementorti aut rerum que ex elementis oriuntur, quales sune uemi, fulmina, tonitrua, grandines, pluuiæ, pruimæ Cre.quandoque uerò animalium. Nam Deus noster exercituum Deus nominatur, quod quemadmodum reges suos exercitus instructos habene, sic omnes creature exercitus Dei sunt, perpetuo ad eius edi= damstructi er expediti, ut quod mandauerit exe= quamur. Itaque in puniendo nulla qua per interwalla perficiatur expeditione illi opus est, sed in a nuenteillo, ac uerbulum duntaxat proftrente, uo= luntatem illius omnes creature que ad hoc destina tesum, confestim er maxima alacritate exequuntur. Hunc autem Dominum Deumg; potisimum an non iure omnes creature metuani?

Omnes uero poene sunt in potestate Dei, cuius seu.

punire po-

DE PECCATO

roi

THE

tati

nir

rei

cla

E

411

pr uc Q

A

L

or solius arbitrio moderantur. Nam preterion nemo est qui pœnas insligere posit sustus uerom sit, neminem iniuria afficit, non respicit homining sonas, nec muneribus mouetur, nec aberrat initiarendis supplicijs, solus inspicit memes arcanas in minum, sormam ac rationem, locum, tempus, acum merum peccatoru humanoru nouit. Itaq prosid qualitate, iusta ac æqua ratione supplicia modentur. Etsi enim omnia peccata pænas meremur, su uiora tamen grauioribus supplicijs puniumur, o minora quog; iusta æquitate compensat. Dium uero gradus esse pænarum quæ à Deo inserum testamur sacre litere ubig; in Prophetis er Euagelio. Matt. 5 10.11.23. Lucæ 12. loan. 15. et 19. qui bus assemblur etiam Paulus Rom. 2.

Quos nã & quomodo Deus pur niat.

Ab æternis uero supplicijs Deus fideles (ut out dicebamus) liberauit, à temporarijs uero non in uniuersum immunes facit. Nam morti corporu ac uarijs er granibus calamitatibus obnoxij sm. Verum, ut D. Augustimus inquit: Ame remisiona illa pænæ sune peccatorum, post remisionema tem exercitia fidei sunt fidelibus, ut in iustitia pro ficiant. Itaque afflictiones & calamitates fidelim non æstimabimus, ut falso iudicabant amici lob, pa nas effe peccatorum, Deus enim suos etiam usia, or ut aurum igni examinat or excoquit, uelutite Staneur D. Petrus 1.epistole 4. cap. Paulus iten Hebr. 12. ca. Lacobus quoq: Epistola sua 1. cap. Pre terea hoc etiam facra litera doceme, er quotidias experientia confirmat, Deum amicos suos nontas rom

Lob.

ro immunes ab illis malis conferuare, quibus intes rim affligit hostes suos.

er ippa

ceroca

ninapa

mmf,

mag be

16, ac nu

profit

noderes

ur,gro

cur, o

inet of

Tunce,

EM.

19.qu

ut ant

non a

rporte ÿ fum.

Sione

em as

a pros delim

ob, pa

ufite,

utiter

s item

Pre

idiana

MT4

òim

Quod si quandog; Deus sceleratorum improbitatem, illis de quibus ant e dicebamus supplicijs punire incipit, remittit tame iram si resipiscam: cuius reicum multa exempla in facris literis, tum etiam darißime promißiones extant, Deute.30. Ier.24. Ezech. 18. Quandog; uero impij Dei hostes, nullis aut paucis calamitatibus & supplicijs affligumeur, propterea quod ea in futuram uitam Deus differat, uelut plurimis docetur 73.Pfalmo, & Luca 16.ca. Quandoq; autem cum in hac tum in futura uita ho= fles Dei affliguntur, ut Pharao, Iudas & alij.

Quamobrem etsi non codem momento quo scelus consmittitur, Deus poenas infligit, non tamen exi stimandum est Deum peccatis non irasci, uel eadem ignorare, aut temerarijs er improbis nebulonibus klestari. Nam per prophetă Malachiam testatur seomnino non laturum hos sermones, quibus improbitas Deo non displicere dicitur. Et D. Petrus, 2. Pet.a. non ideo Deum pænas differre, inquit, quod non ira satur sceleratis, sed quòd longanimitate sua omnes renocet ad poenitentiam: ac D. Paulus inquit, Deum Rom. 2. fihomines non resipiscant, tarditatem pone sup= plicij gravitate compensare. Nang; Deum peccata Deum cer. ipsos peccatores in tertiam er quartam usq. posteritatis sobolem castigare, ipsemet Exodi 20. 34 testatur. Praterea extant in sacris literis plu= rima horrendag; exempla divinorum iudiciorum, ucluti Diluuij, cuersionis Sodomiticæ, Aegyptioru,

Cur non

Ponz ta

E

DE PECCATO

Amorraorum, Chananaorum, & plurimadius ius generis exempla.

ei indicia non reprebenden da.

in universa autem hac causa poenaruqua on infert, ipsum celebrare debemus, nec comralle indicia quicquam obmurmurare, non in camp rere, cur hunc citò puniat, contra alium lencopi procedat, quare his nullas aut breues calamies immittat, alios uerò gravitate & diuturnitate seriarum er calamitatum adobruat, et lemont turno morbo cosumat. Omnia enimeius iudiciam ra iustaq; sunt. Breuiter Deum omni temporeun trem amare, or ut dominum timere debemu, que pe cum sit omnipotens, iustus, ac sapiens, nemai mferat miuriam. Ac buius quidem rei cognitiona inspiret Deus noster omnibus nobis per Ichum Christum dominum

nofrum.

DELEGE

d dist

uus Da merailla

ea mqui encopeix lamutate

utate mi

MO ach

edicione

us, quip,

nemai

nitiona

ocr

Liber IIII.

PERIOCHE.

rum Christi sidelium sci re interest, Deum uolun tatem suam de rebus saciendis aut omittendis,

plene & perfecte reuelasse populo suo siralitation, in deserto ad montem Sinai, partim ore proprio, partim Mossministerio Hanc uerò diuinae uo suitatis declaratione, lege seu man dati, aut praceptu nominamus, quo nia hac declaratione Deus madauit att pracepit, uel semel legibus uo su tat sua sant sant su pracepit, uel semel legibus uo su tat sua sant sant su diuina, qui de perpetuò cultori bus su sagendu uel uitandu sit. Lex aut hac diuina, qua & Moss lex no minatur, triplex est. Ideo uerò à Deo est data et sancita, ut homini peccatu att son den mationem reuelet, atque att condemnationem reuelet, atque

De

tio

fol

İ

te

illum in suipsins cognitione perhocat, & illi omnem suipsius siducian excutiat. Deinde quò norma esta nostræ uite docens quidnam placa uel displiceat Deo. Præterea ad con cendos & puniendos transgressora lata est, ad propagandam & conse. uanda publicam tranquillitatemin ter homines. Hæc autem omnia uerasa mag, esse, testimonijs scripturarum, proxima capitibus demonstrabimus.

Legem à Deo publicatam & tabulis lapideis inscriptam esse: Mosem quoque divinitus ad docendam & scribendam legem destinatum esse. Cap. I.

Vm tertio libro inter catera tradiderinula gem divinam esse norma dijudicandi pecan quid peccatum, quid rectum, quid prauum, quid num, quid malum: nunc copiosius videtur de legiu divinis disserendum esse.

Dei uolun eatenemo preter Deu mos docere potelt

Quanam Dei uoluntas sit, prater Deum num
in orbe terrarum uere ac certo uerbis explicar,
aut homines docere potuit. Qua enim creatura
plicare posset consilia, mente, ac uoluntate etem
summag; sapientia? quo animo erga homines Deu
praditu: sit quid ab illis exigat quid contra uete

opto

ucian

a effe

lacca

d coa

forg

onlg.

emin

erafi.

OXTHE

rimuk

beccase

, quid bo e legiba

AND THEM

plicas,

aturea

eterne

es Dela

a uctel! La

Lexuero non aliud est, quam certa er expressa Quia fit Deinolumeas, quippe qua dilucide et perspicua ora tione comprehenditur, et enuntiatur, quidnam per petuò à cultoribus Dei agendum aut omittendu sit, quid iustum aut miustum sit:precipue uero lege iubemur, Deum præ omnibus alijs rebus amare, eum solucolere ac uenerari, illi plene, omnibus uiribus, mmig; conatu obtemperare, fpiritu, anima, et cors pore: his uerò omnibus à Deo cum promisiones. tum etiam mine addite funt.

Volumatem uero fuam Deus non Mofis demum Lexnoper temporibus, uerum ab ipsa mundi origine sanctis Mosem des patribus patesecit, er cordibus eorum inscripsit, cata est. aque uoluit cum maiores ipfos, tum quosuis religiosos ac pios hommes, legem diumam alijs trades re, & adposteros propagare. Ideirco etiam haud dubie prisci illi Patriarche tam longeui fuerum, ut homines in lege Dei erudirent, et legum ac morum custodes & conservatores essent. Etenim manifestumest, ueteres illos suas leges habuisse comera superstitionem, comra idololatriam, contra blasphe= miss, decolendo Deo, de honorandis parentibus, dematrimonio contra adulteria, de cæde, de furtis, fraude ac dolo malo, de mendacijs & falso testimo. mo, o denique de cupiditatibus, additis uarijs cum ministum promisionibus. Atque hec multifariam o multipliciter ex primo Mosis libro cognosci pollune.

Posteaquam uero populus, quem separatim in Israelitis Abrahamo sibi Deus selegerat, in Aegyptum dedu= data et.

Scripta lex per Mofem

DE LEGE

10

fre

ft.o

na

14

10

Tue de

(u

tr.

fir

M

14

tus, ac plurimum illic deprauatus fuit, aded u penė in ilis instituta maiorū obliterata sueriu, constituit Deus illis legem et uoluntatem sudus unu declarare: quò uniuerso mudo populus sirut liticus tanqua speculu aliquod proponeretur, in quo conspicua esset omnibus iusta er divina lex, ac syncerus Dei cultus, præterea ut Israelita essent custodes, et coseruatores, ac etialibrarisqui da divinaru legu. Ideo q; primum insignibus munculis huncce populu ex Aegypto Deus eduxit, al comparandum ilii nomen ac celebre samain uniu uerso orbe: ac deinde in Chananæa regione, uelu in medio atq; in cospectu cultissimaru provincu rum habitati orbis, constituit.

Legis diffi cultas & onus.

Verum antea quam Deus in possessione Channe neæ terræ populu suum collocarct, excellentissimis er perfectissimis legibus, atq; religione, em prius optime pulcherrimeq; instruxit, sicut nibil deesset. Non tame uel religione, uel leges, naturatq; substatia seu reipfa, a patru legibus diuerse, illi tradidit, sed ratione et occasione depravationis eorum, plures ceremonias or quas dam constitutiones addidit, quæ deinde per Christuè medio substata or abrogata sunt. Lex enim ueteres tame quam gravis imum aliquod onus in servitute dein nuit, or salutis negotiu varijs typis or siguris in uolute proposuit, quod deinde Christus dominus lux mundi, illustravit atque explicuit.

Supomodo Summam uerò legis suæ reuelaturus Deuspos & ubilexà pulo suo cundem in monte Sinai in concione con pocanit

è d

rint,

a des

Ifrae

r, in

lex,

æ ef= ij qui

mire it, al

1 uni= Helat

uncis

Chana

ntifia

C,CUI

t nibil

aturs

cris,

uatio=

conti

medio

s tan=

te deti

ris in=

ominus

us bos ne con Hocalli

nocauit, quo hominum conuetu, nullus maior aut frequetior ab ipsa mundi origine in omnibus hi= florijs legitur: erant enim uirorum sexics cente= namillia. Omni aut hac populi multitudine ad au diendu parata, monte Deus occupat insigni maie flate, tonitruis, fulgure, or tubarum sonitu: ac o= reproprio comemorat præcipua er summa legis suecapita, que dece precepta nominamus. Ea= dem post modu in perpetuarei memoriam, digito suo duabus lapideis tabulis inscripsit, quas Mosi radidit, et Moses populo proposuit, idq; amplis= smacu gloria. Nanq: Solis instar Moss facies 2. Cors blendebat, ad oftendendu, legem in Christo splen didam, willustrem, ac perspicuam fore, oc.

Cum uero populus Ifraeliticus, non ferens uo= Mofes lecem ac terrore dinina maiestatis, peteret à Deo, & scripior utper Mosem tanquam sequestre et interpretem constitutus cos alloqueretur, Deus illoru uolutati obsequens, Mosi uarias leges, instituta, et cosuetudines reue= lauit, ad explicanda e a cuius ante meminimus le= gissummă. Cuncta autembac Deus Mosem iußit populo recitare, et publice sancire, ac reipsa exe qui ocere item, o literis mandare: qua quidem omnis ab illo prastita sunt. Atq; hoc modo et ra= none lege à Deo accepimus. Lapideæ duæ tabu= le,quibus dece pracepta inscripta erat, arca fæ= deris incluse fuerut, Mosis uero libri ad latus ar= cefaderis repositi sunt. Atq; hæc quide oia,par= timetiami. libro commemorata, desumptasunt

gis doctor

LEGE DE

ex 19.20. 24. capitibus Exodi, & ex Delley nomij 4.5. @ 31.cap. erc.

> De tribus partibus diuina legis, quibus etiam comprehendunturde cem præcepta in duas tabulas diftincta. Cap. II. Niuersa lex Dei à Mose literis coprebella

nomine ac iussu Dei populo proposita, rens quidem simplex & una est, perspicuitatition er intellectus caufa in tres partes distribuitur, m Decem pre mum locum obtinem decem pracepta, (lexmon lis uulgo appellata) quast fundamentum & [a. ma universa legis, ad que catera leges, precen Ceremonie et instituta referuntur. Nam præter dece præcent

funt ceremoniarum leges, que secundum locum tinent, traditæ ac conscriptæ de ritibus er infin tis observandis, in cibo, potu, pollutione, puntu, præcipuè tamen de cultu Dei: ueluti de tabenan lo, templo, de ornamentis templi, er rebusquel cultum Dei usurpaneur, uti sune, arca fæderis, no fa, panes propositionis, are thymiamatis er bow causti, phiale, candelabrum, emunctoria: pretont de sacerdotibus, eorum uestitu, legibus, moribus institutis, de sacrificijs, & cæteris huiusmodirebu.

ciales

cepta.

facta.

Leges iudi Tertium locum obtinene civiles iudiciales igg, de magistratu, de officio subditorum, de adminifra tione reipublica, de improborum panis er bond rum premijs, de bereditatibus er rerum proprie tate, de contractibus, de mutuo, de locationibuo conductionibus, de œconomia, & alijs buiusmo direbe

Deuten

Senfagi

a, rema

is tona

LENT. Pri

X more

o fa

recept

recept ocum d

r inflitz

buritat.

ernan

s que el

ris,men

er bole

breteru ribus

direbu.

q: leges,

iminutra

proprie

nibus &

uiu[mo= direbu

di rebus. Due uerò partes diuinæ legis, ceremo= nue o politia, ad decem præcepta referuntur, or illa explicant atq; confirmant. Etenim, uelut et ante dicebamus, decem illa precepta funt summa co colophon totius legis diuma.

Aequum ergo est universos homines decem præ Decempræ contenere er intelligere. Itaque primum Deo uo cepta ab olemeeadem uerbotim enumerabo, ut in frequentifa nenda funte smaillacocione in monte Sina à Deo recitata sunt, deinde fingula breuiter ac simplicisime explicabo. Neque enim existimandum est, decem præcepta folummodo Iudais, ac non pariter etiam Christianis data effe:nam Christus dominus in Euangelio nobis etiam legem Dei propriam facit.

Verba à Deo prolata hæc funt. Exodi 20. cap.

Ego dominus Deus tuus, qui edu xi te ex terra Aegypti, de domo seruerum.

Ne sint tibi dij alij coram me.

Necfeceris tibi statua, nec ullum simulachrum eius quod est in cœlis superné, nec quod est in terra subtus, nec quodin aquis est sub terra: non adorabis ea, necp coles ea, quia ego Dominus Deus tuus fortis, indigna bundus, persequens iniquitatem pas

trum in filis, in tertis & in quarti, odientibus scilicet me, & prosequi bonitate in mille, his qui diligütm, & præcepta mea observant.

Ne sumas nomen domini Delui - uane, quoniam neutiquam impuni tum dimittet Dominus eum quino mensuum uane sumpserit.

4 Memineris diei sabbati, utsansi colas illum. Sex diebus operaben,

& omnia negotia tua conficies, sepi mo autem die sabbatum est Domin Dei tui: non facies ullum opus, no que tu, neque silius tuus, neque silius tuus, neque silius tuus, neque anche la tua, neque seruus tuus, neque anche la tua, neque sumentum tuum, no que aduena tuus qui est intra ponta tuas. Quoniam sex diebus secit Dominus cœlum & terram, mare & om nia quæ in eis sunt, septimo autedit quieuit, idcirco Dominus diemsabbati celebrem secit, & eum conse

I

5 Cole patrern tu & matrem tuam, ut longius prorogetur dies tui inter-

crauit.

artig

equa

itme

)ei tui

puni:

uino.

fancie

beris,

s, Septi

omini

is ,no

ue filia

and

m, Ma

porta

it Do

& om

utedie

m fab

confe

tuam,

inter

12

Ne occidas. 6
Ne sis mœchus. 7
Ne fureris. 8

Nerespondeas contra proximü 9 mum falso testimonio.

Ne concupiscas domum proxi= 10 mitui, ne concupiscas uxore proxi= mitui, nec seruŭ eius, nec ancilla ei= us, nec bouem eius, nec asinum eius, nihildenio quod est proximi tui.

Etsi uerò he diume leges breues sunt, tamé Chri
sus Dominus (qui perfectio legis est) in aliud bree
uius compendium easdem redegit: interrogatus e=
nim à legisperito, quod nam præcipuum mandatum Marc. 13.
esset, bis uerbis respondit:

Primum omnium mandatorū est: Summa de Audilsrael, Dominus Deus noster mnium Det Dominus unus est. Et diliges Domi praceptonum Deum tuum ex toto corde tuo, etextota anima tua, & ex tota mentetua, etextotis uiribus tuis. Hocest primum praceptū. Et secundum sie mile, hocest: Diliges proximū tuum

F 2

DE LEGE

M

M

wi

bet

(B

C

4

i

qu.

cri

No

fef

ter

L

for

pti

No

ut teipsum. Maius his aliud prapretum non est.

Decempoç cepta in duas tabulas divisa sec. Decemuerò ante commemorata precepua ipsis sacris literis decemuerba seu precepua nantur, er distinguuntur in duas tabulat, qua prima complectitur quatuor precepta de Dog cultu Dei. Secunda uerò sex precepta compled dit, de hominibus hominumq; inter se officie le auter qua ante usi sumus decem preceptorati sociem sacrarum literarum, tum etiam sacin Patrum testimonijs consirmari potest, que u nunc breuitatis causa omittimus.

Explicatio primi præcepti, de Deoum & folo agnoscendo. Cap. IIL

Summa 1. præcepti. Primo præcepto prioris tabula hominas tum, corpore, anima, omnibus q; uiribu, la sibi uendicat: se unum Deum agnosci, sibi subberi uult, inuocari, coli, præ omnibus amai, es meri se postulat: in omnibus præterearebuin lum respicere, er sponee per omnem uitamsiis adhærere iubet.

Deus uerus Dominus Deus gelt. Quò uerò confidenter er animofe hecpao mus, initio breuiter er perspicuè seipsum desi his uerbis, Ego Dominus Deus tuus. Etennan rerum dominus et conditor est, imperio eium creaturæ subiectæ sunt, cunctag; quæ in celist terra sunt, Deo soli, domino, creatori, er pari seruiunt. Deus quippe summum æternungen cum bonum est, sons er origo omnis boni, ami uns, benignus, clemens, misericors, iustus ac uerax, rerum à se conditarum sidus parés, omnia cernens, mbilignorans, sed cuncta curans & conservans: ue lutetiam ante libro 2. demonstratu fuit. At q; ut sum maim hec comprehendam, repetitur & consirma un bis verbis, Ego Dominus Deus tuus, præcipuum capu sederis Abrahamici, im quo Deus his verbis Gen. 17. un oft, Ero Deus tuus omnisus siciens, & seminis uipostte.

Hocuero in his verbis animaduertendum est, Deus unius quodse non suisse, sed esse Deum tuum inquit, scili-cuius no-cuius en perpetuum Deus tuus est. est. Neg patru, aut vester Deus, inquit, sed tuum Deum seste, quo singuli cognoscam, Deum non tantum patrum, aut maiorum nostrorum, ac cæteroru bominum Deum, sed privatim uniuscuius seum

as patrem fore.

pre

eceptu

plane

, que

e Doe

M brito

icijs. Be

torm

fande

quete

io um

minen b

i files

nari, 50 chu nh

tan fins

ec bae

m door

cuil (

O CIM OM

caligi

C pans

migris

His uero adiungit hac uerba, Qui eduxi te ex Israelitara urra Aegypti de domo seruorum: facto enim non ex Aegy-urbis solummodo, se Dominum Deumá; esse des pro.

monstrat, qui potenter ac sideliter tueri, er conser ure suum populum posit. Etenim liberatione Aepopulum populum posit cum potentiam, tum sidem er amorem in populum suum exeruit. Prates
rea factum recens nouumá; erat, eum è Sina monte
populum alloqueretur.

Etstuerò nil tale Christianis Deus exhibuit, ma: Nos per loratamen ipsis præstitit, illis exhibitis, quæ Aegy Christum piùcaliberatione designata atq; sigurata suerant.

Nempequod non ex Aegypto educti, & à Pharaos

F 3

d

t

9

nis potestate liberati, uerum ab inferno, satana cato, or morte per Christum redempti sumu. cum nobis præstiterit, plene firmiterg, se Dem Itru effe demonstrauit, qui cucta animi et corpor præsetis ac futuræ uitæ bona, nobis exhiberepola

Chrifti mv Steria lege

Interea etiam cognoscianus, qua legis panella considerur. ratio nobis per Christum parta comprehendant Nam liberationem Aegyptiacam nostre librate nis typum fuisse, cum isaias propheta testatus cap.tum etiam D. Paulus, dicens, Pafchanofin

effe Chriftum,1.Cor.5.

Deum no-Ari unam aciolum agnoscendum effe.

Quoniam uero ea quam diximus Dem infa natura est, ac erga hommes uolumate, iure or rito imperio in omnes utitur, & primumomm præcipit, Ne sine tibi Dij alij coramme. Cumm folus Deus sit, præterg eum nullus alius, api o uclit ea omnia nobis prestare, que tamen quam corpori nostro necessaria sum, neutiqual cos accedendum est qui dij non sunt, neque dilin quærenda, quæ à nemine nifi folo Deo preflate exhiberi nobis possunt. Quamobrem solo Dom tenti simus, hunc folum adoremus er mucca buic perpetud in omnibus fidamus, bunc colans ueneremur folum. Omne enim quod non ucrus uusq: Deus est, à quo interim ea petis que dunai à Deo uero peteda fuerant, id alienus ac falfut us est. Itag; falfos Deos colis, cum cor tum im quertens, rebus creatis niteris, horum auxiliofia In universum, unus Deus isq; solus agnoscendud hic amandus & uenerandus eft, buic foli fernica

Alieni dij

dum fide, fpe, charitate. At q; huius legis hanc ipfam interpretationem , Dominus ipfe Deuterono. 6. 6 Matihei 4. capite profert.

Explicatio secundi præcepti, de simulachris non habendis, neque co-

Cap. IIII. lendis.

etansa

mw. E

Deun

corpora

ere poly

arte like

rendin. iberation

fatur ;

nofire

ma

200

t OWER

Wh ca

, acpus

an day Iqual

e dilia

efterie

Deoco

HOCEN

olanse

MCT#1

duniat

allin De

om à Dn

ciliofit

endus di

i fernice

N Temo miretur lege de simulachris decem pre Lex de &ceptis à me annumerari , qua tamen quidam mulachris pentus omittut. Etenim nec possum nec debeo cam mittenda. legemomittere, quam Deus singulari studio ac mul tifiriam scriptis & uerbo comprehendit. Quòd si regus literas recitaturus aliquis, totidem uersus, quothide simulachris funt, omittens, læsæ maiestatisrem indicaretur: quid de eo fiet qui integram le gemètabulis decem præceptorum Dei aufert?Chri stus Dominus ne iota quidem aut unum apicem è le Matth. geperiturum, inquit. Eumq; qui minimum horum preceptorum soluerit, ac sic docuerit homines, miumum fore ait in regno coelorum. Atque lex de fi= mulachris interprimas & pracipuas est. Neque aliud scelus grauiter adeò Deus per prophetas suos accusat, atque idololatriam sine imaginum nenerationem. Ideog; divina hec lex expungi aut omitti non potest, absque singulari indignatione Dei, qua ure ac merito omnibus illis irascitur qui tabulas fœ deris sui violane.

Primo pracepto cognouimus uerum Dei cultu, quemilli exhibere debeamus, effe, unu Deum euge solum Deum agnoscere, præterg; ipsum neminent dium, atq; hunc folum inuocare, uenerari, eiq; foli

DE LEGE

60

re

i

H

d

cc V

0

f

Ci fil bi

Dain

t

(

fum cultum Qci

Becken len feruire. Secunda verò lege docemur, que uno prohibetfal tio Deo non sit exhibenda, qui nam inquansa Dei cultus sit, quem penitus atque in unium repellit.

Mos erat ea etate qua lex à Deo lata eff, cinq terarum gentium communis, tum prafertim Ang. ptiorum, Deum Deosue imaginibus representa ad hominum, animalium, astrorum, aut alianum rum formas effictis, atque ifdem, nomine Dem quorum imagines erant, facrificia offerre. Hunn rem populo suo Deus lege lata interdicit, quin qui nec imagine exprimi, nec simulachris colin

Imagines probibits.

Primum uero in universum imaginum sidiom prohibet, cuiuscung; tandem materia et artisfu fine picte, aut ficte, nel sculpte, aut fusiles. Pro rea omnis generis imaginum formas, ques finga aut uenerationis causa habere prohibuit, nome tim comprehendit. Nam in colo Sol, Lung Alu aues, aliag; buim generis sunt; interra uerobon nes, or uarie animalium forme, oc. maquapia et serpentes, erc. Vniuersas ergo huius generiim gines , siue sui, siue aliorum Deorum bonorical fiane , Deus prohibet. Interpretatur uero hund uine legis locum apostolus Paulus, exemplaga tium qui maxime contraria buic egerunt, bim. bis: Cum se crederet esse sapientes, stulti factifut mutaueruneq: gloriam immortalis Dei per int nem, non folum ad mortalis hominis similitudia effictam, uerum etiam uolatilium, or quality. dum, & reptilium, Rom.1. Draw

Deinde si nulla quidem à nobis, ab alijs autem Imagines bommibus imagines quædam effictæ effent, aut alio non adoran qui idola aliqua extarene, præcipit ut hæc neg; ado randæ. remus aut ueneremur, denique nullum omnino cul= tum his praftemus. Adorameur imagines, quum il= isinlocis quibus Deum adorare ac colere foliti fumu, ess folendide er magnifice proponimus, proambimus coram illis, ad eas uersi oramus, alloqui= mur perinde atq; sanctas Dei imagines , osculamur, corpus genuaq; illis flectimus, caput nudamus, erc. Veneratio uero & cultus imaginibus exhibetur, more et imore quo ess perinde prosequimur, ac fifante effent & commodi damniue aliquid nobis exhibere possent: tum etiam ornatu, luminu accenfione facrificijs, ac donis, peregrinationibus, et alijs hum generis rebus. Cunctus uerò hic cultus, neque Deineque divorum deorumue imaginibus exhiben du est: mo uenerationis ac religionis causa nulla in universum imagines habenda sunt. Pictura verò que extratempla no uenerationis sed ornatus caus fain publicis uijs, in edibus, er fenestrarum specu= laribus babeneur, siquidem homines illis non abutatur, ferri possume.

Tertio postremog; loco Deus (id quod neutiqua Cur Deus benezigi poterat) ultrò causas rationesq; reddit, exprimi & cur neg imagine aliqua exprimi, neque per imagi- imagines nes coli uelit: praterea universos ab idololatria de non coli bortatur. Ac quoniam nulla alia in lege hec pari statio totiesq; urget, facile hinc colligere possumu, magni banc lege à Deo estimari, eumq; plane

Den

Weng.

am få

nineria

t,cina

m Arga

esembe.

armen

Dear

Hunen

t, quip

colin

fiction

artis fig

s. Pret

es finga

710mme a Afri

ro bom jua pijas

nerk in oris con

burce

ploga

PR MI factifica,

r ind

itudina

Ladrupt.

70

61

D

H

d

d d

nolle hanc legem à quoquam hominum omini, perinde atq; irritam expungi.Primum uerofet Deus fortes fortem nominat , Deus enim excellemior man est, quam ut ulla imagine exprimi posit. Etma cœlum & terra universaq; que horum compla continentur, Deum non possint representate, to minus hoc prestabune uilisime imagineshin nis manibus elaborate, que neque uitam,negm tum, neg; quicqua omnino habet potemisimo fimile, weluti Ifatas 44. C Baruch 6. capitetta

Deus ulter tur. & uindex

Secundo se Deum zelotem nominat, para quod instar mariti zelotypi, neminem alimm ter se ab hominibus amari, uenerari, colipain neminem enim in huius rei consortiu admitti:n tim quod indignatur er punit eos, qui non fingu ex eus mandato er prescripto aguns. Omin enim qui hac in re mobedientes fuerins, feque bus uerbis pænas minatur.

Quomodo parrum peç cata Deus in liberis PHUMA,

Quod uero additur, Deum punire malitianp trum in liberis in tertiam usque er quartanpos niem, non intelligendum est punire in liberipm cata, que non ipfi sed maiores corum admisent hoc enim Deus ipfetestimonio suo refellit, Ezd. 28. Verum cum liberi idololatre exemplo maiora Te defendunt, dicentes, patres, auos, produosofi magines ueneratos effe, nec quicquam inde inn modi accepisse, hos igitur se quoq sectaturos: Deus se hoc scelus in liberis puniturum, inquit, m Illis auxilio fore exemplum maiorum, qui idolau træ fuerunt. Tertio idoloberas hostes suos Da HOM

nominat, quod copiosius à Propheta explicatur. Quamobrem plurimum fallumur, qui imaginum culin se amicitiam Dei conciliaturos opinaneur. Quarto omnibus ijs qui se solum amant, sibi uni ser munt, or legibus suis obtemperant, plurima cum

animi tum corporis bona pollicetur.

mitti,

rofer

maion

tening

complex

are,m

eshine

ned m

Simo Da

, para

AND ITS

patit

ttit:w

Omnie

equen

tianpu

m prog

eris per

nifern

Ezna,

Raior

osq: fun

c incom

os: Im

mit, net

idolow

os Des HOM

comra hanc adeò perspicuam er manifestam Legi huis Deilegem, non samittendæ funt ab illis qui folo Dei firmter ins urbocredune, subtiles & arguta disputationes, et. quibu imagines Der, cultumq; imaginum tanquam wilem quidam defendum, neg; etiam gloffe ille, & detorte interpretationes uerborum Dei recipiens de sum: uri manifesto dei uerbo simpliciter est cre dendum & obtemperandum. Sint nobis exemplo. omnium nostrum mater Eua, Saulus, & caterireges, ac Propheta ille cuius mentio fit 3. Reg. 13. quis bu omnibus pessime cessit, Dei mandato non simpli citer obtemperaffe. Prafertim uero nos moucat, quoder Propheta ipst, uelut ante dicebamus, les gembenc Dei interpretati sune : or quod primis Christiane esclesse temporibus statim ab Apostolorum etate, per aliquot annorum centurias, nulluin templis imaginum usus fuit. Quippe D. Epiphanius reperta in templo quodam Syria no longe ab urbe Hierofolyma, Christi uel fancti cuiusdam magine, ea lacerata, hortatus est eius loci presbyteros, ut in posterum ab huiusmodi rebus religioni nostre aduersis abstimeant: quod ex 3. Tomo ope- 1. Cor. 5.10 rm D. Hieronymi cognosci potest. Preterea una similer ac summo fluctio ipfi Christi Apostoli, imas

Rom. z. 1.1020,50 ginum cultu Christianis interdixerunt: or dinia cti Prophete uaticinati sunt, ecclesiam Christia rum nulla idola habituram, faiæ 2. erc.

Idelum Gos.

Germanicum idolorum nomen Gora Dein mine deducitur, significat autem proprie omne quod cum Deus non fit, tamen factum est ad expi mendum Deum, ac perinde est ac si similitudina aut aßimulationem Dei dicas. Tribuitur tamenha nomen cateris etiam imaginibus, qua non Deili bominum prestantium imagines sunt, ad confer uandam absencum memoriam. Absurdisimumum est conari Deum, qui spiritus æternus atq; infinin est, imagine uili er corruptibili represemarem uiter enimhoc Deus ipse damnat, Isaie 40. Etta lus, No debemus (inquit) existimare auro, aut on to, aut lapidi arte & industria humana celato, in nitatem effe similem.

Hao. 17.

Christus fe eundum hu manitatem mendus. Ioan. 6.14. 16.17.

2. Cor. 5. Matth 24. Coloff. 3.

2. Cor. 7.

Quamuis uero Deus humanam assumpferino turam, tamen multifariam docuit, corporis suipu non expri- fentiam nullam ecclesiæ utilitatem afferredmon sua, ideo corpore ab oculis er è conspectunofin ablato, coelos conscendit, atq; nos etiam memenm stram illuc extollere iußit. Multo minus utilium liqua ab imaginibus Christi speranda est, que con pori eius nullo modo conferri possuna, eiusq nu bra quidem sum : er præterea etiam spiritii, qu nos in coclum extollere debemus, maxime adure Santur. Nam quod Dauid olim dixit imagines och los habere, nihil tamen uidere : aures habere, mb tamen audire, etc. hoc nostro quog tempore unis dinte

istia

Dein.

omneil

extri

udinen

ten hae

Dail

confer

HA MET

finit

C,27#

EtPa

oga

to,di

ritas

ui pre

Morte

noftro

CIL IN

tue

e cor-

ne m

, que

duero

OCH+

, mind

uerife imum fimum est; neque res ipsa aliter meliusq; se habet. Nullaitaque ratione Christum dominum sanctosq; eius huiusmodi imagines repræsentare poterum: longe enim præstamior est, maioremq; honorem Deus una cum sanctis suis meretur, quam imagines lapidess, ligneasue, quibus ipsum exprimere homines conancur. Idolum nominari, aut idolo similem sedici cum nemo nostrum ferat, multo minus hanc imaginem Deum nostrum, aliam uero D. Petrum, aut alium quemuis sanctorum nominare debemus, preserim cum Deus se nomen suum idolis non datu rum dicat, saie 42.cap.

Atque queso rem ipsam hac ratione consideres mus. Homimem ad imaginem Dei initio creatum eso secertum eso indubitatum est, ideog; homo imago Deinominatur. Quòd si homimum aliquis cora altero procumbat, ac non ipsum quidem homimem, ue rum Deucora ipso utpote imagine Dei adoret, non nehic coram quo procumbitur omnesq; pariter uo ciserarentur, neutiquam hoc sieri debere: rem esse miustam eso inauditam? cur ergo non longe magis uociseramur, multo minus debere homimem uiuum es adimaginem Dei creatum, colendi Dei gratia,

procumbere cora imagine humanis manibus ficta,

que nullo modo possit esse Dei imago? Præterea cu

fansti Patriarche, Prophete, Martyres dum adhuc

inuiuis essent, ante se procumbi & Deum hac ras

tione adorari noluerint: imagines autem millies non

dicam à sanctis uel eorum corporibus, sed ab ipsa

fastorum umbra superentur, qua ratione existima

re possumus sanctos in imaginibus coru (ut intri hoc concedamus, quod tame nullo modo ucrumi idola hac sanctorum esse ueras imagines) unna nos posse, cum ipsi semper hanc ueneratione shin hiberi prohibuerint, et nuc aterna felicitate sin tes, eande magis renuant, cum iam uolumate su in universion divina uoluntati subiecerint.

MET

fic

pr

m

64

bis

log

fis Di

bu

e

T,

P

ni

C

"

8

Simulas chra non esse libros laicorum.

Quod uero quidam imagines saltem ademin dos er admonendos simpliciores er rudiores bo nes habendas esse obijciunt, uerbum Dei hocmon refellit, Deum in monte Sina instituentem popul uoce quidem que audiri posset locutum esse, non men ab illis forma aliquam uifam, ne imaginem de facerent, sed ut uerbo eius erudirentur : ita Deuter. 4. cap. manifestum est. Einsdem quoquel bri 6. capite iubet Moses liberos uerbo Deionni co or tempore erudire, or hoc ipfum portis at po stibus ædium er quibusq; locis inscribere precipi Et propheta Abacuc, Quid prodest, inquit, simile chrum ad erudiendum? Præterea Christus dominu eiusas Apostoli nunquam simpliciores imaginum, sed doctrina sacri Euangelij erudierum. Quincis am plurimæ imagines demonstratæ, nisi semme quid nam uelint explicetur, nihil docent: fi uerofa mone homines bene recteq; instituantur, imagin bus non erit opus. Imo imagines à Prophetis mende cia, offensiones er impedimenta nommantur, qui autem mendacia aut offendicula erudiant?

Abac.2.

Bfa. 44. Lerem, 10. & 51. Bsech. 20.

Breuiter, cu Deus ex ecclesia et à cultu suo simula chra remoueat, obtéperemus illi pie ac simplicite.
Explu

Min

Mi

nere. fhic

ma

efu

ridin

S bomi

: mod

phopuli

nonk

HOW

idan

quela

omnie

acpos

ecipi.

Emple

OMMUS

ingbas,

MMetia

CYMOR

erò fa

nagmi

menda

r, qui

finals

liciter. Explia Explicatio tertij præcepti, de sanctificatione nominis diuini. Cap. V.

T'Ertio precepto clarius explicatur qualem nã cultum Dem à nobis exigat, non enim pom- Deus fances pamexternam, no imagines & alia huius generis, ficatioe ful urim internum cultum requirit. Videlicet sanctio lendus. ficaionem sui nominis, qua de Deo rebusq: divinis preclare indicamus, or magnifice fentimus, atq; no mine diumo nihil neg; clarius, prastatius chariusq; bioemm: atg; (quod inde sequitur) de iudicijs, uerbis er fictis Domini nil nisi sanctum cogitamus er loquimur : quoniam eum non folum Deum, sed no= frum Dominu Deurig; agnoscimus. Ideog; expres= sisuerbis edicitur, Ne usurpes uane nomen Domini Deitui, tui inquam Dei.

Quamobrem nomen Dei nunquam nisi grauia Quomodo bu de causis atq; honoris causa nobis nominandum tur nomen eft.In rebut uero aduerfis exemplo lobi non obmur Domini. murandum Deo, sed nomen eius celebrandum: proferis uero in rebus non successu fortunæ nitendum ut Dei obliuiscamur, uerum gratiæ illi agedæ sum: cundis uero in rebus nomen Dei inuocandum & celebrandum est, denig; coram omnibus Dei nome, gloria, or uerbum eins uerax confitendum est, or ilim solummodo nomine iurandum.

Etenimiusiurandum quod prasente magistratu Dei nomegrandus de causis concipitur, inuocatio er confes ne folumos fio Dei eft, quem nos testamur agnoscere, unicum precipiuma; nostrum bonum, qui cum punire tum stiam premijs solus afficere posit. Nanque mania

DE DEGE

im

die

ide

fa

folia

quo

Aus

xod.

quie

foiri

nibu

C 4

bis a

nt di

Lim i

coli

muli

S

Gen. 14.

bus in cœlum elatis his in iureiurando uerbis mi mur, Verè firmiterq; hæc seruabo, ita me Deme iuuet. Et certè Deus in suo duntaxat nomineet pi terea nullius alterius iurare iubet. Deut. 6. 0 n lere. 4. 0° 5. Exodi 23. Iosue 23. Esaiæ 45.0°6

Prephanatio divini nominis.

Ex his autem hand difficulter colligitur, nome diuinum prophanari, primum cum non magnifici et digne de Deo seneimus, deinde cum iudicijs,ur. bo , factisq; Dei, obmurmuramus , nosq: illi ade eter opponimus : preterea quoties non inuocam neq; celebramus nomen Dei, cum illi ingratifum, cum nomen illius abnegamus, cum non illius folm modo nomime iuramus, uerum deieramus, ato in execrationibus potentiam maiestateme Dei, m paßionem, & uulnera, impie adhibemus, Prophe natur item fanctum Dei nomen, cum temerion quenter abfque utilitate aut necesitate aliquin patur, ueluti cu fingulis affeuerationibus am afe tionibus nostris nomen Dei affigimus, dicemes, Di sperdat me Deus nisi ista res ita habeat, Bonaba Sune ac sufficiunt, it a me Deus amet. Quid quefin cesse est nugacibus colloquijs, in familiarifem ne, in contractibus, toties nomen Dei iterare! Aux obliti sumus uerbi illius dominici? Sit autemsem uester est est, non non. Postremò prophanaturm men Dei, actionibus superstitiosis incantationibe, artibus maleficis, philtris, fabulis er cantiumais amatorijs, &c.

Maith.5. Iacob.5.

Pana abus tentium no mine Dei. Omnibus uero his qui nomen Dei uane er ten rarie usurpant, grauiter Deus ipse minaturillis m imper Mi a ad

t pri

7 10

76

OMC

milici

Mr.

adu

Calen

MINE.

folm

3 des

1,0

rophe

Oft

MIN

t affet,

es, Di

na bet

uefort

(cres

C! ARK

n fermi

ctur no

ioniba,

iuncuit

C'tem

illis no

impuk

impune fore. Na et magistratu blasphemos è me= dio tollere iußit, Leu. 24. Quod si blasphemiæ di= uini nominis ab hominibus negligutur, no tamen ideo pænas Dei effugunt, uelut scripturæ multiz faiam, o ipsa etiam experientia testatur.

Explicatio quarti præcepti, de fabbatho, ferijs, cœtibus ecclesiasticis.

VI. Cap.

Varta lex primæ tabulæ uerum Dei cul tum plenius adhuc tradit, ac fensim ex= plicatio ad externa quoq; delabitur.

Sabbathi nomen quiete significat, quæ duplex Sabbathe. est, spiritualis er corporea. Quies spiritualis e= namipfabifariam dividitur. Primum enim vires Sabbatha o actiones nostræ cessant & quiescunt, sic ut no spirituale. solumin operibus ueteris Adami non sequamur woluntatem nostram, sed ut in super omne bonum quodinnobis est Deo tribuatur, quia solus san= dus est, omnesq; eos qui sancti sunt tales facit, E= xod.31.Hac uero quietem sequitur perpetua re= quies eterne felicitatis, de qua Heb. 4. atq; hoc pirituale or perpetuum sabbathum est.

Secudorequiescimus ab illis laboribus et actio Sabbatho nibus, que à Deo præceptæ, per se no sunt malæ, randum. o absq: peccato sieri possunt, sabbatho tame ab his abstinemus, no gotium Deo probetur, uerum ut astionibus spiritualibus, quas Deus exigit, me= limincubere posimus. Itaq; sabbatho neg; agru Opera Sab colimui,neq; artes manuarias exercemus, ac fa= muliattipsa etia pecora à labore arcêtes requie≠

DE LEGE

scere iubemus, idas ideo ut nos nostrias adsacram tus conuenire, es ea opera que Deus sabbato le stimauit, agere posimus. Sabbathi autem opera siraelitico pupulo hec eram, quòd cessabandam poreis actionibus, es templum aut synagogu di bant, conciones sacras es legis recitationem auti, bant, orabant, intererant sacrificijs, et ipsisami cabant, conferebant eleemos ynam pauperibu, ni seruitijs concedebant, alias; huim generis piam ra agebant.

Corporis quies.

Corporis quidem quies actionibus hominar cessaria est. Nam quod caret alternarequieda le non est, sed tandem consumitur. Pratereada tas & ipsa humanitatis ratio hoc à nobis exist moderatione erga homines atque ipsa etiampan utamur, et illis benignè concedamus quietemin ipsis concessam, neque nostra qua animonimi liam plus iusto & aquo exerceamus, imò com ficiamus.

-

C

d

le

M

gi

A

ol bi

lt

P

ci

Sabbathi fancissicaElegami uerò ordine Deus in hoc pracepto ponendo utitur. Nam primò, quod totius reist est, iubet nos considerare, quanam rationesto thum sanctificare posimus. Dies quidembasa ipsa per se sancta est, neg; aliquid sanctimonició nobis conferri potest, tum etiam omnes diesti domini dies sunt: ueru legis sensus est, sabbathos cta illa opera agenda esse, quæ omnibus nobisto præcipiuntur. Nempe ut primu agnoscamus de solum esse qui nos sanctificet, ac ut opera er un tatem suam ipsum in nobis operari patiamur, n acros (a

bato de

Operal

ML 4cm

Oga di

m avair.

fi facrifi:

ibus, an

pia opa

nimmer

tie des

cade

exigi,t

im peceri

em a Do

nemfai

OCO

ceptor

reich

onelos

n becau

nonisiii

dictope

bathola

obiside

mus Dom

4 07 mb

amur , 100

nostraopera et uoluntate nos ipsi patremus: dein de ut facris cœtibus et cocionibus, precibus, ac ce lebrationi sacramentorum religiose nos coniuga mus. Iudæoru enim sabbathum nobis quantum ad ceremonias abrogatum est, opera autem que nuc anobis fiunt, Christianæ religionis opera sunt.

Secudo loco dies aptissime à Deo distribuutur. testi. sex dies labori ab eo destinatur, quibus corporis actiones et negotia exequi iubet, septimu uerò di em sibi destinat, et illo die sibi soli seruiri uult. No g ceteris sex diebus Deo seruire, et sacris cætib. (siquide possimus) interesse no debeamus, uerum quod hoc maxime die à corporis actionibus feria rioporteat, et nihil aliud quam sacras res agere et meditari. Septimu uero die mordicus tenere, la daicuesset. Sabbathu enim hac parte ceremonia= kest,ideog; Apostoloru ætate sequente die, quam nos dominicam nominamus, Christiani feriarut, quod hac etiam die dominus à mortuis resurrexis fet,id quod ex 20. cap. Actorum et 1. Cor. 16. atq Apoc.1.cap.colligipotest. Resiperet & hoc Iuda ismum, si quis tanta seueritate exigeret sabbathi observatione, ut etiam necessaria illa opera, qui= bus bomines carere non possumus, interdiceret. Christus enim dominus, Sabbathu (inquit), ppter homine factum est, non homo propter sabbathu. ltag dominus est filius hominis etta sabbathi. Ac plura Matth. 12, ac Lucæ decimo tertio de hac re cognosces. Quòd si aliqua ecclesia pauculas præ= traferias certaratione p sua comoditate Deo

Dies pro-

DE LEGE

del

fe a

but fife

equ

boc

Stu

dis s

04

CTAS

rita

men

man tu,e

dear

equ

gul

fan

0

Christog; soli instituat er indicat, non sumbelni uatis hominibus abrogandæ et oppugnande: um hac in re quemadmodum er in cæteris rebuent nis charitate Christiana utendum, et quiete acm quille agendum est. Quamuis enim homo Christians nulli tempori astrictus sit, tamen externucul tus absq; certa temporis designatione commodica servari non potest.

Verareligio tuenda est. Tertio omnium ordinum homines à Deopres pto hoc astringuntur. Nam magistratu et patresse milias feriarum curam habere iubet, omnes cim peregrinos tum domesticos ad Dei cultum edigm, er nemini laborem, quo negligatur cultum digm cedere. Neque enim unquam (quod quidam solut, de religione er cultu Dei pro uolumate qui uis sentire er pro arbitrio cuius uis statuere. Hu enim nostro tempore tot et tam diuerse sedem riuntur. Quim potius uerbum er cultu sum da propagari er conservari uult, superstitionemum er mendacia aboleri. Qua uerò ratione sabbaba defensum olim suerit, Num. 15.cap. et Nebemin, cognosci potest.

Sabbathū egit dominus.

Quarto loco Deus exemplum suum nobismi ponit, incitans omnes ad servandum verum sobis thum. Sex enim diebus Deus terram acculum omnia quæ horum ambitu continentur creavit, o septimo die quievit, ideog; sabbathum sanctificant, quare æquum est homines, quorum laboribusa dies destinantur, Deo vel unicu die tribuere. DeinLCTE

CXII

ctre

riftie

H cub

de con

brect

resfer

CO

ign,

cia doa

em

quide Him

יווו

Des

e meri

the

ie 17.

m o

t.o

)cill-

je bine etiam colligimus, Deum creatione mundi bac ratione in hominu memoria conservare vel= le,aduersus omnes cos, qui mundu ab æterno fuif fe affirmat: exigere etiam ab omnibus gratitudi= nem, quod non solum cœlum terramq; cæteraq; omnia nostra causa codidit, sed singulis quoq; die buineffabilia in nos beneficia confert. Hoc uero fficiamus, benedictionem copiosam à Deo con= lequemur, ut Ieremias 17. cap. testatur.

Catmecclesiastici qui alioqui ab initio fuerut, De sacrie bocquoq pracepto sanciutur & confirmantur. studedum uerò est diebus sacris, ut no solum mun dis uestibus, sed etia puritate metis ac uoluntatis, diftoru er factorum ornati accedamus ecclesia. Tabsq; omni odio et inuidia, attete audiamus sa un cociones, oremus et inuocemus in fide et cha ritate, eleemo synas largiamur pauperibus, sacra mentastatutis temporibus sumamus, ac tota septi mana meditantes uerbu Dei in sacro cœtu audi= tu,exeius prascripto pietati ac sanctimonia stu= deamus. Atq; hic est uerus Dei cultus.

Quinero sacris diebus ex anaritia laborat, ac Sabbathi equitando er peregrinado sua negotia obeut, ne sio. gledosacro cœtu, ac familia ad sacros cœtus non mittunt, sed ab his potius auocat: ite qui pro mo= rettcosuetudine adeunt quide ecclesias, sed absq; omnistudio et ardore, finitis aut cœtibus sacris, gule, ebrietati, alea, choreis, luxuria, superbia, fanori operadant: hi oes prophanat sabbathum. Thesoes Deux puniet: quippe prophanatores

LEGE DE

fui fabbathi et cultus. Atq; hæc quidem de prime bula dicta sint, quam ordine fecunda sequitur.

Explicatio quinti præcepti, deho. norandis parentibus. Cap. VII.

C Ecunda tabula diuinarum legum officiand Jerga omnes homines prescribit, quibuinfoi dum er benefaciendum est, et nibil detrimenid rendum uitæ, corpori, famæ, aut fortunis comi Ledendi cogitatione, cupidirate, indignatione, dite factis, ac nulla in universum ratione.

Quoniam uerò in his terris, Deo excepto, il maius habemus paremibus, & illis qui paremib co sunt, hos primum uenerari iubet. Nominam Paulus banc legem, primam, ad secundam tabla

haud dubie respiciens. Parentes primum illi sunt à quibus progenite

educati sumus. Deinde hoc nomen omnes pisson plectitur qui parentum loco sunt, auos & anima gnatos, magistratus, cocionatores seu presbiton, præceptores, pædagogos, tutores, uiros feneran ues. Præterea huc etiam patria cuiusg refemp Honorare. test. Hos uero omnes Deus honorare inbet, but uereri, amare, magni facere, beneuolemiamo præftare, or nifi quid comraDeum pracipian temperare, præterea confilio, opibus, auxilio, fr sus postulet, illis opitulari.

Parentum uerò officium à Deo sancitum, beros amare, piè educare, erudire, er artibuque bus se sustemare possint instituere, pro wiribut illis ferre, atg; etiam si res postulet castigate, Es

Ephel. o.

Parentes.

Parentum officia.

hecaui, cognati, & propinqui præstent. Vicisim ucroliberi parentes eo quo diximus modo honoret, o monita atque instituta eorum amplectamur, re= bus que offerumur contenti, præterea er grati fine. Ephef. 6.

rimati

cla note

inferni

catt de or time, no

r, dian

to, nh

enul.

nat m

tabula

entic

ies con

Will Co

byton,

SAR

TIME

bost

OF

48.0

0, 1

n,eft

M OF

busch

, Es

Magistratus uerò ante omnia ucram religionem Magistras uerbung; Dei promoueant & defendant, ius & tus & subdiequum conseruent, uiros probos, uiduas ac pupil- cia. lostucamur, malos puntant, pacem or tranquilli= tatem, honestatem & integritatem uitæ curent & promoueans. Subditorum uerò officium est, honeste aique magnifice de magistratu semire, eundem ama re,honore afficere, illi obtemperare, Deum pro ma giftratu orare, tributa, uectigalia, or cæteros redi= tm perfoluere, Rom. 13.1. Tim. 2. Tit. 1. @c.

Concionatores uerò, præceptores, pædagogi ac Concionaartium magistri & opifices, discipulos liberorum corum offiloco habeant, ament, bona fide ac diligentia instituam, hortenur, castigent, curent ut honeste er modeste uiuane. Vicissim uerò illos discipuli honorare,

eo quo diximus modo, debent.

Tutores & curatores non proprie utilitati stu- Curatores deant, sed pupillorum perinde atq; parentes essent pupilloru. rationem habeant, moneant, instituant, castiget, tue amur. Vicissim uerò pupilli tutores debito honore afficiam. Viri honesti ac senes omnibus honestatis Senes. o probitatis exemplum sinc. Omnes quoq; senio honorem exhibeant.

Postremo loco huius legis amplissima pramia Poena & Deus omnibus illis pollicetur, qui honore prosequa præmiem.

EGE

tur parentes, magistratus, erc. Pollicetur enimi in his terris (siquidem id animis eorum salutifu) tam longauam, honestam & traquillam. Alibie lege sua Deus, illos capitali supplicio afficereinqui in parenses impij fuerint.

Explicatio fexti præcepti. Non oc.

Cap. VIII.

beatur hoc

pracepto.

Lters lege secunda tabula hominu uitam tra uim & insidias defenditur. Et quoma omnium corum que diuinitus nobis concesses uita est præstantisima, hac ratione lex hacfenn Que prohi tem pracedit. Prohibentur uero hac lege nonfe lum cædes, uerum etiam omnia illa quibuqui gradibus ad cædes deuenitur, ueluti sum impain tia, fastidium, indignatio, ira, odium, inuidia, man dicta er conuitia, insultationes er prouocations, Hanc enim huius legis interpretationem Chila Matth. 5. affert : quo loco etiam docet reconcilia nem cum aduersario quærendam esse, negusm

litigandum esse, multo minus uero ui er ueben

bus irruendum in proximum. De ijsdem uerode

nius Paulus differit.1. Cor. 6. & Ephef. 4. ubino

alia dicit, non effe dandum locum ire, neg pri

tendum ut Sol occidat super iram nostram. Prohibetur præterea hac lege omnis læsio, 🖚 cunque modo or ratione fiat, fiue quis ipfe infat, sine alterius opera utatur, sine id fiat alicuimin su, consilio, instinctu, fine fiat cosentiete, tacete, pr mouente, uel saltem no impediente aliquo, sine un berando, impellendo, iactu, ulneribus, qualemcuns,

Landen

tande

tia pr

getur

que a

descu

micri

però

Nem

data

comi

Eteni

à De

dia C

perf

or q

ceffa

teme

gion

mni

tur.

tur.

litil

tun

ger lio

tie

Q

di

ful

INC

nl:

COR:

onice

Jus,

eques

onfo

que

dia Man

lones mile

ilidio

n fore

rben:

ople

I Mio

7

, que

efert,

W in:

te,pro

IC HET!

neung

anden

tandem uite aut corpori la sionem inferas. Prestan tia preterea eius quod læditur, peccatum tuum au= getur, et numero miuriarum facinus tuum crescit.

Quamobremhuc referri debent omnes miuria Homicia que alterius corpori ac uitæ inferuntur, ueluti cæ, genera. descum noluntaria tum fortuita, o inuoluntaria: interimtamen his asyla divinitus concessa sunt, illæ uro capitali supplicio iussu Dei punienda sunc. Nam lex de non occidendo non sic est magistratui data, quò minus iure eos qui divino iudicio mortems commeritisunt, capitali supplicio afficere possit. Etenim nisi malos coerceant er è medio tollant, ipsi 3. Reg. 10. à Deo punientur. Prohibentur uerò simul parricis dis or latrocinia, que in parentes, in magistratum per seditiones, in praceptores, artiumq; magistros, o quosuis probos hommes committuneur. Prete= Bella. reabac lege (a qua tamen semper excipimus ne= cessariam desensionem magistratus) prohibentur temeraria er iniusta bella, quibus populi atque rea giones ipse diripiuntur, uiduæ ac pupilli fiunt, omnis probitas tollitur, ac scelera er facimora docen tur, or simul etiam innumera sanguinis uis fundi= tur. Vbig; uerò in prophetis, Deus homicidis ac mi litibus (qui sponte ex petulamia aduersus magistra tuum edicta, non defensionis necessaria causa bella gerum) iram atque execrationem suam summags Supplicia minatur. Et Christus Dominus in Euange Lo. Qua mensura, inquit, mensi fueritis, eade remetiemur uobis alij. Fraterea in lege execratur Dos minusum qui donum accipit, ut innocentem far-

con

bitt

tio

nio

1.

10

d

nv

bel

ri

ex

114

64

fic

CO

6

a

r

11

6

9

Num.35.

gumem fundat. Cædibus uiua Dei imago abolen ideo q; sanguis hic à Deo umdictam postulat: ne terræ, quæ homicidas alit, pax conceditur, qui eorum sanguinem biberit. Quamobrem parit tranquillitatis amantes, uitem iram, odium, in diam, cædes, bella, erc.

Explicatio septimi præcepti. Non mæchaberis. Cap. IX.

Itæ hominum æquisima Deilege poppa cautum est, traditur deinde quarations et fortunæ conservandæ sine, ac quomodoins bus nos erga cæteros homines geramus presis tur. Quoniam im his rebus potisimum locum iugium obtinet, tertia lege huius tabula nom a adulterium prohibetur, sed simuletiam saan sta es legitima matrimonij ex Dei presentas stodia.

De conius

Matrimonium fanctum est, quippe à Deim radiso institutum in usum hominum, ad promo nem & educationem liberorum, ad uitandale tationem, ad bonam et honestam administram rei samiliaris, qua suo labore quiuis sibi uidus rat, ac nemimi oneri sit, alios quoque iuum pa De quibus plura, si cui libeat, legi possum sar Thess. A. & ad Hebræos 13. capite: quo ciais apostolus lectum coniugum impollutum esse adulteros uerò & scortatores Deum punim Atq; idem Apostolus alibi coniugum officius bit, mutuam uidelicet requirens ab his chaite abolin

elst: 100

ur, que

packs

ium, a

Von

pofique

ttone a

dombia

prefai

OCUR 3

non a

fancier

Cripus

Devine

roctro

ndals.

fram

udusu

lare biz

M. Great

pho. L

ctions

efem

ENTITUE

icia de

batte

confi

confilium & auxilium, communem aduer sis in res bus toleramiam, liberoru educationem, administra tionem rei familiaris, laborum & curarum commu nionem. De quibus plura Ephef.5. Coloff.3.1 Pet.3: 1. Tim. 2. C 5. ad Titum 2. Huiusmodi uero matris monia Deus benedicit, illisq; propitius est. Illis uero quimatrimonio abutuntur, irascitur, adeoq; hostis of Nam non folum adulterium, fed omnem inhuma num, miquum, atq; intolerabilem conuictum prohiba.Coniugum conuictum charitate uera guberna= riuult. Quanti uerò adulterium à Deo astimetur, ex co cognosci potest, quod capitali supplicio dama nauit. Quod plenius ex lobi 31. @ Prouerb. s. ac 6. cap.cognosci potest.

Vetantur ergo hac lege omnes cause er occas beatur hoe flones adulteriorum: libidinofæ cogitationes atque przcesto, concupiscemie (sic enim Christus Dominus legem banc Matth.s.imterpretatur) petulantia geftuu, di dorum er scriptorum, amatoriæ camiones, amos res, et omnia libidinis incitamenta. Simul uero omnk libido, et maxime scortatio corum qui ucluti liberiadhuc matrimonio no funt astricti prohibetur, quam tamen quidam om nino non uitiofam, aut fals tem leue peccatum effe existimant, quos hortor ut ulegant que Act. 15.1. Corin. 5. cor 6. atq; Ephef. 5. fribuntur. Vetantur etiam hac lege stupra seu uir= gium uiolationes, incestus, Sodomia, seu masculo= rum concubitus atq; etiam brutorum, qui igne expirisolent. Deum enim hac grauiter damnare Ge 1.19. Leuit. 18,20. 0 21. Roman. 1. manifestu cst

DE LEGE

ret,

fuar

free

neb

lo.S

aife obt

Res

pol

gre

cia j

Deb

dep

ces,

tici

Bem

Dei

trec

com

141

Ìφ

Latempera tia prohibe

Præterea hac lege prohibetur otili immole tum, luxus et intemperantia conuiuioru, uefu edificiorum, domestice suppellectilis, etom aliarum reru: uicißim uerò exigitur tempera in cibo or potu, quibus ad natura necesitais tendum est:uitandæ aut prouocationes et cens mina bibendi, chrietas, gula ac crapula:praton requiritur nestium honestas, que necesitatifa faciant absq; luxu er pompa, somnus modera ut non pigritie et otio indulgeatur, edifician niuersæ res domesticæ careant luxu et sumpon petulantia ac ostentatione:postulatur etiana nis moderatio, perpetuum iciunium, corporise Stigatio, et mortificatio ueteris Adami. Atque Summatim comprehendam, hac lege fancitude nestas, pudor, temperantia, ac moderatio omin reru. Qui enim his legibus non coercetur, in in uaria peccata et flagitia, et se in animi, on ris, famæ, fortunaruq; omniu exitiu precipu

Explicatio octaui præcepti: Non furtum facias. Cap. X.

De proprie

Varta lege posterioris tabule homin opibus cauetur, et honestus usus usus quisitio earu sancitur. Etenim sub proprias opes habere possunt: illisq; recte usus bet. Si enim nulla proprietas esset, no posset si comitti lexa: Dei inutilis esset. Etenim Pala

2. Thel.4.

comitti, lexq; Dei inutilis esset. Etenim Pala Hortamur uos, inquit, ut quieti sitis, et agains proprias, et operemini proprijs manibus nesset.

Bohel.4. at nulla re indigeatis. Qui furabatur, nefund

amplius, sed potius manuum labore bona compas ret, ut habeat quod egentibus impertiat.

mmoir

sueffin

tomm

npera

Ritate 2

et certs

Statera itati fa

oderaz

ficiare

umptus

tiamor

porise

Atquet

citure

0 0 1

ur enti

ni, con

ecipite

00

numor

15 4tgs

n fides

e utide

Tet for

Pals

gatism

s actri,

furcia

Quamobrem omnibus spectandum est, ut opum Diultiare suarum possessio er acquisitio sit absque auaritia, fraude, furto ac dolis, uerum honesta, Deo placens, webit hereditate, mercatura honesta, labore sedub. Nam hac lege Deus inbet, nihil quod alterius fit aferre aut retimere, quocug; modo hoc fiat. Quam obrem iniufta pondera or mensura prohibemur. Res fortuito reperte non sunt seruande, sed iusto possessituende. Depositum et mutuum inte grerestituenda sune. Ea que singulis debeneur offisis prestanda, ac nemo suis rebus fraudandus est. Debita absq; proximi damno suo tempore soluen= upresertmuerò que alicuius labori debetur mer ces,iuste ac cito soluenda est.

Interpretatur uero Dominus hanc legem Leui- Omnis ici 19. his uerbis, Non furabimini, nec meneiamini, hiberar. umo dolo malo agat cum proximo. Quamobrem Deiuolumate effe cognoscimus, res alienus neg; co trettandas, neq; auferendas effe. Furti enim nomine comprehenditur or prohibetur omnis fraus et doumalus, quocung; demum nomine appelletur, siue rebus numerandis, in rationibus subducendis, in grorum sepibus & in limitibus, in aratione, fœni= cio,messe, mutuo, aut quibuscunq; tandem rebus ommittatur. Ideoq: à Deo multæ leges, ad legem miinterpretandă late sunt Exodi 22 Leuitic. 9. ts. Grauisime tamen in legem hanc delinquitur, opmi, incendijs, uastatione, abactione or preda,

DELEGE

pecerum hominumá;,usura,sacrilegio,peculan,

Opibus rectè utendu, non profun dendæ.

Sancitur præterea hac lege, opes honeste para non esse improbe & petulanter profundenda, m rum pie & honeste ad necessarios usus esse usuna das. Nam prodigalitas no mmus auaritia uitiume, Solicitudo uero nimia rerum ac opum temporaru rum, omnibus sugienda est, nullo est modo opibus fortunis, sed soli Deo est sidendum. Thesauri in hu uita non sunt congerendi, uerum misericordia, sik, honestate, bona sama, et sutura uita thesauricom parandi sunt. De quo legito Matt. 6. Luc. 12. 1711.

Explicatio noni præcepti, defallo testimonio. Cap. XI.

Falsum testi monium di cere quid

I Estimonium in iudicio dicere quinta legep. Sterioris tabulæ non uetatur, sed falsumissiu monium prohibetur. Nam magistratui cuminissiu monijs dicendis, tum in ijsde iuramento consimum dis obtemperandum est. Falsum testimonium in cit, qui ex odio, inuidia, beneuolentia, aut alijs afrestibus, uerum uel reticet, uel testimonio suo innetiti. Qui autem falsum dicit testimonium quod sai mento consirmat, is in Deum blas phemus est, homini uerò calamitatis ac pænæ, quæ audito testimonio, illi diudice infertur, causa est, itaq; seipsumiu nocentis sanguinis reum facit, ac pro sententia suitato qua sin alium sentur surto latrocimio autini

Prouerb. 6 uitate que in alium fertur furto, latrocimio, aut pri ditione astringit. Ideoq; Solomon, Falfos testes me

Lingue mo quam à Deo impunitos fore inquit. deratio. Verum non solum hoc pracepto falsum testim nium ut D.l caufa ctis re lation

ofig nijs o

in

neg; p inferen bus, for filfas a

Solom

que n uxor, ximi l concu fi pra

enum ipse 11 di 34

unica Exod

nium prohibetur, sed præterea lingua nostra (quæ ut D.lacobus testatur, magnorum malorum mundo Iacob.z. cala eft) coercetur & moderatur. Veritas in cun Air rebun lege iubetur, mendacia, simulationes, adu lationes ac quicquid falsum fictug; est probibetur. Quanobrem in omnibus dictis er factis, in tabulis o fignis, conuentis, contractibus, pactis, uadimo= mis of fonfionibus fides uere or honefte feruans deft, absque omni fraude & dolo malo.

in summa alterius famæ, fortunæ atque corpori, Summa be neg publice neg clanculum , iniuria atg; molestia ius praceinferende fune, dictis, delationibus, obtrectationis bus scriptis, picturis, signis. Plurima uerò aduersus fils atque pestilences linguas ubique in Psalmis et

solomonis prouerbijs dicuntur.

ote

,m

irpa

nd,

die

ME

n be

fik,

COMe

Tin

cpocotie

ieftio

Mah

is die offer

MC1 facts

208 im

本で egu

ut pro

引服

Lim

mi

Explicatio decimi præcepti, de non Cap. XII. concupiscendo.

[] Limum præceptum unicum ac simplex est, Lex de non et concupiscentiam uetat. Explicat deinde do unica que non fint concupifcenda, alterius inquam ædes, lexelt. uxor, serui er ancillæ, iumenta, imo cunctæres pro ximilege hac comprehenduntur, cum dicatur non concupisces quicquam quod est proximitui. Quod si preceptum hoc in duo distribuendum esset, eque posset in totidem præcepta dividi, quot res sunt que enumerantur à quibus sit abstimendu. Verum Deus ipse 10 solum uerba, id est præcepta enumerat Exo 414. Deut. 6, er 10. capite, Quamobrem lex hec mica ac simplex est, que er à Mose alio quam in Exodo ordine, Deute. 5. refertur, quod nunquam ila

DE LEGE

le fecisset, si due distincte leges essent, cumincu teris omnibus eundem ordine coseruet. Pretent pleriq; è patribus (ut etiam ante monuimus) la gem hanc unam simplicem q; numerarunt.

Concupiscentia,

Leuit,19. Matth. o. Concupiscetia uerò qua nos ipsos amamus, no stramá; solummodo utilitatem spretis cateris bominibus spectamus, totiá; natura nostra corrupti sumus, illud ipsum uitium aut originale peccatum est quo obnoxi nascimur. Exigit uerò à nobis Deus sanctimonia et puritatem, nec solum salor rum externam institiam, sed mentem, spiritum, i res animi, ac perfectionem er sanctitatem, quali ipse præditus est. Quoniam uerò omnes homines animo ac cogitatione, natura á; ipsa corrupti indeo q; imperfecti sumus, lege hac omnes peccai coram Deo conuincimur er rei agimur, ut plenius 7.08 8.cap.epistolæ ad Romanos tradium.

Interim tamé sciendum est, cupiditatibus, qui bus inflammamur ad res supra enumeratas er elias eius dem generis concupiscendas, auxilio a gratia Dei resistendum esse, ne se in opus exera. Etenim si cupiditas eò progrediatur, ut proximi edibus, uxore, seruis, armentis spoliare coneris, ac illis etiam potiaris, peccatum et suppliciueiu tanto magis augetur. Et tamen hac concupiscentia siue cupiditas praua etiamsi sacto non perpettretur, nihilominus peccatu est, ueluti supra libitertio de peccato eius si; poena docuimus.

Atq; hactenus breuiter explicare conatisumus tabulas diuinarum legum, de cultu & amore Dei

.

e pr

Aum

scian

Presi

forup

fem d

terpr

Eteni

famili

persti

ideog

nel file litic m

gione

cum p

quoda

ption

ritor

munti

prece

Deiag

THE

ration

Denn

Do

a proximi, que nam illis officia debeantur, quid re Rum ueliuftu, aut prauum or iniuftum fit . Etfi aut scian plura de singulis praceptis dici posse, tamen breuitsti ftudui, et summa rerum capita absq; omni scrupulosa disputatione simpliciter indicare uolui.

Delege ceremoniali & iudiciali. Cap. XIII.

16

):

W

di

ct

ai

.

T.

n:

4:

10

4.

mű

ris,

cius

ene

pes

lib.

mus

Det 46

nRecipuis capitibus eterne diumeq; legis iam enumeratis, addita etia diumitus sunt per Mo sem due alie partes (quaru etia supra 2. cap.huius libri memione feci) de ceremonijs et iudicijs, ad ino terpret tione atq; confirmatione dece praceptoru. Etenim Aegyptioru (qui improbi et idololatra erat) Causa & ofamiliaritate populus Ifraeliticus corruptus et ad fu moniarum. perstitionem atq; idololatria propensus factus est, ideoct timendum erat, eos tandem eo erupturos, ut ullibipro arbitrio deos fingerent, uel Deum Ifrae liticum geneiŭ ritu, imaginibus et eius generis religione uenerarentur. Quamobrem ad conservandu cum primum et secundum, tum cetera quog; prime tabule precepta, ludaicus populus à Deo um Aus et quodammodo conclusus fuit ceremonijs et præscria Dent.4.12. ptione totius externi cultus, tepli, aræ, sacrificioru, filtorum, sacerdotij, erc. Præterea expresse illis de muntiatum est, nullum aliu cultum ab illis excogi= tandam atq fingendum, & quecung; divinitus illis Leuit. 17. precepta fine, ea non aliter quam ex præscripto Deiagenda effe, alioqui, ea non religionis, sed sangumm loco reputanda esse, propterea quod nulla ratione, ture er occasione illis concessium sit, alium Dem diámue religionem fingere aut sectari.

LEGE DE

ebtumacia:

Indxorum Veruntamen ea fuit Iudxorum prauits on tumacia, ut spreto manifesto pacto, contepinta atrocibus minis, er neglecta optime pulcheri meq; instituta religione, nihilominus Aegypun subinde admirati sint, et amore imaginulabora rint. Quin etia adepti possessione terra diuniu illis pmissæ,uicinorureligione ac Deos,Badig Astarothu coluerunt: ueluti Iud. et Reg.librit. statur:atq; etia prophetaru graues acerrina sed iustisimæ increpationes : & Stephanu, qu hæc oia illis Acto.7. graui oratione obijcit.

Ceremonia rum ulus.

Quamobre primus ceremoniaru usus suin pulu in obedientia primæ tabulæ, et in unium agnitione or cultu continere. Deinde his pour figuris plebi Meßias, semen benedictu, propon fuit. Nam ex epistola ad Hebræos manifeliel Iudæorum sacerdotium et sacrificia, sacerdotija facrificij seu passionis Christidomini typufule id quod multis explicari posset. Generalistan hæc regula Christianis omnibus tenenda eften monias fuisse sacrameta sine mysteria Christia mini, quibus Deus multifaria illis proposuing tiuredemptionis Christi,idq; per prophetu a plicuit, in Christo uerò exhibuit, et per Apolina demum plene or perspicue in lucem protulit.

Vfus iudi-COTEM.

Iudicia partim instituta sunt, ad defendendit tuendam primam tabulam uerama; religionio ad abolendam falsam religione ab hominibus cogitatam, ueluti cognoscitur ex 13.cap.Drim nomy, et alijs locis scripturæ: partim uero acm

cipu Neg tabu huit,

nis m

N/H4

caufi ut bo nath

gnom plose cator ne int on,iu

discx omnib prete

ac ple bis no labam denut

Mus c is nati quint

tione,

Ti-

tios Y4

ÚΕ

ie,e

ile.

19

it,po

M

politi faiet, lotijet fuise:

toma

fare

rifti de

uit nego

tas co

postelas

tulit.

dended

gione, o

nibus a

.Denten

TO ACM

tipue faciunt ad conservatione secunda tabula. Neg; enim Deus lege ac uoluntatem sua lapideis tabults inscriptam, duntaxat scriptam servari uo buit, uerum quotidianis cocionibus sacerdotu, poe nismagistratuii,omniq; ratione promoueri, et in usua opere in populo esse atque uigere.

De fine & ulu legis, in quem finem lata sie, & quid prosie hominibus.

XIIII. Cap.

[Xijs que hactenus exposuimus, haud diffi= Culter cognosci potest, tribus præcipue de causis divinitus lege hominibus data esse. Primu Lex reues ut hominibus patefaciat er in conspectu propo= natpeccatuatq; ipfam hominis corruptione, i= gnominia, morte et damnatione, quò certo nosi= psoscognoscamus, qui na simus, miseri inqua pec catores, et damnati homines. Hoc tame hac ratio neintelligendu est. Exigit à nobis lex sanctimoni am,iustitia, atg; perfectu haru reru et solidu stu= dinexanimo, et cunctis uiribus: ut inqua Deu præ omnibus amemus, ac proximu æque ac nosipsos: praterea docet no esse concupiscendum, sed pure a plene satisfaciendum esse legi diuin . Quod si bis no obtemperemus, or in uno nedum in multis labamur,maledictionem et damnatione nobis lex denutiat. la uerò cu huic legi homo dicta factaq; lu cofert et examinat, depreh edit certe qua= is natura sit, et quod totus peccato sit obnoxius, quinulo modo legi Dei, ea qua oportebat ra= tione, satisfaciat: unde mox certò colligit, seips i

lat peccatif.

DE LEGE

de

MO

tic

tie (

tere

pecc

Da,

Men

moli

Te

ndic

arin.

and.

tent a

dem

dmor

ilesn

rofu l

brift

maledicto er damnationi iure obnoxiumese. La boc est proprium officium er præcipum effette gis.Ideoq; Paulus, ex lege inquit effe agricionite cati.ltem ubi lex non sit, ibi no esse transgresini Et, ex lege se agnouisse, concupiscentiamestem catum, Rom. 3. 4.5.05 7.cap.

Quomodo ftum deducar.

Interim tamen lex quog aliquo modo et alch lex ad Chri ftu deducit. Homo enim feipfum in lege quefink culo quodam contemplans, peccatorem fefeten hendit omni iustitia destitutum, unde nunquand hac in seipso aut ceteris hominibus instituent lutem quærit : itaq; abiecta iam suijpsius film demum deuenit, ut aliunde iustitiam er fa quærat, ac fperet. Atque idcirco Paulus, Soin (ait)omnia conclusit sub peccato, ut promise fidem in lesum Christum daretur credentibula quam uerò uenisset fides, sub lege custodida conclusi in eam fidem que reuelanda erat ligh pædagogus noster fuit ad Christum,ut ex filis ficaremur. Verùm si proprie loqui uelimm, di ri & ad Christum deducere, Euangelio solia nit.Idcoq; Paulus legem Euangelio opponen, d

Galat.3.

Lexnorma uite, do ctum quid prauum.

ficationem, e.c. Etsi uero præcipuum legis officium est, pas ces quid re manifestare et nos condemnare, non tamen bia sistendum & ideo lex contemnenda est, aut im

ti 1.Cor.3.legem deprimit, ac nominat literale insculptam, que occidat, or damnationeman

tiet:contra uerò Euangelium nominat fpirum dibus inscriptum, quod uiuificet er predicti

char

oneps esioni Teps

dich

diek

e depro

HABIN

con etp idució fidia Scripia raifio pe iban da

lichan

t Itach

fide#

us,com

olian

nens, zi

cras

III alle

iritma

dicet in

ft, peas

sen bica

deflè de ca loquendum. Nam alium quog; usum lex babet,quod regula ac norma est uitæ nostræ, quo: modo nobis (postqua per fidem in Christu iustifica= tie Deo reconciliati sumus) uiuendum, et benè agendum, ac malum uitandum & omittendu sit. V. mbunc legis Christus Dominus Matth. 5. @ Apostoli in literis suis indicant. Ideoq; etia lex iustiwe omnium bonorum operum norma est: ac in= teres quoq; cognoscimus, quid Deo displiceat, quid peccatu uitiosumq; sit. Itaq; prisci illi reges serui Da, el normam divinæ legis reformationes seu es mendationes publicas direxerunt, ueluti etiam pri molibro indicauimus.

Tertius et postremus legis usus, preter eos quos Lex coerndicaumus, est, quod illos coercet et punit qui do , cet, & ordi dring er beneuolentia non commouentur, uerum uat. undaspernunt, religionem ueram irrident, lacermac peruertunt:publicam pacem & tranquilli dem turbant er euertüt. Huiusmodi homiees lex amonet, redarguit, emendat, & si quidem incuradesno resipiscant, coercet, opprimit, ac tollit. Hoc mu Paulus inquit, iusto non esse positam legem, d improbis, erc. 1. Tim. 1. Atque hac institutio in briftiana quog: republica perdurat.

De impletione & abrogatione le-

gis Cap. X V.

Ntequa hunc librum finiamus, necesse est bre Muter de impletione et abrogatione legis dis raequamuis alicui uideri possit, hec aptius ad antim de Gratia Dei referri posse.

H

DE LEGE

Dro

ual ;

bi:H

C pro

dict

ileg

at, i

effet

frat ese,

ec leg

oft) c

pta n

orde

debe

Qui

Ole

berta

bis R

ction

quod

MTO

poste

MOR U

CTOR

AOI S

Christus est legis imple sio.

Rom. 10.

Christus ab Apostolis satisfactio legis nomine tur, et id est etiam solus, uere, ac in aterni, Qui admodu oes typos legis impleuit, et oes promis nes patribus in lege datas prastitit, sicenium tia nostraer legis persectio sactus est.

Legi satisfacere.

Impoßibile nang; est hominem suis uiribule, Satisfacere: quonia integru hominem, summen perfectionem exigit. Præterea Paulis, seimul

Rom.7.8.

perfectionem exigit. Præterea Paulis, Scimula quit) quòd lex spiritualis est. At ego darnalis au uenditus sub peccatum. Et alibi: Affectuscania nimicitia est aduer sus Deŭ, nam legi Dei nali ditur, siquide ne potest quide. Quapropter si Deus filium suŭ, factum legi obnoxium, qui obtis fecit legi, ut obedientia illius, iustitia, ora impletio imputaretur nobis, qui in illi creius. De his si cui libeat, plura in epistola ad Roma 8.cap. er ad Gal. 4.cap. legere poterit.

Quemodo legi fatisfas ciamus. Implemus ergo legem, cum illa que lexadore cimus, cum agnoscimus peccata nostra, in no in nobis, sed solum side in Christo querum ipsum perfectione ac institia nostram craum.

Qui uerò sic per gratia iustificatisunt, po etià Dei præditi sunt, à quo impellunturalme du ex præscripto legis, idq; faciunt. Quonime rò in sidelibus insirmitas per omnem uitadu te usq; hæret, ac sese perpetuò mouet eramideoq; no possunt eoru opera et obedientus, unqua integra et perfecta esse, qualia esse qualia esse qualia esse tuerat, cuq; sideles Deo obrecociliatione possure charistit, opera et obedietia quoq ipo

Des probantur. Vnde Ioannes inquit, Qui fer, 1023. 85. us precepta eius, in illo manet, & ipse in co. Et ali hi. Hec est charitas Dei, ut præcepta eius seruemus, er pracepta eius grauia non sune : illis inquam qui

Christi spiritu præditi sunt.

Minie

Qui

misa Lufti

our legi

MAIN!

mili (n

15 1

JUL

TOLES!

er mi

uio|

OH

cane.

Comile

doctif

ufina

TIMES

reditt

t, fin

44 100

onige

A CONT

יי מות

ntia k

Te opo

ne pa

LOIOT

Quamobrem considerandum quo sensu Paulus Quomodo dut, nos non effe sub lege, sed sub gratia: item nos & non sub ilege liberatos effe, erc. Illud enim proculdubio di lege simus. at, impletionem legis (quemadmodum ante etiam dicebamus) facta per Christum, Dei gratia nostram effefactam, præterea fastidium legis quo caro nofratenebatur ex pravitate natura sua, sublatum este, er datum nobis spiritum liberum amante Dei alegi, qui sponte (quantum ei quidem possibile oft) ea prestat que lex postulat. Itaq; decem prece planon abrogata er abolita sunt, ut posthac non in adesia illa docere, et ex illorum prescripto uiuere debeamus. Hoc enim Christus ipse docet, Matth.5. Quiucro Christi spiritum non habent, libertatem o legis abrogationem non debent iactare, neg; libertatem libidini carnis sua pratendere. Plura de his Rom. 8. Galat. 3.1. Pet. 2.2. Pet. 2. legito.

Legis nomen quandog; etiam tribuitur maledis Quomodo dioner pænæ quam lex minatur, item peccato lex abroga quod per legem reuelatur & agnoscitur. Quoniam uropeccatum ex gratia condonatum est, non ut in posterum non sit in nobis, sed ut ad damnationem nonimputetur: ac preterea eadem gratia ab exes adione er damnatione fideles liberatisunt, iam non emplius fub lege fed fub gratia funt , liberati à

H

DE LEGE

Ceremonie abrogata

lunt.

lege, que quidem hactenus abolita eft. Praterea lex complectitur plurimos typosen

montas, & ritus diumi cultus, que cunctaper (m stum sublata & abrogata sunt. Nam in Christin clesia no durant amplius respublica er ceremon Mosaica, uerum ea que sacro Enangelio Apolio instituerum. Verum plura de his scribunur Adig Beripta de Galat. 4. Ephes. 2 2. Colos. 2. Verumamen quem huiusmodi ritus aboliti fine tamen nibilominula

his no funt abrogata.

de his scripti durant, qui de Christo, in quo om perfectio nostra est, exponendi sum.

Quomodo iudicialia fint abrogata.

Postremo iudicia legus per Christum abroga funt, non ut in posterum inter Christianos milio ra iudiciag; sint, que perpetuo durant interpia homines, uerum circumstantie iudiciorum, qui dæis folum ad certum tempus, pro rationergu er reipublica data sum, Christianos non obliga qui ab his liberi, pro hominum, locorum er tem rum commoditate, leges indiciarias ad aquita er publicam tranquillitatem formare poffimil quod etiam Christiani imperatores fecerum, optimas leges confentientes mandatis Dei posteris dederunt,

nit

Quop

fto

D

Sp(

mi

Cip a

DE GRATIA DEL MVNDO IN

er Chi

emonu I politic

Adu

uana nu

O OME

brown

nulis

r prote

region

obliga

r temp

quita

June 1

tis

christo EXHIBI:
ta, ac de Iustificatione.
Liber V.

PERIOCHE.

ac singulis Christi sidelize sus familiaria esse debet, hec quæ à Ioane in Euan gelio proferutur uerba, Lexper Mosem data est, gratia & ue nitas per Iesum Christum exorta est. Quamobrem sciendu homines non operibus legis, sed gratia Dei in Christo iustificari ac saluari. Gratia uerò Dei in hoc consistit, quò d Deus sua sponte, hoc est ex mera bonitate &

milericordia, absquilis meritis ho= minum, peccatores in gratiam reci= cipit, peccata illis condonat, atque atmauita haredes facit. Hanc ue-

DE GRATIA DEI

Bi Li

P

fil fo

pa pa

ci

in in

d:

Ni

8,

Ľ

uerò gratiam ab æterno Deus prede stinauit, quam certis demumtempo, ribus mundo, in Christo domino, tr hiberet: qui & in mundu uenit, om nes colestes salutis thesauros conti nens in seipso, legi diuinæ satisferi, ac prompte, sponte & obedieterson plicia mortemés pro mundi peccai pertulit, qua reira Dei placauit pro tium redemptionis persoluit, qui peccata nobis condonata inpolini non ad damnationem imputentu sed perfecta eius iustitia, nobisfida habetibus, ad iustitiam imputaren Fide enim redemptionis & justin Christi participes reddimur. Aud circo multifariam & concorditum dunt sacræ apostolice litere, solasid non operibus, nos coram Deoium cari, etab omni pæna ac culpa abid ui, ideogredentes omnia in Chi sto habere. Hac aute omnia vera firma offe, sacraru liceraru cestimonijs, proximiu pitibus demonstrabimus. HOME

Homines non lege Mosis sed sola Dei gratia iuftificari & faluari. Cap.

Vm tertio ac quarto libro de peccato et lege. Iqua peccatum reuelatur & debita damnatio nobs denumiatur, tractatu sit, deinceps quinto hoc libro agendum erit de gratia Dei er remisione pec eatorum per Christum: duas enim has partes loan= nes supra commemoratis uerbis complectitur, Lex

per Mosem data est, erc.

rede

npo

0,07

om

onti

fecit.

rfup

cati

pro

, quò fteri

ntu

fiden

retu.

fitz

tqi

term

a fide

iufi

abla

Chri

firm4

imuu

TOMM!

Homines uero non iustificari ac faluari lege Mo Gratia Dei sis, sed gratia Dei in Christo, præcipuum caput est non lege sure enagelica et apostolica dostrma. Legis uero Mossnos nomine cuncta opera que ex prescripto singularu partium legis fium, intelligenda fum, siue iuxta de= compracepta fiant, siue sint ceremonia, siue iudicia.lustificandi uero nome significat in iudicio Dei llegis accusatione, à peccato & damnatione absol mi,ficut peccata non ad damnationem imputemur, iufitia autem Christi imputetur, et sic homo iustus a: falum fiat. Nam hoc fenfu iustitiæ et iustificatios nis nomina usurpantur, Proverb. 17. Rom. 4.5. @ 8.1. Cor.3. Act. 13. cap.

Quamobrem nulla legis opera possunt bomines iustificare, hoc est à peccato, ab accusatione et dam natione legis, in diumo iudicio absoluere, Deo res miliare, er iustos ac perfecte probos er beatos facte Sola gratia Dei in Christo hac efficit, ideo q quiditer sentit, credit ac docet, gratiam Dei spers m,Christum mutilem, atque ideq etiam universam

DE GRATIA DEI

cm

Her

rat

geli

tun

nin

(in

da

bea

a

inq

gen In l

fed

ria

Pa

Bot

app

no

cit.

riti

fun

M

Euangelicam & Apostolicam doctrinam irritis cit. Etenim D. Paulus ad Rom. 3. capit, express hæc tradit, his uerbis: Ex operibus legis non infin cabitur omnis caro in confectu eius. Per legi cin agnitio peccati. Nuc uerò absq lege iustitia Dein nifesta est, per sidem lesu Christi. lustificanturen gratis per illius gratiam, per redemptione qued in Christo Iesu. Item in epistola ad Galata 1.50 Scimus no iustificari hominem, inquit, ex openin legis, nisi per fidem lesu Christiet nos in Chris lesum credidimus, ut instificaremur ex fide Chris er non ex operibus legis:proptera quod no inti cabitur ex operibus legis omnis caro. Et ibide: Na afpernor gratia Dei. Nam si per legem est infini igitur Christus frustra mortuus est. Et eiusdem ei Stolæ 5.cap. Ecce ego Paulus dico uobis, quòd sia euncidamini, Christus nihil uobis proderit. Com stor aut omně homiuem qui circunciditur, quille bitor est totius legis seruade. Christus uobis fala est otiosus quicung; per legem iustificamini, im tia excidiftis.

> Quidna sie gratia Dei, ac peccatores nullis meritis suis, sed sola Dei misericordia recipi in gratiam.

Quid fit gratia Del. Cap. II.

Ratia Dei est divinus favor er benevolend, qua l'imò ipsa Dei bonitas er misericordia, qua absq; ullis meritis, nullo respectu dignitatis nostra aut remunerationis, ex propria bonitate et miseriordia, miseros as perditos peccatores amatanimo parm

paterno complectitur, in gratia recipit, à peccatic emundat, er filios acharedes adoptat. Pulcherrime uerò hac à Christo illustrantur, et elegantisima parabola mitisimi patris er filij perditi, 15. cap. Euan gelij Luca. Neg; enim pater ille folummodo perdistum ac prodigum filium in gratiam recipit, sed mun dat etiam ac ornat, atg; iterum in participatum om

nium suorum bonorum recipit.

reffe

cim cim

cine

ed

.co,

ribe

山東 山

flitic

m qi

fia

onte

wood

fatte

notire,

miferi-

DESCRIPTION

Christus Dominus in Euangelio Ioannis, Sic Deus (inquit)dilexit mundum ut filium suum unigenitu daret:ut omnis qui credit in eum non pereat, sed ha best uitam æternam. Quæ quidem Ioannes ueluti exponens in 4.cap. sue epistole, In hoc apparuit, inquit, charitas Dei in nobis, quod filium suum unis genitum misit Deus in mundum, ut uiuamus per eu. In hoc est charitas, no quod nos dilexerimus Deum, fed quod ipfe dilexerit nos : or misit filium propi= ciatione pro peccatis nostris. Ioanni affentitur D. Paulus his uerbis, tertio capite epistolæ ad Titum, Bonitas et erga homimes amor Dei seruatoris nostri apparuit, non ex operibus iustitiæ, quæ faciebamus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fe cit, per lauacru regenerationis ac renouationis spi= rum sancti, quem effudit in nos opulenter, per Ies sum Christum seruatorem nostrum, ut iustificati illi mgratia, hæredes efficeremur iuxta spe uitææterne,oc.Quedam etiam de gratia Dei,septis mo capite secundi libri, ante à nobis

indicata sunt.

DE GRATIA DEI

Deum ab zterno destinasse gratian suam, quòd eam mundo per Christi exhibere uelit. Cap. III.

Aeternum Dei consilis lium.

Ratiam Juam Deus (quemadinodii comm Tratis scripturarii testimonijs ostendinu æterno cosilio destinauit in Christo mudo decla rare teporibus certis à se constitutis. Na quenu modu ab æterno hominis lapfum præuidit,ita t t. a ab æterno remedia præparauit quibus mundu perditus reparetur, ac costituit filiu fau, qui ha mana assumeret naturam, in mundu mittere, m que lapsus hominis restituatur ac reparetur. Tu Statur uero hoc D. Paulus Ephes. 1. cap. his werber Deus & pater domini nostri lesu Christi elen nos in ipso antequa iacerentur fundamente m di,ut effemus fancti et irreprehensibiles cori per charitate, qui prædestinauit nos ut adoptes in filios per Iesum Christu in sese, iuxta benepla citum uoluntatis sua, ut laudetur gloria grav lux, qua charos reddidit nos per dilectu. Per qui habemus redemptione per sanguine ipsius,mi sionem peccatorum, iuxta diuitias gratiesu, qua ubertim nobis impartiuit, coc. Que cumu sint, no uidetur in explicando iustificationism tio, huiu smodi locutione utendum, ut dicamu, u habitante nos Dei gratia effentiaq; iustificain diatoris enim Christi perspicua metio omnimos cienda est. Etenim oes Dei promisiones a muni condito in Christum respiciunt, eius causa od eum solum Deum nobis propitium et miserica:

cil

14

na

utt

clu

arb ut 1

qui

rex

gnu

ceff

liot

feen

dem fore. De quibus etiam 7.et 10.capite 2.libri quedam diximus.

In Christo Ielu esse omnem perfectionem, atque ipfum legi fatisfeciffe, & noftram iuftitiam factum Cap. IIII.

MIN

W.

ccla:

cms

ta es

unda

ii hu

c, ber

r.Ta

verbis;

elegit

a mu

raid

ptad

nepla

grate

er qu

STEE

Me,k

CUM III

us non

mus, ile

carla

minot

mundo

400

CTICOT: des

Am uerò medium, salus, et medicina qua perdiz In Christo tus mundus reparadus erat, ipse uidelicet Chri pleniudo. flus dominus, obedientia & redeptione ita poten ter er perfecte instructus fuit, ut nihil omnino ea rum rerum illi desit, quæ ad reparationem, recon ciliationem, redemptionem, purgatione ac reno= uationem, or ad donandam iustitiam ac uita eter nam necessaria uidentur. Na in Christo domino, utpote in uero uiuoq; Dei ac Mariæ uirginis fi= lio, plenitudo gratia, oesq; the sauri calestes con clusisunt, quos no sibi soli reservat, verum p suo abitrio et nostra necessitate nobis impertit, ita ut nulla prorsus inopia earu reru laboremus, que adiustitiam, perfectionem, et salutem nostram re quiruntur. Ipse est noster mediator er redeptor, rex, sacerdos, conciliator, liberator, salutis pi= gnus, intercessor, sacrificiu, recociliatio, redem ptio ac unica cofolatio, et salus nostra, in quo abu de oia habemus, quæ ad perfecta salutem nobis ne cesaria sunt. Atq; boc Dominus ipse in Euange- Matth. 18. liotestatur dicens, omnem sibi potestate in cœlo acterra datam effe:ideo enim omnes ad se uocat, seenim curaturum infirmitatem omniu nostrum, daturumq; ueram requiem: se esse uerum panem lozn. 62

DE GRATIA DEI

glot

bac

CO

104

Det

peci

ita

NIS C

2077

249

tus

Bett

uur

Bra

reco

ecelestem, qui satiet ac pascat ad uitam eternais ut fame ac siti in universum sedata, perfectasatu tas sequatur. Vnde etiam D. Ioannes in Eugen De eius plenitudine (inquit)nos omnes accepia gratiam pro gratia : quia lex per Mofem daud gratia & ueritas per lesum Christum exonuc Et alibi: Pater diligit filium & omnia dediti manum: qui credit filio, habet uitam eternant

Et Paulus : Complacitum est Deo patri inchi Colof.1.2. universam plenitudinem inhabitare, er percen conciliare cuncta erga fe, pacificatis per fangia crucis eius, per eundem, siue que in terrasmit que in cœlis. In ipfo enim funt omnes thefamil pientie ac scientie reconditi. Quoniam in info bitat omnis plenitudo Dei corporaliter, er di illo completi. Idem Apostolus in episto.ad Hem demonstrat eos qui Christum fide posidem, iii inquam uno omnia habere que lege, facerdais crificijs, er omnibus ceremonijs prefigurado runt, ideog; præter Christum nihil ab homi quærendum effe.

Christum iustitia noftram este.

loan.t.

Ioan.3.

Quemadmodum uero Christus consumma stra perfectio est, its etiam divine legisation eamq; nostra causa impleuit, eiusq; iustiiaos pletto nostra fit, ex gratia eius per fidem. Natu ftus nostra est'iustitia & legis satisfactio, ucho pertè testatur Ieremias propheta 23.cap. 0 10 lus 1. Cor. 1. his uerbis: Christus lesus factus fin bis Sapientia à Deo, iustitiag, er sanctification redemptio. Vt quemadmodum scriptum cf., sci glona

65

I

rnas

ta faturi

Mangrin cepin

dated

cortec

edit il

nam, or

n Chris

CT CREE

anguina a function

efamil n tofob

C. dai d Helm

mt, un

rdotale

crate a

omin

minis

fatisfa.

tiags Nama

, neis

gloria

eloriatur, in domino glorietur. Præterea plura de bacre a Paulo scripta sunt ad Rom. 8. er ad Galat. 4 capite: nos quog; quædam attulimus 4. libri 15. capite.

Christum Iesum pro peccatis noftris mortuum elle & fatis feciffe at que peccata nobis plene remittere. Cap.

Vouerò planius cognoscatur qua nam ratione Deus in Christo gratiam suam nobis declararit ac exhibuerit, or quonam mos do acratione liberati simus, docet nos sacræ literæ, Deum (quemadmodum & tertio libro decuimus) pecativirasci, or quoniam iustus est ea non impuuta dimittere. Vnde & Paulus inquit absq; sangui- Hebr. 9. un effusione non fieri remisionem. Postquam ergo bommes panæ obnoxij facti sumus, tam abfuit ut ab taquantum in nobis situm erat liberaremur, ut potuu propter insitam & adnatam nobis deprauatio um eandem augeremus: quapropter Deus filium Baix 53. hum purum, innocemem, destinauit, cui peccata no tra imponerentur: quo is semel pro nobis pateres tur, nosq universos hac ratione mundaret, seu culs dam pænamý; nostrá persolueret, & Deum nobis reconciliaret. Quod quidem solus efficere poterat.

Christum autem dominum nostra causa passum Christum orte o mortuum esse, quo Deum reconciliaret, peccata pro nobis iu suis persolueret, or illis plene codonatis nos mun esse. ficatio, o art, testamur legis multiplicia pro peccatis sacrim eft. deinde prophetarum naticinia, ac facru euans

DE GRATIA DEI

Chriffum effe pretig neo pecca-.. nostris.

gelium , apostolorum q; Christi dostrina. Haco tem passio & immerita innocemis Christimoras obediencia, est reconciliatio pro peccatis mofini pretium redemptionis, quod à Deo acceptant quodq; Christus in cruce persoluit. Ideoq; Demar ptinos morti & damnationi iam adiudicatos able omni noxa liberos dimisit, or denuo in filios abe redes adoptauit. Christus autem tertio die amo tuis refurrexit, quo clare cerneremus cum fum te aternam mortem, peccatum, diabolum er in ros, fidelibus deuicisse & conculcasse. Veluio Paulus multifariam declarat in priore epiflole Corinthios 15 capite.

Nulla uerò alia res neg; in cœlis neg; intend cuius respectu Deus nostri misereatur, peccaua donet of filios agnoscat, nisi folus sanguis, solaple fio, mors & obedientia Christi. Hoc medioma

salutem consecuti sum omnes qui unquam acum mundo saluati sunt. Vnde etiam Ioannes Chilm

agnum nominat ab origine mundi occisum, bad cuius mors & facrificium in omnibus fidelitad origine mundi efficax fuit. Et Paulus, Queman dum, inquit, per unius hominis inobedieniam. catores constituti fuimus multi,ita per obedicad

unius, iusti constituemur multi.Rom. s.cap.

Huc etiam referenda sum sacrificia legiati fertim, publicum illud celebre & annum fam cium quod Leuitici 16, capite describitur, Gl Paulus ad Hebraos interpretatur his uerbis: stus una pro peccatis oblata nictima, perpetuoja stumqu

Apoc. 13.

Hebr. 10.

fecti edb Eugi flu tiati

dd

ills ! place hum beri

10.L 1. Pet bis uc rebus

Chrift PREDI et mu

tempo mgeni peccal

ponun 1. Pet.

TK.

tur,

CP

be

mor,

187

計

tti D.

oled

1140

distre.

olapa

ता का

COMMITS

brille

, bocos,

clibro

mate

lante.

ediena

gis,et m

m facti

MT, O

rbis: im

ddextera Dei. Vnica enim oblatione perfectos effect imperpetuum, eos qui fanctificamur. Præterea adbunc locum referenda quoque sunt præclara illa Euangelij & Apostolorum testimonia, quibus Chri fin dominus eius fanguis, mors er passio, propiutio, uel pretium redemptionis nominantur, quod Augratia er reconciliatio impetratur, atq; ira Dei plucatur. Vnde etiam nominatur reconciliatio, pres hum ст лотор, quo persoluto captiui absq; noxa li= bei dimittumeur. Cuius rei testimonia extat Matth. 10.Luce 1. 1. Timot. 2. Hebr. 9. 1. loan. 2. 0 4.0 1. Pet. 1. quo etiam loco Petrus tota causam paucis bis uerbis complectitur: Non redempti estis caducis ribus uelut auro & argento, sed pretioso sanguine Christi, uelut agni immaculati, & incotaminati, qui preordinatus quidem fuerat antequam conditus ef= let mundus, led manifestatus demunt fuit extremis temporibus. Erubesceret itaq; merito, si modo ullus ingenuus pudor eis esset reliquus, qui indulgencias peccatorum prostituunt ac ceu uenales merces exe ponum: de quibus plurima D. Petrus Actor. 8. 05 1.Pet. 2.cap.

> Qua ratione satisfactio Christi no. bis propria fiat, quomodo item à peccatis liberemur & iustificemur. VI. Caput

ostqua cognouimus qua nam ratione Deus no= bism Christo gratia suam exhibuit, item Chri petuofe frum quantum ad ipsum atque eius opus attinet nos norte sus liberasse, ac pro peccatis nostris satis

GRATIA

Se ut

offer

often

fittis

aioni

Deot

Chris

quem

Paulu

al Ga

Ide

[pe

Deor

tiam (

bered

rion in

ouris r

gnosce

possem

quam (

organi

caun if

Amen

tenet

ritisco

bis, Or

fecisse: deinceps consider and um est, quo modo, and

ad nos attinet , satisfactio & recociliatio Chrifin bis communicetur nostrag; fiat. Vel quanante tione à peccatis liberi & puri aciusti fiamus, fue Satisfactio & liberatio no solum in Christomane sed in nos quoq; deriuetur, nostra sit, atq; salutout Quomodo à nobis sentiatur. Ac huius quidem rei quedance posita sum superius, peccata nempe no sic nobim mitti, ut uel facta infecta sint , aut prava o wich natura penitus in nobis aboleatur er excidatora rum sic, ut peccata à nobis commissa, er prase quæ perpetuo in nobis se mouet er exerit, tamma mortem & damnationem à Deo non imputem interim or gratiæ eius uera fide participes rolle mur, Christo insiti, uere a Deo Christi nom er caufa iusti puriq; reputemur.

2. Cor.5. Peccata no bis non im putari. Rom.4.

peccata no

bis remit-

tantur.

Hincillud Pauli, Deus erat in Chrifto, main reconcilians fibi, non imputans eis peccatasuti lud, Quemadmodum & David explicat beathe tionem hominis, cui Deus imputat iustitiam, operibus. Beati quorum remisse sunt iniquitats quorum obtecta sunt peccata. Beatus uir cums putabit Dominus peccatum.

Iustitiam Christi nobis imputart.

At dicas, Agnosco quidem me à peccatinge gatum esse, quandoquidem propter mortemou dientiam Christi peccata mihi à Deo non imput tur, uerum ubi aut unde mihi iustitia? Namque uis ex gratia Dei bona opera perficiam, tames est uis corruptionis ac uitij quod mihi per ome uitam inhæret, ut universa mea opera comm

thin

dure

, fic z

ance

tarite

me

bism

util

turz rate

mena

tem

Tetas

nowa

unha

ME EI

atifice , dige

atti, 5

ME

STEPET!

N CT OK

nputa

n qua

anat

THE

scuteatanquam perfectam iustitiam cospectui Dei offerre non posim: unde ergo mihi iustitia? Antea oftendimus Chriftum legi satisfecisse, or nostram in fitiam factum effe, atque in ipso effe omnem perfedionem. Proinde scias persectam Christi iustitiam à Desibi proprie imputari, quamobrem si fidem in chistum habeas, in illo iustus atque perfectus es, gumadmodum & nos superius indicauimus, & Palus copiose docet, in Epistola ad Rom. 4. 8 8.et dGalat.3.capite, coc.

Iustitiam Christi & redemptione non operibus sed fide à nobis percipinostramý; fieri. Cap. VII.

l'Idem uerò medium esse quo gratiæ Dei participes reddimur, hoc est quo morte Christi liberati Deoreconciliamur, à peccatis purgamur, & iusti- Salutem ? tian Christi, atq; uitam æternam utpote filij atque nobis fide beredes Dei adipiscimur, testatur Christus multifa percipi. rum in Euangelio. Nam si præter sextum caput 10omis minilalud extaret, tamen manifesto inde co= gnoscere & quodammodo palpare, quod dici solet, possemus, Christum percipi à nobis fide, non aliter quim cibus sumitur ore, neq; aliud quidem restare organum percipiendi Christi quam sidem. Edere cumipse per credere eo loco exponit his uerhis: Ammamen dico uobis, qui confidit mihi, habet ui= taneternam: Item, Amen amen dico uobis, nisi ede riisconem filij hominis, non habetis uitam in uo= bu, oc. Et denuo: qui uenit ad me, non esuriet, ଙ

DE GRATIA DEI

list

cipi

cipe

ftoli

Wel |

molt

beb

las

rem

omi

Gni

equ

EM

3.0

Merl

Can

Chr

cog

tesi

wick man

plic

Here

per

pos

nin

1

qui credit in me non sitiet unquam. Pretereabun ferri debet 3. caput Euangelij Ioannis: itemqui que Christus usurpat in Euangelio, Fidestualist uam fecit. Taneum crede et saluus eris. Potesmi re? Credisne me hac posse facere? Marci 6 di tur, Non poterat lesus in patria sua uirtuten de edere, nisi quod paucos infirmos sanauit, acminitur propter incredulitatem eorum.

In Actis Apostolorum D. Petrus de Christia quens, Huic omnes prophetæ, inquit, testimonimi runt, quod remissionem peccatorum acceptumi per nome eius quisquis crediderit in eum. Et D. la lo à Deo dicitur, Mitto te ad gemes, ut à pacie satanæ ad Deum convertant ur sut accipiamme sionem peccatorum, er sortem inter cos qui sa sicati sunt per sidem, quæ est ergame.

Balute non percipiope tibus.

Quod uero opera attinet, sine controuchat promissionem non recipi operibus, neg estim cedere, uerum ex side demum oriri, er abilin qui iam iustisicati sun : quamobrem necessia qui illa faciunt ante opera iustos esse, ex gratifi cet Dei per sidem in Christum.

> Sacras apostolicas literas unanimine vestari, nos iustificari sola sideabsque operibus. Cap. VIII.

Quare fides fola infiff care disatur.

Vandoquidem igitur Christus Dominion nica experpetua nostra iustitiaes, up pro nobis mortuus, ac denuo à mortuir suscitatus est, ac ita peccata nostra abstulit, un secum nobis à Deo non imputement sed is rem

lutu nobis, iustitiam Christi nobis imputet: fides au tom(non opera quæ ex fide oriuntur) Christum res cipit, or nos iustitiæ illius atq; omnis salutis participes facit: inde utig; est quod ubig; testaneur apoholice litera nos fola fide absq; operibus iustificari, ul fidem nobis pro iustitia imputari. Eteuim si hoc mstris operibus præstari posset, Christo non opus beremus, & fides abolita effet, ut Paulus ad Gas lusz. or ad Rom. 4. capite testatur. Qu mob= rem cum dicimus fola fide nos iustificari, uoce Sola omnem gloriam Deo ac passioni Christi tribui &

fincere ascribi uolumus.

cabika

que

latefa

tesare

6.40

enula

mira

bristole

tonunt

ptura

Et D.M

potele

IN YOU

W as

ucriud

a fiem

b illia

esa

Taud

itet

sque

omine b

ed, to

ortal

t, un

is year

Doctrinam uerò de sola fide instificante ubique equaliter in apostolicis scriptis doceri, præcipue ex Euangelio Ioannis cognosci potest, cum alibi tum 1. co 6. capite, atque etiam 17. in quo dominus his uerbis utitur, Hecest autem uita eterna, ut cognosante solum Deum uerum, or quem misisti lesum Christum. Item Isaiæ 53. Tustus seruus meus, inquit, cognitione sui multos iustificabit, quorum iniquita= tesipse baiulabit. Et Abacuc, Iustus, inquit, ex fide widurus est. Præterea D. Paulus in epistolis ad Rommos & Galatas, singulari studio hanc causam ex plicat: atq; in epistola ad Romanos inter cætera his uerbis utitur, lustificamur gratis per illius gratiam, Rom 3. perredemptionem quæ est in Christo Iesu. Et paulo post, Arbitramur igitur fide iustificari hominem 🍕 operibus legis. Quid que so dilucidius er cla= riudiciposset. Quod si quenquam opera iustificarest, haud dubie Abrahamus qui ante legem latam

DE GRATIA DEI

re)l

boc

cont

00

ftris

tur,

lum

gja (

Simo

tisfa

ber a

nesi

aut t

17.0

cos i

redd

est n

et im

(mq

tres

Ase

nore

53.50

noftr

Qua

dri

fatti

pret

Rom. 4. Galat. 3.

uixit, operibus suis iustificatus esset. Attamensia illi imputata est ad iustitiam, es scripturatestate eum non habere quod de operibus coram Deogle rietur. Propterea quod operanti merces non graus sed debiti loco imputatur: nò operanti uerò, sedensi demi in eum qui peccatores iustificat, sides instituturi meum qui peccatores iustificat, sides instituturi meutatur. V nde postremò Apostolus conclusio imputatur. V nde postremò Apostolus qua morti es resure chioni Christi sidimus, iustitia imputetur. Epidem chioni Christi sidimus, iustitia imputetur. Epidem 2. Idem Apostolus, Gratia (inquit) estis seruationi dem, idá; non ex uobis. Dei donum est, non exop ribus, ne quis glorietur, esc.

Cum his autem omnibus non pugnant ea qui D. Iacobo 2. eap.epistolæ suæ scribuntur. Nam ka stolicus spiritus sibypsi non aduersatur, uelut di docuimus. Ab hac uerò simplici doctrina ex ka stolicis literis desumpta nemo se auelli paiatur.

Christi morte nos in divino iudicio à culpa & pæna absolui.

Cap. IX.

Tsi hactenus satis dilucide docuimus, sangui passionem, mortem et obedientiam Chrysis pretium seu númen pro peccatis nostris, nosq pro lum à peccatis, morte, inferis er omni reatulisme tos esse, er Dei sentencia liberos pronunciarismen cum multi olim docuerint nos à culpassimodo absolui per Christum, pænam uerò resum quam oporteat nostra satisfactione expiare (pos enim nos ac debere quidem pro peccatis satisfactione).

Denostra fatisfactios ne pro pec catis,

n)his quedam respondebo, quo cuncti perniciosum boc dogma uitent. Nam hac doctrina non solum reconciliacio Christi Domini & perfecta pro pæna o culpa satisfactio aboletur, sed etiam in animis no fris loco crucis Christi nostra satisfactio constitui tur, qua demde nitimur, illi ea attribuentes, que solum passioni Christi tribuenda erant, ac simul etiam ma aperitur indulgentiarum nundinatoribus, qui simoniaco contractu accepta pecunia huiusmodi sa

usfactiones remittant.

n fide

flate

000

gratie

don

uftitie

udit f

ifica

e furte

bhefin

tipai

200

d que

m App ut dia

x Am

tur,

enguis

ruhia

is perio

Liber

iari:W

a folm

como

e (pok

dista

Verum quidem est Deum illis quos perfecte lis Fidelium beratos à culpa er pæna absoluit, uarias afflictio= afflictio. nesimmittere, uerum non ideo ut his pro peceatis, autpana eorum satisfaciant (ueluti perspicue ex 17. cap. Luce er ad Rom. 8. colligi potett) sed ut eos in patientia et uirtutibus exerceat conformes of; reddat imagini filij sui. Alioqui enim Christus solus efinostra redemptio er satisfactio, atq; bæc gloria Esaiz 53. nemini alteri tribuenda est, nedum nostris miseris nimperfectis operibus. Esaias enim de Christo, ipse (mquit)uulneratus est propter transgressiones nofres, er attritus propter iniquitates nostras. Muls tuenim correctionis nostræ ei imposita est, & in li wreeius nobis medicatum est, &c. Præterea eode ncap. inter cætera inquit, Christum innocentem nostra causa passum esse, quo nobis parceretur. Quamobrem sanguis, passio, mors & obedientia dristi,est eritq; uera atq; unica & perpetua satissatiopro culpa er pæna peccatorum. Que uero prettrea de bonis operibus (quæ à iustificatis &

GRATIA

NO.

Jeco

De

fer

nit

nib

nz

fun

atq

ten

regeneratis fiunt ex fide & efficacia sacri fin quo donati sum) dicenda sunt, ea posterimixi bro explicabuntur.

Fideles omnia in folo Christo possi. Cap. X.

Christus fidelibus om niefficies

Eruntamen ut finiamus presentem librai cimus fideles in uno Christo omnem perfetti nem,iustitia er salutem habere, sic ut extrachi nibil illis quærendu sit, quemadmodu er unifi les nihil quærune: quippe qui folo Christo com eoq; adeo satiati sunt, ut nihil quod ad salution tiam necessariu sit ne optare quide aliunde pola

Et enim cuncti fideles sentium (unde et perpa gratias agune, Deum laudant ac celebrant)emu

quam omnino sitire qui biberit de aquaquamon Itus dat. Sentiunt etiam illum in nobis nosq il uiuere,ideog; pacatas et tranquillas conscienis

bent. Nam Christus Dominus, Amen amen(m) dico uobis, Ego sum ostium, qui non intrat profi in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fris er latro. Ego sum ostium, per me si quis intros.

feruabitur, er ingredietur er egredieture; scua inueniet. Ego sum pastor ille bonus, er ap sco oues measet cognoscor à meis. Oues meeun

meam audium, er ego cognosco ess, er seque me, & ego uitam æternam do eis, nec perbui

æternum,neg; rapiet eas quisqua de manumus Sum uia & ueritas & uita. Nemo uenitad para

nisi per me. Recte ergo collegit D. Petrushim

bis: Non est in aliq quoquam salus. Necenina

Joan. 4.7.

Ioan.G. Roms.

Toan. 1 f.

ExtraChri Rum quila falus,

Ado.4.

mit

XL

ife

Onta Civil

pokin Tpeta

n Chi

neish

(345)

eroli fed

trout

01

E503

CW3

ribust

mes.En

d para

s bis no

nim sin

nomen est sub coelo datum inter homines in quo o= porteat nos saluos sieri. Huic sit honor er gloria in secula seculorum, Amen.

DE FIDE, E, VANGELIO, ET

POENITENTIA. Liber VI.

PERIOCHE.

Christi sideles scire oportet, sidem qua iustificamur non solum men tis notitiam esse, sed e-

tiam firmam animi fiduciam, qua Deo eiusque uerbo nitimur, præsettim uerò promissionibus divinitus nobis de Christo factis, & omnibus illis quæ symbolo Christianæ sidei comprehenduntur. Sensum præterea Christi, sidelis habet, uque in ipso uivit. Docetur autum & inseritur sides hæc ueraci do-

Bi

ors

inft

Mo

min

Pau

ritu

fpes

00

cor

quod

OMIT

dem

wider

gua i lola c

aten

Arina uerbi Dei, datur et augetur ritu Dei, petitur assiduis precibui cris autem sacramentis reparatui oblignatur. Nam ad plantandama conseruanda fidem Christus Doni nus suos, suæ ceclesie ministrosia stituit, illis claues regni colorumi dit: hoc est, iniunxit illis prædicain nem euangelij, de remissionepera torum in nomine lefu Christi, & po nitentia seu emendatione uita Qu homo quotiescuncy in peccatumi ciderit, denuo reparetur, emenda uel sanetur, consolationem haba atos etiam ad nouum certamen o tra Satanam, mundum & carnemi citetur & cofirmetur, ut postea qui reliquum est uitæ, Deo in sancia & iustitia seruiat. In hunc quoque nem Sacramentorum administrati ministris commissa est. Hacauten mnia vera ac certa esse, testimonijs sacran licerarum, sequentibus capitibus confirm bimus_

Ut o

ous

tur

am &

Domi

rosin

ımde

icatio

peca

& pa

e. Qu

umi

nda

abez

n co

ema

a qua

Ctita

oup

istrati

Auten

ACTAIN

onfirm

Fidem non folum mentis notitiam, fed etiam firmam animi fidu-Cap. I. ciam esfe.

Initio huius libri res ipfa postulat, ut paucis agas Fidem effe mus de Fide qua iustificamur cora Deo. Fides hec cognitione non ex hominibus eft, sed est merum Dei donum, ex hiritu sancto,qui sua gratia ac uerbo hominu men= us illustrat, ut Deum cum gratia sua, Christu eius q; infitiam ac falutem recte ac uere intelligant : eoq; modo fides, mentis nostræ cognitio & scientia est. Atq idcirco Isaias propheta 53.cap. et Christus Do minus loannis 17. fidem scientiam nomimant. Et D. Paulus. Oro (inquit) Deum patrem, ut det uobis spi Ephel ... rium sapiemia er reuelationis, per agnitione sui, illuminatos oculos mentis uestræ, ut sciatis quæ sit fes ad quam ille uocauit, coc.

Veruntamen fides hæc non folum mentis scientia Fidem effe er cognitio est, sed etiam firma animi fiducia, qua certam & consirmiter agnitæ ueritati nititur. Etenim huic firmam fiquodamente intellectu perceptum est, animus hominis nititur ac fidit, & uoluntate sua acquiescit, omnesq; uires suas huc confert. Ideoq; D. Paulus fium per spem explicat, his uerbis: Si uerò quod non widemus speramus, id per patientiam expectamus: quainreutique uolumas quog; operatur, non mens olacognoscit. Alibi uerò idem Apostolus inquit, Est Hebr. 11. atem fides rerum quæ sperantur substantia, argu» mmum corum quæ non uidentur. Item, Atqui sine suficinon potest ut quis Deo placeat. Nam qui acedit ad Deum, hunc credere oportet effe Deum.

DE FIDE

Ame

Verl

O CC

runt ex ali

poup

dit fi

mit.

ficate

Holos

mißi

men

folici

confe

bata

00

rio ci

omni

de fi

men

lum

Apo

Eten

his i

THE

mh

referri debet præclarisimum exemplum sidei Ami referri debet præclarisimum exemplum sidei Ami hamicæ, quod à Paulo 4.cap. epistolæ ad Romans describitur, ubi perspicuè ostenditur Abrahamin solum quæ à Deo promissa eram; audiuisse in tellexisse, sed etiam eadem sperasse, assensisse in to corde illis considisse, cunctis uiribus huccollan acquieuisse. Ideoq; haud dubie Germanicum sidem men glouben, à globen deducitur. Est autemplumen polliceri spodere: quamobrem glouben side est siducia qua quis pollicitis et promisionibus quas ueras esse agnoscit, animo totaq; memenim ac sirmiter illis sidit er inhæret.

Fidem niti Deo eiusq; uerbo: item de articulis sacræ Christianæ sidei.

Caput I I.

Quodnam fidel funda metum fit.

Am fides uera nititur totag; pendet d'in (qui unicum ac uerum fundamemum gin etu fidei est) er ueraci eius uerbo: itag; fidelis Da ut unico, æterno, summo uerog;, er omnipotenim no fidit: ab illo ueluti patre cuncta petit et expedu quæ animo atg; corpori necessaria sunt: uerbuni illius ut indubitatæ ueritati absq; omni hæstidin credit: quod si quæ dubitationes in ipso ex huma infirmitate oriuntur, illis resistit easq; tollit. Esqu niam Deus in promissione Christi clarisime sem bis patesecit, præcipuè huic sidelis nititur, accui statuit, in Christo se omnes cælestes thesaurospos dere, in illo se perfectum esse, nullag; aliare alsu tem indigere.

ctia

Abra

Manor

mu no

Oi.

The ollar

ideim

malo

fides,

W Da

nitire

400

O m

is Da

tentila

pede,

ואם מול

tation

umai

.Etqu

e feno

ac certa

ros pob

ad fat

Nan

Nanque hoc ipsum Christus Dominus testatur: Deo & ver Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, boipfius o credit ei qui misit me, habet uitam æterna.item, crededum Verba que dedisti mihi, dedi eis: er ipsi acceperum loan. 5. o cognouerum uere, quod à te exiui, or credides rum quod tu me misisti. Et D. Paulus dicit, Fides randituest, auditus autem per uerbum Dei. Idem Rom. 10 quoq in 2.cap.prioris epistolæ ad Corinth.contenit fidem Christianerum non humanæ sapientiæ in mit sed diume uirtuti. Et ad Ephesi. ait, fideles ædificatos effe super fundamemum prophetaru o apo folorum, icfum Christum, per que omnes Dei pro= misiones fine ctiam or amen

Celebranda autem & extollenda est hoc loco im mensa Dei gratia & misericordia. Nam quia hoc solicitos nos habere poterat, quonam modo animo conservare possemus universa ac singula Dei verba,tam copiose à Prophetis & Apostolis prædicata o conscripta, cum his omnibus ac singulis necessa= riocredendum sit: breui sed perfectissima summa, omniaque uerbo suo traduntur atq; nobis credende sum Deus comprehendi uoluit, ne quis de rei im mensitate conqueri posset.

Summa autem hæc fidei Christianæ, Symbo, De 12. artis lm Apostolorum nominatur, ideo uidelicet, quod enlis fides, Apostoli hoc docuerune er cæteris tradiderune. Christians. Etnim summa hæc clarissime Apostolorum scripis comprehenditur. Veteres quidem nominas run hoc compendium Traditionem apostolicam, mfre autem etate nominamus , Duodecim arti-

los ueteris, sacræ et indubitatæ sidei Christiane di seruandum autem est, sidei articulos non esse pro tionis formulam, ut quidam salso opinantur, un confessionem, qua Deo ac hominibus testammo nam sit nostra sides, consolatio, spes, es siducu n test tamé homo sidei articulos consitens autemo rans, à Deo sirmum assensum es perseucramian ræ sidei petere. Præterea omnes homines um necessario hos articulos tenere debent, ut cole possint recensere es recte intelligere. Sunt au hi duodecim articuli sacræ Christianæsidei.

Credo in Deum patrem omnip tentem, creatorem cœli & terra,

reat

a far

omp

ram

fect

Pri

imus

Et in Iesum Christum filiuma unicum Dominum nostrum,

Qui conceptus est de spiritub cro, natus ex Maria uirgine.

A Passus sub Pontio Pilato, em xus, mortuus, & sepultus, descrita ad inferna.

Tertia die resurrexit à morni

Ascendit ad cœlos, sedet adda ram Dei patris omnipotentis.

7 Inde uenturus ad iudicandum uos & mortuos.

8 Credo in spiritum sanctum.

iane.

e prece

ודאו, וגו

antita o ucis. A

ut ence antia

S ture

ut com

unt an

mnip

rz,

umá

ritub

CTUD

escont

rtuit

d da

S. ndum

n.

ei.

Sanctam ecclesiam catholica, san- 9 forum communionem.

Remissionem peccatorum. 10 Carnis resurrectionem. Etuitam æternam, Amen.

Diuisio Symboli. Explicatio primæ partis & articuli, de Deo & crea-Cap. III. tione

Cymbolum fidei Christiana plerunque in duode Divisio dim articulos dividitur : articuli uero in qua= fymboliporpartes rediguntur. Prima pars est de Deo & matione, atq unicum folummodo articulum com= lestitur. Secunda de Christo filio Dei & nostra re emptione, or sex articulis constat. Tertia de spirifancto er nostra sanctificatione, unico articulo omprehenditur. Quarta er ultima pars plenius no ram sanctificationem explicat & fructus atque fecta fidei, or quatuor articulis absoluitur.

Prima parte, primog; articulo symboli confite. Credo in ur sidem nostram de Deo & creatione. Deum cre trem omniimu unum effentia (nam Credo dicimus in Deum, potentem. on autem, Credo in deos) trinum uero personis, mpe Patrem, Filium, & Spiritum fanctum. Obser ada autem est singularis forma qua confitemur, bedom Deum patrem, non autem, Credimus in mpatrem.Exigitur enim ab unoquoq; nostrum dequain Deum credamus, non folum ipsum esse, eddiam nostrum Deum esse. Ideog; non dicimus

DE FIDE

mort (que

conc

eter

min

triar

exhi

TOTA !

tions

Non

Dei,

rem :

MUT

ata p

que p

tra

fliun

inter

tern:

docu

C

ter e

quid demi

red

Deo

Credo Deo, sed Credo in Deum, veluti ilmon mens atq; animus meus, cor meŭ, omnisqi mus mititur. Neq; enim Deus Christi solum pateraba no est. sed uniuscuiusq; nostrum paterest, non mititur nos creavit, sed ctiam quia unicuique nostrum bene uult, cunctis benignus er misericorsest, de omnia nobis qua anima er corpori necessaria suppeditat, er ab omni malo conservat: qua quin omnia optime prastare potest, cum sit omnipora staq; voluntas er potemia coniuncta sum. Huss nia sum, qua supra documus 2. libri 2. er s. capita.

De creatio

De creatione uerò confitemur nos credento lum terramá; à Deo creata esse, omnia; que a ipsos homines, ata; separatim unumquenço strum. Cæli enim es terra nomine omniaillum plectimur que illis comprehenduntur, cumum lia tum inuisibilia. Confitemur etiam omniaillum bus utimur, es anima aut corpori necessaria nos à Deo patre nostro habere. Etenim numa cælum ac terram gubernat, omniaq; que suma seruat: ueluti ex secundi libri 3. 4. es 5. capino gnosci potest.

Explicatio secundæ partis & secundi articuli sidei nostræ: de Christo Domino, & nostra redemptione.

Cap. IIII.

De redem-

Dost creationem in articulis fideinostrema ptionem confitemur. Nam cum initio hom Deo iustus bonusá; creatus esset, sua culpapena lun de

mea fa

rabete

1011 med

nofire

est, ato

aria a

e quita

nipotes

His on 8,00

lere, co

que in

uengo

illes

mu

naka

aris |

unco

LIM CO

capite

nfto

ne.

rema

io home

a pecca

morti er damnationi obnoxius factus est, ut iam (quemadmodum er nos qui in peccatis nascimur et concipimur) liberatore opus haberet : quem Deus memo suo confilio destinauit, atq; lesum Christum minerso orbi liberatorem constituit. Hunc per Pas marchas et Prophetas ueteribus promisit, ac nobis exhibuit. Agnoscimus ergo er confitemur liberato rannostrum, his uerbis, Credo in Iesum Christum, fi him Dei unicum, dominum nostrum, coc. Hocest. Kon folum agnoscimus tesum Christum esse filium Da, Dominum, Meßiam, liberatorem er redempto remmundi, sed etiam animo, spe ac fiducia illi nitio mur or ab eo pendemus, credimus illum à Deo ius xtapromisiones eius exhibitum esse, hunc nemine quepreter ipsum seruatorem agnoscimus: ac firmi> treredimus, Deum nobis propter charifimum fuu flum clementem or misericordem esse, peccata ad interitum non imputaturum, sed daturum uitam æ= ternam: quemadmodum fusius 2.3. & quinto libro docuimus.

Confiremur uero fex articulis, euidenter, breuis ter o perfpicue, quifnam fit Chriftus Dominus, quiddeillo semiamus, que sit professio nostra de re lemptione, quomodo liberati ab ipjo, er uita eteri udenuorestituti simus. Quemadmodum ergo de In Christs Despatre confitemur, Credo in Deum patrem om= spotentem, ita etiam de Filio confitemur ac dicio m, Et in lesum Christum, filium èius unicum, scili in Credo. Nam Christus dominus in Euangelio in= qui, (reditis in Deum, & in me credite. Ac paulo Ioan.14.

K

DE FIDE

tu

pon

mita

Chi

tur.

Lium

uirg

सका

Deu

ns. b

eftta

orbi

fund.

ter e

Betw

M4tor

Mich

2, 1,10

ligen

etern

nomi

aut co

tura

post, Ego in patre sum, & pater in me. Ego et pate unum sumus. At que ideire o alibi caecum interrogia, Tu credis in filium Dei? & cum ille respondent

loan. 9. Quis est domine ut credam in eum? lesus ci dicites uidisti eum (uisum enim illi lesus restituerat) e qui loquitur tecum ipse est. Et cæcus, Credo ait domin em adorauit. Recte ergo costtemur er dicimu, Credo in Iesum Christum silium eius unicum

Filium esse distinctam personam.

Veruntamen simul quoque consitemur persur rum distinctione. Filius enim non est Pater, unit tris Filius. Nominamus autem non modo Filium, la unicum Dei filium, seu unigenitu Patris filium. Na mos filij nominamur, uerum adoptiui ex grat. Hic uerò Dei Filius, uerus, æternus, naturali, an genitus Dei filius est, ab æterno à Patre genitus dem cum illo maiestatis & potentie. Dequologo 1.3.5.6.8.10. & c. cap. Euangelij soan.

Præterea expresis uerbis ac euidemer tom

mur, filium Dei non alium esse quamqui lesum natur, & Mesias uel Christus est, ac suotem humanam naturam assumpsit. Nomen lesu, de sto domino ab angelo impositum est priusqua utero materno conciperetur, ueluti Mattheuus Lucas 2. capite testătur: atq; ipso nomine indica est eum fore Sotera, seruatorem, qui populum a peccatis ipsorum seruaret. Itaq; lesus proprii nome est: Christus autem, quod unetum interpuntant, est nome officij, regem enim er pomisicale gnificat. Nam olim in ueteri Testamemo reges su gnificat. Nam olim in ueteri Testamemo reges su ter ac pomisices ungebantur. Atq; hoc modo con

Icfus.

Christus.

t pate

Trocis, nderet

dicit.E Oqu

lomine.

us, Cr

erform

HETER

ium d m. Na

grati

s,acm itwai

to legio

Comir

iu mi

temat

u, chi

qual

CHIL

dicas

um fan

oprus

terprai

ficem

ges pe

do Cim

fin etiam Dominus noster est, nempe uerus Deus, pomifex & rex, liberator, defensor, conservator, Christus Ie mita ac falus. Cuncta igitur hæc præsenti articulo de sus est no-Christo costemur, o hoc modo in illum credimus. nus.

Explicatio tertij articuli, de conceptione & natiuitate Christi. Caput

Vomodo aternus Dei filius in hunc mun= dumuenerit, quo item modo liberator no= ter factus nos redemerit, hoc loco indicas tur. Tertio enim articulo confitemur unicum Dei fi lium à spiritu sancto conceptum, natum ex Maria wirgine, co modo humanam naturam affumpfiffe.

Fatemur autem his uerbis duas in Christo distim: au naturas, diuina ac humana, ipsumq; esse ucrum Duz in Deu & ueru hominem in una & inseparabili perso Christo na ns. Neg; enim Dominus noster separari potest, non eftamu Deus, neg; tantummodo homo, ueru Deus Thomo pariter, sic tamen ut due nature non con= fundantur muicem aut tollantur, sed inseparabilis ter or inconfuse simul consistant, or Christus totus, uerus Deus & homo, unicus noster mediator & sal uator sit. Hac uerò de re testimonia extant Isaiæ 7. Michee 5 Matth. 22. Ioan. 1. 6 . Rom. 1. 1. Timot. 2.1,loan. 4. Faciunt autembæc plurimum ad intel= igentiam scripturarum. Nam Christus Dominus, etenus er temporarius, mortalis er immortalis nominatur, dicitur ubiq; esse, er dicitur uel in terra atalo & non ubiq; effe. Namiuxta divinam na= tum eternus, immortalis, er ubique præsens est:

0

don

110

nati

RIT!

Ecc

nd

(id

falu

erat pulo

fusio

rijsa

fang

acfe

B4 m

cap.

Mori

time

palts

ten :

Plan

sierum iuxta humanam naturam temporispini pium habet, mortalis, in terris uel incolo com ubique effe dicitur. Quoniam uero Christus Dom. nus inseparabilis ac totus, non ex dimidio, salus ac redemptor noster est, per communicationemin matum (ut ueteres nuncupant) facra literatum uni naturæ propria sunt alteri tribuunt. Velui lu ria mater Domini, hoc est Dei, nominatur: ital minus glorie crucifixus dicitur: & Deum fance suo redemisse ecclesiam legitur. Non quoddium fua natura, nasci, cruci affigi, mori, aut sangum effundere posit: fed quod is qui iuxta humanan turam, natus ac crucifixus est, er sanguinensa profudit, non modo humana natura preditu, k etiam uerus Deus est : ideoq; id communitami integræ Christi personæ tribuitur, quod tami stinctim er inconfuse in utraque natura wang

Conceptio Christi agit, erc.

Luce I.

g. Cor.t.

Ado. 20.

ri opera, uirtute sacri spiritus, qui uirginemontauit, hoc est secundam secit, ut in utero sweit substantia ac sanguine suo conciperet, er huma naturam uero Dei silio tribueret, qui etiamenta uirgine carnem nostram uere assumpsi, se rus homo est sactus anima er corpore. Quan modum loan. Luce 1. Matth. 1. Heb. 2. cognost test. Quamobrem sirmiter credere possum, per illum liberatos esse, qui non modo ueru Dei tius suit, sed etiam carnem, quam assumptam pos demptione nostra obtulit, puram absque omnib

Prince

CM

& Domi

alugar

nem is

e cape

eluit

tion b

Sangue

dimes

nguin

nanan

nem fin

ditu,

tertas

tamens

MANER

HE OWN

nt com-

fuori

Junas

mak

fit, at

Quest

ognolap

以消媒, 重

rus Dei

am pron

OMN

o peccato affumpfit, ideoq; uere purus ac fanctus of or facrificium facratissimum, ac perfecta condonatio o fatisfactio peccatorum nostrorum.

Et quemadmodum in utero materno uerus ho= Natiuitas mo factus, ita etiam ex Maria uirgine uerus homo Christi. natus est, sic tamen ut ipsa uirgo manserit. Nanque wirginis nomen nativitati adiungimus. Et Esaias, Baiz 7. Eccuirgo (inquit) concipiet or pariet filium. Plu= ndebacre Luce 2. cap. legito. Confitemur etiam (id quod angelus quoq: Lucæ 2.testatur) filium Dei falutis nostræ causa natum esse.

Explicatio quarti articuli de passione & morte Christi. Cap. VI.

Vm autem Christus Dominus sacrificiu, quod De passiosoblaturus & quo nos Deo reconciliaturus ne et morne mut, anobis sumpsisset (nam er sacerdotes a pos pulo hostias accipiebant (& absque sanguinis profusione nulla fieret remissio, seipsum Dominus uarijsaffiictionibus & morti quoque obnoxium fecit, sangumemá; suum profudit, er uere mortuus est assepultus, ut nos à peccatis purgaret, & ab æters namorteliberaret. De quo plura legito, isaiæ 53. ip.Pfd.21.Luca 22.er 23, Heb. 9.er 10.cap.Item superioris libri .3 & 5.cap. Quamobrem etsi nobis moriendum sit er terra adobruendi, nihil tamen ex imescendum est. Nam er Christus mortuus ac sepaltu est, non tamen in morte permansit, in ipso au ten nos quoque uiuemus, ut scriptura testantur. Christus Plan. 16. Rom. 6.

Meo uerò certa ac uera est fides hec de morte Pilato.

paffus eft fub Pontio

K

O

die

cni

fer

20

infe

M35

mor

dio

boc

EN4

tisa

rele

C 2

20

tone

ad co

Dan.2.9.

Christus crucifixus est Gen. 22. Christi, ut tempus etiam ac locus mortiseinam bis nominemur, Hierosolymæ, sub Romanorum perio, qui præsidem constituerum Pilatum. Hore nim Daniel prædixit, Messiam uenturum et pustrum sub Romana monarchia. Modum praterent sionis er mortis eius prositemur, crucifixum su cet esse. Nam hoc quog: er in Isaac prasiguran suerat, er in more sacrificandi quo hostia lignin ponebantur, ac in serpense eneo eresto india to, cuius meminit Christus Dominus loannis, a pite. De sepultura uerò Christi legito Matthair er Lucæ 22.cap. es c.

Christus descendit ad inseros.

Confitemur etiam Christum Dominum des disse ad inferos, non solums quia uere mortum eius anima à corpore separata recepta est infin Abrahæ, hoc est, in quietem & consortium min sanctorum patrum qui iam è uiuis excesse au est ad redemptionem omnium sanctorum par est ad redemptionem omnium sanctorum par est adredemptionem omnium sanctorum par idcirco omnes qui unquam ab Adamo use tem adepti sunt, per Christum sunt saluati ou nos quoque omnes per ipsum ab inferorum par berati sumus. Plura de hoc D. Petrus Lepistus capite. In Reuelatione D. Ioannis 13.cap. Chi nominatur agnus occisus ab origine mundibud quius redemptio essicax suit ab origine mundibud quius redemptio essicax suit ab origine mundibud quius redemptio essicax suit ab origine mundi

Explicatio quinti articuli, deresurrectione Christi à mortuis.

Cap. VII.

W de

YUE IS

. Hoch

T paffe

tereard

um de

gurda

ions

in drin

nisz.4

their

n defen

tum di in fin

M ORTH erant:

tis da

n paint ufe b

i: Ca

m basi

piftale

. Chris di:bocs

nund

ur-

Vo autem certo abfq; omni dubitatione fci= Chriftus ? remus, peccata nobis morte Christi condo= mortuisras Inata or abolita esse, diabolum cum morte o inferno effe deuictum, Christus Dominus tertia die a mortus resurrexit, quod nunquam potuisset fi peccatum adhuc suas uires habuisset. Peccatum enim operatur mortem, & in damnationem & infemum conifcit. Verum hic fatemur Christum à 2. Tim.s. mortuis resurgentem, nobis peccatum, mortem, or inferos uicisse, atq; ita nos uite restituisse, ut quam mis nobis quoq; moriendum sit, non tamen perpetua loan. 11. morte moriamur, sed eterna uita fruamur.

Adequerò necessarius est articulus de resurres dione Christi, ut & D. Paulus universam fidem in boc constituat, Rom. 4. & 10.1. Cor. 15. & quatuor Eungeliste nullum alium tanto studio & diligen. tiesto; hunc confirmarunt. Quorum scripta de hac rleguo Matth. 28. Marc. 16. Luce 24. loan. 20. T11.Precipue uero legenda sunt que Petrus Act.

Ler 10 er Paulus 1. Cor. 15. docene.

Explicatio fexti articuli, de ascensione Christi, & de dextera Dei. Cap. VIII.

Vinimo quò pauciores causas dubitandi de Christus 2salute haberemus, es certo sciremus per coelos. Christum uitam eternam nobis partam reclusam esse, Christus coelos conscendit, @ se= and dexteram Dei patris omnipotemis, Hac aus tencredentes confidimus, Christum nobis aditum dicelos patefecisse, er eo quod humano suo core

K

DE FIDE

mir lus:

ped

bic

infi

CHO

MW!

MOT

dq:

mijs

CUM

luct Supp

Lon

quo

nus.

du

2.Ci Chr

oi la

E D

pore cœlū possedit, nos quoq; in cœli possessiona restituisse. Nam Ioannis 14. inquit, indomopan sui manssones multas esse, se uerò abire ad parasi nobis locum, er nos ad semetipsum assumptura ut ubi ipse sit nos quoq; simus. Plura de ascenso Christi in cœlos, legito Marci 16. Luce 24. Actir rum primo capite.

Dedexrera Dei

Nomen dexter Dei bifariam in scripturis patur. Pimum pro maiestate er omnipotemiala seu pro potestate er imperio quo Deu in our creaturas utitur. Atq; hac ratione Christment dit ad dexteram Dei, hoc est, imperium eternat cupauit, omniag; que in colo er in terris funt fune subdita, ita ut divinam potentiam, maielan mperium habeat. De quo Ephef. 1. Phil. 14 autem modo dextera Dei nulli loco affixa es, u eius potestas & imperium eternum & infini est. Secundo nomen dextere Dei fignifica in felicitatis in coelo, in quo eterna quiete er mi fruemur. In hunc sensum Dominus inquit, with ipse fuerit, nos quog; fore Et Paulus, in nubila quit) rapiemur in occursum Dominim derast semper eum Domino erimus. Et alibi: Deuma essemus mortui per delicta, conuiuificauit min Christo, simula; cum eo resuscitauit, er simula eo sedere fecit inter cœlestes, erc.Ephes.2.Has tem modo dextera Dei non ubig; est, quematai er corpus Chrifti non ubig est. Locus enim mon quietis & felicitatis certus est, neque simulap riter in coelo & terra vel ubique erimu. Nand

esione

no patri

parad ptura

cention

4.46

wish

Mia Da

M ONE

US confe

CTILINE

S Junt

rietan

11.2.1

est, u

infine

at la

O' Mi , which

ubibet

740

S MOS CA

t unia finula

. Hos

madani.

in min and acps

NAMO

minus, lbo uobis (inquit) paratu mansionem. Et Pau lus: Nostra conuersatio in coelis est, unde etiam ex= pedamus Dominum qui transfigurabit, &c.

> Explicatio 7. articuli de extremo Cap. IX. iudicio.

Vemadmodum Christus Dominus à Deo Christium patre constitutus est redemptor, mediator er saluator in omne tempus quo mundus hicdurat, ita etiam ab eodem declaratus est iudex in finem mundi, uiuorum pariter qui extremi iudididie wicturi funt, or mortuorum, qui ab origine mundi ad finem usque mortem obierunt, sed tum a mortuis resurgent. Omnes hos Christus iudicabit, aque fideles quidem conseruabit, defendet, or pres mis afficiet : infideles autem (qui ipfum amea unis ammediatorem or redemptorem agnoscere no. lucrunt, nunc uerò iustum iudicem semium) eternis Supplicijs afficiet. Qui enim no credit in Christum, ian damnatus est, Ioan.3. Agnoscimus uero ex his quomodo Christus sit uerus cœli terrarumq; Dominus. Confitemur etiam nos credere finem mundi futurum, ac Deum bonos præmijs, malos pænis affer durum,erc. Plura uero de hoc scribuntur, Ioan. 5. 1. Cor. s. Malachiæ s. co 4. co de universo iudicio Christi, Matth. 16.25. Act. 17.1. The S. 4.2. The S. 1. om Revelatione Ioannis 19. @ 20.cap. @c. Atg hamodo hactenus alteram symboli partem expofant, que sex articulos comprehendit de Christa Danina & redemptione nostre.

DE FIDE

Expositio tertiæ partis symboli, & octaui articuli, de spiritu sancto & nostra sanctificatione. Cap. X.

plus

for

Call

mis a

Nam

tores

mint

tores

[chi]

dere .

beo

fructi mus,

ram

bent i

dis, C

DI

e dic

Inch

A, io

dian

edia

Credimus in spiritum Andum. Ctano articulo costemur tertiam sanderia nitatis personam, Spiritum sandtum, qui un est Deus cum patre & silio. De quo Christudori nus multa, Ioannis 5.7.14.15. & 16. capiteloca est. Quemadmodum uerò Patri creatio proprud & Filio redemptio, ita Spiritui sancto sandista Ac quemadmodum cuncta à Patre sum creata, per filium, & im Spiritu oris eius consistum an per spiritum sum sanctum nos donat er imbur ranctita etià sanctificat Pater, sed sanguine sing per Spiritum suum sanctum nos donat er imbur ra sanctitate. Hoc enim D. Paulus testaturbina bis. Eratis quidem slagitijs contaminati, sed di estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis pur men domini lesu er per spiritum Dei nostri.

e.Cor.o.

Quamobrem cum confitemur becuerba, to do in Spiritum fanctum, testamur nos spiritum ut uerò Deo sidere, ac sirmiter credere nos in per spiritum eius interne ac uerè sanctifican, o eta Christi dona nobis conferri, sidem donari, muari, consolari, consirmari ex obsignari. Dequit paulò ante dixi) plurima in Euangelio Ioanni pta sunt, ex à D. Paulo Rom. 8. 2. Cor. 1. Ephyla ex præcipuè 1. Cor. 12. capite.

Banctificatio spiritui propria est Cauendum uerò nobis est ne cum Messalisis Anabaptistis Enchusiastæ siamus, ac propterim nam spiritus sanctificatione, cotemnamus ac dia mus instrumenta que Deus externe ad santifica

tionem nostram usurpare iußit. E contra tamen non plus tribuendum est instrumentis, quam scriptura, forum ac fides ferant.

Explicatio quartæ partis symboli. & noni articuli de Ecclesia.

Caput X I.

æ

&

X.

ancteni

a,qui un

Itus domi

oite locate

ropried

netifica

reats, H

tuntas

ine Filia

" imbute

tur bisno

, fed de

tis par

erbs.co

rituici

nos ala

ficari, o

onari,m

Dequit

Oannis o

1. Ephola

- Jalianis 9

opter inte we ac disa

d fandific tion

oftri.

TIs in explicatione octo pracedentiu articulo= Lrum symboli, obiter fidei fructus er effecta indi comus, tamen hoc demum loco in quatuor postres mis articulis plenius & euidemius describumur. Namposteaqua confessi sumus Deum Patrem crea. Summa. wrem nostrum, & Filium eius unicum nostrum do= minum ac liberatorem, & Spiritum fanctu confola wem or fanctificatorem nostrum, atq; itidem con selfumus, nos in unicum hunc ac uerum Deum cre lere, frem omnem of fiduciam in illum ponere or beopendere: deinceps iam confitemur quos nam futus à Deoex fide hac percipiamus & sentias mu, quid nam Deus in Christo ui spiritus sui per ue ram fidem in nobis operetur, uidelicet fanctificatios um ueram, communionem Dei omnium q; fancto= rum, remissionem peccatorum, resurrectionem car is, or uitam æternam.

Diligemer uero in nono articulo cauendum est, Non esse in kdicamus nos credere in ecclesiam Christi. Nam ecclesiam neminem præterquam solum Deum credendum d, ideoq; particula IN solum divinis personis bic lingitur, Credo in Deum Patrem, in Filiu eius uni 🕒 o in Spiritu fanctu. Ecclefia aut no est Deus, duin divinitus redemptorum, Multo minus ue=

cia

fue

HC)

qu

tut

aif

Batt

bab

nion

ligit

andi

Sick

erto

tat f

on a

DID!

rafi

itu,

Vigil

oret, ede

Fo in sanctos credendu est, nam illi sua quidentin sunt peccatores, sanctificati aut sunt exgratiada. Non autem ego duntaxat hæc doceo, sedidendo cuerunt sancti patres & doctores ecclesia, mola dum esse. Possumus quidem ecclesia es sanctin dum esse. Possumus quidem ecclesia es sanctin doctrinæ credere, es debemus etiam, cum illate dunt quæ Deo uerbog; eius consentium; in ipsat ro non debemus credere. Hoc enim soli Deocom nit, qui id nemini communicat.

Credo fan-Ram eccle-Gam.

Credimus autem hoc articulo non solum en fiam effe, eamq; fanctam Dei ecclefiam exilmit nos etiam buic fancte ecclesia insitos, commun nem Dei & omnium fanctorum habere, aqui tus omnisq; fanctificationis (ideo enim urifat fumus) quam ecclefiæ confert, effe participe. M Deus ecclesiæ suæ in his terris omnes calefina fauros in Christo tradidit, spiritum suum, unta sacramenta, preces, ac cætera dona, universimil lutis & iustificationis negotiu, qua omniami communia effe debent. Quamobrem quicungi communione & cofortio ecclesia, est sandun communione Dei omniumq; fanctorum, er bei quæ habent. Ac quemadmodu nulla spes salune extra arcam Noe, ita etiam nulla falus est extra clesiam Christi.

De nera ec

Plures uerò omnibus ætatibus fuerum ecche Nomen enim ecclesiæ cætum & collectiones rum significat, qui uni summo capiti obstricti, p religione deuincti sunt, sum itag sudaica e su nate

tiada

demdo

in folm

\$ crede

nctor

illetre

iplan

O COR

m eco

iftere

ITIMES

tque |

ere at

pes.Ne

lefteste

, worte rfume

ni4 cmi

uncsi

nau.a

O bomi

Calution

extre ?

ne eccle

tionens

ridi,m

CE OTT

rice ecclesia, or qualibet etiam fecta clancularias sus ecclesias habent, Confitemur autem hic unicam veram ecclesiam esse, nempe fanctam, eam scilicet que à Des Patre in Christo lesu filio eius unico uir me fpiritus sancti per fidem, ut supra docuimus, san Anficata est. Nulla autem talis est præter Christia. nam ecclesiam.

Ecclesia autem Christi interna & externa signa Signa uere bet, quibus dignoscitur, præcipue tamen commus ecclesia. nonem spiritus, uerbum Dei, per quodecclesia colligitur, et à quo solo firmiter pendet, nullumq; aliud udit. Etenhm in folum Deum credit ecclesia, & les Matth. 16. schristouiue petre fidit ac mititur, quippe que 1 . Cor.3. ento sciat non aliud fundament um poni posse. Inuo ut solum unum Deum per Christum. Sacramenta onalia ratione quam à Deo tradita sum usurpat, int in Dei timore, & amore & concordia erga Ioan.15. mnes homines prædita est, præcipue uerò erga më Rom.12. rajua. Deo suum cultum debitum exhibet in spis niu, innocentia er rerum aduersarum tolerareia. Vigilat ,resipiscit atque perpetuam agit pæniten= am. Dehis uerò signis plurima in Actis Apostolo= um cognosci possunt.

Alieni autem sunt à communione huius ecclesia, a communione & similitudine spiritus & fidei oit,ueluti qui peregrina dogmata sectantur, neg: the semiunt & docent de sacra Dei trinitate & ite, de diuina er humana Christi natura, de reaptione, atque alijs buius generis doctrinis syms obcomprehensis, quas oppugnarum Praxeas, Sac

Net

eti

gen

mu ble

nel

qui

तेर्धा (ता

MET

diffi

19:1

fe,al

km

orbe

nitat

eccle Of

ritus

bom

com

QNI I

Q

expli MUS.

daru

Chri

bellius, Valentinus, Martion, Arrius, Macedona Ap Nestorius, Eutyches, Donatus, Pelagius, & dijp res. Alieni etiam sune ab hac ecclesia qui exima aut contentione se ab illa separam, & prinatum quid (quemadmodum & Anabaptista) absqua habere uolunt. Præterea qui turpiter & slagin uiuunt, or tales absque omni resipiscemiaese pe seuerant. Item omnes illi qui ante enumerau en fiæ signis carent. Quamobrem, omnes qui den runt, operam dent ut in uiam & communiona

ræ sanctæg; ecclesiæ redeant

Atq; quo recte à nobis cognoscatur baca sia, uarijs exemplis & similitudinibus depini in sacris literis. Nominatur ouile Christicum stor Christus solus est, toan. 10. Nominaturan Christi, cuius unicum caput Christus est, Ephi & 5. Viuit ecclesia spiritu Dei, atg omnesque Spiritu præditi sunt, or in Christo capitena membra sunt ecclesiæ. Nominatur sponsaga iunx Christi, cuius sponsus & maritus soluis stus est, loan. 3.2. Cor. 11. Nominatur spiritude mus Dei, in qua scilicet Deus spiritu suo habit que est paterfamilias, 1. Cor. 6.1. Pet.z. Nomi etiam columna & fundamentum ueritatis. Na lo in Deo eiusq; uerbo & Christo uera panto data est, ac non aliam quàm Christi dodrinan dit,1. Tim.3. Ac quoniam ecclesia unicum mais pastorem ac caput habet, non alio capite at Store in his terris opus habet. Quamobren Ro nus Pontifex contra hunc articulum er beam

cedomie

alij pla

X Wall

uatum

bla: cal

flagit

effe pa

atis end

ui aban

nionan

hacea

leping

,cuin

tur com

, Epida

ses qui

emm

1400

Colum (1)

ILHOSE

babitit

Ome 15. No.

petro i

rman

i mate

te at

en Ro

beaton Apq

Apostolorum Petri ac Pauli doctrinam seipsum uni persalem pastorem & ecclesiæ caput constituit,nos etiam contenti ecclesia Christi, Romana non indis gemu. Christianam uerò ecclesiam universalem no Catholica minamus, propterea quod omnes electos Dei com= ecclesia. pletitur, omnes inquam fideles qui unquam fuerut, minunc sune, aut aliquando erune. Omnes enim hi funum corpus er una ecclesia Christi. Dicitur atem ecclesia quædam triumphans esse, illorum quiam eterna felicitate fruuntur:item quedam ec defia militans in bis terris, er imperio uerbi Dei femiens. Ac altera quidem ecclesia in cœlis est, hæc pròecclesiam terris adhuc agit. Præterea suam difinctionem habere aiunt ecclesiam que in terris A:Alios enim fideles ante Christi nativitatem fuisfe,alios uerò postea. Item esse quandam universas lem ecclesiam dispersam per universum terrarum orbem, er esse particulares ecclesias in singulis cimatibus, uicis, pagis et ædibus. Omnes uero hæ una eclesia esse dicumur, quæ subdita sit uni Deo patri, o filio eius unico redemptori, ac sanctificationi spi ritus sancti, Affert autem hoc utiq; consolationem bominibus, quod se unum corpus esse agnoscunt, & communionem habere omnium fanctorum in Deo, quinquam fuerunt, sunt atq; erunt.

Quamobrem quod additur Comunio fanctorum, Comunio explicatio eius est, quid ecclesiae nomine intelliga» munidelicet nil aliud quam uniuerfum cœtum san dorum, qui uno spiritu, sub uno capite Christo, in Chistiana religione uiuunt. Vbi sacræ literæ non

DE FIDE

Deo tet f

folum illos qui iam in cœlis sum sanctos nomine sed etiam omnes qui in his terris uere sideles sa 1. Corinth. 6.

Faila eccle

Quemadmodum uerò summo studio curante est, ut in ueram ecclesiam recipiamur ac inilian neamus: ita etiam cauendum est omnidiligente externis ecclesiis, ut nihil societatis er commo nis cum illis habeamus. Externæ autem ecclesius, quæ non (uelut hactenus documus) unimo sti ecclesiæ sunt, ac signis ueræ ecclesiæ carante plerunque potius Christi ecclesiam persequam De quibus consule Apocal. 13. 14. er 18. ca. or re nemo anxius ac solicitus sit, si à Papa ac Rome excommunicetur.

Explicatio postremorum trium articulorum sidei, de remissionepse catorum, &c. Cap. XII.

Remissio peccatorű.

Vicung igitur sunt in communione a ecclesia, habent etiam remissionement torum. At q; hoc ipsum decimo articio dei confitemur his uerbis, Credo remissionement donationem siue ueniam peccatorum. Cerus ac uere agnoscimus peccata nobis à Deomo plius imputari, sed recipi ab illo satisfactionali sti, eum q; hoc modo nobis reconciliari. Here corde credimus, er his sirmiter acquiescimus.

Confessio peccatorű. Observandum autem est, nos his verbion nos peccatorum remissione credere dicimus, a quoque consiteri, peccato obnoxios nos esse. We enim Deus nobis remitteret, si peccatores musti

Homing ideles fa

curan mile

iligeniu

Commo em ecch

)unim (

carent,

rfequin

. cap. 0

ac Roma

1 25pec.

ione a

nempa

artion

oncus

Certes

CO MAS

ionera

Has

MIN.

rbis

imus,

effe. O

es march

nni Quamobrem peccata nostra hinc agnoscere et Deo confiteri debemus, quemadmodu etiam nos doet sanctissimus propheta Dauid 32. Psalmo, & bea us loannes apostolus 1. Epistola 1. cap. Necessaria Vera connteest, or dominica oratione docetur confessio ta, fessio. iqua Deo ex animo uera fide & pænitentia pec= canostra consitemur, & culpam erga proximum midnobis offensus est (ut lacobus quinto capite pifole sue docet) agnoscimus, & reconciliatione merimus. Papisticam confessionem & absolutioem, sacræ literæ er prima Apostolica ecclesia porsus ignorant, multo magis indulgentias que pu lice uenales prostant ac pecunia redimuntur. Nos nim credimus, non emimus, peccatorum ueniam et dulgemiss: id quod cognosces Acto.8. 2. Petri

ecundo capite. Preterea animaduertendum est, Deum folu pecs Deus folus stacondonare idg; per Christum, nec aliud mediu peccatares ffe. Remisio inquam peccatoru folius gratiæ Dei st, no ex nostro, sed ex Christi merito. Ideog: nomi Macondonationis, Remissionis, Veniæ, Indulgentiæ, Lucz 73 surpamur. Etenim illi qui foluendo non est, debi Rom. 4. am condonatur or remittitur.

Precipue uero notandum est, fidelibus per petuo Omnia pee on unum atque alterum sed cuncta eorum peccata cata remittondonari, atg; etiam pænam & culpam remitti.ut detestatur Ioannes 1. epistolæ 1. er 2. cap.ac Pau Rom.s.cep. Nos quoq; hæc prive libro 3. & 5. mosumus, ideog; bos loco compendio utimur.

sadificationi er purificationi coniuncta est to dio carnis

E FIDE

tius hominis restitutio seu reparatio. Naundre articulo corporis siue carnis resurrectione comment mur. Credimus uero non solum animam bomini etiam carnem corpúsue ac totum oinnino homos salutem adipisci. Idcirco enim sanctorum corpor mortuis resurgunt, ut pariter cum anima etant licitate fruamur. Atg; bæc est nostra fpes of cia, quæ nunquam nos frustrabitur.

Confitemur autem expressis uerbis buinco

R

rob ext

qu

6.0

Di t

one

dibi

Nostra cor gent.

nis resurrectionem, quam nunc gerimu,quem in puluerem or ad nihilum quodammodoredina Corpus enim nobis restituetur extremi iulique pora refur- uirtute diuina, qua cuncta ex nihilo creata de homo ex puluere terræ conditus est. Verunu firmiter crederemus, Christus dominus tertim mortuis resurrexit, ac seipsum præsentendi exhibuit, demonstrans se non esse spiritum, fila nem er offa habere, atq; uero suo corporento tem effe,ut patet Luc. 24. @ Ioan. 20.D. 4 1 lus priore ad Corin.epistola 15. cap. multifain monstrat nos qui membra Christi sumu, com tione qua Christus caput nostrum, à mortuin cturos esse. Et posterioris epistole 4. cap. [# nos (inquit) qui uiuimus, in mortem tradimen pter lesum, ut & uita lesu manifestetur in mil carne nostra. Et 5. cap. Omnes nos manifellais tet cora tribunali Christi, ut reportet unusquit que fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, fint siue malum. Item ad Philippens. 3.cap. Nostra uersatio in colis est, ex quo er servatorend

aundring demus dominum lesum Christum, qui transfigura= ne confin sit corpus nostrum humile, ut conforme reddat cor ori suo glorioso.

Quimobrem corpora nostra, que nobis in mor= Corpora norum resurrectione restituentur, splendentia on nostra glo-inistate, affectione, turmuptione, deformitate, turpitudine or uitio: que

modum plenius docet Paulus 1. Cor.15.

ominis (

o homina

corporu a eterna

es of h

buince

quen

redigin

tudici e

ta de

Y LUM KILL

tertie

m difa

m, fain

repre

.qu;

tifast

cadas

LUIS TER

ap. Sam

dimu s

feftain.

ufquie

, fix la

Noftrem

rement

Resurgent autem nouissimo die omnes homines, Bonos & robi atque improbi, quo singuli anima er corpore recuros. xtafactasua recipiant. Plura huius rei testimonia quis desiderat, legat lob 19. Pfalm. 16. Esaiæ 26. zech. 37. Matth. 22.24. @ 25. [04n. 5. @ 11. Acto. 6.0 28. Rom. 6, 8. 1. The J. 4. coc.

Dumobrem filem nostram concludimus confes. Et uitam one uite eterne, non solum confitentes esse uitam ternam, sed nobis paratam propriamą; esse ideog; acratione uera fidei sequitur, animas quam pri= som corpore liberatæ fuerint, æternam felicitatem dipisci:quemadmodum perspicue traditur Ioan.5. tem exemplo Lazari Luc. 16. & latronis crucifi= iluc. 23, firmiter euincitur. Qu tre anime nostre Hac dere ondormiunt, multo minus uero moriuntur, sed im= legito 10. portales sunt. Extremi autem iudicij die eadem uiseternitus corpori confertur.

Acterne uite nomen complectitur omne gaus o uoluptatem, qua usre o perpetuo, iucuns o suuiter absq; omni fastidio fruemur. In hac mints illam nerbis non possumus exprimere, ne» minerbis Esaiæ ostendit D.Paulus, 1. Corin.2. Pari

malos resur

FIDE DE

inc bre

afidum,

rationem

Continues

max co

efruitie

gue De

mas, C

secredi

tifenfum

Chrift

Teffat

corent qu

Quid mil

files me f

gitur Chr

CHE ENd

pace, that hicati ig

Deum per

dibi Dom

cirriet und

cui meam

and er

pos prop

ndrum e

pilegi m

Chilocru

etiam ratione aterna supplicia, ut Marci 9.0; Thess.1.traditur, meffabilia sunt. Nullam ucro sto norum suppliciorum in his articulis memione fue amodum mus, non quod non sint, sed quod sideles ab eten Supplicio er interitu liberati, nihil cum demonen inferno commercij habent. Quæcunque igitur hactenus duodecim orich

Infideles.

comprehedimus, uera et Christiana sides sun, qua quicung; tenet , recte credit, Deo probatur, infi catus etiam & uite eterne particeps est. Quin aliter credit, miustus, peccatis obrutus, deig both er perpetuis supplicijs obnoxius est. Cunctos uni hos incredulos ueteres reiecerunt, quocunquita dem splendore pollerent: eadem ratione omne in qui his articulis contraria senserunt er docum hæreseos damnarunt. Quod nomen longe tunis mum nostra ætate leuißimis de causiis alij die ponunt, cum tamen multo modestius er circula ctius in hac re agendum sit. Plura quidentis dicenda & scribenda essent, uerum nosbrata

Hæretici.

Fideles fenfum Christi habere, atq; Caput in ipso uiuere.

Fidem non esse opinio nem.

studemus.

Ides Christiana inspirata a spiritu sando, sub T tain Deo Patre, Filio & Spiritu sancto, nord manis & otiosa opinio (ueluti primo huiulimu pite ostendimus) que absque omni esfectu es suit in hominis animo uersetur. Vsurpatur quiden po rung; credendi nomen huiusmodi significationen luti cum dicimus, Non credo te uenturum, Cra faini in 10

tem

ne o

toli

qua

uftif:

inni

bolts

MOT

io

14

TIE.

nik.

18/ apri

eks de

185

ice

炒

me breui moriturum, Credo illum effe hominem o etc afidum, deformem, erc.quibus de rebus non sumus amodum soliciti sine nec ne, atq; nullam illoru ope. utionem, ac nullum ex illis solatium percipimus ac fminus animo. Vera autem & Christiana fides est ra cognitio, er dinina uis, ac suauis in nobis ipsis mfruitio, certitudo inquam misericordis & bes me Dei in nos uoluntatis, condonationis peccarm, o uite eterne. Fidelis enim non folum es weredit intelligit, sed diumæ gratiæ ac uitæ Chri himim in animo suo habet, pace, gaudio, & uita Christo fruitur.

Teflatur hoc ipsum experientia, qua tamen illi went qui subinde uociferantur. Quid est fides! Quidmihi opinio prodesse poterit? Qua ratione finme saluare ac tanta operari posset? Audiamus niurChristum certisimum huius rei interpretem, min Euangelia mulieri peccatrici inquit, Abi in Luc.7. putuafides te saluam fecit. Vnde & Paulus, Iu = Rom. 5. matigitur ex fide, inquit, pacem habemus erga Demper Dominum nostrum lesum Christum. Et Ioan. G. di Dominus in Euangelio. Qui credit in me non firit unquam, sed habet uitam æternā. Item, Qui mmam carnem, & bibit meum sanguinem, in me

unterego in illo : er qui ederit me, uiuet ipse propter me. Quamobrem Paulus iustum fide Rom.z. mirum esse inquit. Et alibi, Ego per legem (in= Galat.2. pkgimortuus fui, ut Christo uiuerem:unà cum Chorucifixus sum. Viuo tamen non iam ego,

du inme Christus. Vitam autem quam nunc

DEFIDE

aditu t

tamen i

te Dam

hilomin

nmifest

o priu

re.Corn

mittitur

blque o

מבר סם

nelius, d

obrem f

unipote

media di

paganda

Ordo

dicetur 1

and à Di

tit enim

in univer

mibus co

to fueri

Romonos

courtt n

mocabu

modo aut

mode aut

min pr

mits est

a festu

uiuo in carne, per fidem uiuo filij Dei, qui dilen

me & tradidit semetipsum pro me.

Plura de multifarijs fidei operationibus seribe re non necesse arbitror, si cui libet plura cognosa re, legat 1. epistolæ Ioan.5.cap. & epistolæ al Ho bræos 11.cap. Præterea nos quoq; 9. libro de bou operibus agemus.

De ordine & instituto Dei in fide donanda, plantanda, augenda, & conseruanda. Cap. XIIII.

Am uerò studiose à Christiano homine compa dum est, quomodo sides Christiana planeure donetur, quomodo item augeatur es conserum Sunt enim quidam Enthusiastæ, qui admirandin singunt de spiritu es interna side, interimtama lipendunt sacras conciones, es omnia ecclesum nisteria nullius ferè momenti estimant.

Deus medijs utitur in negotio Clutis. Posset quidem Deus humanum genus ucho imperio suo saluare, non tamen inde efficium ac uanum esse medium salutis, quo Deus abam destinauit homines per Christum saluare. Numbenim non Deus homines absq; omni corporado conservare potest? Nónne Moses & Helius moni cibo corporis diu sustenati sum? Ergium mo agrum colat, molat, pinsat, cum Deus sache, his rebus nos sustenare possit? Quis igitur su his nititur? Nemo utiq; nisi insanus sit apar malit. Ita posset quidem Deus absq; omnibum mos saluos facere, er sidem interna atq administratione hominibus inserere, absq; predicatione

aditu uerbi sui,absq; precibus & inuocatione:non umenita agere conuenit. Quamuis enim Paulu an Ac. 9. u Damascu admiranda ratione conuerterit, tame ni bilominus Anania ministru ad illu mittit. Præterea manifestum est, pauca quæda ac singularia exempla o privilegia communi legi & ordini nihil deroga- AA. 10. n. Cornelio, cuius mentio fit in Actis Apost. angelus mititur, qui proculdubio admiranda ratione ip fum bsque omni ministri opera er prædicatione instimere potuisset, sed tamen ad Petrum relegatur Cor ndim, d quo instituitur uerbo & baptizatur. Qua wrem fideles absque omni disputatione de Dei 0= unpotentia, diuma ordinationi obtemperent, & media diumitus constituta ad consequendam er pro mandam fidem, usurpent.

0

16

12.

i i

11

10

4

4

in the part

Ordo autem divinitus institutus hic est, ut pres Ordinatio dietur Euangelium, ac ita homines doceantur Dei, uerba and Deo promissum & ipsis credendum sit. Mit- este. itenim suos Apostolos Deus cum his mandatis, Ite Marc.14. numuersum orbem, & prædicate Euangelium owww.creaturis, quicung; crediderit & baptizam furit, saluus erit. Eundem ordinem Paulus ad Rom. 10. Romanos his uerbis clare describit. Quisquis imuo= umi nome Domini, saluus erit. Quomodo igitur madbunt eum in quem non crediderunt? Quomo autem credent ei, de quo non audierunt? Quo mo autem audient absque prædicante? Quomodo um predicabunt nisi mißi fuerint? Ergo fides ex muest, auditus autem per uerbu Dei. Præterea ifestum est, Deus quotiescunque populum ali-

DE FIDE

uc fide

ciones a

Granifi

num for

quit, mo

Et Petr

kullos p

in mqu

whet, b

Van ide

untes fe

pf fidem

Quan

preces fil

& write

ichemus.

precibus

hipromi

positur in

to nobis:

ter nobis. ni muenit

cen, Eufe

rm exem

mo fibi fi

a Don Abilia c

ant mere

win lock

Dapetere

quem convertere, er ad se vocare voluit, concione tores illis misiffe, ueluti ex 16. capite Actorum tor gnosci potest.

Bxterno uerbo non nimium tri buendum effe. loan.6.

Veruntamen externum uerbum quod ab homa nibus annumiatur, ex seipso nihil efficit, nisimo rius à spiritu sancto corda moueantur & trabatu. Nam Christus Dominus, Nemo, inquit, ad me uen re potest, nisi pater meus traxerit eum. Et Prophe tæ inquiunt, Erunt omnes docti à Deo. Petro que

Acto.16.

Matth 16.

dicitur, Caro & Sanguis non reuelauit tibi, sed pu ter meus qui in cœlis est. Vnde & in Actis Apolto lorum mulieris nomine Lydie cor à Domino apri

w. Cor. 3.

tum esse dicitur, audita concione Pauli. Et Paul ipfe, Quis igitur (inquit) est Paulus? quis auta Apollo: nisi ministri per quos credidistis, et mais Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigani, fi Deus dedit incrementum. Itag; neg; qui planad aliquid, neque qui rigat, sed qui dat increment Deus. Quare certum est fidem esse gratuitum Di donum, quam nemo ex seipso habet, sed solumnin ex gratia Dei. Quod pluribus docet Paulus Phin 2,2. Cor. 3. er alibi.

De donatio ne fidei.

Non est autem anxie hic er curiose inquire dum & disputandum, an omnes à Deo trabau. an fides paucis folummodo detur? Et quamuit mit. as non omnes credere, et illos ipfos qui quotidira bum Dei audiunt, illud oppugnare, non tamen de randum neque dicendum est: Hi ideo non creat (quod quidem uerum est) quia non sum ex numm ouium Christi, ideog: forsan nec ego eledu 🎮 M

Ioan.vo.

te

W.

Z.

e,

O\$

14

to

(T:

de

ica

ing Int

to

Di

100

TO

W, nie.

ent de

det

METO

1 M ut file à Deo donabor, quid ergo mihi proderit con dones audire? Quin potius consolari nos debemus suisimis Dei promissionibus, & à Deo omne bo= num perare er expectare. Dominus enim, Nolo, in Esech. 18. qui, mortem peccatoris, sed ut couertatur ac uiuat. HPetrus, Deum ait patiente erga nos effe, nec uel 2. Pet. 3. inlos perire, sed omnes poenitentia agere. Et Pauwinquit, Scriptura dicit, Omnis qui fidit illi no pur Rom. 10. ifia. Non enim est distinctio uel Iudæi uel Græci. samidem Dominus omnium, dines in omnes inuountes fe. Proinde sit quilibet spe bona, fore ut & i= fifidem donet Dominus.

Quamuis autem non propter nostra opera & Orandum mus sides nobis datur, sed ex gratia, promisione esse pro to muritate Dei, tamen non ideo deiecto animo esse demus, sed sine intermissione fide gratiamá; Dei mibus postulare, & perpetuo insigne hanc Chrihipromisionem præ oculis habere, quæ his uerbis puiur in Euangelio, Ego dico uobis, petite & dabi wwobis:quarite & invenietis: pulsate & aperies www.Omnis enim qui petit accipit: o qui que nimunit: & pulsami aperietur. Plura quærito Lu un Eustem etiam. Euangelij 17. capite, Apostolo mamplum ponitur nobis imitandum, qui à Do mosibi sidem augeri petum. Marc.item 9.cum cui al Domino diceretur, Potésne credere? Omnia Milia credemi: Ille respodet, Credo Domine, suc mincredulitati meæ. Quamobrem etia Paulus bis locis epistolarum suarum, fidem precibus a Dapetere inbet.

DE FIDE

ks (cr

perfici

obrem

Reriali

bomini

ptom c

s, fin

humen

from ac

Superflu

Fider

gnamq;

e quot

peri Her

Delante

betione i

a cofirm

bit Lucas

afripulo: afripulo:

in fide , q

itrat in

D

ec

V

qu

predica

Frimum

Merbi

Etsi autem homo exterius uerbo in side institui Sacramentur, & interius spiritu Dei trahitur, moueturo ta non effe confirmatur, ueluti scripturæ testantur, & Paul énutilia.

qui inquit, Gratias ago Deo meo, quod in omnite z.Cor.z. ditati estis per Christum, in omni sermone, o in ni cognitione, quibus rebus testimonium lesu Chri

confirmatum fuit in uobis, adeo ut non destitues E.Cor.z. ni in ullo dono. Item, Deus est qui confirmat nos, etia obsignauit nos, dedita; arrham spiritus in con

bus nostris. Attamen sacrosancta sacramentam funt otiosa in plantanda, augenda, er sustentandi de. Nihil enim à Domino, à quo sacrameta infim funt, otiofe er mutiliter instituitur. Exemplicate Si rex aliquis cuiquam pollicetur quippiam, ani aliquod fiduciarium confert, atque fiduciarium citis principis fidit, @ iuris sui quod iam estato tus certus est, nihilominus tamen obsignatis tali illi à principe confirmatur, quas grato animos pit, neque superfluss & otiosas iudicat. lum Sacramenta in negotio religionis, literaruma la lorum instar sunt, coelestium atque muisibilium norum figura, & uisibilia testimonia, magun

Verbum& non iustificare.

co dicemus.

Facile autem ex his que hactenus exposius Cacramenta cognosci potest, uerbum er sacramentapers iustificare, neq; gratiam Dei conferre. Itaq confe gimus prædicationem uerbi Dei Saluare, minim convertere, sacramenta sanctificare, intelligia Deum solum per Christum ui Spiritus sandi,

fidelibus utilitatem conferunt: de qua postes sus

h servare, convertere, sanctificare: uti autem in his perficiendis, uerbo, ministris, sacramemis. Quams obrem ueteres dixerut hæc sacrametaliter er mini herialiter fieri. Diligenter igitur in his rebus fideli bomini cauendu est, ne diuinam gloriam Deo adem pam externis rebus tribuat, siue instrumetis & ua s, fiue humanæ actioni: ac uicisim ne spernat inhumenta quibus Deus utitur, & obedientiam nohan ac operam quam Deus exigit, tanquam mutis superfluam abijciat.

Fidem uero augeri & decrescere , paruam ma- Fidem augumq effe, ubique in Euangelica historia apparet, geri & mio quotidiana experietia hoc ipsum attestatur. Au= minero er confirmari fidem, ordine & instituto Diame exposito, manifestius est quam ut ulla pro beione indigeat, Petro dicit Dominus, Et tu conuer Luca 12. ncofirma fratres tuos. Et de Paulo ac Barnaba scri hilucas, Predicabant Euangelium, & plurimos Aco. 14. dipulos faciebane. Item, Confirmabane animas & 15. houlorum, & exhortabantur ut perseuerarent infide, quod per multas afflictiones oporteat nos

maemregnum Dei.

IR

4

core

IM de

itate

ale u is

poli do

10

dia chi

-

107

4

(m

De ministris Christi & ecclesia, eorumq; officio. Cap. XV.

Vandoquidem prædicare debent ministri Deminiquimisi sunt, ut Paulus ait, deinceps expo= firis. nendum est quid scripturæ de ministris predicatoribus tradant.

finum autem omnium sciendum est, ministe- functione de merbi non ab hominibus inuentum, sed à Deo uinitus in-

Ministrora

FIDE DE

huero

Benis !

Poft

rege D

conseru

trina, at

e,consol

rum, co

giam (

io ci Preter

ran ha

ris Apo

ma Pau

tefingul

Mitue

un opu

Gori dec

mos fit,

g form

ro funm

fileiral

e obtemp

Miroco en

Pares no

k,o dil

ttefte Pa

Peftore

. Et C

dà po

institutum esse. Deus enim ecclesia sua dedit pu phetas, doctores, presbyteros, pastores, erc. que admodum Paulus testatur 1. Cor. 12. @ Eph. 4.ca Idemq; Deus etiam hodiernis temporibus iuxu fitutum suum per ministros in ecclesia operant deog; concionatores, ministri Christi & mil nominantur.

Vocatio & nistrorum.

a.Còr. 4.

Deinde nemo propria authoritate or alimi electio mi- huic functioni ingerere debet. Veri enim minime dinarie iuxta Christi & Apostolorum instituta guntur & constituuntur. Acerrime ueroomes uerbo Dei reprehenduntur, qui no uocati fina runt, item qui non considerant an adhocminic apti sint er aliquid fructus afferre posin, sila modo ecclesiastica stipendia quarunt.

Acto.t. Titum.1. A&0.14.

Christus dominus Apostolos & discipulos si git,illosq; ad prædicandum emifit. Matthia b lus ab universa ecclesia electus est. Quando; ministri, à ministris er præsidibus ecclesiant guntur, à concionatoribus, à senatu, aut certifi nibus ab universa ecclesia ad hoc electis, oc.

Tertio nemo ad ministeria ecclesia eligia nisi qui ornatus est donis Dei ad hac ministent cessarijs. Perspicue autem à D. Paulo tradital qualem nam ministrum effe oporteat, quade Sulito eius Apostoli du se epistolas ad Timoba er illam quam ad Titum scripsit.

Manuum impolitio.

Quarto ministri ordine electi à presbytant positione manuum cum publicis precibut ca mandi funt, exemplo fanctorum Apostolorum

umrò opus est Episcopali consecratione qualis ha

denus in usu fuit.

Postremo ministrorum officium est, uigilare pro Ministrora megeDomini, eundem pascere, ualetudinem illius oticium. meruare, morbos & damna cauere: quod fit, dorina, adhortationibus, reprehensione, increpatio-consolatione, precibus, administratione sacrame rum, exemplo probe o integra uita: uelut mul> igiam ex Apojtolorum scriptis & exemplis pro-

cris

other

yteri

45

Preterea ministrorum officium est, pauperum Pretered ministrorum Osserum est, partiment com carante sum habere. Quamuis enim Petrus una cum carante sum Apostolis mensa inseruire noluerit, petistas AA.o. and Paulo ut pauperes commendatos habeat. De desingulari quoq; studio iuuentutem in Catechispufituere debent, quod cum optimum atg; præmopus est, tum etiam maxime ministrum ec-And Canal tiches fondecet. Quod si uel usus postulet, uel is gennos sit, ab adultis quærere fidei rationem, pre= formam, siue illos hæc erudire, id quog a miro summa diligentia peragendum est: is quoque fileirationem reddere aut accipere debet, mokobtemperet.

Ucircoenim in sacris literis ecclesiarum mini. Nomina te Pares nominantur, ueluti qui summa charitas tituli mini-Lo diligemia ecclesia Dei curam gerere des Patres. teste Paulo 1. Cor. 4. Galat. 4. Nominamur Postores, ut qui pro grege domini uigilare iu- Pastores, Et Germanice etiam Pfarrer opilio, à papilionibus uel ab ouili cuius cură age

FIDE D E

Bpiscopi.

re debet, nominatur. Ezech.34. Ioan,10,21,1,Pd. Japat 5. Nominantur etiam episcopi, uigiles ac speculato nan N res, quod die noctuq; uigilant atq; speculantur que dam sit ecclesiæ desit, qua m re consilio aut auxilio opub monci beat. Germanis haud dubie episcopus Bischosse sagimi minatur, quod ouibus adesse easig curare debu samu i

Doctores.

Act. 20.1. Tim. 3. Nominantur Doctores, quod ect (or.) siam doceant exinstituant, Ephes. 4. Tit. 1. Nominantur Architecti. tur Architecti, quia ecclesiam Christi edificati

lent, 1. Cor.3. Præterea Satores, Agricole, Vino de Co res, Medici, & uarijs alijs nominibus appellan

Quid de ministris ecclesiarum, & de magistratu sentiendum sit. Cap.

Ministros necessarios effe.

 \mathbf{x} his uerò omnibus agnoscimus quàm \mathbf{x} Tria sint ministeria & ipsi ministriecclesia Christi. Nam si carere possumus patribus,po bus, uigilibus, doctoribus, architectis, medici, Stris quoq; eccelesiarum carere poterimus.

Quomodo erga mini# rere debeas mus.

Necessarium uerò cognitu est omnibus chi nis, quomodo se erga ministros gerere e quit Aros nosge lis sentire debeant. Præcipue igitur in corm ctione non ipsorum personæ, sed is qui per in ratur Christus spectandus est. Quamobrat rum conciones (si uerbum Dei pure predica Christi doctrinam recipere oportet. Nam Con in Euangelio expressis uerbis, Qui uos (momin dit, me audit: qui uos spernit, me spernit. Qua non est expectandum ut Christus denuo econ scendens nos alloquatur, cũ in ecclesia sua qui

Ideire

miEuang eg repr undent

mt non ■ ipfos em ac re

Qua de re The J. 4

Teftar dean hun memptu ris, integr

m enim il odeniden 4.Reg.

perfia per seven Monistri e

e in doc ac, Nor Pa. bquatur per ministros qui uerbum Christi annun= lan nam or Paulus, Deus, inquit, in Christo muns qui dam sibi reconciliauit, or posuit in nobis sermonent ub reconciliationis. Itaque nomine Christi legatione sub summing functionis. Itaque nomine Christi legatione summing
Ideireo singuli à suis concionatoribus seu docto-imp du ministris Christi & ecclessa, doctrinam sa an riEuangelij atteme audiant et libemer recipiant, en reprebensiones æquo animo ferant, uitam es undem et uerbo Dei obsequamur, neq; obmurmu mi, non execrentur & maledicant ministris, ue-mipsos ueluti patres spirituales ament, illisq; ui= im acres necessarias non muideant aut deneget. Que de remanifesta Dei præcepta extant Heb. 13.

17bess. 4.1.Cor.911.Tim.3.

Testamur præterea muttigartant jan reliquisse firorum. Testantur præterea multifariam sacræ literæ Contemminimum nunquam impunitum & multum reliquisse itrorum.

minimum doctrina sacra, & iniurias pijs mini
minimum doctrina sacra, & iniurias pijs mini
minimum doctrina sacra, & iniurias pijs mini
minimum illorum singulari seueritate ultus est, id

minimum persidos & malitiosos ac nequam ministros;

minimum persidos & malitios & minimum persidos & minim

ministrise doctrina, uita & tota sua conversatione ministrise gerant.

cool

DE 1

dum, sed Christi honorem & ecclesia utilitan Non existiment se errare & labinon posse, um se admoneri ereprehendi patianeur, ac omnino i sint pertinaces, fastuosi, audaces, superbi, Non A nimium tribuant, sed sim humiles, pij, graues, labo riosi, fideles.

No parum aut nimium tribuedum ministris.

Acq; etiam cauendum est ne nimium tribum ministris, atq; uitandum ne uilipendamus o fa namus illorum officium. Omnia nang que din spiritui propria sunt hominibus non sunt ascriba da:maneat minister in sua functione, sequinifin effe agnoscat. Sic enim loannes, Ego quidem, inqui uos aqua baptizo, ille uero baptizabit firitu la eto. Ego sum uox clamans in deserto. Et Paulus nos estimet homo, ut ministros Christi, er diffe tores mysteriorum Dei, c.1. Cor. 4. Idema Am stolus nolle se, inquit, dominari fidei credenund adiutorem eorum effe, erc. 2. Cor. 2, Hoc werdin nore singuli comemi sint.

Ministromina.

Sunt præterea ministri probe discernenditi rum discri, mum enim quidam ministri fidi sunt, acrediti o pie uiuum. Hi sum singulare Dei donum, a gu uiter Deus illis irascitur qui temere eoscour ptimq; æstimant, & illis non obtemperant. Di sunt alij qui recte quide ac pure docet, ueru tupu uiuune, atq; ita uiuendo scandala pijs obijcium. rum quidem doctrinam seruare facereg; chip iubet, facta autem imitari prohibet, Matth.n, la bum & facramenta cum recte ab ipsis quamuis probis administramur, suam wirtutem interins quitt

autu äfunt, Palus

mitanti beminife mistri

hinullo i soueri w,4tq;/

aram e Luce Atque

lon Chri eclefie,i n,nonnu

tratus eff icis es 8 regotie et

rio omn mac nep ban. Co

recepto, gs dinina ripsis may

luo cure hior in u Brant eq

locupab

mitunt. Veruntame grauiter puniendi er caftiga asum, ut uitam improbam emendem, quemadmodu Palus 1. Tim. 5. docet. Quod si nulla admonitione mitantur, officio amouendi, er in eorum locum pro hministri substituendi sunt. Postremo sunt quidam unftriqui & praue docem & flagitiose uiuunt, tinullo modo ferendi fune. Quod si non commode moueri aut de gradu deturbari possunt, non audian I, atq ficut nos docuit Dominus, ipfos ut duces ca gram er pernitiosos lupos fugiamus. De his Matt. Luce 6, Rom. 16. 1. Tim. 6. 2. Tim. 4. CTC.

des des des des

是 是 是 是 有 有 自 有

1 doct

ac gal Denk Larpeer

brilla

23. Va

with

Atque in his rebus operam fuam fidelem impen: Magistra. in Christiani magistratus, Christo domino o sue tum pium milite, inseruiendo his pro suo officio. Non igno: opera conmnonnullos hic nobis acclamare ac dicere, Magi, ferre ad edi ban effe curare curiam illam sua senatoriam, iu= ecclesie. icie gladium, quem uocant secularem : ecclesia motivet ministros sic exemptos esse, ut ipsi suo ar mioomnia ecclesiastica negotia administrare pos macnephas sit tantillum bic sibi uendicare magitam. Ceterum refelluntur hi clarisimo Domini racepio, quo ministris ecclesiæ mandatur, ut librū simine transcriptum tradane magistratui: sed opsumagistratibus diserte præcipitur, ut pro offi bocurent cuncta que lege precipiumur, obsers no musu conservari.

banequidem distincta officia sacerdotum & mm:nam Oziæ seu Azariæ regi non conces= mincensum adolere. Vicisim uerd Prophete umpabant regum solia, sed iuxta Dei uerbune

debere ful

magistratui ipsi obediebant, et alios hocidem suo masse re docebat. Veruntamen nihilominus ab ecclesier salman gotijs reges & iudices non ideo remouebat. Etc. ubuius inspiciatur historia losue, & patebit quam mult minifa ille in ecclesiæ & fidei negotijs fuerit : itemprin Curen Annalium, quid Dauid in rebus ecclesiasticis egat fae lite Solomon summos pourifices surrogauit et abron denistrauit. E summa cum laude administrauit ecclesium datem gotia. Legamur quæso in Regu libris historie li munit l Iosaphati, Ezechiæ, Iosiæ sanctissimorum regularum quomodo ecclesiam reformarint, quam unam plusger consensu, principes pariter ac sacerdotes religio difinad promouerint. Ob que etiam à Deo summam le ristala, dem consecuti sunt. rimbude

Quis uerò affirmare poterit ueteris Teflas exempla, in prasenti negotio (non loquor mare ceremonijs, quorum exemplis nihil confirmais ui)nihil ad magistratus Christianos pertinenta cum abundantius fpiritus in nouo Testamenta sit, an equum fuerit ut Christiani patiamur fino rari officijs pietatis à ludais ? Quibus accelion Prophetæ clare prædixerunt, reges Gemine turos in ecclesiam Christi, qui ecclesia Da fint nutritij. Veluti Esaids 49.00 60.cap.out riprophetæ testantur. Præterea negarinonput Constantinum, Theodosium ac cateros piosim ratores er reges religionem curaffe, er denda clestasticis ex uerbo Dei constituisse, ecdesia ministros recte ex instituto ecclesia, puniniste, cisse of subuexisse, item Concilia seus prodota

puniat

terecte.

a or usu aquillit s

W revert

Decla

discipu Laues

relio f.

orom Chr ep.Eliac

equibus a

retori Gam ha

to com

and preference celebrasse. Huius rei clara testimonia in finani Casaris & aliorum libris extant. Ac mul ubius generis D. Augustinus contra Petilium & ubius generis D. Augustinus contra Petilium & curen itaq; Christiani magistratus, uelut docet fre litera, ecclessa negotia: ueruntame in illorum finantione & cura uerbum Dei, non suam uo=

matem & arbitrium sequătur, ne idem illis quod

in inenit Hieroboă, Achab, Saul, cateris q; his simi
in inenit. Deus magistratum ex prascripto uer

4. Keg. 10.

inique e iubet. Itaq; ab illis curandum est, ut sana 1. Reg. 15. ingere iubet. Itaq; ab illis curandum est, ut sana 1. Reg. 15. igue latiniac pij ritus ecclesiastici storeant, dogmata n la rosalfa, ac doctores erronei, o omnis contumas aimpudentia, omne scelus & flagitium coercea= man puniatur er aboleatur: deinde ut opes ecclesia man puniatur er aboleatur, in doctrinæ conseruatio on a culum pauperu: præterea ut publica pax es manulitus semper promoucatur. Sed iam ad mini

Dedauibus regni cœloru quas dominus discipulis dedie. Caput XVII.

lelite

it que

10

rebu lefice

100

Claus quarum mentionem Dominus in Euan. Claes adgun den Christi in domo Dei administratio. Esaiæ esse. phofacit, nihil aliud sunt quam officij minis ministratio nem domus mpus co. Eliachim promittuntur claues domus Daui-osim unibus aperiat ut nemini liceat claudere. Nis retorij fore, qui plenam aulæ regiæ admini= fe, a man habiturus sit. Quibus enim domus admi dosa miccommittitur, his edium claues dantur, qui

E FIDE

bus claudere ac aperire posint, uerum tamenenn gis prescripto et arbitrio, qui palatij ediumue Do minus est : Nam præfectus prætorio inter ministr numeratur.

Claues re-

lam uero Christus rex gloria, regnu ac palatim gni colora siue domum habet, nempe regnum colorum, qual est in his terris ecclesia, in cœlis aterna felicita. N gnum boc in eius manu confistit, eligit tamen min stros, quibus dat claues regni sui, quo in regnien, ecclesiam scilicet, homines admittam aut etiamen eludant, sed tame ex præscriptoChristi. Fidelesein admittere, infideles excludere iubet, ac illis faluta polliceri, his minari interitum, erc.

Aperitur autem & clauditur ministerio uni

Aperire & claudere.

per quod uiam falutis discimus, et in ea ambulana. Nam aduersus Iudaici populi doctores Dominus Euangelio inquit, Væ uobis legisperitis,quiatula clauem scientia, ipsi non intraistis, or eos qui mon bant uetuiftes. Luca undecimo. Cum enim Chila unicum sit oftium coeli, er nos per bocostimit grediamur, tum cum agnitione illius ac fideprete ti sumus, aperiunt utiq; nobis ministri tanquando uibus quibusdam ostium ac iter cæleste, quands dem atq; agnitionem Christi nos docent. Com enim est nos, quando fidem habemus, uera catifi membra & æternæ falutis hæredes effe. Ecourun ro cœlum nobis clauditur, cum ministritestam iram Dei in nobis manere quando in incredulta perseueramus, ideoq; neminem opem er auxilia nobis ferre posse, atque nos neque membra chi

de neg Clan putis po Coluctin Dedit at and; re ma: re sfeftum mitere, ior, con me cete he fit, urbi, seu ardat en

islantur. peccata co mfirmat krosq: re

afritum.

ideim Cl

Langely, THE THE Itaque

di quim l Laque te Wires mitur:

David: - aperil mefie,con fe,neque salutem adepturos.

R

ilis.

K,

71

ti

H. .

di

ini

h

-

ed:

de

die

TE

ST.

id

Claues has Christus Dominus Matth 16. discie Vbi claues pulis pollicitus est, tales ut quicquid ligauerint aut promisse Column folderint in terris, ligatum & Solutum sit in coelis. & exhibite fint. Dedit autem illas Ioannis 20. his uerbis : Quorun : ang remiseritis peccata, remittuntur eis: quorun ma retinueritis, reteta funt. Omnibus autem ma: Efaiz 43. uffum est neminem nisi solum Deum peccata res Marci 2. mitere, ministros uerò hanc codonationem annunin, coq; modo soluere. Nam si ea considerantur meceteri Euangelista hac de re scribunt, manife-Im fit, Marcum 16. @ Lucam 24. de ministerio mbi, seu predicatione sacri euangelij loqui, cui qui adateum remisionem consequi. Quamobrem mi mitium peccata remittune, cum iustificationem him Christo, prædicatione Euangelij docent ac manur. Nempe hominibus sijin Christum credat, mata codonata esfe. Hoc enim testimonium Deus ansirmatratumg; habet, eosq; in coelis solutos li= brosq reputat, quos in his terris ueraci doctrina Langelij, ministri à peccatis liberos er iustos pros

untigrunt. luque summa negotif & doctrinæ clauium non Breuis deaquimhecest. Christus Dominus omnem in cœ scriptio po iqueterra potestatem tenet, quippe unicus o testatis clas murex er sacerdos ad dexteram Dei, de quo minr: Ipseest sanctus & uerax, qui habet cla- Apoc.z. Dauid: qui aperit & nemo claudit : claudit & perit. Claues uero, hoc est, administrationem mifie,comisit ministris suis, quos in ecclesia ele.

DE FIDE

git & instituit, quò ministerio sibi commisso bon, pr, at nes de iustificatione edoceant, atq; in comunicar Predic ecclesie recipiant, or in regnum coclorum indicionatie,
Ipse uero Dominus efficaciter hic uult operari, ea quæ in hac administratione ipsius nomine ou mus. H bo aguntur or promittuneur, sirma acratabile Deides Claues Pau Nam ad D. Paulum his uerbis Dominus utium: & Faceu

lo traditæ.

boc apparui tibi, ut constituam te ministrumate niest to stem, or te mittam in gentes, ut aperias oculoso prquie rum, ut convertantur à tenebris ad lucem, o in len quo tostate satanæ ad Deum : ut accipiant remision escribit peccatorum, or sorte inter eos qui sanctification is. cu per fidem que est in me. Act. 26.cap.

reddit:

m temp

comm

leta effe

Doce

remi diagno

gratia

ro merit meale

kherrin

mi 3.

um o

Amn po

Fallæclaues.

Noui equidem Romanum Ponisicem am longe aliter de potestate clauiu docere er soite squites Verum illi non tam soliciti sunt ut recta bom Etho in regnum colorum perducant, quam quomond lastos P piscantur & obtineant summum imperium go tentiam huius mundi: quibus tamenillis Dom præcipue interdixerat, Matth. 20. @ 28.lun Et D. Petrus, de quo maxime glorianeur, mouta nibus dominationem hanc illes in universuma or præterea etiam nundinationes or mercan ecclesia prohibet, ut uidere licet Acto. 8.1.14 2. Pet. 2. capite.

De facri Euangelij prædicatione. XVIII. Cap.

Vandocung; igitur in ecclesia ministra ficio suo funguntur, precipue tamen a Euangelium annuntiam, claubu 🛎 how pr, atg; claudunt es aperiunt regnum coelorum. uon Predicatio enim Euangelij, est annumtatio divinæ Quid fit muie, qua nos Deus in gratia recepit, ac per Chrimi, fum redemit er saluos fecit, si modo in illum creda

to us. Hoc enim modo nobis Euangelium ab angelo ibile Deidescribitur Lucæ 2. angelo dicente pastoribus, wik Euceuangelizo uobis gaudium magnum quod futu nate nest toti populo, quia natus est uobis hodie serua= uloso prquiest Christus Dominus in ciuitate Dauid. Earip lenquoq; ratione à Christo Domino Euangelium Bon Afribitur Lucæ 4. uerbis prophetæ Esaiæ:et Mar atheris. cum discipulos Buangelium prædicare iubet middit: Quicung; crediderit et baptizatus fuerit, middus erit, &c. Tum etiam D. Paulus Euangelium Rom. 1. order inquitesse potentiam Dei ad salutem omni credens home Ethocquidem Euangelium ab initio à Deo per nobil sactos Prophetas promissum esse ait, postremis auop antemporibus in Christo exhibitum, & Apostocommendatum, ut iam omnia per Christum im-Domin Luca Macesse prædicent, Rom.1.

Docetur autem Euangelio non solum peccato- Buangelio doceri agni tionem pec dignoscant, se non propris meritis aut uiribus, catorum. agatia Dei in Christo, salutem adipisci: nam no-tomerito perditi essemus, nec unquam nostris uis incalo potiri possemus. Huius doctrine longe therrimii exemplum nobis proposuit Christus, 3. Predicans enim Euangelium Nicodemo, omnium docet, eum nisi denuo natus sue= um posse intrare regnum cœloru. Deinde gra-

tods a

CAM

1. 14

DE FIDE

tiam Dei in Christo illi explicat que side percipia tur. Similiter Euangelium omnibus qui ex graiu Dei per spiritum renati, et per Christum à peccasi purgati, ac per side eterne uite heredes satis sun resipiscemiam predicat, ut accepta gratia peru mnem uitam sic se gerant, ut ueros Dei silios den. Atq; ea de re Christus Dominus remissionis pecce torum er pænitentie seu resipiscemie, uclui pro cipuorum Euangelij capitum, nominatim memin Luce 24. Matth. 3. er Marci 1. cap.

> De prædicatione pænitentiæ, ac quomodo se peccator ad Deum con uertat. Cap. XIX.

Peccatoribus semper patere aditum ad gra tiam.

Exhis autem verbis non est existimadum Eure gelio hoc modo gratiam Dei nobis preduct, quod semel et principio solum cum credimus, in gratiam recipiamur, si verò peccemus, quod ipso deseramur, ac idcirco nullam amplius spensos reliquam esse. Fuerunt quidem olim benut ac nunc quoq; reperiri possent qui ita sentiam so rum sacræ divinæq; literæ clare es expresenta tur, patere "peccatoribus aditum ad Deŭ, divina gratiam, quotiescunq; lapsi fuerint, es resurgus se ad Deŭ couerterint. Toto itaq; vitæ nostre pore ex sacro Evangelio gratia Dei es responsos tia vitæ nobis annuntiatur.

Pios etiam fuosaffes Aus habere & quandos que labí.

Omnes enim qui per fidem, in Christo doni gratiam recepti, or regenerati sunt, nunquance nem ita plene exuunt, ut nullos amplius afficunt tiant, aut graues lapsus postbac timere no debe vitiof alextinoment dog in in credit Sapient (spins ture in)
Porrecertifient medical

in, eft no malo
Atq; h
inobnos
fulum eco
percipit,

reparan

phuie 1

pedication property pecanication property. Etc.

met, gra

indemo

viviositus enim & naturæ ad peccandu propensio
elextremum usque spiritum nobis inhæret. Ideog;
inomni uita uarias temationes sentimus, & quan=
tog in gravia peccata prolabimur. Atq; hoc ipsum Prover. 24
incredencibus quotidiana experiencia testatur: &
sapiens ille qui inquit, iustum septies in die, hoc est,
sepiens cadere, sed resurgere: impios verò corruere
upereane. Innumera autem huius rei exempla ex=
um in sacris literis.

Porrobuic morbo & malo præstantissimum & Remedia missimum remedium à Deo costitutum est, nempe peccatoris, pedicatio pænitentiæ siue resipiscemiæ, qua lapsi mparamur & curantur, & ad Deum atq; in uiam issue reducuntur. Resipiscemtia enim seu pæniten Quid stepæ in, est mæror de peccatis, & conuersio à diabolo miestia.

malo ad Deum & bonum.

101

Cet.

41)

שול

Ess

icer,

100

Teta.

110

tela

10

rgod

olas Dias

Dail

Aus

debes

Ang hic primum requiritur, cũ peccator, qui uiprobnoxius est, in illis uel secure stertit, nullum que uerbis as.

Insum corum habet, uel ea dolenter acerbog; sensu
propin, sictamen ut ad desperationem & impieta
m propendere incipiat, ut iam uerbo Dei, hoc est
predicatione pænitemiæ excitetur & castigetur,
sis peccata sua obijciantur & in mentem reuo=
mur. Etenim quæ uerbis sit castigatio, in hunc si=
mudrigi debet, ut peccator agnoscat, quomodo &
moropter in Deum peccarit, & ut agat pænitenin non ob peccata desperet, sed ad Deum se conmut, gratiam illius petat, Christo credat, & de=
Indemone ac malitia, benefactis postmodum stuin sulla uerò alia bic est iustificatio, præter illans

De castiga

DE FIDE

quam supra tradidimus, gratiæ Dei permeritu chi sti & ueram sidem: quim potius hæc counersio, primæ iustisicationis renouatio est.

De grauioribus pœnis. Veruntamen quandoque improbi in peccativity obdurescunt & confidentes siunt, ut uerba er leur aliqua medicina nihil proficiant, sed urere et secar ac uehementiorem aliquam medicinam adhibereu porteat. Ideoq; prophetæ sæpe gravissima minātu, & Paulus slagitiosum quendā in ecclesia Corinti, satanæ tradere iubet ad interitum carnis. Sictame ut reditus ad Deum non præcludatur, & respissem in gratiam denuo recipiatur. 2. Corinhios secundo er septimo.

Quomodo pescator se ad Deum convertat.

Ex his facile cognosci potest qua ratione pecu tor se ad Deum convertat. Non perseverat mpo catis, sed quoniam peccatorum sensu perpetunta gitur, uigilat & Det uerbum libenter audit, die de peccatis à se commissis, convertit se ad Demes uera fide eius gratiam petit, quam scit er iniini Etus est, omnibus fidelibus in Christo abundant me paratam effe. Præterea Deo quotidie pentil Jua confitetur, & confolationem ex euangeliub Arina haurit: Christum eligit confessorem, cum cat 1 cofiteatur, utpote solum summum ponifica, huius certisimam promisionem de peccama condonatione, o ipsius sanguinem, absolution Suam reputat. Primitiua enim ecclesia, que gener lem peccatorum cofessionem er absolutionen in templis cum ipsis er in ipsis concionibu fu. usu habuit, auricularem confessionem & prin

tan abj ium ea u uffat es

petro, M phrimis

uTeftan kmus. Q

Staitaque non folum mofeit in f mic noua p

est,que insit. Ha him,prop

pletor la

metenear nHabemus n, qui nos

Preterea la saluer sus h

a fine ver de Pauli dum ver digerit, ım absolutionem penitus ignorauit. Simul autem umesque diximus agit pænitens; à malo quoque affat er benefactis studet. Huiusmodi autem cons uffonis à malo ad bonum, non folum in Dauide, Petro, Magdalena, Zacheo, Mattheo, sed etiam in purimis or infinitis præterea sanctis ueteris or no iTestamemi, pulcherrima exempla proposita has kmus.

Quanam sit uita Christiana ac uerè penitens. Cap. XX.

W

eps

0

oid 4

ak-

ice.

CHETE

12, 944

ju,

prim

Isuitaque est uita uere pænitens, in qua peccator nonfolum peccata à se commissa cositetur, sed apositinseipso peccatorum abyssum esse, è quo sub menoua peccata scaturiant, atque ideo studiose ui ite laborat, oc. Hic uerò cuilibet confiderannet,quosna hostes habeat cum quibus pugnan> astt. Habemus enim carnem & Sanguinem no- Hostes hm.propensa ad omne malum. Habemus diabolu mim mille artificem, qui non cessat nos omni ra metemare, or in peccatum illicere or pertrahe= nHabemus etiam mundum flagitiosum & malitio 100 🏿 ,quinos exemplis suis prauis & uoluptatibus, ipe imo ad malum abducit.

Preteres hoc quog tenendum est die nocteg; no Arma pozton des hostes hos pugnandum esse, quocirca et interitualibus instructos esse oportere. Que nsimuera Christiani militis arma, ex 6.cap. de Pauli ad Ephesios discendum est.

Im uero hoc Christianus pænitens exemplo cum bellu. Migerit, quod ille nobis proposuit Mat. 4.cap.

DE FIDE

In cunctis rebus suis et actionibus uerbum Deiseque tur, neg; unqua se ab hoc auelli patitur: Deo ipsiug auxilio nititur: Deum absq; intermissione muoca; er ab ipso consilium auxiliumq; petit, or his acce. ptis Deo agit gratias: sibi ipsi cibi, potus, quietu, o (quod uerum ieiunium est) omnium rerum modum prascribit, quo carnem spiritui subijciat: eleemos, nas largitur: seipsum uarijs laboribus exercet, quo carni er Satanæ omnem occasionem prescunda, u que his rebus, quemadmodum Zacharias docet, que his rebus, quemadmodum Zacharias docet, que etatis sue tempus Deo seruit in iustita sa estitate. Atque hæc est uita uere Christiana, de qua plura Rom. 6.7. er 8.er 1. Thess.

A. cap. legito.

pote fu

Dei. orandu fuis in c

ocatura ocand bonorus

ninibus int. In

dunici dem Ie

DE INVO

RATIONIBUS FI= delium. Liber VII.

PERIOCHE.

10

MNIVM & fingulorumChristi fidelium scire interest, inuocatio= nem diuini nominis, seu orationem, ex uera fide nasci: utpitesummum fidei opus & cultum Dei. Deinde fideles scire oportet, randum sibi esse, ac orationibus his in omnibus necessitatibus, non maturas, fed folum Deum effe inwcandum. Nam folus Deus omniñ bonorum copiæ cornu, cuncta hominibus largitur quæ illis necessaria int. Invocent autem solum Deum nunicum mediatorem & intercefem Iesum Christum. Nam Deus Cistum unicum & solum nostrum

DE ORATIONE

Sun

mecipu

Ligus I

g loann m facit

radi i

lominus ratifim

E: C et

brun nort

ces

Larina

ous feu

ac, mutile

dofit. Co

notes in

TOTAL INCL

L Diabo

ctionis boff

Colligune

o infalli

Deum

on poll

oliat.

mediatorem & intercessoremince lis constituit. Et Christus ipse cun ctos ad se peccatores uocat, acillis gratiam omniach bona pollicetur, l. dem optimam nobis orandi formam tradidit, orationem scilicetillam qui dominicam nominamus. Hac auten omnia vera firmaq, esse, sacrarum literaru testimonijs, proximis capitibus demonstrati. mus.

Inuocationem Dei exfide nasci, & uerum Dei cultum esse.

Ost Fidem iure ac merito deinceps de Ordio ne seu inuocatione divini nominis dicedune. Fides enim (ut deinceps suo loco indicabitur)omi generis bona opera operatur, prafertim uerocon Confessio: fessionem & muocationem Dei, Ideog; Danid (1 nem & in- didi, inquit, quapropter & locutus sum. Et pal post: Quam gratiam referam Domino proillim nibus que in me contulit beneficijs? Sumpto cale, quo gratia aguntur pro accepta salute, nomen Du mini muocabo. Pfalm.116.

nocatione extide nafci.

Neminem, nisi folum Deū, inuocandû esse.

Quamobrem inuocatio divini nominis à file i seiungitur, sed illi perpetuo annexa est, acman præterquam foli Deo debetur. Nam teste Paulo R man 10. eum inuocamus in quem credimus. In m minem uerò præterqua in solum Deum credim

nog neminem alium quam illum solum inuocae n Dequo deinceps plura dicentur.

í

boliat.

d

Cre

bc,

DV

Sumerat uero Deus inuocationem fideliu inter Inuocando peapuos honores quibus illu fideles afficiunt. Con noreaffici. munanque de illius ueritate er bonitate. Nam 1. 10an.5. somnes mquit, Qui Deo non credit, eum menda mfuit. Quod si Deum inuocamus, exaudimur ab o, o ampliorem occasionem celebrandi o horadi ipsum accipimus. Vnde & per prophetam Psalm.se minus inquit: Sacrifica Deo laudem, & perfolrdisimo uota tua. Premente aduersitate inuoca me eruam te, er honorificabis me. Quare qui mmnon inuocat, eum debita gloria o honore

Orandum effe , atque fidelium preces non esse uanas & inutiles.

Cap. II.

Murima uero sune quibus homines ab orationi Orandum om seu muocatione deterrentur, perinde ac si este. a, mutilis, ac nullius usus & necessitatis coram mft. Comra hæc autem quilibet Christianus se neer instruere debet, ne in graus simum hune memmeidens, diabolo iucundum cultum exhi-Diabolus enim singularis acerrimus q; fidelis minis hostis er ofor est.

colligum quidam, ea necessario fieri, que eters Predefina ble Deum si quid statuerit, precibus inde dimo preces. nu pose, ideog; bominum orationes inutiles frustraneas: cum uidelicet omnia, que Deus

DE ORATIONE

e or

तांधा द्वा

meque ubig; i

art Pr

libuit u

ibqua

gelio, pe

deseffe,

heduerte

min plan

diumur:

a queri

teipfos t

ichi à D

lemitte no

Expropte

neo co

ware in

ration pr

r, quod

ces utile

semel instituit, fiant neecessario. Verum adunfu hæc cogitandu est, quanquam omnia fiam Deipro uidenta, ideo tamen non consequi, fidelium pre ces effe inutiles, to quod er ipfe in providence uoluncate Dei comprehendumur, er à Des pou luti utiles præcipiumur. Preterea pukbern que nos consolemeur, hac in re exempla haben Deuteronomy 9. cap. Moses se inquit Deo son caffe, cum statuiffet Ifraelitas perdere, or me tum effe, lonas ad Niniuitas mittitur, nuniami lis euersionem urbis, quam Deus post dien que ni,ne u gesimum illis statuerat inferre. Verum Nimi credentes Deo, ipsumq; inuocantes, incoluna hickift serum. Esaias propheta Ezechia regi, Deiuni hetered Morieris, inquit, or non ulues. Verum Ezedun ni omne

Zhing8.

minum inuocame, quindecim anni uite illim tur. Gratiam autem Dei pariratione paratas omnibus qui resipiscum & Deum muocan; tur Ierem 18. er Ezech 18 cap.

Prescientia Dei no tols H preces.

Alij uero dicum. Deus, qui omnia nouit, fit quibus rebus indigeamus, priufquam eaden m bus nostris illi indicemus : quidergo necessita ipsi multis commemorare? At cogitandum da Christus Dominus, qui Matth. 6. inquit, Son uester coelestis quibus egeatis amequamemin tis:nihilominus tamen quomodo orandum fit er nos ad orandum hortatur. Quamobren dum est, ac nostræ væce Bitates Deo, non utig ti, sed ut præscio commemoranda sum, m ipfi obediemia Deo probatur.

unt ciam quidam qui Deum nostris uerbis non Deum pres midicum, atq; ipsum palam prohibuisse multi cibus nom mim. Hic uero nobis considerandum est, nisi pre uris mousg orationes nostræ Deo probaretur, seruorum morationes nunqua ipsi fuisse ta gratus, quam min gratas in Mose & Ezechia fuisse ostendis meque his fuisset permotus. At permotum esse, ubig in Pfalmis, tum precipue in 145. Pfalmo un Preterea Christus Dominus orancibus non bibuit uerboru usum, uerum id potius nobis pro in, neut Gemes loquaces simus, ac propter no-

herrea dicitur à quibusdam, scriptû esse in E- Quomoda pelio, peccatores à Deo non exaudiri : ideogs, catores no momnes peccatores sumus, orationes nostras exaudias deesse, cum à Deo non exaudiantur. Sed hie duritendum est, duo genera esse peccatorum. imimplane impij & deplorati sunt, hi à Deo no dimeur: nam Deum non recte curant, inuouquerune. Alij uerò peccatores sunt, quibut deplos tales esse, ac Dei gratiam petunt & mini à Deo exaudiuneur. Docuit enim hos ora dimentenobis debita nostra, & c.

Impropter his de causis ad orandum nos ipsos accor consirmare debemus. Primum, quod mare iubet, omniaq; bona nobis pollicetur, timum preces nostras sibi oratas esse testatur,

ntiem preces nostras sibi gratas esse testatur. quod fideles omnibus temporibus orarune, acsutiles, ac necessarias, er effitaces esse

DE ORATIONE

prec Nulli

kao, in

dus O domin

Veru

hia car

afuit e

nofi u

aim hos

I, prec

Hole ed

m non ex

gis quan

Porro es

enim or

furgimu

mus, c

cliberta

cont, e

dun acc

orent.

tionis con

du non

colofis te

THE PULL

Propheta

ide quo

Senserum. id quod D. lacobus quinto capite mil fue testatur.

> Quid fit oratio, quas partes vel fpe. cies habeat: item ubi, & quandoo. randum lit. Cap. III.

Ouid Lto. eatio.

Osteaquam orandum esse satis superion fumus, deinceps quidnam fit fidelium oran cendum est. Igitur oratio, ardens est fidelin cum Deo colloquium, quo credens aliquida De tit, or pro illis que accepit ipfi gratias agit.

Invocatio & Gratiarumactio.

Due enim orationis partes fune, Inuocation Laudes fine Gratiarum actio. Nam D. Panini 4. inquit: In omni precatione er obsecrations grattarum actione petitiones uestra innotifia pud Deum. Inuocatione à Deo in omnibum cessitatibus petimus, cum pro nobis ipfis, n ceteris hominibus, bona nobis dari, er mala Gratiarum actione Deum ipsiug; potemiat nitatem laudamus, er pro omnibus benchi nobis confert, gratias illi agimus. Atquebu net illud Pauli, Adhortor igitur, ut anteom deprecationes, obsecrationes, interpellations tiarum actiones, pro omnibus hominibus, bus, or omnibus in eminemia coftitutis, ou 1. Timoth. 2.

Orationis

Illud etiam notum habere oportet, dus et Sunt enim alie orations due species num species effe. tæ, quæ à singulis seorsim ac sole fium extre Jiam. Alia deinde fum preces publice, a

mutibus, und cum universa ecclesia in qua su= spreces ad Deum fundimus.

Nulli mro loco affixi sumus, ideoq; omnibus in Vbi oran morare possumus, domi, in concluu, in officina, dum. han,in agro,inter operandum, or ubicung; nes hun or pietas exigit. Nang; hoc testatur Chris dominus Matth. 6. Ioan. 4. 0 Paulus 1. Tim. 2. Nerum propter loci libertatem non ideo eccles iacatus cotemnendi fune, quibus Christus ipfe fuit er interesse iusit, quos Apostoli quoque apfiusurparunt, tum etiam ecclesia tradiderut.

in primboc & ex Euangelio, & ex Actis Apostolo n, precipue tamen ex 11. & 14. capite prioris inleed Cormethios cognosci potest interim ta-

mon existimandum est, loci causa nos hic illicue

gu quam alibi exaudiri.

mmorare, mane, meridie ac uesperi: cum e lefuginus, er cum cubitum imus: cum menfæ ac= mu, er cum à mensa surgimus. Plurimi uero, alibertatem non recte percipiences, fic dorminum, er mane surgume, ita etiam ad cibum caadm accedune, aut à mensa recedune, ut nun » morent. Verum hac non est libertas, sed impius tionis contemptus. Huic simile est, in publicis obn non orare cum orante ecclesia. Veteres Ioelia. 2.
cos. 7.
cos. 7.
Aco. 4. mu publicos cætus er preces, ueluti ex histo mphetarum er Apostolorum patet er notum me quog nostris temporibus ab ecclesia fieri

Porro eadem quoq; temporis libertas est. Possus Quando

DE ORATIONE

trepro

Luce

t: Pub

dipeco

Securit

deceleft

IN COT

LEN UN

ste ac

K Ma

Abec uct

erioturis (

ratio non

Tertio,

ras firm

me and func

kenim n

Domin

quitol

is fist,

ge nobic

reinbet,

w, weli

bunk 1

iqui yey

ti funt ,

107.00

possum, ac ab his coetibus nemo de industria sego re se ac abesse debet. Habuerunt pretereaun fingulis diebus tria oradi tempora, mane, merila o uesperam. Dan. 6. Actor. 3. 0 10. Sedtan temporibus fidelis non est astructus, ucrum man uesperi, ac potius sine intermissione, Christina pto orare inbetur, Luce 18. Maximetameno oratio campanarum (ut uocat) sono non establ Atque hic nolarum aut campanarum uju m in prisca ecclesia, præsertim uero u nolarum quem Aue Maria nominant. Scribitur ueropi a Gregorio nono institutum esse, anno dominis & dioanne 22. anno domini 1330. Quare inte bum Dei, or tot fecula, in quibus nullus talique marum usus fuit, Pontificia legi, er paudi annis amechonimus.

De campamară pulfu orandi, caula.

Grans fi

Qualis nam esse debeat oratio, kin estiam qui orat. Cap. IIII.

Deo esse debeat, cum ipsa oratio, tunique rat, ut oratio recte siat. Deog; probetur. ringitur qui Deum imuocat, non nitatur propint tie, perinde ac si illium causa Deum examine ces ipsius necesse sit, sed humiliter ac demissiones es ipsius necesse es i

mertat nos misericordia tua: nam uehementer umudi sumus. Auxiliare nobis ô Deus salutis noa pepropter gloriam nominis tui, coc. Pharifeus, Luce 28. propriam iustitiam iactat, Deo difpli-:Publicanus uero dicens, Deus propitius esto

dipeccatori, exauditus fuit.

secundo, animus à rebus terrenis auocandus est Animus in mecorporem sed spirituales res: atque non uerwww.fed animo religiofo:nec ore folum,fed at a fpiritu orandum est, quemadmodum Do= Mattheis. Paulus 1. Cor. 14. cap. docent. ma ibecuero confert iciunium, quod plerunque in mituris cum oratione coniungitur. Nang; ardens mio non proficifcitur è pleno et saburrato uetre. Tertio, quod tamen primum er pracipuum est, Deo iptrus firms fide credat, Deum certo sibi daturum uso promed suam salutem er commodum faciume. Absq; bus creden kmim non recte oratur, ac nihil impetratur, ue dum ch inim non recte oratur, ac nibil impetratur, ueindominus tradit in Euangelio, & Iacobus 1.ca=
inpisole sue. Quo autem sides nostra sirma sta
insistint, cum Apostolis orandum est, Domine ad
insistint idem. Ante oculos quoq; ponenda sunt
insiste, er seexauditurum preces nostras polimpeliati Psalm. 145 Matth. 7. Marci 11 Luca
inimis 16. Praclarisima deniq; exempla illoqui uera side Deum imuocarunt er ab illo exa
il sum, intuenda sux. De qua re Psalm. 22. qui uera fide Deum invocarunt & ab illo ex-107.00C.

DE ORATIONE

Oraturus charitatem habeat.

Quarto, charitate præditum illum effe opone qui Deum muocat, ac omnem erga proximumca ceptam offensionem animi abijcere; etenim boca

Blaiz 1.

minus Marci 11.05 Matth. 5 ac 6.cap.exigi.Af natur præterea Dominus eorum preces,qui fan nolentas manus ad ipsum extendunt, er a por

lere. 7.11.

qui ipfum inuocat, interim tamen idololariente gitijs deditus est, uitæ emendationem postulate leremiam prophetam 7. 0 11. cap. ac Efa.1.h. uerb. 18. er Ezech. 14. cap: Quamobrem min Paniteda! peccatorum nostrorum paniteat, ac uitamena

mus, frustra clamabimus, Liberanos Domin, Ten gamus audi nos . oc.

Quinto loco, preces nostræ non mercedeconis

Oratio fit spontanea.

Ae, aut emptitie, aut coacte er uiolemeeffe bent. Quoniam Deus non fert nundinationen rum facrarum: ueluti ipfemet testatur Mathas 22. ac Ioan 2. cap. Pratereaubig; scripturatus, er communis etiam sensus docet, uoluntarim uum, & cultorem à Deorequiri, Neg etima mandum est, nos propter precum mulitudinat prolixitatem, atque propter uerborum copias audiri. Nam hoc (uelut ame etiam diximu) natur à Domino Matth 6. Exaudimur anni circo, quod Deus misericors er uerax est, umi uera fide uniti sumus.

2. Cor.p.

Nihil Deo aduerfum postulctur, B. loan.s.

Sexto nihil turpe ac flagitiosum, quod glain uoluntati diumæ aduersetur, precibus petra est. D. Ioannes, Scimu (inquit) quod fi quid prin mus secundum voluntatem eius, audit nos. Co

im fit blare a grat ie bon

undun

low,p 4,0 grandu in grat

phratu Eungel ne afflic maner a

Sept mitera acoran net, in g

amplo hic agum omn mem pr micaula

mationen licentes, dudum

merent bes Mo declam

Offano gaife

0

D.

al

4

m

fin

Ten

Tede

270

115

treit, -

COL

traf

00

10

tar

(Mil

aries

in petie

out

undum autem bic est, quidnam, et pro quibus oran insit. Omnia que nobis à Deo concessa sunt, po- Quid prebare etiam possimons, spiritualia & corporea bo Agratiam, er augmentum ac perseuerantiam gra ichonam ualetudinem, ac omnes res nobis necef. lous, pacem, & omnia illa que Oratione dominis u, o precationibus Biblicus comprehensa sunt. mundum uero est pro omnibus hominibus, ut Deus orandum igratiam suam donet. Paulus jubet orare pro ma mau, pro feipfo, ac omnibus uerbi miniftris, ut sungelium propagetur: pro captiuis, agrotis, anmaffields, erc. Neg; enim breuiter omnia genera

candum fig.

mmerari possunt. Septimo, fidelis grauiter ac ferio, modeste, hu- Honete & mitterig coram Deo se gerat, demissus go humilis modente horam Deo, omnem arrogamiam er faftum amo

un, ingenua procumbens manus ad Deum eleuet. amplo Christi er Apostolorum. Quecunq uero hi aguntur, syncere & ex animo agenda sunt, nul la omnino hypocrisi utendum est. Quod si hoc. um prescripsimus, ritu ualetudinis aut alterius micalfautinon possumus, sciamus externo gestui nationem non affixam effe. Legimus enim fanctos icentes, stantes, sedentes, ambulantes orasse. Ques dedum & Anna mente orabat, ut labia interim 1. Sam.t. meremur, uox tamen nulla audiretur. Nulla pre ma Mosis uox audiebatur, & tamen illum Deus Brod. 26 declamare ait.

Offano, non peregrino er ignoto, sed noto ac Perspicue maisermone orandum est. Qua de re plurima orandum.

N

kade

bus a

how a

fisni

MT CL

cemi

tionor

de quo

m,pe

mapop

Dew

be far

BODIS CO

buibe

mians /

lend ach, No

MOCATH

h Pfalmi

misio

Dem defe

meruat i

7.00 C. 1 10.30. N

ad qual

ceterit

uni [4]

Paulus 1. Cor. 14.cap. feribit. Grauiter ergopa cant, qui ad Latinum fermonem, quem tamenend sia non intelligit, omnes adigune. Hacenment preces, caterasq; res & actiones ecclefiaficas utiles faciums, tta ut absque omm fructu er rein ne peragantur.

De Cantit.

Nono, possunt etiam fideles laules er ge rumactiones canere. Res tamen ipfa liberada qui orat, nec canit, non ideo in Deu peccat. Qui in Oriente longo tempore cansus in ufu fuit m men interim in occidentis partibus noncom Praterea non ad omnium ecclesiarum edifica nem caneus utilis est, nec omnes homnes dien dam sunt appositi. Quamobrem, qui cani, ma nentem ne condemnet: er qui canen abstimum dicet canencem. Sic tamen ut certus modus fin di, nihilq; ueritati aduerfum cantetur. Naih FORM piftarum cantu multis modis uitiofo, quemim mg bu rime ecclefie reiecerune, nihil nunc dicam.

Sape muldamos, oran dum, & ip precibus perleueran dum eft.

Decimo, fidelibus sape multumq; et necesitatibus est orandum, er in precibupa radum, nec defatigari oportet, ueluti Domimi 18 docet. Quod fi ea que à Deo petimu mi tramus, cogitandum est, non è re nostra fon Deo impetrare, alijsą; in rebus nobis mini Dea exaudituru nos. Nam utiq; uerex achi

Deum folum non etiam creatura Cap. V. inuocandas esfe.

tuis es per count moup ci ndus cris L Axime uero omniŭ necessarium cogi quem invocare, ac ad quem presti

hudere debeamus.Hsc enim re Christiani ab omnimalijs gemibus ac religionibus differum. Inuocahonoim Ethnici Deum pariter ac creaturas, Chri finiuero Deum solum muocant. Iudei ac Turce mum quoq; Deum inuocant, ueru Christiani Deum pr Christu folummodo muocane: idg; !udæi ac Tur umidem er calumnianeur. Quamobrem Chris himorum discrimen, coruge gloria ac religio in co danod nullas creaturas, sed unum Deum, eumq; fo imper Christum muocant. Hoc enim à nullo prate mpopulo per universum terarum orbem sit.

Deum uero solum ac nullas præterea creaturas, Deum fold sufantus fine prophanas, innocandas effe, hine à effe. whicognosci potest quod unius Dei muocatio legi minbetur, promisionesq; habet fuauisimas, er omim fanctorum Dei exemplis confirmatur:creawom uerò cultus uetatur er maledicitur, om-

us buie dediti à Deo puniti sune.

W.

todi Patriarche nunquam Adamum, Abel, E. Sanci Pa mi, Noe, ceterosq; maiores suos, sed Deum solum sum Deum measunt. Hoc ipsum Moses docuit ac fecit. David insocurit, apfalmis plurimas de inuocatione divini nominis mußiones et leges receset, quod nunquam ipsum madeserverit, ac omnes illos qui ipsum invocant, miruaturus sit: qua de re legito Psalmo 18. 22. merc.idem docet Solomon 3. Regum 8, Et Pros m.30. Nomen domini arx muunitißima nominaadquamiustus confugit, or servatur. Iocl, welus uteri prophete, inquit, Qui inuocauerit nome minifaluus erit : qua semenuia sepe multuma

Apostoliusi sunt. Nam & ipse Christus Dominus.
num solummodo Deum nos inuocare docuit, quem
admodum & ipse perpetuo ad patrem calestes
clamauit.

Inuocatione nostra petimus, bona nobis donai, er mala arceri, atq; nos ab illis liberari. Verum un mo hoc, præterqua Deus, præstare potest: ueluti pse multipliciter demonstrat Esaiæ 40,41,41,43, er cætera. Gloriam uerò suam nemini tribuit, adm ut cum mater Domini ab ipso uinum peteret in mu ptijs Canæ Galileæ, non tamen statim petitionilis lius acquieuerit, sed miraculum distulerit, quo cur ctis manifestum esset, ipsum solummodo sua uolus tate bona omnia conferre, omnemq; ipsi honora integre, non dispartitum, tribui uelle. Ideog mit etiam à matre præceptum suit, Quod dixerim bis, facite.

Deo foli fa mificandů.

Praterea preces fidelium esse uerum Deogra ceptum sacrificium expresse testancur sacrelum, Psal. 50. 115.140. Osea 14. Heb. 13. Pateturio notum est omnibus ac divina quoq; lege sandus, Exodi 20.30. nemini nisi soli Deosacrificandisse quamobrem hinc consicitur, neminem nisi sua Deum inuocandum ess.

In Deo uniuersa bona, cunctaq; quz hominibus necessaria sunt, inueniri

Deum dun Deissima uerò causa est, ob quam Deus saxat ome non item creatura inuocanda sunt, quod bominibus omnium bonorum abundancisimus thesame

Tonne.

confert fe imag; aqu infericord in multa et infeit, fed fi ibin largiti ibin uener ides in an

redexcip

tende inf

Loomine

R.Etenin

mafi (

bis ne

HO

casfa c

äsint

cremia

cos fu

ndus uc

my my

Lotebat

tonen b

lax ergo

maite, q

MICTUM

utgratia

micos pe

Co

-

13.

0

N.

120

THE PARTY NAMED IN

p.

-

116,

00

iv,

efe.

musicornucopia est, in quo habemus omnia qua no unecessaria sum, atque hac ipsa Deus nobis spon= no copiose largiri promptus est. Que nam ergo ussa est, propter quam homines non foli Deo addiaffin! An uero extra Deum in rebus creatis memaliquid, aut Deo equale, muenire potuerut? Per Ierem. E. mmiam prophetam Deus suum populum accufat, and in illum iniquiores fuerint quam Gentes in nos suos. Gentes enim contenta erant suis dijs, ponum uero Ifraeliticus non erat Deo suo contentus. in mre gravius delinquebat, quod ad illos fe conuntebat qui ipsi auxilium ferre non poterant, cum unen haberet qui illi posset opem ferre. Propter hengo Dominus ait:Obstupescite cœli & exhoro mine, quonia duo mala fecit populus meus, me dea fuerum fontem aquarum perennium (omnis scilintgratie, omnium q; bonorum) er effoderum sibi mess pertusos, qui aquas continere non ualent. (mfert seipsum Deus his uerbis fonti uiuaru peren ing; aquarum, nam inexhaultus fons est omnis mercordia, omniuma; bonorum, qui quamum, imulta ex illo hauriantur, nunquam tamen exas rkit,sed subinde noua absolutissima q; bona peten. bulargitur. Creature autem, quas ifraeliticus po un uenerabatur, puteo seu cisterna conferuncur, des in arcibus er alijs quibusdam locus habendexcipiendam aquam pluuiam, aliamue que andemferatur, uerum tali cisternæ quæ aquam mominet, ideog; non potest sitiens i potum præ-Etenim omnes creaturæ, quamuis aliqua bona

it pra

ri fu

minfin

pretes fe

Den illis

atyrib

urbi I

t. Ide

Dem fi

ainfirm

coram

O cora

tem, int

Chrifty

L: uult

ager

guicqu

babeant, que quidem ipsa non ex seipsis habeut, to men ceteris illa impertiri non possune. Loquiture, nim dominus de cisternis persuencibus, que aqua continere, hoc est, gratiam alijs conferre, non possune. Etsi enim sancti im cœlis gratiam er uitani Deo adepti sint, non tamë ita sunt adepti, ut Dissue fasti, ac à nobis imuocari debeant, er gratia sincul toribus conferre possunt. Quamobre certo hucu sicitur, omnia bona hominibus in Deo solumnia quærenda er adipiscenda esse.

Qualis effe debeat is qui inuocas

Præterea ab eo qui inuocandus est tris ham quiruntur. Primum, ut omnium illorum mental quibus inuocatur, in momento uere er certocom Cat: atque adeò ut omnes audiat, omniuma pone uota er clamores percipiat, er meliu, quandi psis explicari posimt, intelligat. Deinde, ut ubia, in cœlis er in terra, presens er etiam omnipum sit:omnesq; iuuandi rationes norit, er prompun ratasq; in fua potestate habeat. Postremo, ut mon lum nobis auxilium ferre sciat ac posit, sednia uelit: imò, ut optima in homines uolumatepre tus sit, nihil uelit nisi quod inuocami utilesit. 🖤 cung non his omnibus præditus est, sed diqui rum trium destituitur, is certe frustra muoces. Atq; hoc manifestius est quam ut longa probine confirmandum sit. Quis autem preter Dem nibus his proprietatibus præditus est! Quant efficitur,ipsum solum inuocandum esse. Sienint lem potestatem sanctis in ecclo ascribinu, ilma tra Dei er ipsorum quoque uoluneatem Densia

日から

fit

al

cre

toj

ogu orid

Die Constant

ris pres

ocas.

heire

m.Cum igitur Deus folus tali potentia & nirtute preditus, certum est, omnia que nobis necessa nifum, non alibi quam in ipfo reperiri, ipfum q; fohamodo muocandum effe.

lesum Chriftum unicum in cœlis mediatorem & intercefforem noftrum à Deo constitutum esfe. Cap. VII.

TBi uerò miseri peccatores Dei prestentiam Quareiner sanctitatem, er uicisim se nihil effe suam terceffores ab hominiunfirmitatem er impuritatem agnouerint, ti= buseligane midan fimum Dei confpectum, atque, utpote in cur. immconfpettu Dei prodire non audens, Quame hen eligunt fibi mediatores, intercessores, intermesseu aduocatos, sequestros, patronos, per quos Denillis reconcilietur ac propitius fiat : itag alij in Apostolorum aliquem , alij unum è sanctis totyribut, erc. Verum hac omnia non ex doctris umbi Dei, sed ex seipsis, er proprio arbitrio fa-. Ideog; hec ratio omnipotemi Deo impro=

Dem fidelis ac mifericors noster parens, cui no: Cheinus rinfirmitat nota est, qui etiam nouit quibus re. Deo media coramillo indigeamus, humano generi in coe cessor nos o coram ipfo mediatorem , sequestrum, intera fer conftidem, intercessorem, or patronum conftituit, le-Christum filium suum unicum, Dominum 1809 u: uult autem nos per ipsum se accedere, & Ioan.A ibio agere. Ingratum, aduer sum, er exosum Deo enfa quequid extra Christum illi offerre conamur.

ropi

Lau

late f

DOI

dRom.

m Dei

ene epi

bylup

babet

Closn, 1

Chr

Doca

D2 0

Etenim Deus in unico altari omnia nostra sacrifica offerri, o per hunc unicum aternumo; sacridoto ad se peruenire uult, sic ut qui unico hoc pomisi careat, nunquam perueniat ad Deum: qui urio al huius loco substituit, Dei iustitiam o ordinem un

lat grauiterg peccat.

Per Christum autem mediatorem, eiuis sinterce sionem, nos in conspectum Dei perum ac Deo gratos sieri, er preces nostrus exum hime potissimum cognosci potest, quod manifelus euidenti lege tubemur in Christi nomineorae, a praterea quog; expresse nobis promittium, on nos exauditurum. Nullam uero neg; legem ma misionem de aliorum inuocatione habemu. On circa sidelis inuocationis er precutionis sue pientem meneum ponit Dei uerbum, mandatum er sissionem. Et quoniam nullum uerbi Dei manificam nullami, promisionem habet, nisi cum sue nullami, promisionem habet, nisi cum sue ueluti Ioan. 16. cap. cognosci potest.

Praterea non est alia uia, nec alius aditudu trem, nisi per silium: atg: ideo sidelis non diuguia graditur, quam per silium ad patrem: quam legito loan. 10. er 14. Paulum ad Ephes 4 si Hebr. 5. capite. Quo loco Apostolus Christian quam gratiae thronu mimedio ecclesia omniai minibus proponit, ac omnes hortatur, ut alia accedant, mipso enim nos inuenturos gratico xilium. Similiter 7 er 9 cap ostendit, Christian unicum, er aternum nostrum summunicum.

messe, solum dignum esse qui in conspectum Dei miat, solum etiam fideliter in ccelis pro nobis oran. Quis igitur tam inops iudicij fuerit, ut creatura diquam quantumuis sanctam, Christo in dignitate o functione sacerdotali coniungat, que tamen illi

popria, or cum nullo communis est?

cain,

Quifnam uerò creaturam ulla, quantumuis san-Launa cum Christo ad dexteram patris colloca= hutparicum ipso gloria participet? Veruntamen lite fit, cum creaturas una cu Christo intercessomer mediatores facis.Paulus enim ad Heb.7. de= re, g man Dei er intercessionem inter se coniungit, ac ARom. 8. cap. Christus est, inquit, qui est ad dexte m Dei,qui & intercedit pro nobis. Praterea hac knepiftole ad Ephef.1.cap.legito.

Insuper mediatorem Dei & hominum natura ing coniungi oportet. Nullus autem sanctorum ubabet, nulla creatura : sed Christus solus uerus are homo est:ideoq; manet folus unicus et æter mediator ac intercessor Dei & hominum, 00 inquam eorum qui Deum solummodo in infoimuocane. Et huc nos relegat Paulus 1. Tim. volum, 1. epistolæ 2. cap.

Christum cunctos peccatores ad se mocare, & illis gratiam omnia q; bonaofferre Cap. VIII.

Acterum siquis hic dixerit, se non audere ad No possum Christum accedere, cium propter Christima ad Christa ar amplitudinem, tum etiam propter hus accedere corruptionem & uaria peccata: hie istud tor fim.

ORATIONE

M

for

CO

OM

fide

4,4

plic

m f

milos

pturo

Prete

catore

Otta

quinci

o mil

Infu

in fu

Geter

inemeg:

o accep

CATO M

potents es bribus,

Micetur

bui

tehiccer

EQui

apud se perpendat diligentissime, quod simbain credulitate manet, nec per fidem ad Christum aco dit, aut ipsum sibi Christum peccata remissurume patrem reconciliaturu confidit, fanctos, etianfia quam eius curam er rationem haberent, nibilta coram Deo effecturos. Quoniam fidem Domini fingulis nobis exigit, fed et scripture docem, inche sibile esse quenquam absq; side ad Deum peruna aut illi placere. Praterea in causa peccati nemina deus audit aut admittit, nisi solum Christum, upu unicum intercessorem, or reconciliationem aum pitiationem pro peccatis unicum er eterna.

Jerem 14.

Quilibet itaq; accedat rectà Chriftum, oh Brech. 14. fe conjungat, ac ut fidem habeat det operan. No alioqui neq; Noe, neq; Iob, neq; Moses, neq San neg; Daniel, quicquam effecerine, ueluti Danie per Prophetas suos testatur. Quo autem Cin fide nos adiungamus, audiendæ fum illius imite nes, plenæ consolatione, gratia, ac ueritati, nos ad se muitat o uocat, ac in Euangelion 9.cap inquit: Non opus habem hi qui ualidifm dico, sed qui male habent. Non enim uenial mo dum iustos, sed peccatores ad pænitemiam. 🞏 ro est Dominus his uerbis, cum Phariseim rentur ipsum peccatores recipere & seillis 🚾 num præbere. Huc etia pertinent uerba Pada extant 1. Tim 1. cap Certus fermo, er digna modis omnibus an plectamur, quod lesus 🕅 menit in mundum, ut peccatores saluos facentes Matth.11. Christus dominus his uerbis minn,0

100

me

fid

to

imi

mor

ACTUTE,

mina

MINE

att m

at.

C bi

m. Na

Sand

Deam

n Circle

MILE

te, mis

io No

di st ad mes

W. Vise

-

lis bee

Paris gnmq

us chris

acereta

titer, Of

nia mihi tradita suns à patre meo : uenite igitur ad meomnes, qui laboratis & onerati estis, & ego res focillabo uos. Praterea huc pertinent uerba Esa.55. மு. ம illa Pauli Hebr. 2. cap. Christus debuit per omnia fratribus similis reddi,ut misericors effet. filelis pomifex, in his que apud Deum forent agen udexpiandum peccata populi. Nam ex hoc quod psiconigit tentatum effe, potest & ijs qui tentans w fucurrere. Atq; idcirco Chriftus Dominus difci polos suo nomine precari & postulare iubet, acces nuros nanque omnia que illis necessaria fuerint. Preteres omnes qui unqua ad ipsum uenerunt pec= cores, humanisime in gratiam recepit, satiatos of o tranquilla ac secura mente in pace à se dimisit: minero ipsi sidem non adhibuerunt, hos in peccatis omiseria ipsorum reliquit.

Insumma, Deus coelestis pater, lesum Christu fi= imsun, Dominum nostru, nobis constituit unicum oternu interce forem, mediatorem, patronu, tu= mmg.Hiceft lectifimus, charifimus, gratifimus o acceptissimus patri. Nihil omnino illi deest, quod into mediatore & intercessore requiritur. Omni minsest, humanus & benignus est miseris peccambu, illos adse inuitat & eis sidem & amorem Mictur. Atq; hac uera er certa sum. Quicunque buic non credit, or in incredulitate perseues whicerte eft homo ingratus, omniq; gratia india Muinero huic credit, ei satis est unus Christus dim preter bunc unu intercessore requirit, mobre corruit his omnes diffutationes de flone fancie

tion

lis

files

ofe,

du

gu,

ni tu

C 110

hison

MIL

certe o

mm (

more

if for

toners.

Sire d

cinus I

Deam p

Exte

Domini

lain I

irpotosi Cratio.

bail o

a Signi

N. W.

Son as

DO DO

Interceßione sanctoru. Quid enim queso necesse de hac uerba facere? Christu enim habes intercesso rem, quid in Christo desideras? Sin Christum reicil acti est de salute tua. Non est enim aliud nomen su coclo in quo saluos sieri oporteat, neg; hiculinsa storum te seruauerit. An uerò existim es, sanctos psos in Christi locu substituere? Neutiquam hinch norem expetut, sed teipsum ad Christurelegi, si ipsi quoq; unicum intercessorem habueriu neglej mus ullum unqua sanctorum inuocasse alum na er ipsi per Christum solum modo ad Deumpene rune. Nolum certe hac ratione coli se id quolei strina et exemplis seu factis eorum manisolum etrina et exemplis seu factis eorum manisolum.

Hec cu dicinsus, no ideo fanctos, qui madifa zoncumelia afficimus, aut de eis para honorina timus: uerum cauemus, ne illis irreligiose à din tribuantur que solius Christi sunt, ideo qui din expetuntur. Nam alioqui omnium illorum din tos contemnunt er contunelijs afficium, indi mus. Ipsos enim in Deo amamus, er singulanti amicos apnoscimus, qui ia eterna selicitates in quorum sidem er pietatem in ecclesia celum imitari debemus, er Deum in illis laudare, en lis coniungamur ab ipso petere, quo in Deopor tuo gaudio und cum illis fruamur, erc.

Quomodo orandum fiz, & omnium præstantissimam orandi formulam nobis à Christo tradită esse. Cap IX.

Teruntamen in præsenti inuocationis no optime nos instruere poterit Oratio Da

cek

effo,

KI.

16

toski

ach

t,mi

gh

.No

CHILE

dat md

distant

ifacia noisa ipici

hold

and

THE WOOD

100

COPOP

112

15 IX.

is again

u.M. uero docet, Deum folummodo per Christu in wandiesse. Nemo uero hic negare poterit, Oras Orations tionem Dominicam veram er perfectisimam Chri dominica hinorum precatione effe. Omnibus præterea con omné conftendum est, illam hoc modo à Domino formatam trouersiam este, eum que sensum habere, ut nemo hac oratione nist de inuoca-Mu Deus inuocari posit. Cui enim sanctorum dice tercessione pu, Pater noster qui es in coelis , fanctificetur no= nituitere. Quonia igitur bæc uerba Christi sunt. gnosipfiusiusus sic oramus, Deum utiq; folu Chri himmine er per Christum inuocamus. Ideoq; cum minishecablq; ulla cotradictione uera fint, labitur enteomnis creaturarum inuocatio, erc. Itaq; firmmer indubitatu manet Deum per Christum ins wee, effe optimam & uetuftißimam doctrinam, miforfan falfo nos instituit Oratio dominica:quod men nunquam Christiani hominis cogitationems thre debet. Confequitur itaq; ,id quod hactenus do munucisimum adeog; indubitatum esse, solum Dam per unici filij sui nomen esse inuocandum.

Extantetia in facris literis prater Orationem Orationem Duinicam multe ac uarie precadi forme, omnes dominicams min Deurespiciences, quas fidelis homo usurpa= Aissimam month. Veru omnes has excellit sacra Dominica orandifore Oraio. Omnia enim quæcung Christus Dominus o fecit, optime er perfectißime docuit et fe a siquidem filius Dei est, aterna patris sapientia, municus, er eternus pontifex ecclesie sue.

Imautem existimamdu est, nos ita uerbis Oramominice astrictos esse, ut nec Psalmos dices

explicari

Aru

Eti

81

firis

Den

Alg

form

putur milan

melli

lem

anbi

horipa

tens et

Patr I

hicon

d omn

mide

THU

Tod

Anin

bien

NA

re, nec alijs uerbis uti poßimus. Christus Domin pluribus uerbis utitur Ioa. 17. paucioribus uero Ma thæi 26. ac similiter apostolica ecclesia Acto. 4. A tij tamen, siue paucioribus siue pluribus uerbis, n bil aliud quam quod hic comprehensum est precen tur. Quare non aliter quam nos Dominus docuis randum est, à quo omnia illa quæ alioqui copissio ci possent, breui bac summa comprehensa sum.

Que uerò precatio Deo patri offerripossa ceptior Oratione Dominica: Hec enim uerba, issa charissimi filij uerba sum: hic uerba hec on two seruit, eiusq; ore er und cum ipso loquera qual Orationem Dominica precaris. Nota est patriba precatio, ac à te perinde atq; filij dilectioraina hanc suscipit, in quo ipsi charus es atq; accepta

Quomodo orationem dominicam Christi no mine ores mus.

Promde si quis me interroget, cum omnes put tones per Christum offerri Deo debeam, ubina Oratione Dominica Christi mentio siate Respet bo, non opus esse ut Christi nomen dumaxa an mamus dicendo, Per Christum Iesum Dominum strum, cum tota oratio Christi sit, illiung informer uerbis siat, ac nos alioqui Deum non possemble trem nominare nisi in Christo, in quo sili Deidi ipsum hoc modo inuocare audemus. Verba alio esse christianoru orationis, ueluti es Christima Christianoru orationis, ueluti es Christianoru orationis, ueluti es Christianoru orationis, ueluti es Christianoru orationis.

Pater noster, qui es in cœlis. Su Aissicetur nomen tuum. Aduenian gnum tuum, Fiat uoluntas tua, sin omina

brecom OCHLA

INC. offet a

ba, ipfa

1 tuom

s quanti

batribe

raions

eptu

nes pas

binas

effort

atron

CHEN

Dala

autie

d Chris

s. Sm

enizm

12,fict

incolo, ita & in terra. Panem norione frum quotidianum da nobis hodie. 4.4 Etremitte nobis debita nostra: sicut rbient & nos remittimus debitoribus no= fris. Et ne inducas nos in tentatiopiofi nem: sedlibera nos à malo. Amen. dighac est perfectissima optimaq, orandi forma & ratio.

> Breuis explicatio Orationis Domi-Cap. X.

Einceps breuiter sacratissimam hanc oratios nem, que in prefationem & sex partes distin mun, explicabimus. Nam absque intellectu orare, mlondenotione in nobis gignit, ideog; uerbis que indigenus orandum est. Initio autem & in ipfa lam prefatione Deum muocamus, coram illo pro fer. mbinu, nos totos illi, perinde atq; obsequentes li bripatrisuo dedimus. Neg; enim dicimus, Omnipo must eterne Deus, sed Pater: nec solum pater, sed, lan noster:nos ut liberos, illi ut clementisimo pa momitimus, eig; fidimus, quod nobis bene uelit, nomiailla prestiturus sit que à patre liberis pre rikbent. Cu uero addimus, Qui es in cœlis, con- Qui et in mur ipsum omnia posse, ubig nos scire, uidere, cais. Vadire, ae nunc precationibus nostres attendere. Animaduertendum uero est quod non Mi pas kacimus, sed Pater noster. Nam quoniam omnes patriliberi, unug in Christo corpus sumus,

lui

perf

W Y

atati

paire

periu

regnu

Ligiti

remur

fio in

dim u

nig b

ms pos

partici

QA

fici, mis

MINOR

istua,

mus ut

mbis reg

oficial u

anr, q

mbis qu

ficial

lants.

mhif.

la burn

Die le

no pro nobis ipsis solummodo oramus, sed pro omi bus in terra sidelibus: omnes quoque sideles prom bis orant. Dicentes autem patrem nostrum in celu esse, secernimus patrem cœlestem à terrestri, etca fitemur cœlum ueram nostram patriam esse: ach monemur, animum inter precandum à rebustem nis auocandum, co in cœlos extollendum esse.

Banchificecur nomen cuum

Quoniam uero Deum patrem nostrum esfect festi sumus, iure ac merito liberis parentum hom præ omnibus alijs rebus curæ effe debet:ideog pri mum omnium precamur, Sanctificetur nomentii Nomen uero, hoc est, gloria or maiestas Deireila perpetuo fanctum, præstamisimu, amplisimu est: uerum nos non semper tale agnoscimus, non Deo debitum honorem or gloriam impendimunu rum nos ipfiex nostra natura nome Dei polluim, cogitatione, dictis, or factis: unde iam postulas, ut nome Dei, quod in seipso sanctum amplisima est, à nobis tale agnoscatur, & sanctificetur à mi ac inuocetur, celebretur er glorificetur:et wim illud quibus nomen Dei prophanatur, omnis im dulitas er impuritas auferatur : fides, sandius iustitia in universo orbe regnet.

Adveniat begnum bum. Non potest autem sanctum Dei nomen bocm in nobis sanctificari, nist Dominus in nobsrege, ideog; secundo loco petimus, Adueniat regnumia Satan habet quidem propriu imperiu in hoc mu do, or per peccata, scelera er slagitia, in impijste gnat, eos q; postremum in suam gloriam, hocesia eternam damnationem abducit. Vicissim uroch M

œlis |

tcon

de

170

(00)

TOTOS

יות

ntu.

reipla

neque

MIN'S

uins. a,

mote,

ut one

MON-

tited

00

regue

win presenti quoq; uita regnum suum habet, & per spiritum suum omni uirtutum genere in sideli= mregnat, eosq; postremo sui æterni regni & felis citatis participes facit. Ea de causa precamur Deu patrem nostrum, ut nobis auxilio sit, quo satanæ im prium,omnisg tyrannis, et sceleratum Antichristi ngnum destruatur, ac errores, hæreses, scelera er figuia coerceantur, or nos ab æternis pænis libemur: deinde ut in præsenti uita Christus spiritu somecclesia sua ac in nostris mentibus regnet, or dim uerbum, fanctitas, pax,iustitia, modestia,oming bonestus propagetur: & demum, ut Christus m post hanc uitam eterni sui regni er felicitatis participes faciat.

Quandoquidem uero hæc quoq; non possunt per Fiat nolunin mil obtemperem us er nos totos dedamus diui- in colo ita unduntati, tertia petitione precamur, Fiat uolun & in terra una sicut in coclo, ita er in terra. Non autem pe= mut faciat Deus quod uult: semper enim fit Dei mimest, etiam nobis nolentibus : sed quo Deus in wiregnet ac uiuat, ut gratia sua nobis adsit, ac dia ut uoluneas Dei, quæ bona est semperg; per our, qua etiam à nobis ut iuste uiuamus exigitur, mbisquoq talis esse agnoscatur, o in nobis ipsis ficiarur, sic ut nos totos diumæ uoluntati accome lani, nostramą; uoluntatem, que mala est, uin-IM IS atq; adeò, ut cum afflictiones & calamitas OC WIN mhifariam nobis à Deo immittundur, sauctam nouste oc of and under in his agnoscamus, er patienter ac erò Chi mehec perferamus. Præterea si quid unqua

1

tell

mic

Rece

gol

hist

me!

0 44

gentu.

petens

Ce

hts,cog

pos e

Ni Da

ariub

of Pate

likber

100 c

E Pate

Táte H

ודונים א

kremit

Addin

ribus

Veccet of

BiDep

petijmus uoluntati eius contrarium, cedimu om totos voluntati & potestati divina committimu, nobiscum er cum omnibus nostris pro sua uolume

te agat.

Negari non potest carnem perpetuo acritoral nersari spiritui, sic ut illa etiam faciamus que nou. mus, itaq; fortitudinem er ingens robur animipi mus his verbis, Fiat voluntas tua, sicut in calojus in terra. In coelo uoluntati dinina nemo obludas, nerum præcipuum cælitum gaudium est, ex uolu tate Dei uitaagere. O pater, largitor ergo milita infirmis or male affectis hominibus, ut nos non de luctemur tuæ uoluntati, ac cæteris omnibuomis tibi uni seruire precipuum nostrum sit gadin.

Panem no-Brum quosidianum da nobis hodie.

Verum diumum hoc er excellens opus min test peragi in mortali nostro corpore, nistanti singulis momentis præparemur, cofortemur, die mur: unde quarta petitione oramus, Pannus quotidianum da nobis hodie. Gratia autemon. bum, spiritus ac uirtus Dei, est panis quotiden hoc est, sustensatio sine qua nec esse nec unump mus. Non enim folg pane uiuit homo, sed omin bo quod egreditur ex ore Dei, Deute. 8. Mant Ideoq; quotidie ac perpetuo diumum hoc dies tum petendum est. Nominamus autem bumpat nostrum, non quod ex nobis sit. Nam solim Dam nus est, à quo petimus nobis dari. Sed ideom nominamus, quod nobis tam necessarium est, a que illo non posimus uivere.

Incerea quotidianam quog nostricorpora

fruationem or sustemationem petimus, ueluti cl= bum, potum, uestitum, habitationem, mentem er inteledum, prudemiam, prosperam ualetudinem: bre uter, omnia que ad incolumitatem presentis uite necestaria sum. Quare precamur pro pace & tran militate publica, pro concionatoribus, pro magi= rau, pro parentibus, pro omnibus illis qui hominu mewiles ac necessary sum, ut à Deo coseruemeur, o dipfius gloriam atq; hominum falutem dirigan m. Quandoquidem uerà his rebus quotidie indis gemus, hodie, hoc est, semper ac perpetuo, à nobis petende sunt.

ob.

ipdi

tid

42,

ado

OR OF

MEN.

10t pt

COL

rst

n shi

OH-

tidia ere po

ME IN

Math4 c dies

unc para

M Dal

o not CS.WA

porka

Ceterum, ne forsan prastantia hac bona precan Et remitte in, cogitaremus, peccatores nos, imo canes o indi= ta nofica posesse quibus tanta à Deo conferantur, praoccu piDominus hanc folicitudine quinta petitione pre wimbet.Remitte nobis debita nostra, &c. Verum APater,nos peccatores esse, & multo plura nos ti likberequam unqua simus foluendo, ideog; indi= pus esse m quos quicquam boni conferas: uerunearen,cofitemur & agnoscimus peccata nostra, Tate uenia er remissionem petimus, itaq; misere mofri. Scimus equide nos no effe foluendo, ideoq; amitti er gratuito nobis condonari oramus.

Adimus autem his, Sicut & nos remittimus de Sicut & mbin nostris, non quod putemus Deum propter nos remit mremissionem, tanquam nostri operis merie mus debita matanobis condonare. Hac enim ratione me- aris. Christi irritum & mane fieret. Sed quia so= fumus de remissione, sint ne peccata nostra no hideo codonata, certos nos reddit Dominus hos

ip

8050

m.5

pate

m, G

ars o

bo i

Denn

Dexijs Anis, d

majis

hi4 C

(com

wili

Omn

C M figuis

accden

mis u Cormill.

Ribili

B IN

Aio

401

erre.

Agno, tam certo nobis à Deo condonata effe pers ta, quam certo alijs nos sua delicta condonasses mus. Gratiam uero, qua proximo ignoscimus della fua , Deus animis nostris inserit, atq eare oftente peccata nostra a se nobis condonata esse, quemain dum nos quoque proximo ignouimus. Simuleia a nobis requiritur, ut alijs ipforum delicta conta mus, cum er nos à Deo ueniam cofecutifimm.Qu de re Matth. 5.6.00 18.cap.legito.ltag. ardenns deuote orandus est Deus, ut nos gratia ignoscenta condonandi donet, ac nos ab ira, odio, er imidis beros faciat, ac charitatem or mutuam confenda nem largiatur. Pacifici enim Dei, comentiofici demonis filij sunt.

Matth. 5. Ioan. 8. 13.

Et ne nos entatione.

Verum hic denuo repetedum er memorista inducas in dum est, quod in prioribus libris docuimu, . quam ita remitti peccatum ut non remaneaino ne cocupiscentia: nam quoad uiuimus, adenta uig; fpiritum in nobis manet peccati fomes, and pifcentia. Hanc per omnem uitam in carun excitant tentationes satane or buius mundique obrem sexta petitione oramus, Et ne nos indicate tentationem.Differunt autem intersetentens ducere in tentationem, item tentari er induism tationem. Tentari enim is etiam potest, qui mi ducitur in tentationem.Inducitur igitur inte nem is qui non modo tentatur, sed eò adducir, peccata er scelera, quibus tentatur, commi Hoc autem modo Deus neminem inducit ad mit Verum tum à malo ninscimur, cum nobis ipsi

lacab. 1.

hig viribus relinquimur. Quamobrem peccamur mem nostru,ut in tetationibus, quibus tentamur, nos non deferat, sed nobis auxilio suo præsto sit, ne ipeccato superemur, ac satanas in nobis dominetur. migillius uolumati obtemperemus.

Elenim hoc sequentibus uerbis clarius exponi= Sed libera m,Sed libera nos à malo. Malus hic est diabolus, ut nos à maio. me origo omnis mali: quemadmodum Deus à bon, Germanis Bott , quasi gir nominatur, utpote fus omni boni. Quare oramus, ut Deus nos à diabo bo ab omni malo liberet. Ideoq; etiam precamur uidiab Demut nos defendat, ac tueatur ab omnibus rebus mis er calamitosis animo, corpori, fame, er for-10 finai mis, abinsidijs, artibus, proditionibus, à bello, ins ridra maijs, fame, captinitate, ab omni calamitate & mi hier cunctis que nobis obesse possum: er ut no hiemsolus sciat er posit) ea largiatur, que no= ₩, ₽ diam atras atilia funt.

Omniauero que petijmus, concludimus commu Amera ment or milgari hac dictione Amen, quod perinde est sfquis dicat, Fiat: uel, Hæc uera effe, et certo mihi medenda credo. Quis autem ueteribus huius di= misufus fuerit, reperitur Deuter.27. Nehem. 8.

Corinth. 14. m duci ma

433

a

liå

ende

die

itia

ndoe

M.QM

Mad

cendid

nscofie

es, coo

ndique

s makes

ntare of

qui mi

in train dducite,

COMME it ad me

bis ipfis

Miligitur harum rerum, pro quibus orare & Graelarum muocare possumus, omissum est. Gratiarum acio.
edionem secundu has petitiones formare pose do pro acceptis beneficijs Deo ex animo gra me. Generalis tamen ac longe pulcherrima actionis formula extat Psalmo 103.

ORATIONE

Nemo vere fidelis preces contem

Ex his autem omnibus que hactenu tradition facile à quouis colligi & cognosci potest, normit nit aut uitu orationi contrariu docere, neg; orationes probibe re, aut uituperare (quemadmodum de nobis forte sed solummodo abusus orationis accusare o gnare, uidelicet quod peregrina lingua oratur, qui creaturæ muocamur, quod orationes loco rein ptionis Christi eterne uite meritorie fiunt,ou etiam pretio conducuntur, emuntur, uedunur, u ueluti in supputatione aliqua annumeranur, and tiloquij magis quam deuotionis ratio habetu, of qui præterea alij sunt abusus. Nam alioquipole Etißimum est, orationes, fi recte fiam, cofolation habere maximam, or ab ecclefia inftar thefanin Stantisimi estimari. Ac sancti Dei cultores ind mis periculis ad orationes (hocestad Deum, in precibus suis auxilium opemá; petebant) comp runt. Quamobrem necesse est, eum malediting execrandum hominem effe, qui piss pro ces uilipendit or afternatur.

020

Con

asu

eccle

mino

tepto:

DESACRO SANCTIS SACRA mentis Christi & ecclesiæ ipsius. Liber VIII.

PERIOCHE.

CIM

W, Da

r,cm

perfo

un,ia

contract dictions

s pro

MNIVM ac fingulorum Christi fidelium scire interest, prædicatio. ni Euangelij à Domino fanctissima Sacramen= naddita esse, Baptismum nempe & Conam Domini. Sunt autem Sammenta actiones facræ fidelium in mlesia Christi, instituta ab ipso Do mino, ut sint ueræ doctrinæsigna & igilla. Primum quidem testificantia, nos in gratiam ac fœdus à Deo re= mptosesse,ipsum& Deum nostrum de, nos à peccatis emundare, regemare, renouare, ac nos utfilios ado me, in & participationem omnium morum communionem quadmitte

DE SACRAMENTIS

re, quæ à nobis sancte sit conservan da, ac pie & innocenter coraiploui uendum. Deinde instituit illa,ut fin testimonia, uerum Messiam prisa olim Patribus ab origine mundipo miffum, nunc ecclesiæ Christia Da exhibitum esse, Christuinquam De minum nostrum, qui carnem & sa guinem fuum uere in mortemmo dit, quo nos redimeret, & carnela, & languine luo ad uita æternamat stott ret; ut uicissim nos, utpote ecclesis eo redempta, mortem Dominiadi perpetua memoria retineamus, celebremus, ipli gratias agamu.h stremo sacramenta institutasun, nos officij nostri admoneant, qui unitate corporis Christi, in uenpi tate & fraterno amore uitam per mus, & unica hanc religionem un mus, cuius etiam sacramentisabo nibus alijs religionibus separamu Hac autem omnia vera firmageffe,tiffe nijs scripeurarum, proximis capitibum mabimus.

Sacramenta prædicationi Euangelij adiuncta, & ab ipfo Domino in Cap. I. flituta elle.

120

oui

t fin

rifa

li pro

Do

m Do

(fan-

tradi

refuz

amak

elis

nobi

13,00

us.Po

unt,d

quos

erape

perg

m ton

is abou

aramu e,teft

om ante sexto huius operis libro ostenderia mus sacramenta ordini, propagationi & aumemo fidei inferuire, quoniam prædicationi fidei diuncta sine , hoc ipsum deinceps clarius exponem. Christus Dominus ipsemet sacramenta paris Sacramenta mem predicatione Euangely usurpauit, & Apo ta d'Christo blos predicare simul er sacramenta administra- coniuncia. reinflit.

Deprimo Euangelij pracone scribitur, Bapti- Marci ti tout loannes in deserto, prædicas baptismum pæumie in remissionem peccatorum. De Christo au m.Posthac uenit lesus er discipuli eius in terram Ioan 3.4. Meam, er illic morabatur cum eis, ac baptizabat: unquam lesus ipse non baptizaret, sed discipuli m. Etlesus plures discipulos faciebat & baptis tod, quam loannes. Quimetiam manifestum est, Matth. 28. dominu à resurrectione sua discipulos iusisse pres Marci 17. hater baptizare: denig; illum ipsum concionaeste inter concionandu instituisse celebras-Canam cum discipulis, er idem facere illos eo ng modo celebrare iußisse. Quare perspicuum o inefragabile, sacramenta prædicationi ab Domino coniuncta & addita esse, & una cum ministrari debere, neg; tanquam mutilia & ibuta, dendimus preces publicas.

DE SACRAMENTIS

Verbu eft preftantius fignis. z. Cor.z.

Attamen animaduertendum est, uerbum Dei pre stantius esse sacramemis. Vnde & Paulus inquit se à Christo non ad baptizandum, sed ad predican dum missum esse: non quod Paulus non baptizari, aut quod baptismum contemnat, ueluti à Christoni mandatum, sed quod prædicatio uerbi potior sit se cramen orum administratione.

Satramene torum originem ex Deo esse,

Ideog; fidelibus sciendum est, sacramenta Christ er ecclesia ipsius, non aliud principium, non alian originem aut causam, quam Deum ipsium baben; ideog; nos à Deo duntaxat sacramenta nostrababe re, cum prater Deum nemo possit aut debeat se ru menta instituere. Sacramenta enim sunt ceremoni Christianorum qua ad cultum Dei pertinem, as su gna, indicia, er testimonia diuina uoluntatis. Qui autem de diuina uoluntate nos certos redderepoterit prater ipsium Deum? Veluti er Paulus 1. Con. 1 docet. Quis ucrò cultum Dei instituere potes, nsi Deus ipse: qui ubique in sacris literis testatur, em cultum sibi non probari, quem homines ex seipsi suog; arbitrio singum, instituum, er peragum!

and

ai

30

in

Deus opes ratur in fidelibus qui facramenta percipiunt. 3. Theff.2.

Non autem sacramenta ita à Deo instituta sun, ut nullam amplius eorum rationem babeat sedper, petuo in sidelibus qui ipsius institutum obserum, operatur er perficit cuncta que uerbo suo policitus est, eo q; modo quo pollicitus est. Quamobra quemadmodum sideles uerbum Dei non andium to hominis alicuius sermonem, aut poeticam er monem fabulam, sed ut ipsum uerbum Dei à Deosimo mo Opt. Maximo prosectum; ita etiam cum à min

i pre

equit,

lican

zarit,

istoni

fit fe.

Christi

nalia pabere:

ra habe

terv

emonia

ne, as fiv

R. CAR

re pote-

1,Cor.2

otest, mi

tur, cum ex feipls

gum!

tuta funt, t Sedper

bferrat,

no polici

Hamobren

andium ut

am or inte

Deof

min à min

M

his sacramenta percipiunt, agnoscunt hoc Dei in= hitutu effe, ac ipfum in credentibus operari, ideogs furamenta perinde atq; ex ipfa Dei manu, in quem uficium, sumunt er usurpant. Ea uero de causa, um facramenta fumune, etiamfi aliqua in ministris wie ac labes extent , nihilominus tamen certi fune, nordine er instituto Dei nibil uitij aut labis hæres nfed Deum in institutione sua operari, non impebente illum ministri uitio & infirmitate.

Desacramentorum sanctificatione, consecratione, & mutatione.

Cap.

Xhis uero qua indicauimus, facile cognosci po Sandifica-Lest quomodo sacramenta ecclesia consecren- reuel conse w, fanctificentur or mutentur. Sanctificare, est lwer facris ufibus dedicare: boc est, à communi fiparare, & iuxta ordinationem Dei singulari ofurousuidestinare or addicere. At a hoc ubigs mur sacra litera, in quibus Tabernaculum, sae mbtes, or alia huius generis, fanctificata effe dia mur, hocest Deo ipfius q; cultui dicata. Hoc aualGermanis Weychen (quafi tu dicas loco cede dicitur. Nam aqua, panis er uinum, cum in samenis usurpamur, o preces fidelium recte ac mesium, à communi usu recedunt, or per Des bum ac mandatum, ad alium ac singularem mansferumur, ideog; aliud modo fiunt quam Mantea. Amea enim erant communis ac uul> aqua, panis er uinum, in usu bominum quo= mulcommuni & prophano, quo se exterius

crare quids

DE SACRAMENTIS

aqua lauant & abluunt homines, pane autem or no ad corporis alimoniam utuneur. Ab hoc autem ufu recedum cum facramenta fiant : naminfitum Dei aliud fium quam fuerint , & idcirco etiam ali ratione usurpanuur. Baptismus enim iam nonch corporus lauacrum, fed factamentum regeneration nis, er condonationis peccatorum. Panis ac uinu deinceps, non ut ante, corporis sunt alimonia, queli ter uulgo corpus alitur, sed sacramenum corpu ris & sanguinis Christi, à quo spiritualiter dinn ad uitam æternam. Idcirco fideles hecipfanonn ame corporea ratione usurpant, sed fide, comob & ea ratione, qua à Domino edocti eiusq prece pto instituti sunt. Quamobrem longe nunc aluba rum ratio est, quam cum absque Domini mande aqua abluimur, panem comedimus er uinum hi bimus.

Vnde efti-Acationis facramens corum.

Quocirca efficacia consecrationis or fathe cacia fancti ficationis facramentorum, non est excharater bus, carminibus, aut ex ui uerborum ab hominin recitatorum (nam nihil huiufmodi Apostoliusup rum) fed ex uolumate, uerbo, mandato, infinim ne er muocatione Dei:itaq; comunes beres, panis er uinum, ideo facramenta funt er nom tur, quod à Deo huc destinata sunt, er bocini tu Dei verbo ipsius quotidie renouatur, or com tur, o fanctificatur: cui deinde fideles fun al Da preces coniungune. Credune autem fideles Deins 60, er ex instituto Domini sacramenta sumuna iunctis pijs precibus quæ ad ipsorum sanctific

TH

uten

titun

m alie

ion ch

ratio

uina

queli

corpos

alimu

a non m

co modo

prece

aliabo.

mandat

inum bi-

paratterio

hominibe

oli usurpe

in Citation

e resigni

- Monna

boc infits

C come

THE ME DO

les Deine (fumum

andifica

enfaciunt, quemadmodum & Naaman Syro obes 4. Reg. 5. imia fidei in abluendo seipsum in Lordane, ad corpris mundationem inserviebat.

Hincuero haud difficulter colligi potest, effe mu De mutatio minem in sacramentis, non quod substantia aqua ne que sir in sacramentis sotismi, et panis ac uini Coenæ dominicæ mutetur. rian non fint amplius aqua, panis, or uinum: eteinscriptura tribuit illis in ipso usu sacro bec nomi une nos ullam huiusmodi mutationem sensu permin : uerum (quemadmodum ante diximus) sic menur, ut iam non fine quod fuerunt prius. Prius mbec, non erant sacramenta, iam uerò ex institu nchristisacramenta effecta sunt: itaq; aqua in Ba= nimo abluimur aut aspergimur, non ad corporis undationem, sed ad renouationem & internam msulionem: eodemá; modo panis ac uinum in im Domini sumuneur, ut non corporea, sed ut spi T fathi rdis alimonia.

Cur sacramenta à Deo instituta, & quomodo figna nominentur.

Caput III. Etwest Dei institutum & ab ipsa mundi ori- Sacramengine ab ipfo usurpatum, ut cum hominibus no tareprælen murbo er doctriua, sed signis er sacramentis à Deo data Nam, ueluti iam diximus, sacramenta à Domi munciationi Euangelij adiunguntur , in subsis nostre insirmitatis: quandoquidem quelibet rilius exemplis adiunctis cognoscitur, quam si roponatur. Atque ea de re haud dubie Domi Ioans. ubique exemplis & parabolis in docendo u-

DE SACRAMENTIS

Bacramenez uisibilia verba. fus est: neg; alia de causa sacramenta nobis tradidit quare & à ueteribus uisibilia uerba nominata sues runt. Etenim reipsa comperimus, ea que nonuen bis solum proponumur, sed signis exterius depre fentantur, & quasi ob oculos ponuntur, rectius e facilius à nobis percipi, plus mouere, & sirminan mo atq; memoriæ insigi. Quamobrem ut negotim salutis per Christum partæ, nostriq; officij ratio, su stius à nobis animo perciperetur, ac semperiur, centi memoria esset, sacramenta nobis à Christone dita sunt.

6

.

hec

M

Duo in las cramentis confideranda.

Signum.

Resligna-

in amnibus verò sacramenis duo considerad Sunt, Signum & Res signata. Etenim perpetuig quidem uere in ecclesia traditum fuit, Sacramon effe facre rei figna, rei inquam facre uerbo Dain ftitute. Signu nanque res est externa er uifblis Deo uerbo ipsius addita , ueluti aqua, panis, uinu, adeoq; tota actio, que ex Dei instituto er preson pto fit, ueluti cum aqua homines tingunturato luuntur, panis in ecclesia frangitur, distribuitu, so meditur, uinum infunditur, ac bibitur. Res autenf gnata que ipfa actione representatur, est negonia Salutis nobis per Christum parte, ueluti, regenti tio, remißio peccatorum, item adoptio, qua dona in filios adoptati er in fædus receptisumu,un Christi, cuius corpus pro nobis traditum, o fage nostra causa profusus, sune ucrus cibus acpossa eternam uitam. Que quidem res sacre non min Christi uerbis que in ipsa actione recitamu.sa stiam in universa predicatione Enangelij ann HATE

didit:

a fues

II WET:

epre

tim C

UW AN

gotium

stio,re

T MITES

riftotre

derada

octuo o

ramoki

Dan

ufibilis.A

s, winum,

prejoi

urate

uitur,co

autenf

negotim

regentis

14 d Doin

nus, mir

C Jaga

ic potma

non mod

tamm, fa

lij aum tions

intur, cuius summa er compendium in ipsa sacra umorum celebratione recitatur.

Quoniam uerò unumquodq; signum no sui ipsius Signa accie Aderius rei signum est, eius inquam rei que ab pere nomiof fignificatur er representatur, nomen quoque guatarum. misignate accipit. Veluti aqua baptismi nominatur bucrum regenerationis er purificationis:panis et imm Cane dominice, corpus er sanguis Christi opellantur:non quod signa cessent & euacuentur, unbiliam aliud quam res signata adsit (hoc enim fileret, non amplius effent sacramenta, cum sacraunta duabus rebus constent) sed ideo, ut sacramen brum usu excitemur ad considerationem no tam si. norum quam rerum signatarum, atq; ut uideamus lecuon amplius uulgares res & communia elemen used Christi esse sacramenta.

Preterea quemadmodu homines in suis negotijs Bacrameta uda, conuenta, fœdera, testamenta non solu uerbis esse agilla. acire solent, sed eadem literis consignari, ac in ta-Mureferri curant, quas etiam obsignant, ut obsipue trbule apud posteros quog; ueritati testimo imperhibeane:ita etiam Deus uerbis ac ore promiones suas ecclesia patefecit, or aternum fædus migit, eternum g; testamentum condidit, quibus lo noblignatarum tabularum sacramenta adiecit, ac diappendit, ad contestandam ucritatem salutis 44,000. Ideog; D. Paulus, circuncisionis sacras Rom. 4. tom non modo signum, sed etiam sigillumopen, este signa mitie sidei nominat. Eademg; de causa, sacra- ueritatis. 🎮 signa ueritatis uerbo addita à multis nomi-

Sacrame ta

SACRAMENTIS

Sacramenea effe figna ucritatis.

nantur. Etenim sigilla sunt & uisibilia testimonia Deum sicuti uerbo ipsius traditur, propitium nobi esse, nosq; mundatos iam ac Dei liberos esse, Chri ftum uere pro nobis mortuum effe, ac nos uite reft tuisse, ut ipse in nobis, or nos in ipso uiuamu.

Quomodo facramenta. fidem confirment.

Atque hac etiam ratione sacramenta fidem con firmant , non quod ipfa figna fua ui hoc efficient etiam in non credentibus, sed quod fideles anim, fpiritu or fide confirmato, facramenta uelutico terna signa ueritatis er uerbi agnoscunt er ufm. pant, que externe (suo modo er ratione, Sacrama taliter, ut uocant) eadem uera esse testamur, qu Priritus interne in cordibus hominum loquitur, tu statur & operatur.

M

kr

œ

Do

M

afi

boc

de

1

Sacramene ea ecclesia colligunt

Insuper uult Deus in his terris ecclesian usik lem & populum peculiarem habere, qui aboni & coinent bus alijs gentibus & religionibus separatunism agnoscat, confiteatur, laudet ac celebret, imon, colat er ueneretur. Et hac de causa ab initiocata sacros instituit, quo fideles in ecclesiam congre gentur ad ipsum colendum & celebrandun: eandem quoque rem sacramenta à Deo infini Sunt, ueluti signa ac tessera quibus populus of notation, atque ab alijs religionibus separau, in confortium ecclesia Dei inscribitur.ideo name D. Paulus nos onnes in unum corpu bapizan effe inquit: Or nos omnes unam communionens numq; corpus effe, quandoquidem de uno colon pane omnes edamus. Atq; his præcipue de cafe cramenta à Deo ecclesia tradita er instituts

8. Cor. 12. S. Cor. ica monia.

m mobis

, Chri

te reft

em cons

effician

anim.

elutics

er Mart

acrama

tur, que

citur, ter

am nifibi-

ab omni

atus ip un

, muocrt,

utio cata

m congre

ndum: o inflixe

ulus ipis

paratu, s

deo nanque baptized

LUMIONERV

uno codeme

de canfis

ftituta f

W.

Denumero & differentia facramen torum ueteris & noui Testamenti. Cap. IIII.

TAbuerunt uerò etiam prisci illi ueteris Testa. Sacramenmemi homines sua sacramenta, quorum pri= ta ueterum, num quidem est, er cum ipsa mundi origine capit, suissicandi mos ac ritus: deinde uerò in populo Dei moprecipus ac singularia sacramenta à Deo sunt uftiuta, Circuncifio ac Pascha. De quibus plura midicere propositum nobis breuitatis studium non mitur fuere aute omnia hæc figuræ uemuri Mef= fegratieq; illius.

Cum uero ifta uemurum Messiam designabant, Sacramene un conueniebat ea 4 Christo iam mundo exhibito ta ueterum neclesia relinqui : ideoq; à Christo Domino uni= unsum sacerdotium ac sacrificia er sacramenta ue loris Testamenti simul abrogata sunt, & uice Cir- Duo solum missionis Baptismus, loco autem Paschatis Coena Dominica substituta est: que duo uera noui Testas stianos baumi facramenta funt er nominantur.

Etenim Paulus circuncisos nos esse inquit, circun Sacrameta assone que fit sine manibus, circuncissone Christi: nostra sucwest, nos baptizatos effe: et alibi, Pascha nostru, cu neterum muit, immolatus est Christus. Quinetiam idem A- 1. Cor. 5. Molus ueteribus quog nostra sacramenta tribuit 1. Cor. 10. acommunicat, dicens, Patres nostri, omnes per Mo mbaptizati sum:et omnes eandem escam spiritua m comederune, et omnes eundem potum spirituas mbiberunt. Biberunt autem de Petra, que ipsos quebatur.Petra uerò erat Christus.

abrogata.

modo facra menta Chre bere.

SACRAMENTIS

100

the

dri

land

doi

Su in

Deici

inde

DA

)be

Comin

e fed refin

Vari

d

Differentia facramento rum veteris Ramenti. 2. Cor.11.

Veruntamen quamuis magna sit similitudo sa, eramentorum ueteris Testamenti & nostrorum in & noni Te nouo Testamento, excellunt tamen er prestantin in rebus nostra ueteribus. Veterum sacramenta certum ac definitum tempus instituta fuerunt: m stra uerò immutabilia sunt, atq; ad ipsum mundi f nem perdurabune. Veterum præfigurabant futun bona, nostra uerò presentia er iam exhibitatesta tur. Veterum enim facramenta Christum promite bant: nostra autem testatur ipsum omneme migh gratiam nobis exhibitam effe. Veterum obscurat muoluta erant, ac propter ceremoniarum ac funptuum multitudinem utcuq onerofa: noftra atca simplicia et perspicua sune, nec sumptuum acces moniarum multitudine molesta. Veterum solum modo Ifraelitis propria erant : nostra uerò longe maiori ecclesia propria funt Multo enim maior celebrior ac prestantior est Christianismus, quin Iudaismus unquam fuerit. Abundantius etianchi stianis dona spiritus distributa sunt.

Dereliquis

Quod autem quidam alia quing; sacramentain facrametis. bus his, Baptismo ac Coene domini coniungun, Apostolis per initia non ita acceperut. Agnosim interim Poenitentiam, Ordinationem uel nocains nem ministrorum, Matrimonium, Catechesu, Vi sitationem egrorum, esse ut les ec bons instinciones, quarum mentio fiat in facris literis: nontant ideo Sacramenta effe concedimus, ita uidelicetuth Henus sacramenti nomine usi sum is. Certumesto Mud, per mitia hæc non ita fuisse usurpata ut bout MAL

160

MI AN

nt bis

ead

: 105

dif

uture

cta

omitte

im ipfo

WI45

c fum-

auten C CETE

folum-ò longe

vior &

, que am Chri

entsim zunt, d

nofcina

Hocatios efin, Vi

a fitutio-

on tones

icet Ht M

um cat of

4 ut bodie

Marc

urpantur. Quamobrem, quæcung, fideles ex temonijs sacrarum literarum agnoscere ac probare poffut, earecipiunt ac tenent : que uero non funt matam uerbo Dei, ea prætereunt.

Breuter, duo facramenta à Christo in ecclefia in Deo danta mus : Baptismus, quo foederi divino ascribie cramenta. wral emundationem obsignamur, er in ecclesiam driftirecipimur: ac Cæna dominica, que nobis o= Indit uerum cibum Christum Lesum, à quo alimur dutam eternam . O memoriam redemptionis ilmimrecenti memoria nobis coseruat, atq; m uero Deiculty fideles exercet. Duo autem bac singulanenceps à nobis explicabuneur.

Defancto Baptismo, ac de infantibus baptizandis. Caput

Aptismus mitium & originem suam à Deo has Baptisms het, quemadmodum & m Euangelio Christus Matth. 21. minus inquit, baptisinum Ioannis non ex bomini used èccelo esse. Qua de re etiam primo capite minus. Quapropter Baptismus mandatum & hintum Dei est.

Vaum hoc loco non est existimandum, Baptisichristo demum post resurrectionem à mor= institutes infilutu effe, tum cum discipulos in universum fil med predicandum Euangelium misit. Nam pa Manh. 3. dipredicatione Euangelij Ioannes baptizare 1021.1. raqua autem baptizauit ad poenitencia er re- Bobel 4. mem peceatorum. Neg: uerò aliter postmodu dibaptizarune. Quare unicum est baptisma, Hour facre litere, neg alio quam nostro Be-

Baptismue

SACRAMENTIS DE

Olim

EM4

igitu

arcul

moo

feder

a no cogita

m D

o foci

ERCH

hal it Qu

mg b

Section Adam

MKT-1

mine C

alle te

Serbi

Bapt

13,291

few.

is iam

vbom:

Inoffr

Peter

ptismo Christus baptizatus est, er nos etia non die quam Christi baptismo cum Christo baptizamur.

Quapropter Christus Dominus à resurrection sua Baptismum non tam instituit, quam reparaut, modwną; explicuit discipulis, quod undelicet bapi zandum sit er quomodo baptizandu:id quod Mar cus 16.8 Matth. 28 cap. his uerbis describum.

Dixit autem Dominus discipulis fuis : Ite in mundum universum,& prædicate Euangelium omni creati ræ Qui crediderit & baptizatus fue. rit, saluus erit: qui uerò non credide. rit, condemnabitur. Et lesus dixirdi scipulis suis, Data est mihiomnispo testas in colo & in terra, euntes ergo docete(uel adducite adeogs discipulos mihi facite) omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & fili & spiritus sancti; docentes eos seru re omnia quæcunce præcepi uobis

Quomodo baptizandum lit.

Ex his autem uerbis Christi cognoscimus, Batti smum in ecclesia ipsius, à ministres ecclesie debet fieri afpersione aque, in nomine uel in nome, paris er filij, or fpiritus fancti, in remißionem peccar Quid fit in rum, er resipiscentiam uita.

nomen Do mini bapti Jar4

Baptizari autem in nomen Domini, est inferiti O in fœdus Dei recipi, ae quoniam gratia O do phion

die

ON

uit,

pti

100

ulis

,&

atu

fue.

ide-

irdi

spo

ergo

ipus

apti-

(filig

erua

bis.

Baptio

debere

patris

eccator

inferiki

ption

ione filij Dei sumus . in Baptismo hoc nomine do= ui, ut in posterum simus ac nominemur filij Dei, dim apud ueteres in circuncifione infantibus nos maimponebantur, ut ex secundo capite Luce colo igur, haud dubie ut ipfa nominis sui compellatione muncist admoneremur, quo loco illis nomen boc moositum sit, ac cogitarent se, in album filiorum ac idratorum Dei inscriptos esse. Eodem modo eti= anobis, quibus nomina in Baptismo imponuntur, ugitandum & memoria repetendum est, nos in no m Dei, hoc est, in Dei opem & auxilium, salutem spemreceptos esse Baptismo, ideo Dei proprios cuclutipecultum ipsius esse, utpote qui nomen ipsi mitipsi proprij feramus.

Quamobrem qui baptizati sunt habent, er qui= Regenerama baptizamur iam accipiunt signum foederis et tio & reno brum Dei, sigillum inquam regenerationis er pu uatio. futionis. Nanque omnes nos corporea nativitate Adamo impuri ad mortem & damnationem na. murregeneramur auté à Deo ex gratia, qui sans pin Christi nos per spiritum suum mundat, & innerenovat:id quod à Baptismo, tanquam ueritas junbig, signo, testissicatur & repræsematur. Ete Baptismus testimonium est nostri cum Deo fæs,iquo mundamur. Atque idcirco aqua fit Bawww. Quemadmodum enim aque afpersione ho miam anima deficiemis uires reparamur, er aubominum corpora mundantur:ita similia in ani Inoftris Deus Janguine Christi per spiritum suum beur.

SACRAMENTIS

BP

ant

ficett

E CC

MAT.

W 0

que fin

M HO

QI

n Dei

dich

iTeft.

Mione

mef 10/

inoff

ator o

inos,u

muld

wherie 3 peffil

quiba

to bat

plurin

De tio

Morn.

defi

Quoniam uero Deo sumus confæderati, unu Ideles F om nes Christo **f**œderatos effe.

certe cum ipso er omnibus fidelibus corpus factifi mus. Vnde Paulus, Per unum fpiritum (mquit) no omnes in unum corpus baptizati fumus, fine ludei. fine Graci : fine ferui, fine liberi, er omnes unum spiritum hausimus,1.Cor.12. Quemadmodumenin omnia membra eodem fbiritu uiuunt:ita etiam.cor:

pus Christi, nempe fancta ecclesia.

Baptilmu

Quamuis autem semel solummodo omni etate Gemel acce- fua homo baptizatur, nihilominus tamen Baptifinus petuo dura per omnem hominis uitam ad mortem usquedurat. Nostro enim in corpore ad mortem usq; fædu Dei portamus, testimonium ac indicium, ipsum Deun nostrum esse, ac nos liberorum loco agnoscen, i peccatis mundare, renouare, defendere, er conferuare.

Baptismű fionem fidei.

Præterea uero Baptismus fidei nostræ confesio effe confes- est, qua testamur nos Deum eiusq; duntaxat rigio nem sectaturos, er nos peccatores confitemur, qui opus habeamus ablutione er purgatione, quanta men non aliunde expectemus quam à Deo Patre, il lio, & Spiritu sancto. Itaque Matth.3.legitur, Ett ta Iudæa baptizabatur in lordane confitens pecces Sua. Qui enim purus & mundus est, nulla utique Iutione opus habet. Et Paulus non aliter nos quin in nomen Christi baptizatos esse inquit,1. Corint. primo. A Christo itaque nos, non ab hominibu, 4 pellari iubet.

Baptismo admonemur noftri efficij.

Postremo Baptismo per omne tempus atatismo stræ officij nostri admonemur. Videlicet, ut omned impurita

10

11,

100

nija.

01=

tate

mus

arat.

Dei

Dews.

70,4

con+

nfesio

religio

ur, qu

ain te

atre, A ur, Etto

peccata

Corinth.

bus, ap

tatis noe

it omner mpurita

epuritatem ac confourcationem fugiamus, inno= ameruluamus, ueterem Adamum quotidie mortifumus, o noui homines noua uita resurgamus, mippe qui iom à peccatis abluti & membra Dei enclesie ipsius facti simus. Qua de re plura Roun. 6. capite tradumur. Hac autem ratione Baptif m obstringimur ad perpetuam pænitentiam, in sufingulis momentis cum satana, mundo, & carunoftra pugnandum est.

Quoniam autem Christianorum liberi in fæde- Christiano nDei sunt, er Christus etiam infantium saluator tes baptiza dumig ad ipsos quoq; pertimeat (ut ueteris ac no dos este. itestamemi literæ testantur) promißio de condo wione peccatoru, in quibus etiam ipsi nascuncur: mestutiq; illis negandus Baptismus, signum fæde to facramentu purificationis & regeneratios unfre: ut alibi copiosius à nobis expositum est. morautem er moneo omnes pios ac uere Chris ans,ut studiose diligenter q; sibi à contentiosa et muta Anabaptistarum secta caucant, que exter mic quidem & hypocrisi splendet, reuera aus pefilemißima est hæresis, atq; plurimas hære quibus olim ance aliquot secula ecclesia Chrie whata & lacerata fuit, in se complectitur, iltique d os quant plurimos homines inficit.

De Cona Domini, eius que institutione. Cap.

Ocas Domini nostri lesu Christi, alterum eco Origo no. defie Christiane sacramentum, nomen suum minis Con-

DE SACRAMENTIS

ui

cri

fai

not

nil

tiefo

nuic

deri

liber

itis,

inhi

crive

admi

con

tes ce

1. Cor.10.

fortita est ab ultima cœna Christi Domini, inqu ipfe paulo ame mortem facramemum hocinflux Appellatur etiam à D. Paulo Mensa Domini, et chariftia uel Gratiarumactio. Que uero inulia Christi coena acta dictag; sunt, à D. Ioanne Apolin lo & Euangelista copiose describumur, 13. Otibus deinceps capitibus Euangely sui. Nullan uni mentionem facit fractionis panis, eam nimirma caufam, ut quibufdam uidetur, quod amecopioli ceteris tribus Euangelistis & à Paulo Apostolok Scripta fuerat: ut uerò D. Augustinus censetsiden co loannes nullam mentionem fecit sacramenta poris er sanguinis Dominici, quod multadebun alibi, nimirum 6.cap. Euangely fui scripferit, Cato rum reliqui tres Euangelista ac D. Paulu Cons Dominica institutionem his uerbis describun;

Vespere sacto, ea nocte quatrale batur, lesus accubuit & duodein cum eo. Vescentibus auteis, acept lesus pané, & cum egisset granale git, dedités discipulis, & ait: Acept comedite, hoc est corpus men, que pro uobis traditur (uel) frangium Hoc facite in mei recordationens militer & poculo, postquam com uit, accepto, gratias egit, & dedite dicens: Bibite ex hoc omnes, Eibi

unt ex eo omnes. Et dicebat illist Hiceft enim fanguis meus qui est no uiTestamenti (vel, ve Lucas & Paulus fribunt, Hoc poculum est nouum Te hmentu in languine meo) qui pro wobis & pro multis effunditur in remel piafei olode millionem peccatoru:hoc facite quo ikung biberitis in mei commemo mionem: quotiescunce enim comes iden tritis panéhune, & de poculo hoc nei car bactt iberitis, mortem Domini annuntia .Cetr iis, dones uenerit, &c. s Coas

tri-

ucri

unt:

accepit

dedite

es.Etbi

whis uerbis primum omnin institutio & auctor Auctor Madomini indicatur, Christus Dominus, hic, ut Cana. atrade frim oftendimus, illam instituit & sanctificauit. decin comobrem quotiescung; Coenam Domini acceatiastic conuius. Vnde & Paulus Mensam Domini hoc atiastic concum nominat. Christum igitur oculis men In cona ad ccipication oportet, non ministrum, aut externum Christum angint an celebraturi Cœnam domini, omnes horta= onems ", w menem animumg; in coelos attollerent; m com sebant, Surfum corda.

Quo ritu, modo, ac ratione Coma domini celebranda fie Cap. VII. Luerbis quibus institutio Coenæ domini des clesa celes stibiturante commemoratis, & ex Christi beat.

Quomodo Cœna in et

DE SACRAMENTIS

exemplo facile cognosci potest, qua ratione in eccle sia Christi Cona domini celebrari debeat. Etenim expresis uerbis & secun lo quidem à Christo repe titur ac præcipitur, Hoc facite, Hoc facite: boc me quam quod uerbis meis prescriptum er definitum er exemplo meo propositum er expressum auditi ac uidetis. Ideoq; bic recte ac orthodoxe femiter agit, qui illa que Dominus precepit, eog; modo que ipfe præcepit, facit:improbe uero agit:qui aliter fe cerit. Si uero dicere licet , Sancti patres becillone modo Missas celebrarunt, ideog; hoc uel illo modo Missa celebrande funt. Si hec uerba alicuius inter bomines funt momenti, quanto inflius nos possumi dicere, Hoc modo nos Christus Conam administro re docuit, Hoc modo ipfe Cæna administrauitqua tum uero momenti habebit Christi domini exemplum ? Verbum enim Christi eiusq; mandatumo exemplum, iure ac merito universis rebus in made prestantisimis prefertur. Etenim ipse Domina m Ster est summus poneifex, ipse doctor est er sapie tia patris. Præterea instituit hic testamemum Domi nus.Notum autem est (ueluti & Paulus docet)bom num testamentis nibil addendum aut adimentis esse:multo minus igitur licebit testamemo siijoi aliquid addere aut adimere.

Galat.z.

Primum uero requiritur in Cana domini cata siue ecclesia sidelium. Nam & Christus suosinu num cœtum collegit, & Paulus in cœna dominica tum requirit, ac ut alius alium expectet: quincia

chan

enqui

ae ede

in, qu

mini c

Dring

Louis

modo

medice

mitate,

eredemp

.Cunct

Domin

Omi

a ne fib

quory b

min pr

possum.

danmac

Cuprot

r, neces

ministre.

Rique

ar pr

intem!

im, con

ione à C

exempl

Smiliter Manida

man domini fideles simul celebrare inbet, neque unquam perinde ut propriam coenam præoccus aredendo. Quamobre à prima institutione reces m, qui soli er extra cœtus ecclesiafticos Cœnam mini celebrant.

Deinde in coetu tali mors Christi annuntianda iquaratione Christus cibus noster factus sit , siue modo liberatio nobis per Christu parta sit: præ medicendum de uera fide, de syncera o ardenti britate, de spe fidelium, de nostris erga liberatore indemptore nostrum officijs que illi prestanda a Cuncta enim hæc, ut à loanne describitur, Chri Dominus multifariam in ultima sua Coena dos 1 i. Omnes item monendi funt, ut diligenter cas a nesibimiudicium sumant Cænam domini. Si . quog hic preces sacras complectimur: preci-0 mim pradicatio er ipsa Cæna domini carere possim. Singulariter nang; in Coena domini normactio requiritur. in

Oupropter cum bac omnia in Coena requis m,neceffarij etiam sum ministri à quibus cun ministremur, qui mandato er exemplo Chri-Ague necessaria sum doceam, qui denique o primi in exemplum aliorum peragant. sintemplo mensa cum pane ac uino. Minim, concione finita atq; precibus, institutioune à Christo factam diligenter exponat, ac ini carumplum Domini panem frangat & distri mandato pané sumat ac comedat similiter &

book

ij Dri

DE SACRAMENTIS

de poculo bibat, & pro morte Domini ac cibo nits eterna Deum celebret & illi gratias agat.

Forma hac Conz domini perfemam esse.

Hec autem forma & ritus Cone Domini, uelui mitio huius capitis indicauimus, est unica es perfis ctisima forma, qua merito omnes fideles conteni funt. Intereatamen libere profitendum est, alique bus in partibus Coena dominica fideles liberos o nulli rei aftrictos effe, ueluti tempori, quotiete quando celebranda fit Cona domini. Nam bocfiris ptura ecclefia arbitrio per mittit, dicens, Quotief cunque igitur feceritis, e. Deinde etiam ecclefie libera est in forma precum & gratiarum actionis que in Cona domini usurpantur, in sedendo ules cedendo, in forma & substancia panis, in colorent ni, in uasis & alijs huiusmodi rebus. Verumamen non est ideo liberu quicquam corum omittereque à Domino usurpata et instituta sunt: ueluti, quoduo solum de pane comedere, sed etiam de poculo bibat iußit. Quare nemini licet poculo interdicere bomie nibus, præsertim cum expresse dicat, Bibitente omnes: or a Marco addatur, Et biberum excom nes. Tum etiam non in alium finem usurpaded Cæna Domini, quam à Domino instituta o ale brata fuit : er quaniam non instituit ut adortu. aut celebretur pro mortuis, ipfius Christi inflinti tenenda est simpliciter , absq; omni contentioned argutis diffutationibus.

Quare Coena domini à Christo hoerite instituta sit: & de uera corporis Christi manducatione, &c. Cap. VIIL

Precip

fü in

atem

run in

n Dom

afribu

M HET

Micau

M,QA

lem rec

im, qu

etian

mpe, ut

grati

buit or

Hoc es

Afrangit

t, Quo

consci nimemi dait, co

interpre

pro nobi

nton in

nem pe

Quoti

moral

best a

Recipue aute ac necessario à nobis cognoscen- Conz my dum est mysteriu huius sacramenti, er finis ac flerium & fin quem à Domino institutus est. Indicauimus fignificatio mem tertio capite huius libri causas sacramentomin genere,iam uerò breuiter explicabimus qua nDominus in Coena panem ac uinum, fregerit & ihibuerit, ac hac edere & bibere iufferit. Indica= m uro ab ipso Domino semel & iterum pracis menfa, his uerbis : Hoc facite us mei recordatio. m.Quapropter usu Cænæ huius Dominus eccle= un recenti memoria conseruare uoluit mortem im, qua liberati sumus, ac alimur er saluamur: uniam illa que mandauit, à nobis fieri poscit: mpe, ut ipfi credamus, ipfum laudemus, ipfi agade unais. Itaque sumit panem, frangit ac illis di-but er edere iubet, atq; suam explicationem ad ICK. nó Hocest corpus meum, quod pro uobis traditur ket frangitur: quod ait frangitur, perinde est ac si di d, Quod pro uobis patitur, atteritur, uel uulnechar nonscinditur, or occiditur. Hoc, inquit, facite nimemoriam. Similiter etiam accepto poculo init, or ex eo omnes bibere iubet, or bic quo Ld ake impretatione adiungit, Hic est sanguis meus Heb. 3.9. mouobis effunditur: uel, Hoc est nouum Tes mim in sanguine meo, qui effunditur in res mem peccatorum pro multis, siue pro multitu Quotiescunque hoc feceritis, facite in mei emorationem. itt

mestautem hoc loco anxie er solicite que, pus meum, An panis & uinum fine naturale & effen- hic est fan-

iffi 11

TECH

Hoceft cor

SACRAMENTIS

tiale corpus er sanguis Christi? Etenim ante indica. nimus in sacramentis signa accipere nominareru fignatarum, uerumamen eorum effemiam er na ram non transmutari. Atq bec est universalis non ma qua utendum in facramentoru interpretation, que etiam ab ipfis initijs ecclesie Christi in usu fut, ac multis & consentientibus scripturarum exem, plis nititur, er Patrum quoq; testimonijs confirms tur. Habent nang; signa similitudinem & analogi am cum rebus signatis quas representant. Quend modum enim pane ac uino humanum corpus alim ac sustematur, ita etiam corpore Christi pro nobi tradito, ac sanguine nostri causa effuso spiritudia Sustemamur. Veluti autem panis franguur o sud bus, or uinum ad bibendum funditur: fic etiancarpus Christi occiditur, et sanguis effunditur, meibu ac potus noster fiant. Præterea quemadmodumpanis ac uinum non sedane famem ac sitim, nisiala tur & bibantur : ita nisi edamus corpus Chrifto bibamus sanguine eius, non habebimus uitamimm bis. Quemadmodum uero panis Domini, ore a file libus percipitur & editur fic etiam interne dipli per fidem corpus Christi manducatur.

De corpos gali mandu catione.

etone.

Distinguendam aute est hoc loco inter corpora lem er spiritualem esum. Corpus er sanguis Chiv sti humano ore corporaliter non possum ediation bi. Christi enim corpus in colis est in gloris, nota Despiritua his terris in corruptione. Spiritualiter autemon pus Christi comedendum, er sanguis eius bibri li manduca est. Comeditur autem fide, sine per fidem, No

in fic ut mem ein babitur whis teft a lifti boc 509 bacon.

good

ctiant

Bind

que (

confer

apunt

o in

ratio e

IN MO

aptus

bitat C mquit,

duriet:

mieder

atem o

Menent !

ien inte

ter) fed u leftium d

ite fua u

Hic au

is potus

mod Dominus, qui uerum habet corpus, er uere tian passus est, spiritu suo interne in cordibus ho= minum de cœlo operatur, ac illis uitam er omnia que suo sacro corpore seu passione sua adeptus est, confert:uicisim uero homines eadem per fidem re= aput. Nam quemadmodum cibus edendo sumitur, omhomine efficaciter operatur, atque ita ut opes ratio eius in nobis sentiatur:ita etiam Christus, qui m morte sua uitæ restituit, uera fide à nobis peraptus, sensibiliter in nobis operatur, in nobis hahat or vivit, ac nos in ipfo. Etenim Christus ipfe iquit, Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non Ioan. G. firiet: or qui credit in me, non sitiet unquam. Et miederit me, uiuet ipse quoque propter me. Facile mem omnes hime intelligunt, nos fidei nomine non immem imaginationem, aut otiosam contemplatios m intelligere (quemadmodum nobis falso impingi msed um diumam & sensibilem fruitionem ca-Mium donorum: ueluti alibi de fide scribitur, lustus 0 de fua uiuet. 104 ide

a

a

ŗ.

M-

W

inju

1016 Chrv

nt lie

BORE

M CO

Hicautem esus corporis siue carnis Christi, er ispotus sanguimis Christi, est ad salutem necessain fic ut qui carnem Christi non comederit, er san memeius non biberit, uitam æternam nunquam habiturus: ueluti Christus Dominus expressis mistestatur Ioan. 6,cap. Editur autem corpus institution in instit to quotiescung; in Christum credimus, etiam vaccenam Domini. Vnde & D. Augustinus de

DE SACRAMENTIS

hoc esu, inquit, Quid paras dentem er uentrent crede er manducasti.

De facramétali man duçatione,

Præter Superiorem uero etiam est Sacrament lis manducatio, cum fidelis non foluminterne cra dit fe im morte Christi uitam habere, sed extern etiam ex bac fide ad Mensam Domini accedit, fin in Domini conuiuio accumbit, ac obedienter e la to animo Conam Domini, ex prascripto uerbii p fius fumit, ueluti facramentum ueri corporis Chri sti nostra causa cruci affixi, er sangumis nostre Vbi fidelis ore quidem corpores es causa effust. terne percipit panem or poculum Domini, finin autem uel animo interne Christo ipso fruitur, quo reficitur or per quem uiuit, tanquam in unicomu cibo et potusquod quidem alimemum uiuficuprin cum credidit percepit, nunc uero in haccon file Suam exercere Christiq; morte et redemption fui pergit, ac pro tamo beneficio gratias agit: imano uero mors ipfa ac pasio Domini renouamuripia in recenti conferuantur memoria. Hinc uero au Etis manifestum est, nos non nuda signa (quemus modum falso de nobis spargitur) habere, in quin panem folummodo edamus, et umum bibamus Na quoniam Christus in institutione sua efficaciant ratur, eiusq operationem fideles fentium, fit Christus in ipsis, er ipsi in Christo uiuant, una cum Christo ac omnibus credencibus corpus sin. nemine non cerni & cognosci potest, sidelium Ce nam non tantum panis manducationem, sedetia Christi fruitionem esse. Qui autemnulla fide pres

mediti,
apiune,
apiune m
poris er
muse uer
mafficiu
ionem fa
ltaque
musipsis er

ubil enim

men rat

a pane co

wis ac s

unero ac inverted firection no fidei i adocene.

s person

iconfusio muis er ara uiu nediti,hi panem quidem & poculum Domini per mun, Christum autem & uitam in ipso non permuneq; semium:ideoq; seipsos reos facium cor mis or Janguinis Christi, quoniam hæc non perci numuera fide, or ideireo mortem Christi contume uafficium,id quod ad ipsorum indicium & damna imem facit. Hebr. 10.cap. 1. Corinth. 11.

tuque Christum non pane concludimus, nec ue- De præsen mipsius sanguinem uino miscemus, neque etiam in Cons. mpu er sanguinem Christi muisibili, corporea mentatione, pani & uino coniungimus, neque apane corpus Christi naturale facimus, aut ipsum più ac uini speiebus & accidencibus uelamus. bil enim horum ad huius facramenti perfectios mrequiritur, non magis quam ad baptismi conmmuionem necessarium est, ut aqua baptismi in mm ac naturalem sanguinem Christi transeat, aut sub aqua Baptismi naturaliter, muisibili tas mratione, sanguis Christi lateat. Christus Domi= 4 Buro ac naturali corpore humano præditus est, 1 muritas er substancia glorificatione eius post indionem non est sublata, ueluti sacræ lite= o fidei nostre dogmata clare testantur, ac Pas chicem. Hi enim expressis uerbis tradunt, di-to bumanam Christi naturam in una easi persona agnoscendam & confitendam esse, parabitem
to uturarum Christi diume & humane nulla esse. ope m CE tonfusio, & neutra illarum à nobis tollatur. ctid muis enim Christus in coelis fuerit tum cum Ioans de F ma nineret & in hac nita ageret, & nune

or co

DE SACRAMENTIS

quoque, cum coclos conscenderit, nibilominus fo delibus præsens ad finem usque mundi adfit: m tamen inde effici oftendunt, bumanam natura tum in coelis corporaliter fuisse cum cruci affin est, non magis quam nunc in terra corpordin præsens sit , cum est in coelo : simul autem mum unitatem personæ indivisam, quod proprietum turarum manens eam diffociare non posit. Refe enim dici, filium Dei passum esse, & Dominu glorie crucifixum effe, non quod divina num mutationi & pasioni sit obnoxia, sed quia in passus est, non modo homo, sed etiam ueru Da fuit: interim cunctis fidelibus notumelle, Chri stum simul er inseparatim uerum Deum er bu minem, ea parte passum esse qua passioniered noxius, nempe carne seu corpore (ueluti etianfe xto libro ostendimus:) & ea parte nibil pape sum fuisse, qua erat impassibilis, nempe fin Interestamen propter permanentes duamin turarum proprietates, nemo Christum in dus per Sonas divisium afferit. Quamuis ergo Christin. rus Deus er home in una eademq; perfont neat, non tamen inde efficitur, corpin Chrifti, po inde ut divinitatem, in his terris & ubique of. Humana enim natura suam in Christo propins tem retinet : ideireo corporaliter non estudian cum pane.

Nihilominus tamen no habemus Comun Com carentems. Idem enim ille Christus qui corpora his terr hiti uen tione fu fidelium rafide d quo mes do, er r ne optan

ri potu

kft:no q

wata, a

spiritus nos spiriti corosti, no lati. Chri ndemit, b mes facit

Preter

inde ofte heprefer kelfutur kelfuturur Maria fuc 11.4c 16

mio expe mine a mans. idextram Dei est, er iuxta humanam naturam m bis terris prafens non est, ille ipfe Christus totus, ue bis terris prafens non est, ille ipfe Christus totus, ue bis terris fol sustitia, spiritu, uirtute, uita er operas ione sua in Cana prafens est, nimirum in ecclesta sidelium, in ilicrum inquam cordibus qui Canam ue sustitute elebrant. Hic uiuit er prafens est eo modo, momes sidelis ipso frui potest. Alia uero forma, mo b, er ratione Christum prasent em habere sideles noptam quidem.

Etenim Dominus de carnis suz esu es sanguinis sipotu loques, inter catera, Caro (inquit) nibil pro lestino quidem in universum, sed corporaliter manuata, alioqui enim plurimu prodest: addit autem, spiritus est qui uius sicat. Quamobre cum dicimus impiritualiter percipere carnem er sanguinem simili, christus enim, qui uere passus est, ac uere nos illi. Christus enim, qui uere passus est, ac uere nos illinit, bic nos spiritu suo redemptionis sua parti-

per facit er unificat, erc.

d

is.

K

p.

20

pris.

rick

Preterea in ultima Cæna dicens, Hoc est corpus im, Hic est fanguis meus, multifariam ac clare indenstendit, seipsum in posterum corpore suo no impresentem in hoc mundo, sed spiritus suo eccles infuturum usq; in ipsum mundi senem, er in hoc resiturum suis omnia, omnia inquam quæ illis nem sai fuerint. Qua de re legantur decimoquarto sua 16. capite soannis. Que uerba non minori dio expendenda sune, quàm illa, Hoc est corpus im, ne aliquid concedatur sidei aduer sum er remines.

DE SACRAMENTIS

Tam etiam summum & præcipuum caput Chi. flianæ doctrinæ er fidei noftræ hoc est, nos copa Christi in mortem tradito, or sanguine eius eff remisionem peccatorum er aterna uita haren tem adipisci, er bec sola fide percipi, Christuma Piritu Juo or fide in meneibus filelium uinere, in rim tamen corpore non in his terris fed in calob. bitare. Quod si quis com enderet ad instificatione bominis peccatoris neutiquam sufficere Christm legi fatisfeciffe, or in cruce mortuum effe, achi ritu suo iustitiam passione sua partamnobis com municare, ac spiritualiter sanguinem suumaspen gere, qua etiam ratione à nobis foiritualiter peris piatur: fed urgeret omnino neceffariu effeut Chi stus quotidie ac corporaliter & carnaliter in univ quoque nostrum habitet, ac nos sanguine sweffer tialiter confergat, quem no folum foiritualiterpa fidem, fed ore etiam corporeo percipere oportes, ut hac ratione caro eius corporaliter in nobim neat : que so an non omnes, uere prudentes, indica rent , doctrinam hanc neque neceffariam negf tarem effe, er præterea etiam aduerfari facilities ris nous Testamenti? Quare cum sacramentacita Christiana doctrina ut signa addantur, nunquia te poterune huic doctrine comraria testarios re, ac representare.

Postremo testantur Prophetica & Apostolica Apostolica & Asia, 17.17.

Asia, 17.17.

Dan. 11.

March. 24. Christus Dominus in Euangelio, Tune si discreta & Apostolica & Aposto

Chri

copa

eff

ercon

tumain

re, int

alobs.

ationen

hriftm

, ac foi

ols com-

m afters

er peras

ut Chris

· in uno

140 e fens

aliterper

oported,

nobis ma

s, indica

neg f

acris hire

ntacita

unquica

ri, objem

einum !

Et infi

fi dixen

phis, inquit, Ecce Christus in deserto est, nolite exi recce in penetralibus, nolite credere, etc. Quapro un fideles Christum ad dexteram Dei adorant, or mearnem of fanguinem in his terris spiritualiter uducant per fide, or interea nihilominus in Coena unducat facramentu corporis & fanguinis ipfius. imemoriam passionis ipsius ac traditi corporis & fifanguinis,idg; cum laude & gratiaruactione.

De mysterijs & fructibus feu ufu Cœnæ domini. Cap. I X.

Tideles enim Canam Domini non habent pro cor Canam de porali facrificio, in quo Christi corpus et sanguis mini esse co wildle offeratur in remissionem peccatorum, quo nem facrifi whong; Coena celebratur. Na Christus feipfum fe- cij Christi mimmolauit, or post hac à nemine offerri potest: meetiam necessarium est ipsum ulterius offerri, municum eius facrificium efficant sit ad codonan og abolenda omnia omnium hominum peccata. oudere, si cui libet, legat Paulum ad Hebraos 7. 19.00 10.cap. Quamobrem Cona domini, est realatio seu commemoratio unici facrificij, quod se dichristo in cruce oblatu, durat in perpetuum. Quadmodu uero ueteres plurima habuerum sa= acia, que testabaneur Christum uemuru & suo oficio catera omnia aboliturum, er redemptumudum à peccatis · sic etia nos Cœnam domini mu, in testimonium, quod Christus iam uene, A postolice infecerit omnia facrificia & abrogarit, ac fes nobtulerit, er omnes per universum orbem fi-Deo reconciliauerit.

DE SACRAMENTIS

Gratiarum actio.

Rom.12.

Liberati itaq; ab eo , gratias illi agimus, ipsume laudibus celebramus. Huiusmodi aute laudes et gra tiarum actiones sunt uera Christianorum sacrificia que non à ministris tancum pro ecclesia fed ab uns uersa ecclesia, que Cænam celebrat, Deo offerum. Eademq; ecclesia seipsam rationale & spirituale la crificium, ac uarios fructus fpiritus er fidei Deoof fert. Et hac de caussa Coenæ (in qua tale sacrificium perficitur) sacrificij nomen attributum est, no auti

ideo, quod à sacerdote quicquam pro ecclesia offens

tur, ut pro ea satisfaciat.

BOIL

ne et

a K

O

170

ina

apia

u,an Kirik

Deam

Vnitas reinnocentia, charitas.

In Coena item domini, nostri officij admonemer. eociliatio, Nam quonia ecclesia Christi sumus, corpore es fat guine ipfius mundati, & Chrifto hac ratione infiti, equum est nos pie ac sancte uiuere, quemadmodim Sanctificatos er membra Christi decet. Et quiaden dem pane edimus, & ex codem poculo bibimu, an Etis fratribus ignoscere er reconciliari debemmat illis amanter inseruire.

> Ab hac fide Christi nullo modo recedendument, neg; ulla communio habenda cum diuersis religioni bus, sacramentis, & sacrificijs : ueluti pluribus de cet Paulus 1.Cor.12.

> > Qomodo probemus & præparemus nos ad Conam domini.

Seiplum probare quid fit.

Cap. Vamobrem cum ea que hactenus demon strauimus sic se habeant, probet primi fe psum homo & examinet, quemadmod O Paulus præcipit, o fic de pane illo edat, o poch

unlo illo bibat. Non aut iubet nos Paulus alijs con mi, quo ab ipsis ex confessione nostra probemur, Mubet quemlibet in semetipsum descendere, et in mpetu Dei,qui decipi non potest, seipsum exami we,ac omnia in sese explorare:quandoquidem ne melius nouit quid sit in cordibus nostris, quam mobil. Reperiemus uero in nobis ipsis nibil aliud in peccatum ercorruptionem, quando in nostra mem natura mbil est rufi peccatum et execratio, men nostram ergo dignitatem nemo nostrum un um ad Conam domini accederet. Quamobrem metiam considerandu est, Christum in hunc mun munisse ut peccatores saluos faceret, ideog; cor no sanguinem suum pro redemptione peccatos nostrorum exposuisse. Scrutare ergo et discuimmecor tuum, anne fame sancta torqueatur, denig frui Christo, qui cibus est uite aterne, miat ipsum fide percipere: quinetiam confide= un fide sis præditus, & Christi consolationem untutem in teipso semias, er iccirco paratus Dom laudare et ipfi gratias agere eo modo que infituit: preteres considers, statueris nec ne, fare ac pie uiuere, ignouers nec ne omnibus mibus, ac etiam paratus sis proximo uera chao umscruire. Quod si non omnia bæc in teipso nis, non tamen ideo desperes, suadeo, ac Menminifugias: quim potius à Domino pete graagmentum fidei, remedium uulnerum tuount liberaliter & benigne ea resarciat que fim. Sin uerò aliqua in te initia agnoscis, non

fumiget gra rificia B una rutur. uale fa Deo ofificium no aute a offers

onemur.
re er fan
ne infiti,
admodum
juia deeo
irmus, cun
bemus, ac

ndumest, s religioni uribin do

nus demons t primufei madmodus edat, or t

DE BONIS OPERIB.

èn

am

rito

dur quo Agn

ideoc

buen

bona tilia e tum f

idelis

dea

mp

koez

mib

4,ipfi

pluu

me ci

tatio

libi

to fi

or p

den

ideo plaudas & placeas tibi ipsi, sed demissus et sup plex orato Deum, ut gratiam suam in te augeatie ita demum, in side & timore Domini, ad Mensa ipsius accedito.

DE BONIS OPERIBUS FU

delium. Liber IX,

PERIOCHE.

M N I V M ac singulor rum Christi sideliumscire interest, bona opera quamuis non iustificent credentes, sed solasides,

nihilominus tamen nasci ex uerafide, neque inutilia aut aspernanda esse. Quicunque enim ex gratia, in Christo, per sidem iustificatus est, hic iustitiam siue bona opera opera tur. Huiusinodi autem opera De placent, sic utillis præmia seument de

4

m polliceatur & præstet. Interim men fideles non obliuiscuntur me nord Christi, aduersus ca non stanuntsua merita, nihilép tolerant per mud meritum Christi obscuretur. Ignoscunt enim suam infirmitate, thog non tribuunt suis operibus, mod duntaxat passioni Christi tri= hendum est. Non autem omnia illa maopera esse censent, quæ uulgo diaexistimatur. Nam quemadmoumfides uerbo Dei nititur, ita etia delisnon propria opera fibi fingit, de facit que ex verbo Dei didicit. msci- Impe Deum colit spirituali cultus per mexanimo fidit, ipsum adorat, in icent mbus necessitatibus ipsum inuofides, sipsigratias agit: animam ac cor erafiduum perpetuo ab omni pollunanda ne custodit, ideo cp genium suum itia, in haudat,& no raro necessaria quo us elle fibisubtrahit: res aute aduersas, opera to sibi impositas, patienter & ala perfert; atch ut summation com bendam, in mandatis Del sedulo

BONIS OPERIE.

i p

ne E

Chi

ished ceme

es nos

milit were e uhabu

undos e

Matth

Eode mia do

uc nos

ai, tan

siam re

refacta,

or mai

D.Paul

Percata

ige, fed

fare, c

whine

angeli) ababem

ambulat, proximo in charitate ser. uit. & per omnem uitam omnia shi à Deo prescripta officia præstareste nue contendit. Hac autem omniami firmag effe, testimonijs scripturarum, promi mis capitibus confirmabimus.

> Bona opera ex fide nasci, neque inutilia esfe, sed Deo probari. Cap.

Dodrinam gratiæ & fidei non ir rita facere

I Nter illa que in ecclesia Christi docemur, prim ofingulariter, pure item ac perspicue docendam est, id quod ctiam Sacramenta tefta tur er obfi bona opera gnant, nos ex mera gratia er mifericordia Dain Christo lesu, sola fide, nullis autem nostris openiu iustificari. Veruntamen hac doctrinanon co modo quo multi intelligum, interpretanda est, fidem fin licet esse duntaxat opinionem absq; ullis bonis operibus, quasi inquam sufficiat dicere, Credo, ac mult porrò bona opera agenda sim: aut quasi bomonra irrita & mutilia sint. Nang; sacra litera, inquie bus fidei duntaxat iustificatio ascribitur, nihilomnus bona opera à fidelibus exigunt. loannes, qui ab officio Baptista nominatur, ueros pantente seu resipiscenciæ fructus postulabat abomnbuillis qui ab ipso in Christum baptızabanın: ideno mnium ordinum hominibus fua officia et operaqu

Bona opera requiri. Matth. 5.

prestanda erant indicabant, ueluti ex tertio cas

ne Enangelij Lucæ cognosci potest.

Christus Dominus, qui toties in Euangelio Ioan= Ioan.e. whecherbarepetit, Qui in me credit, habet uita Ioan 3. emem, hic idem ad charitatem cohortatur, om. unos copiosum fructum ferre, & si quidem Abra miliberi simus, Abrahami opera facere iubet. In uneetiam Galileæ prolixam concionem de iusti= uhabuit, in cuius conclusione docet, non solum auundos effe sermones hos, sed etiam faciedos. Que

Mattheis, 6.00 7. cap peti potest.

dam

obfi.

ci M

ribus

mode

n fcie

s ope-

c male

4 ope-

M QUIE

hilom-

nes, qui

ntentie

nibus il-

idemo

eragin

Eodem modo D. Petrus, quanto studio & dili= 1. Pet. 1. mie docet corda nostra à Deo per fidem purifica Aco.15. unos exfola gratia non per legem falutem conni, tanto etiam studio ab omnibus hoc modo in damreceptis, exigit omnis generis uirtutes & while, or addit: Cui non adfunt hec, is cacus 2. Pet. :. manu uiam tencans, ac obliusscitur sese à ue, bu peccatis suis fuisse purgatum. Similiter eti= D. Paulus, Qui Christi sunt (inquit) carnem cru Galats.

urunt cum affectibus & concupisceniis. Et ali Incatum non dominetur uobis : non enim estis Rom. 6. gesedsub gratia. Et rursus: Deum profiten-

fire,ceterum factis negant.

Mrine huic assemitur D. Ioannes Apostolus 1. Ioan. 1. ungelista his uerbis: Si dixerimus quod socie= habemus cum eo, er in tenebris ambulamus, ur. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet 1. Ioan. 5. minstus est, sicut & ille iustus est. Qui com preatum, ex diabolo est, erc. Et D. lacobus. Iacobi 2

R

DE BONIS OPERIB.

leam

me do

atem

refeg

Mich

Tsqu

exf

diceatu

Simti bdierit

essais es

km fru ampio n

mrep

gelio,

exta fac

ouni op

at,M

irunt at

* fancti

perin

Estote, inquit, effectores sermonis, o non auditore tamum fallemes nosmetipsos. Hic ipse Apostoli grauter illos confutat qui fidem subinde iastan, i autem illem bonis operibus exerum o declaran. Itaq; oftendit fidem ueram, qua iuftificamur,open bus declarari er patefieri: N. g; enim Paulo adum fatur, aut communem Apostolorum dostrinamon pugnat, sed eos solum modo qui falso fidem iaffam, Qua de re alibi plura attulimus.

Bona opera non esse inutilia,

Quapropter certum est, ueros fideles non pigrol ac defides effe, fed studiose er ardemer fidem bonn operibus exercere & declarare. Huiusmodianten bona opera fidelium non sum irrita et inutilia:De enim placem, id quod plur imis facrarum literam testimonijs confirmari potest. Ideo autem Deopros bamur, quod à pijs ex fide fium, qui iam in Chrifto Deo chari sum. Etsi enim in eredemibus uitiofits quadam residua est, qua se ad extremum usque fis ritum exerit, tamen eadem illis à Deo no impute tur, idq; ex gratia. Atque buius rei memio fit Rom 7. 0 8. cap.

Deo placedelium. A60.10.

Deo autem opera fidelium probari, teffat re operati- lex Deuteronomy duodecimo, & Prophete in alij tum etiam Esaid 56, capite. Et D. Petru, quin quit: Reipfa comperio, quod in qualis gene, qui timet Deum er operatur iuftitiam, is accepin of illi. Idem quoque Apostolus, spiritualia nostrase erificia Deo inquit accepta effe per Christum. M similiter Paulus ad Colossenses primo cap. inqui, Non desimmus pro nobis orare & poscere, min plor

R.Pet. 2.

hamini agnitione uoluntatis eius, ut ambuletis di= medomino, ut per omnia placeatis, erc. Diligenter mem bic observandum est, nos nostrag; opera non resequidem ipsa aut propter nos Deo probari sed minus in Christo sumus ac manemus.

Deum præmijs afficere bona opera fidelium, ueruntamen fideles nullum in illis proprium meritum,adperfus Christi merita, constituere. Cap. II.

rot

(1 000

1704

ife

it & pie

世年

Rom

Add

(100

quin.

te,qu tus ef

74 4

n. M

mquit,

it is

play

Tsque adeo uero placem Deo nostra opera que Deum pra exfide fium, ut præmiu er mercede fidelibus mis afficeheatur. Etenim frequencer boc in lege repetis pera. simitimore mea incesseritie, er præcepta mes micritis, benedicam uos. Similia docent Prophe Blaix enim. Dicite (mquit) iusto bene ei fore: sie Blaix 3. mfruttu studiorum suorum fruetur. Va auimpio malo, quoniam secundum opera manuum mrepedetur ei. Et Christus dominus etiam in nglio, inquit: Et tunc reddet iudex uniqui= Matth. 26. una facta ipsius. Ac Paulus, Gloria, inquit, or minoperanti bonum. Etenim alibi etiam Do- Rom. 2. Mai,Magna erit merces uestra in cœlis. Immamen propter hanc mercedem non tris Contra me facti meritum aliquod proprium suis bene- rica opera. sperinde ac si illis coelum mereantur. Nihile= Multum aut ferunt per quod meritum Chris

DE BONIS OPERIB.

Ri aboletur, aut saltem imminuitur & obscuratur. Nang; firmiter in præsenti memoria coseruant pre cipuum caput Christiane doctrine, humanugem ex gratia, gratuito absque ullis meritis saluarime luti expresse testatur D. Paulus ad Romanostenio o undecimo capite his uerbis : Non est diftudio, Omnes peccauerune, ac destituuneur gloria Dei. Iustificantur autem gratis per illius gratiam, pern demptionem que est in Christolesu. Quodsipa gratiam, iam non ex operibus. Quandoquidem gu tia iam non est gratia. Deinde etiam agnoscum file Les Christi meritu, siue ipsius incarnationem, pasio nem, mortem, redemptionis pretium, resurrection nem, liberationem, his inquam dumaxat Chriftim fidelibus coelos meruisse. It aque firmiter tenem Par li uerba, Si ex lege est iustitia, igitur Christufa. stra mortuus est. Praterea quamuis regeneratifis fideles, ac fide er fpiritu Dei donati, agnoscuntu men ac fentiune carnis reliquias manere, or fune tura spiritui repugnare, ac tantum non molini a perficere ut bona fidelium opera hac de causaine perfectiora fint, atque ita fieri ut ab ipsis in ou Spectum Dei pro merito & recompensation in tæ eterne minime afferri poßint. Interimtan, cum Deus benefactis fidelium mercedem promit tat atque prastet, ac nostram imperfectionen me bis non imputet, eandem mercedem fideles grat animo atque ut gratuitam gratiam recipium. No rune enim se quidem uitiofos esse, quiequid auto Doni agant , id non ex ipfis , fed ex gratia Deifia

Qalat. 2.

nuippe acre. (1 a. Qui ai ex na ofis, sed

uflatur, mm, Qu m fidelib

matur. gipsorum mese ext

ute fua fe me redder mbitur, brifti doc

ne,atg; a,am fee ate, Seru

inus. Quocirci ronat Des

nais Dei, seuere igni doce feumere

a mere Himus i.

Quæ verfu item

puppe cum dicat Dominus, Sine me nihil potestis Ioan.15. une.ltem, Omnia nostra opera operatus es un no- Ioan. 3. .Quibus omnibus Paulus addit: Non sumus ido= 2. Cor.3. nie nobis cogitare quicquam tanquam ex nobis fused quod idonei sumus, id à Deo est. Idem alibi theur, Deum in nobis agere ut uclimus & efficia Philip. 2. Quinetiam propter uitiositatem, que manet Baix 64. ifidlibus, ipforum iustitia alicubi impuritas nowur. Cum igitur merces ipsis à Deo offertur, pipforum iustitia ab illo ipsis commemoratur,non the thefeextollunt, fed modeste se gerunt, ac in humili u fu fe cominent : ueluti ex uerbis fanctorum, ureddent in iudicio extremo, quod Matth. 15. de mbitur, colligi potest. Huc etiam referenda est a bijlidoctrina, que extat in 17. capite Euangelij n. Lu, atq; à Domino his uerbis concluditur: Sic & fin mamfeceritis omnia quæ præcepta suve uobis, w th, Serui mutiles sumus, quod debuimus facere.

Queirca recte D. Augustinus inquit, Dona sua mud Deus, non merita tua. Vis autem excidere & Pelagi phiDei,iacta tua merita.Oppugnauit hic fans min studio heresim Pe= hominum.

min similacebat, homines posse suis meritis conses mmereri uitam aternam. Quam semeniam finns grauiter scripturis connicit ac difi-

Mes |

Me I

COL

grate No

auto

ei fice

Augustins fententi# de meritis

Quenam fint uere bona opera,aduersus falso existimara bona opera: hem de scandalis. Capa III.

BONIS OPERIR.

Peruerla iu dicia de bo mis operibus

Tudiose uerò cauendum est, ne omnia illa bus opera effe iudicemus, que uulgo ab hominin boc nomine insignuntur. Etenim plerung munis ea opera que Deus precipit, non inter bonaopa numerat, aut non ita magni aftimat, illa autem que à nobis ipsis excogitameur, magnifacit, ac iudicates se uere bona opera. Sunt etiam homines qui fallen pimione persuast dicat, se certo scire omnia que pro pter Deum faciant, effe bona opera: itemq; cunda que patrum exemplo ab ipfis fiam, bona effe. His comradicit D. Paulus 2. cap. epistola ad Colosso alibi inquit: Quicquid non ex fide fit, peccatumen. Quin etiam Christus Dominus inquit, Frustraco Luna me docertes doctrinas mandata hominum. Nibilominus plures gloriari audent, se huiusmediope ribus uitam æternam promereri, eademilla oper alijs ut per illa falutem adipiscaneur, uendum, il manifefte contra Apostolicam & Euangelicanio Etrinam , Act. 8. capite. Matth. 23. Que cumnes reprebendimus, infamia apud omnes pregraw mur, quasi bona opera uituperemus: cum tans non uituperemus uere bona opera, sed illa magine prehendamus quibus falfo bonorum operum muta

Nundinatio honori

operum.

Rem. 14.

Matth, 15.

Adverfies. fallo nomia a bonz Sheta.

tribuitur. Exigit à nobis Deus, ut fidem et obedientiann bo ipsius prestemus, ac illa que mandat facion er quibus interdicit uitemus. Quod si cognoscent ex praceptis Dei quid nam Deus à nobis require id negligimus, ac horum loco alia opera à nobuca ficta, quae nos bona arbitramur, eligimus, tum

ater in I ofendi [] Hieroboa n.Christ Buerbis us bomin dig fim mm Dei, Quid u Househat mecepta | E, Magni iactores or confi Mopera parte ue electos, e generis. uestes, lec cbrift mbus iudi absque Me or c b.15. 0

tolus, cibe

më, dem

ito 4.ca

bRoman

cere cibo

hum huiusmodi opera non sunt bona, sed etiam gra merinDeum delinquimus, ueluti Ifraelitæ grauiter fendiffe Deum leguneur excelforum religione, co Heroboam ac Saul Sacrificijs Suis, 1. Sam. 15.3. Reg. n Christus Dominus grauiter Phariseos alloquitur Marci 7. hurbis:Omisso precepto Dei tenetis constitutio mbominum, ablutiones urccorum & poculorum, in simila his facitis multa:itaq; reijcitis præce Dei,ut constitutionem uestram statuatis, co. Quiduerò aliud est nostro tempore universus unschatur? Quecunque enim à Deo instituta & Monacha ructe sunt, ab huius modi hominibus uilipendun r, mgni autem estimant ordinem suum, ac ordisontorem siue diuum tutelarem, regulam, mom mopera esse iudicant: quæ tamen maiori quoque parte uersaneur circa uestitum, cibum, potum, Hestos, externos ritus, loca, tempora er alia hu mens. Cum tamen locus & tempus, cibus, pos Loca, tem-us uses, lecti, & cætera quæcung; sunt huius ges pus, cibos. the christianis sic libera sine, ut a nemine ture in tibera elle. ire ambusiudicari poßint, si illis moderate ad necessi a bolque omni offendiculo utaneur. Hæc autem The euidenter docemur à Christo Domino HIE holm, ciboru er matrimonij interdicta seu pro me, demonioru doctrimam nominat. Qua de mo4.cap.1.cpistolæ ad Timotheum: ac certo wid oRomanu Poncificem neutiquam tibi posse in 16 CO arecibos à Deo conditos et benedictos, ideo que 176 10

Libera elles

DE BONIS OPERIB.

te posse libere omni tempore, cum gratiarumation ne emoderate cunctis uesci que tibi Deus dedeni. Etenim Romanus poncifex hanc libertatem uro, imò emuli pecuniola uenalem habet, er ipsu culina Rome etiam quadragesime tempore itacon nibus abundat er sumat, ut nobis uideri queam Bushanalia agere. Quamobrem spretis hominumum datis, Dei precepto obtéperato, illis es; rebus no fruitor aut uescitor quibus Deus interdicit, sanguim, us suma, dolo ac fraudibus, cedibus, ui er iniurijs, etc.

Quid fit

Scandalum uerò est, dictum uel factum quo boni nes offenduntur seu deprauameur, aut quo Enangeli ce doctrine cursus impeditur. Huiusmodi autemai Ata or fast a func in doctrina or in meribuhoni num. Doctrina homines scandalizantur, partinci erronea est hominesq; feducit:partim cumuriqui dem est, uerum non commode er prudenterprofa tur er applicatur, sed intempestive, inepterim modefte: unde homines ob ministri importunida odium m doctrinam Euangelicam concipium, 45 ita perpetuo in erroribus perseuerant. Huiusmit autem scandalum, grauißimum peccatum gristi admodum noxi 1, quam Deus odit er seuerisimpi nit: ideo ab omnibus euitandum est. Mores autent dicta hominum, scandala sunt, cum aduersu Dake gem fiunt, aduersus pudorem er bonestatem, fict alij inde deprauentur : ueluti eum tuis blafbhenis, ebrietate, scortatione, superbia alij ad eadem la tia incitantur, uel malo tuo exemplo deprananti, impietas qui ipforum augetur. Quanigrane aupo

cutum sunt p fi mept neluti fi mur: de inter lique a tem daru hudet o nitate, m abonor quifica de plio uerl imporibi o contun imi, bon

minitus co pirit Dom Co bus. Opiofi miunt,

findunt;

bcet Chri

(m.10.5i

indum es

iperpetuc iem bono iriu,quen declaran utum hoc fit, ex 18.cap. Matthæi cognosci potest. sum preterea res libere er à Deo cocesse, quibus finepte importuned; utamur, alios offendimus: mutificora infirmæ fidei homine carnibus uesca= ur: de quibus Paulus Rom. 14. & 1. Cor. 8. Coc.

imerim tamen sciendum est, quedam esse scanda Quando hous ab infidelibus quidem accipiuntur, non au foandata umdamur à fidelibus. Veluti si fidelis bonis rebus randa. hudet er libertate sua utitur absque omni importuutate, non in cuiufquam cotumeliam o odium, fed dhonorem Dei, ac Juijpsius necessitate: ucluti cum whiade Deo & rebus divinis moderate ex Euan= plio uerba facit, uxorem ducit, carnibus uescitur imporibus ab hominibus uetitis, ac infideles aliqui Tronsumaces ac contentiofi, non simplices or in= imi, bonis hisce operibus, aut libertate fidelium Induntur. Hec autem scandala non esse curanda unt Christus Dominus Matthæi 15. @ Paulus 1. (m.10.Si enim huiusmodi hominibus perpetuo par mam esset, nunquam de Deo loqui, & libertate unitus concessa uti possemus. Id quod à nemine re wit Dominus.

Copiesiora de uere bonis operi-Cap. IIII.

cz

Opiosius autem commemoranda hic nobis ue Origo bomunt, uere bona er Deo grata opera, quibus norum ope perpetuo fidelem impenduns operam .Omnium mbonorum operum origo est ex Deo ipsius & him,quem per fidem accipimus, er per bona ope Medaramus. Quapropter absq. Christo nihil pos-

DE BONIS OPERIB.

Ephel &

Tible

Qu'e nam bona opera Christus do sucrit.

Sumus, per ipsum aut ad omne bonu perficienduid nei reddimur. Et D. Paulus inquit, in Christo nos con ditos effe ad bons opera, ut in illis ambulem u:eta bi, Apparuit, inquit, gratia Dei, salutifera omniba bominibus, erudiens nos, ut abnegata impietateo mundanis concupifcemijs, fobrie, er iufte, er pieni uamus in præsenti seculo, erc. Quibus uerbis brei ter docemur, que nam fugienda nobis, que nicisim sectanda et appeteda sint. Natura nobis agnatasun er in nostra carne hærene impietas er mundane concupifcemie: hec autem abneganda nobis er on culcanda fune, ftudendu autem est fobrietatimurbis, uestibus, cibo, potu, er in tota uita nostre con uerfatione: uiuendum preterea est iuste, non sount neminem fraudem us fed etia ut multo magis omne amore ac beneficijs prosequamur. Praterearequi tur à nobis, ut pij es timentes Dei, non atheia le ferati simus homines. Atque huiusmodi bonaope ra nobis Christus tradidit.

(c)

ap

Hec

hu

Dram Lied

Que

No

Trep

Per

fit

dut

Vere bona

Huc igitur referri debet spiritualis cultudi, gratus er acceptus Deo, cuius etiam memiosali est ultimis capitibus z.lib. Fideles Deo, utpoteomi potenti, sideli, ueraci, er benigno, ex animo silat, cum omnibus temporibus, tum precipue in relupt riculosis er aduersis: ipsum im necessitatibus sinimuocent: ipsi pro omnibus bonis gratias agant: but seipsos dedant er sacrisicent: ipsius duntaxatuom tatem sequantur, propriam autem oppriminiti ipso solumnodo letentur. Atq; bec sunt prestantisma sidelium opera.

ide

CON

tai

ibu

CO

ole W

breu

cißim

4 June

idure

CON.

M HET-

e con

foliat

omnes requiri

ei ac de

on4opes

lem Dri neio fatta

no filet,

n rebuse

Atque hic locum habet sanctificatio @ purifi= Sanctitas wio anime atque corporis, ab omni pollutione car is, salane o mundi. Absque hac sanctificatione ne noDeum uidebit. Ideoq; Apostolus tamo studio Hebr. 12. deamhortatur his uerbu: Rogamus uos er adhor wur per Dominum lesum, quemadmodum accepi 1. Theff. 4. minobis, quomodo oporteat uos verfari, & pla= Ephel 4.50 un Deo, ut abundetis magis. Noftis enim que premiddederimus uobis per Dominu nostrum Iesum. Exenim elt uo umas Dei , fanctificatio uestra, ut esmeatis à scortatione, o sciat unusquisque ue= hum fuum uas (corpus fuum) po Bidere, cum fancti vatione er honore, non cum affectu concupifcenu, quemadmodum er gentes, que non nouerune him Non enim uocauit nos Deus immunditie cais Sedad Sanctificationem.

Quocirca fideles seipsos moderamur, coercent leiunlains. rufigam in omni uita, in cibo, potu, fomno, quie Norum enim fidem Christiana non esse luxum. imperantiam, uoluptatem, sed uigiliam, labore. protuan pugnam cum carne, mundo, & dias Qua de re etiam sexto libro scripsimus, que oteomi fi uita uere panitens. Quamobrem qui ex Es Plendo polio nibil aliud quam car nis libertatem difeut, evangeliet. Imfliana libertate abutumur, aduersus D. Petri W SIN W mionem qui inquit : Sitis tanquam liberi, & 1. Pet. 2 gant: but axatuolia deluti pratexium habences malitia libertatem, rimint: a laquam serui Dei. Plura de hoc legito in sine prestant ous 2, epift, Petri.

DE BONIS OPERIE.

De cruce seu afflictionibus & patientia fidelium Cap. V.

4

10

NA.

del

100

tino.

adu

m

heat

MCOC

ilenda

inte

n din

mis (4

prefer

accute

Ecotori

dbonu

pla te

diam

ETHN

ibgen

a fid

M. In

Pideles exs pedent afflictiones.

Recipue uero Deo seruium fideles in affliction nibus, quas in Christo patienter perferun, o Sic plura bona opera perficture. Neque enim fide lis speret se in hac uita uoluptate dunsaxat er gam dio ac quiete fruiturum. Etenim quamuis Deud tempus aliqued fidelibus pacem ac gaudium largia, tur, tame perpetuo expectane fideles afflictiones uarias calamitates quas illis Deus immittit. Norum nanque omnes, quid omnibus temporibus euenerit pijs hominibus, prafertim uero Abrahamo, lobo, le cobo, & Ifraelitis. Christus Dominus in Euangelio inquit, Si quis uenit ad me, nec odit patrem fum, ac matrem, or uxorem, or filios, or fratres, or for rores, præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucen fuam, or uenit post me , non potest mem effe difcie pulus. Et Paulus inquit, nos per multas afflictiones oportere ingredi in regnum cælorum.ltem, Omnes qui pie uolune uiuere in Christo lesu, persecuios

Luce 14.

Acto. 14. 2. Tim. 3.

Mileriæ prælentis nitæ. nem patientur.

Itaq; sciendum est, communes miserias, quibuob noxij sumus, ueluti, frigus, nuditatem, famem, mir mitates, mortem, er alia huius generis ex peccato orta esse. Publicæ calamitates sum, bella, famet, penuria er annonæ caritas, incendia, depopulationes, pestilemiæ, persecutiones. Sum etiam morbi mum meri, leues er grauiores, breues aut diuturniores. Multi præterea homines sibijpsis uel nolemes multares.

sum er magnarum molestiarum auctores sum: uncum agnoscame sua sibi culpa accersere, cupis migaliter fe affectos effe, sui tamen similes perpeni, alter sentire er agere non possume quam sens un er agunt. Quandoque uerò liberi nostri et co nuti atque propinqui nos uexane: quandoque aumalieni, cum clanculo tum etiam manifeste mole hubis esse non desinum Et innumeræ sunt calami un, ad quas homines non minus quam aues ad uoladum nati fune.

4+

5

unt

rit

14

elio

wa,

for

oteft

ucem

disci=

tiones

)mncs

cutios

ibuob

n,infir-

peccato

mes, pe-

ationes,

bi mmu

arniores.

nces muls tors

lumittit autem Deus has calamitates mundo er Deum honecibus infidelibus ut er korum libido ac petulan ucerceatur, or infonces liberentur, atq; etiam ut immittere. hudat improbitatem malorum hominum sibi diune. Quod si malorum audaciam in hac uita no mi,tum certum est ipsos à Deo in futura uita (ue idiutem illum cuius mentio fit in Enangelio) e- Luc. 16. missipplicijs puniendos seruari. Quandog enim resemiuita peccatores à Deo puniuneur, ut poe incitemur, or torpor illis excutiatur. Sape etia rutores ex pænis occasionem couersionis à madbonum accipiume, ut plurima scripturarum eplatestamur. Præterea non malis folum, fed itiam ac Dei amicis uariæ calamitates à Deo immur, atq; id sanè in ipsorum salutem.

imemer autem confiderandum est, quomodo Quomodo fideles tum etiam infideles in rebus aduersis infideles & Infideles in afflictionibus obmurmurant, in mur ac blasphemijs & execrationibus utun= aicnibus. affinam enim fibi iniuriam fieri, se has cala=

minibus as flictiones

rant in affia

DE BONIS OPERIR.

10

au

ura.

Bu

oqui.

librat

541

Atq

in per

win es

in fua

oba, 11

fitis, c

ifito

eiactur

motor n

ribit. E

edcon

Co

que offi

mitates non commeritos effe. Culpam uero inde monem er malos ac infortunatos homines referit, Atg; ut seipsos liberent, uaria, etiam miusta em hibita media querunt. Etenim Deo fe in his necim pendere, neg; ipsi obtemperare statuum. Huiusm. di autem hominibus calamitates & miserie, sun u re pæne peccatorum & mitium granioris miles riæ futuræ uitæ. Comra autem fideles agnoscumse nihil immerito pati, cum plures er grauiores calv mitates commeruerint. Quimetiam afflictiones non estimant pænas peccatorum, quandoquidem credunt peccata fibi condonata effe, fed habem proex ercitijs fidei & occasione uirtutum ac bonorumo perum. Agnoscune enim Deum ut fidum patren, has afflictiones ipsis in ipsorum utilitatem immitter re. Quamobrem patientes sunt, nullaq; illicitamo dia quærunt, seq; libenter manuidiuma comitum, Deumq; celebrant, laudant, inuocant, ab ipfor gmentum fidei, patientiæ, omnisá; gratie petunt. Quod si remedijs aliquibus utuntur, idtamen ome sic faciunt ut Dei potentiæ cuncta tribuant, cui se totos uiuos ac mortuos dediderunt. Pracipueuno Deum laudant, cum nominis aut Euangelij ifim causa aliquid patiendum est.

Confolatio afflictionibus.

In his autem & omnibus alijs calamitatibus, se-Adeium in ipsos uoluntate Dei, quam ex uerbo ipsius cogno nerunt, consolantur, ac norunt dei uoluntatem effe, ut nomen eius sanctificemus, er patienter perdure mus in afflictionibus: omnes denig; fanctos Patrier chas, Patres, Prophetas, Apostolos, utriusq; Testa

0+

K (ca

fe

W

non TC-

OCX

MP rem,

itter

41160 tunt.

600

etunt.

OWN

cui fe

LE METO

ipfins

bus, e-

cogno

em effe,

rdire,

Patria

4; Teft

umi,plurima passos esse, ac fideli patietia Deo pla mifeatq; adeo ipsum Dei filium Christum Domium luos ubig; ad affliction u tolerantiam hortari. illa confolari, & exemplum prastantisimu pras infe, o ingentia polliceri illis qui ad finem perfemuerine: sciunt etiam afflictiones huius uite bre usgloriam aut æternam effe:atq; fideles afflictioin ficut aurum igne probari ac purgari er exmui. Quibus de rebus si quis piura cognoscere delinat, legat Matth. 16. Ioan. 15. @ 16.1. Pet.1.2. 54.Hebr. 11. @ 12. @C.

Atqut summatim comprehendam, Christi culmper omne uitam ad perferendas afflictiones pas west, eius q; animo co memoria nunquam exciu suauisuma & consolationis plena hac Christi rbi, in mundo afflictionem habetis, sed bono ani= Ioan. 16. his, ego uici mundum. Quid autem prodest hos Matth. 16. if totum mundum lucratus fuerit, animæ uero rusturam fecerit? Eritis quidem inuisi omnibus Luc. 21. men nomen meum, sed pilus de capite uestro non wit. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usa Matth. 28: ed consummationem seculi.

Copiosiora adhuc de bonis operibus, que fideles fecundum leges diuinas ex officio suo faciunt. Caput Vo autem recte à nobis cognoscantur bo= Lege Det na opera, non opus est prolixa ipsorum distributione, sed proponamus nobis de= recepta,illis enim continetur copiosa & sim forma uere bonorum operum: præterea indi-

effe forma bonorum operum.

DE BONIS OPERIB.

rini.

au

toller

nunc

mu int.

deos h fo dil

defert

triun

umino

debra

gut of

Prin

acian

*, m

cantur iffdem uere mala opera, que fugienda fue

Charless.

Quod si quis aliam etiam breutorem formambon rum operum desiderat, is sibi proponai charitatin Dei & proximi, de qua Paulus scribit: Porro fini

2. Tim. 1.

pracepti, est charitas ex puro corde, er conscieniu bona, or fide non simulata item: Nemini quicquan debeatis, nufi boc, ut inuicem diligatis Nam quidili git alterum, legem expleuit, Crc Rom 13.cap. His

Rom. 13

etiam referenda sune opera misericordie, que a Do

mino enumeramur Matth. 25.cap.

Opera mifericordia.

Bonz operaque tamen non hu sutmodi 2 amantur.

Praterea hic locum habene illa opera, que com non minus bona fint quam eleemofyne, preces, it iunia, patiensia, erc. à mundo tamen non bonaim dicamur, qui illa potius bona opera effe iudica, que cum reuera non sint bona, nihilominutamen præstamißima opera æstimamur. Si quis mairimo num comraxit, molestias coniugij tulit, laborauit, dolores pertulit, liberos educauit, ac cateris inte- inlibe bus officio suo ex mandato Dei fundus est, huns docos modi opera nullius pretij æstimaneur. Si uero din, fa quis spreto matrimonio, labores, curamrei fant manip liaris, liberorum educationem à se abiecit, ac mas too nobium quodpiam se abdidit, & regulam alique, seseran ut uocant, monachalem secutus est, huiu opra pogen que in suo ordine fecit, ceu persectissima comindan abono. tur. Verum hic à fidelibus tenendum est, id quoda te 3. cap. huius libri indicavimus, Dominii espre dicere, Frustra me colum docemes doctrinume cepta hominum: itemą; ea opera Deo probati, fi ipse omnibus omnium ordinum & etatum bos

MO

PM

ink

Mid

HAIN

idili

HIK

à Do

e cum

na ile

irimo

oraut,

is inte-

ei fani-

buprescripfit: quorum aliquot formas enume-

Episcopi siue presbyteri & concionatores ac mifriecclesiarum strenue proponant puram ac opera. hun doctrinam, divina officia peragane, errores nam er caueant, ueram erga Deum obedientiam Titum. 1, hunem & conservent, hortentur, arguant, conso= murimuifant ægrotos, pauperes fideliter comenlunliteris sedulo incubant, orent or ad precandum Moshortetur, fint hofpitales, humani, or in officio wdiligentes. Porrò si quis à Deo uocatus minister, es, ite kato suo ministerio se conferret in aliquod mona brium,id est cœtum monachorum, an non infidelis imino suo esse iudicaretur, ut qui abdiderit sese in idicat, urbram, ne alijs uiuat porrò, sed suo potius indul> tamen nut otio?

Conciona torů bona 1. Tim.3. ct 4 ac 5.cap.

Principes uero & magistratus sine pij, uerbum Principum milbenter audiant, atque ipsi etiam legant, & bona opera hum, docquanegotia dirigant, à Deo petant sapien- 17. urodo un, faciles sint erga eos qui causas habent, quas Leu.20.28 mipsis perugant, utranq partem audiant, ex Rom. 13. dique, frant, ius & aquum fideliter tueaneur, pacem im opne pagent, turbas sedent, immodestiam prohibe= omindat thomos defendant, malos coerceant er puniant, idquodat tonnia que Deus ab iblis exicit fronta de litare i expre faiam. Quicunque uerò hæc fideliter adminia inupo t, multo præstantiorem Deo cultum exhibet, fiuocatione sua deserta, seipsum in conoobari, gr um box abderet, qua quidem re non solum Deum non

Deut. 1. 16. Exod.18.

DE BONIS OPERIE.

1

dui

Di nies /

aimo

Dro u

hend

es,ut

worke.

E, deb

garian

inser

r poftu

dien

corinth

derea

iam p

M:On

The

ter p

Loiti fi

acap

one

dh

coleret, sed etiam offenderet & grauiter peccare, Magistratuu ministri & qui publicis officijs su guneur, Deum timeat, dominis suis sideles sim, eng

plebem autem sime humani ac faciles:neminimum am inferame, sed suis stipendijs sime comeni.

Parentum & liberotum bona opera.

Lucas.

Parentes ac curatores pupillorum amem lib.
ros, ueruntamen no nimium illis indulgeam immo derato amore, sed educet er instituam in pietate, la boribus, modestia, honestate. Ideo et etia liberoscon ceant, er in disciplina concineam: qua tamen inn modum adhibere debens, ne moro si aut nimiuam ac seueri sint. Prastanti simas uero opes liberi relin quunt, cum bene educam er instituunt, atq. pietat, modestia, honestati assuefaciunt.

Liberi parentibus obtemperent, amore ipos prosequantur, ipsis inserviant ac gratisim, section moneri, institui er erudiri patiantur. Sintetion verecundi, modesti, casti, simplices, laboriosi, sides

les, pij.

Dominorii & feruorii bona opeta. Job.31. Colof.4.

Domini ac dominæ se quoque in cælis dominm habere cogitent, qui certissime uindicat minis seruorum, ac fraudationem mercedis, aliug iniquitates. Domini sideles ergaseruos qui medionita se gerunu, er pro uiribus officio suo sungi commu, sinc humani, illis benefaciane, sibi satustieri patiantur, er quoque seruorum misereamur. Servi actur, er quoque seruorum misereamur. Servi actur, en sideles prompte ac diligemer officio suo sun gameur, non obmurmurem, responsem, er inita cuncta peragane, non sinc negligemes er instantur suppliem er clam suffuremur, neque pessa

Titum 2.

k.

100

e,la

COCT

in re

icres

relin

etati

iocriter

ORANIET.

pation Servi a

Suo fun

0

maut corrumpăt domesticam suppellectilem, sed men rem familiarem perinde atque propriam dministrent.

Dediuitibus autem Paulus hæc scribit: His qui di Divite boinfume in prafemei feculo, pracipe, ne elato fint na opera. ano, neg fpem ponane in divitijs incertis, sed in muinence, qui prabet nobis omnia affatim ad fundu:ut benefaciant, ut divites sint operibus bo. sutfaciles sint ad impertiendum, libenter commu untes, recondentes fibijpfis thefauros future uis urc.Hi ergo mancipijs, beneficiarijs suis, clienti "debitoribus, cognatis, uicinis & egentibus beminnt. Vicißim aute alteri illis fideles existant, inseruiant ac humani erga illos sint. Neg uero spoftulat D. Paulus, ut opes tuas distribuas, ac ipfos dienis opibus uiuss: sed subet ut tuos sustemes, ctian winthios octavo, or 1. Timoth. quinto capite. ction teres non wult otiofe educari walldos mendicos, i,fideo iam posint laborare, tamen omnem laborem m:omnes autem laborare iubet, 1. Theffal. 4. Thessal 3. Qui autem uere pauperes sunt, Minis. ar paupertatem ferant, & omnes his benes 45

will fint uere & cum sapientia & modestia Confugum maput, casdem tolerent, instituant, moneat, bona opera m, earum officijs contenti sint, condoleant i= ment. Vicißim etia uxores amene maritos, Ephel. 5. une ac benignæ, no malitiose, contentiose, 1. Peus.

BONIS OPERIB.

000

gorijs rach

in

Ė

nide,

m m.

us be

wine !

icial b

FC. 1.

la fide

hm i

Bentin & Luuenum bona opera

Senes fint graues, fobrij, modefti, fani in fide & patientia, fermone suo innenes ad omne bonum hor tentur, & tota couersatione sua uirtutis exemplum iunioribus præbeant. Iuuenes autem non sint arro gantes, proterui, audaces, petulantes & impuden tes, sed officiosi, bumiles, quieti, attemi, ac se institu patiantur.

Annum & squencularum bona Opera.

Anus uero er mulieres iuniores ita instruit & postolus, Anus babitu sine qui religionem deces, non calumniatrices, non uino multo feruientes, # honesta doceant, quo posint modestas reddere ala lescensulas, ut maritos suos diligant, ut liberos a mene, ut fobriæ fint, cafte, domus cuftodes, bone, fis ditæ uiris.

Viduarum. 12

Viduæ quales nam effe debeant à Paulo tradis bona ope- tur 1. Timoth, 5. quo loco inter catera etion his uerbis utitur: Porrò iuniores uiduas reijee, ames nim lasciuire coeperint aduersus Christum, nubes re uolunt, habentes condemnationem quod pris mam fidem reiecerint : simul autem er otiofe de fount circumire domos. Imo non folum otiofe, un rumetiam garrule & curiofe loquentes quino oportet. Volo igitur iuniores nubere, libragi gnere, domumadministrare, nullam occasionende re aduersario, ut habeat maledicendi causan,o Ex quibin uerbis facile cognosci potest, quid in vasset Paulus de mulierum cœnobijs Papisticis, s Illa widiffet.

Virgines pura ac casta fint animo & corpo

0

יוסרי

luni

YYO:

dens

ftitu

uit As

eceat,

es, u

e ado

ros 4-

ne, fub

tradia on his con ce , nubes od prie

0/2,100

que nos

beres gia

am, or

uid ind

ticis, fi

corpo

poperpetuo absque intermissione adhæreant, ne. Virginum mijs huiusmodi fe non immisceant. Legito. 1. Co, bona opera nth 7.cap.

insumma (ut D. Petri uerbis utamur)omnes sis nummines, fimiliter affecti, fraterna prediti chanue, mifericordes, affabiles, non retaliantes maz mmalo. Nam qui uult uitam diligere, er uidere inbenos, coerceat linguam suam à malo, o labia un loquamur dolum. Declinet autem à malo es wid bonum, quærat pacem & persequatur eam, gi.1. Pet. 3. Atq; bec sune were bons opera, quis ufideles fic dediti funt, ut nunquam illis ne im men um quidem ueniat, alia opera fingere er ex-

cogitare. Beatus uir qui ambulat in lege Domini.

iofe de cloue tamen in mo

mani oup. and

nem de at for ancepion

beaning omined

den migree

fidelbus expediadu Mu migh ondid, L'extremu

DE BEATA MORTE HOMINIS

& fine rerum omnium.

Liber X.

PERIOCHE,

rum Christi sideliumscire interest, se mortales natos, sibicp semel moriendum esse, acut nins Don mie

rho

D,UC

ikari Lepi mnii

nziu

race

mopte

m,&

unte

tem o

747W77

Smal

De

re al

Va

est incertius hora mortis, ita morte ipsa nihil esse certius. Quamobrem perpetuo morte præ oculis habeant, ac se omni tempore ætatis suæ, præcipue tamen in morbis, ad morte preparent, quò siue mors nos subito obruat, siue ante præuisa ueniat, nosæquo animo hinc ad Deū in æternam felicitatem migremus. Pari rationea sidelibus expectadus est sinis rerum omniū, & extremum iudiciū Christianomia, & extremum iudiciū Christianomia,

Domini. Quamuis enim mundus in miens hæc fabularum loco habeat, chora iudici & ipfe rerum finis cer nuel, quod dicisolet, ad punctūin= tarinon possit, extant tamen certa Imidentia uaticinia de iudicio & mium rerum fine. Præterea figna miudicium præcessura dicuntur, mellerunt & perfecta sunt. Qua= mpter cuncifideles merito capita 1 umollunt, aciudicium finemore es m,& aternum Christiregnum uiris antes & orantes expectant. Hac ibil em omnia vera ac certa esse testimonijs rte rum literarum, sequentibus capitibus em frabimus. ant,

> De morte, ac mortem omni temponab hominibus præ oculis habendamesse. Cap. I.

oras

prę

-doc

0523

rnam

ones

erum

Christ

Do

Vendoquidem in hoc opere explicare sta= Quid scritui precipuos locos qui Christiano homi= prure de morie tramicognitu necessarij sunt, facere non pose dant.

melitere duplicis mortis mentionem faciunt,

DE MORTE ET FINE

drift

Henn

irulis

elli a

ignus.

K.CUİ

li mu

facente

phis al

po func

o anim

mest it

mainor

lamatio

mi: H

14,110

ibus ol

mine [e

ho,ingu

Domi

enerbs

THE MINISTER

potior

40 in

phisma

.Vt

unqu

aid non rikimus.

mors.

Rom. 6. 2. Tim. 5.

Gen. 2.3.

Apiritaalis mortis nomen cum in bonam tum in malam parten usurpatur. In bonam quidem, cum dicitur, ueteri Adamo moriendum, ac m Christo uiuendum effeli

malamuero, cum scripture dicume eos qui in udu ptatibus huius mundi uiuune, uiuetes mortuos che Item cum Dominus inquit, in peccatis uestris moie mini. Huiusmodi morte in futura uita eternami

fequitur: que no est fines aut interitus uite, ui am te nihil nostri supersit: Anime enim nostre nome reunt fed en futura uita manent, corporactianus uißimo die a mortuis resuscitabuneur:sed quia mia

qua damnati m alio mundo niunt, nil aliud ch que anxietas, calamitas, dolor, o meffabilis miferaje

cræ literæ buiufmedi uitam mortem nominant.

Alia uerò est mors corporea fine naturali, qu est separatio anima d corpore, qua deindecorpi & naturahominis uita naturali prinatum putrescit o con

Animas ele rumpitur: anima uero à corpore seiunda minife se immoria uiuere, neg; corrumpitur & interit. Quambra quiuis Christo fidelis caueat sibi ab impissimi

Sermonibus, quibus desperati es profligatifica dam hom nes utuneur, dicentes, morte omina atq; deler, nullam effe futurom uitam in dio do : ideog; homines eodem mo lo quo pecoris

consumi, quad si corpori belle prospeciation quoque abunde profpectum effe, c. Talua

horribile est wel cogitare, ned im proloqui. Aco tum est bis fermonibus bomines quidem certo,

fieri, religionem aut Christianam cotumeia

Quocirca gran Bomis poents builfmedi ferm

Marc. 6.

Cornorea lis mors.

210

101

100 inte

1104

MI4

que

terri

4,44

7 001

riceff

nobres mus b

Bing

mia I

lio P

11 11

Lian

(TIMO

triftiano magistratu puniendos esse arbitramur. unim si nulla est uita post hanc præsente, cur in ar min fidei profitemur nos credere uita æterna? Si Maliud regnum est quam hoc terrenti, quare ounus, Aduentat regnum tuum? Sed Christus domis maimerito præ omnibus his quæ leuis & uanus hmundus garrit, fides adhibenda est, plene ac sufo imernos hac de re instituit, dicens: Ne metuatis Matth. 16 which his qui occidure corpus, anima autem non munt occidere. Sed metuite magis illu, qui potest rama er corpus perdere in gehenna. Certißiinflitaq;, animas morte naturali non interire, sed mmorte manere ac servari, vel ad salutem, vel ad mutione. Nam & ad latrone in cruce Dominus Lucz 13. mit: Hodie mecum eris in paradiso, procul dubio ma,non corpore. Ideo etia D. Stephanus cum la= Aa.7. ibus obrueretur ad Dominum clamabat, dicens: minelesu, suscipe spiritum meum. Et Paulus, Desi Philip. minquit, dissolui & esse cũ Christo. Nã & Chri Dominus cum in cruce expiraret, alta uoce in turbs clamauit, Pater, in manus tuas comendo Lucz 226 nom meŭ. His aute certißimis ueritatis testimo= potior fides habenda est, quam universæ philoso no incertis ac nulla ratione confirmatis nugis phismatibus omniù impioru et desperatoru ho-.Vt interim non commemore quod nemo fail Aca unquaimmortalitatem anime in dubiu uocacerto quemadmodu facile ex scriptis sapientissimoris did minter Gentes demonstrari posset. Verunea unon necesse est, cu tam firma uerbi Dei, quod Chry mum est, testimonia habeamus; cui enim is fe-

MORTE ET FINE

dem babebit, qui Deo non credit?

Mortem 3 corpoream effe pæna: Gene. 3. cap.lib.3.

Mors uerò naturalis omnibus hominibus i Da pæns peccati constituta est. Inquit enim, Puluis (ex terra scilicet er puluere factus) er in puluei Quarico 3. redibis. Hec igitur poena omnibus nobis semelon, Soluenda est. Veruntamen mors corporea fideles ni magis perdit, quam castigatio, que uirgis fit, pueri qui certo scit patrem sibi placatu effe, sictamenu obtemperet et castigatione ferat. Nouit enim sidelle se ab aterna morte per Christu liberatum ac miplo uicturu effe, fic ut perfoluto debito mortis tempors riæ ex hac uita migrans, nulla amplius neg panan neg; morte sensurus sit. No quod hanc salute tribut fue obediemie or noluntarie morti, sed propteros bedientiam & mortem Christi, in quo pij uoluna rie se subijciume, atg; ita in eodem uiuum.

ope,

TUN

que

MIN!

cterr

hybtil

Mat.

dinga

mning

kerti

apeta

andun

ideo.

DIN

knon

mpe

Attist

Gene.3. Hebr. 2. Rom.5.

Mortem ne moeffuges re foreft.

Nemo autem effugere mortem hanc potent, w. luti 10b testatur 23.cap.dicens: Terminus homini Deo constitutus est, quem nemo transgredipotent. Nibil omnino hic profunt sapientia, uires corpora, dinitie. Aduersus hostes propugnacula eriginu,o armato milite atq; tormentis nos tuemur: aduefu morte uero nulla neg; arma neg; propugnaculam defendere possunt. Cum hora tibi costituta uenent, migrandim est. Quis enim unqua eorum qui inbit uitam prognati sunt morte euasit ! Omnes maiore noftri mortui funt, ac nos uocant er subsequi inbel.

Mortem oculis haboada effe.

Que cum sic sese habeant, nemo seipsum ugi-Temper pre gut: tempus enim opinione nostra breuiusest. Sum aliqui qui amore huine mice fic capti & demend no

ı clie

ipfo

2014

nam.

bud

CT 0=

HILS:

it,ue

mini à

oterit.

rpers,

BW, G

duer

cula nos

uenent,

ui inhac

jui inbet.

en negli-

est. Sum

dementa

I

sunt, ut omnino ne mentionem quidem mortis fieri patiamur, atque se liberatos existimant si de morte ubilomnino audiam. Veru o stultos bomines, quippequimortem in sinu circumferunt, neculio mo= memo certi funt, quado nam illis exitus buius uite d Des denumietur. Legant que so Luce duodecimo exemplum utri dinitus, qui cum sibi diuturna uitam wluptatibus plena polliceretur, subito ex hac uita wordtun est. Quamobrem ad Deum te, o homo quif qui es, convertito, ec Sapiemis viri confilium sequa ri,qui inquit, Omni tempore morte finema; tuum considerato, er non peccabis. Etenim si cogitare. nucorpus quidem nostrum uermium escam fore, pesuero omnes er facultates deserendas ac ne te runium quidem nobiscum sepeliendum esse: quid quesocorpus excoleremus ad interitum, opes uero mnifraude & iniuria ad nostram ignominiam & ternam damnationem cumularemus? Vana & cor nptibilia sunt omnia quaung; suns. Qui uero Deu mat,is manebit in perpetuum. Breuit, & quidem modum breuis, est terminus uitæ nostræ, at q; cum mino ex hac uita excedendum sit, semper tamen untisumus quando nobis migrandum sit. Id ergo metuo ponendum ob oculos, o uigilandum atq; andum est. majores

the autem Deus nos mortis nostræ constitutum Quare hobut ignorare voluit, partimut emendationem ra mortis knon ad extremum usq; spiritum differamus, sed impetuo omnibus momemis resipiscamus : por-Miam, ut hoc modo tranquilliores & quietiores

MORTE ET FINE

107

Bte

tur i

m,

aend

in.S sbeb

affin

Pre

omest abit

Bing,

r. Qu

molla:

mi ipso

2,00 C

ik detur

adilige

tes fud

lan ker

simus. Etenim cum omnibus hominibus mors natur terribilis horribilisq; fit, quam miferam oro una ageremus, si ipsa mortis hora nobis effet cognid Nunc uero fe duramus, ac dicimus: Vitameannu nu Dei domini patrisq; mei posica est, et optimequi dem; non aliud optarem: cum hic uoluerit, terminu uita mea aderit. Interim uero in mortis terrorexemplo Christi fideles seipsos consolantur, quipse quoq; mortem pertimuit, sed tame confirmatuseft, acomnes fibi credences confolabitur & confirme bit. Sonem itaq; in auribus fidelium perpetuohas uerba Domini, Vigilate et orate, nescitis enim quan do Dominus uester uenturus sit, an medio notis, an in gallicinio, an in diluculo:ne fi uenerit repent, of fendat uos dormientes.

Marci 13.

Qua ratione homo se præparare debeat ut feliciter ex hac uitaex-Cap. cedat.

Preparatio nem non ad extremam pecessitate differendam effe.

Tile uerò ac necessarium est, unumquenç bo minum breuiter edoceri & institui, quaro tione se ad mortem præparet, ut feliciter ex has niv ta migrare posit. Præcipuè uero cauendum of ne ad extremam usq; necessitatem hanc preparios nem differamus, sed die nocteg;, cum surginus o cum cubitum imus, unusquisque se Deo commente, mae ti ac mortem meditetur, & à Deo selicem obium per lapis n

tat. Nam & Solomon inquit, Memento condition frueb tui tempore iuuemiutis tuæ amequam accedanta yedta pora periculosa, & anni adueniant, ut dicas, Na paratic Eccles. 12.

Eccles. 13. delector illis, Alibi etiam à sapieme niro scribit

interiudicium explora teipsum, ut tempore inquisi ionis consequaris ueniam. Ame infirmitatem tempramia teipfum macera, & tempore peccatorum ofende emende ionem. Ne dubites reddere uotum niempore, neue tui emendationem ad mortem usat iffris. Cuncta autem hæc ex diametro aduerfanw unlgaribus his hominum fermonibus, Iuuenis m, sat adhuc temporis habeo quod impendam e= undationi: Nunqua nimis serus fuit bonus operaiu:Si finis bonus fuerit, cætera quoq; omnia bene hibebum: Cras, Cras, & c. Cum tame ignores an in aftinum ufq; diem fis uncturus.

il.

pfe eft,

M4=

hec

guan

5,41

e,of-

end; bo quares

Preterea probos honestosq; uiros decet ciuilia Civilianebuefticaq; negotia fic perpetuo difponere,ut etia uenda effe. Subito morbo obruantur, explicari nibilominus nsim, ut nemini iniuria inferatur aut damnum de v. Quidam enim adeo negligenees sunt, ut omnia motia procrastiment, sica; omnia commisceane, ut mipsorum obitum grauisima lites inde exorian ocum propinquis tum etiam alienis damnum chacut water. Hac autem uir probus per omnem uiz mont adligent cura rei domestica pracauere debet,

partios ens suas quatenus potest expedire. ginus de la uerò si in morbu incidas, Deo te totu dedere In tempora muendet, mactu cum egrotas ac morbus ingrauescit, lon nos prepabitiumpe ugis morti preparare quam cum bona ualetu= mus. condition fruebaris. Non quidem omnes morbi letales cedante ledtamen, etiamfi denuo conualescas, nihil ex

dicts, No Attatione ad mortem detrimenti accipis Grao scribit sum uerò & aternum damnum facis si agro-

DE MORTE ET FINE

rendal

e com

m, ne

derna e

Nou

KIM C

WTWM C

menfact

au [e]

daurt

uro im

ets ac

rdiam

mdun

Veru

ntur.

L Co

1.10

tans mortem non imminere existimas, neg te all lam præparas, & tamen subito ex hac uita abrin ris. Quamobrem quandocung; in morbum incib ris, recta ad Deum properato, huic te dedas, acti psum uiuum ac mortuum illi offeras, eius uoluma subijcias, ipsum orațo ut tuam uoluneatem suem luntati accommodet. Etenim ipse, cum omnipotes sit, te facile, si woluerit, sanitati restituere poterita cu sit pater tuus, uolet etiam, si tibi faluti hocipf fuerit. Quodfite sanitati restituere noluerit, ceri est hoc ipsum non è re tua futurum; ideo Deo cre das, ac confidas mortem tibi conducibilioremesses ta,Deumq: meliorem uitam tibi daturum. Deus uero eiusq; regnum à fideli homimperpe

Omnia dei causa deserenda esfe.,

> Hebr.11. Gen. 22. Ado.6. Matth.10.

tuo pluris æstimanda er diligenda sum, quim mis res.e ac corpus proprium, uxor, liberi, amici er propius qui, or omnia que in hoc mundo sum: sicutquadocunque Deus nos ab his rebus auocarit,omas prompte deseramus, ac Deum exemplo Abraha patris nostri sequamur. In Euangelio enim Domi nus inquit : Qui amauerit patrem aut mura uxorem, liberos, suasq; opes aut facultates fo pra me, non est me dignus. Quamobrem omab cura rerum temporariarum abijcienda est, u og tandum, Deum in nobis dum sani & incolumes mus, familiæ nostræ prospexisse:nunc uerocum hinc auocare statuerit, non deserturum nostrans miliam (maxime cum uiduarum ac pupillorum) o parens sit) sed illis alia ratione prospectur Christus Dominus in cruce matre suam loanne

X=

d:

tev

te

104

otens

ritid pf

certi

o cree

effeni

ut quan-

t,ommis

braham

m Domis

matrem

ltates for

n ommbi

St, 1008

olumes e

rocum

nostran

men

undaffe coteneus fuit. Sic à nobis quoq; nostræ cuucommißi,Deo atq; fidis hominibus commendadi un,neque amplius de his soliciti esse debemus, sed arma curare or meditari.

Noui equidem de uera felicitate uarias cogitatio Quomodo umegrotorum animis exoriri, ipsosq: (id quod gratia Dei wimest) cogitare, omnem uitam male ab ipfis confequarafidam effe, ac peccatie, pollutione & immunbu fefe plenos effe, neminem autem impurum ha= haurum cum Deo. Veruntamen utcifim agrotus miet, quod omnes quidem peccatores sum ", ac m miudicio Dei non consistet , Deus uero cles musa misericors est, ac in Christo peccatores in mim recipit. Ideo nanq; Deus filium suu in hunc perpe= mdum misit, ut peccatores saluos faceret. Qua m wita ms.or 6.huius operis librum legito. propims

Vauntamen homo ægrotus, miser, & peccatis Vero ponnum, improbitatem suam & peccata à se com- tedum esse. lex animo agnoscat, confiteatur, & de illis do-Confitutus uerò nobis est à Deo patre cœlesti hu Dominus unicus & eternus pomifex, qui quoq; confessionum nostrarum auditor est, tequi addexteram Dei sedet, ac corda nostra in o nos abomnibus peccatis et ab ipsa quogs o culpa peccatoru, potest ac uult etiam abno nobis satisfactionem suam comunicare: Superioribus libris ostendimus. Atq;hec om-Moannes breuiter complectitur, his verbis: HoramD islesu Christi filij Dei emundat nos ab omni offecture o. Sidixerimus peccatum non habemus, nof n Ioannio

DE MORTE ET FINE

du

Nu

in.

40

post

du e

biat

100,0

litera

milion

ufica)

betwo i

in geft

Letifn

Menfa

de men

oc.His

inter es

Quoa

me co

breuit

amiser i

Linte D

m gene

CAS IN

tiones

6 crim

metipsos fallimus, o ueritas in nobis non est. Sico fiteamur peccata nostra, fidelis est er infimmin mittat nobis peccata nostra, er emidet nos abom iniquitate. Aduocatum enim babemus apud patra Icsum Christum instum. Et ipse est propitiatio m beccatis nostris: non pro nostris autem tamund etiam pro totius mundi.

Quomodo peccatores in Euanges lio à culpa berati funt.

Ad hunc autem locum referenda sunt practail. sima exempla, mulicris peccatricis, Luca 7.qua Domini pedes procumbens plenam peccatoricon & panali- donationem adepta est:item Publicani, Luc, 18, qui oculos suos non audebat ad cœlum attollere, sedper cutiebat pectus suu, dicens, Deus propitius esto min peccatori: atq; bic deinde perfecte instificatmest. Petrus recordatus verborum domini, cu ameipim abnegasset, foras egressus est, ac fleuit amare, ogre tiam à Domino consecutus est. Latro in cruce pendens ad Dominum clamabat: Domine memeno mi cum ueneris in regnum tuum: & Christus Domi nus uerus pomifex, qui iam seipsum in cruce offerebat, miserum latronem ab omni culpa et paud Soluit, & regni sui participem facit:dicens: Amn dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Quandoqui dem uero hanc singularem promissionem, alibiDoc minus omnibus peccatoribus communem fait, que peccata confitemur, credum, or gratiam expense ac illis ignoscere & eos sui regni participes face statuit, et quoniam nos quoq; expresse conficent Credo remissionem peccatorum et uitam etern ion, de Dominus à nobis muocandus est, es firmiter con Schan

Fidei firmi der inhæren dum.

t

1

010

d

ri-

44

CON

. qui

dper

mihi

west.

lum,nos per ipsum à culpa er poena liberatos esse. Nulls auteratione ab hac fide nos diuelli patiamur, equamuis experiamur in nobis ipsis aliquam inimitatem fidei,tame firmiter est perseuerandum, sugmentum fidei, gratia er misericordia à Deo poftulanda sunt. Quicquid uerò suggerat hic mun= me malus damon, firmiter semper tenendi sunt hioticuli fidei nostræ, Credo remissionem peccato macarnis resurrectionem & uitam æternam. Con filerandum etiam est, quod Dominus nunquam re- Matth. o. misionem peccatorum precibus postulare iusisset, ufteandem effet nobis concessurus. Illud item per= nuo cogitandum est, singulos fideles in corpore logestare signum divini fæderis er renouationis. lotismum : ac unumqueng; nostrum panis ac pocu ip im ogu iMenseDomini participem factum esse, atq; etiam epen-Amembrum ecclesiæ sangume Christi redemptæ, momi ec.His igitur sese quilibet consirmet, ac Deum ar-

nurex uera fide inuocet.

coffere Quod si morbus fortasse grauior sit quam ut les Deus source
pand pinecoceptis uerbis orare possis, tamen nihilomi
s: Ann pheuibus uerbis precandu es clamandu est, Dñe
pandoqui simiserere mei, Miserere mei Deus meus ac libera dibiDos unte Domine spero, eripe me: er si qua alia suns sui, qui ugeneris, ueluti in oratione dominica, Et ne nos expenses us in temationem, sed libera nos à malo, erc. pes factiones enim nostræ à Deo non ex multiloquio, onsiteme d'anno astimaneur. Quod si animus quoq; im= itercret de damandum est, Dñe ignosce mihi peccatori,

MORTE ET FINE

De Ministrorum uo catione ad anctione.

Poterit aute agrotus in hac pugna er morboingrauescente ecclesia Ministru accersere, à quoca ægroros, et foletur, instituatur, cofirmetur. Hoc enim etiand. lacobus faciendum effe monet 5. capite epistolesu, Quo loco ide Apostolus ad publicas preces relege, ac docet, easdem coram Deo efficaces & agrotom les esse. Præterea uerò a grotum oleo inugere inbe:

De

ec

me

m,d

T CO

Wh

HQU

1. (

uper

muo a

is or a

s edo

SINC C

gens e

A.Acf

dains c

ict and os die

mey

pleat

nier e

qua quide re nihil aliud docet quam quod Maris, traditur: Et Apostoli ungebant oleo multos egros o sanabam. In ecclesia enim Apostolicasanationi per mitia donu extabat, fic ut bi fanitati restitueren tur qui ab Apostolis ungebamur. Verumamenho donum, quemadmodum & alia plura, und cum mura

culis in ecclesia cessauit. Quapropter non aliamin Ctionem agrorum nostro tempore habemu, quim curam sedulam, preces, consolationes, ec.

Proximo ignoscendum.

Præterea uerò unusquisq; proximo ignosane que ullam in animo suo offensam, uel inuidiamat odium in quenquam residere patiatur: ueluitim 7.libro oftendimus, & Tacobi 5.cap.docetur.

Patientia.

Quod si morbus ingrauescat, er dolores arita pungam, tu statuamus patiemer nobis perseuras dum effe, ut ita nos uolumariu sacrificium Deogferamus. Qua de re etiam proximo libro, patiente mentione facta, egimus.

Morimri exemplum Christi con fiderent.

Breuiter, excellentißimű Christi Dominieren plum omnibus nobis proponamus, hoc imitemur, que ut imitari possimus urres à Deo petamus. Chi stus enim Dominus seipsum à discipulis quellens, grauescente iam mortis terrore, in momem dim

CON

D.

Me.

gat,

o uti

ibet:

ci 6.

egros

tions

ueren

en hoc

n mura

r.

kesit ad inuocandum patrem colestem. Nang, in mnibus necessitatibus, præcipue autem mortis, ad Deum confugiendu est, er ardenter ac perseueranur orandum. Confolationem quoq; Dominus orans ucepit, ac uoluntarie & magno animo passioni ac mrisime mortise subiecit. In omni uero passione supatientem se præbuit, cum in synodo sacerdotu. minpratorio Romano: dum accusatur, dum falsa ufumonia in illum dicumeur, dum probris & con= melijs afficitur, dum alapis & flagris etiam cædi= m,dum coronatur et conspuitur, denig; omni gene nconumeliarum afficitur, no contradixit, non obwmurauit:uerum rem omnem patri commisit, & uque illieuenerunt patieter & æquo animo pertu am un quan . Cum uero ad supplicy locum, ad quem crucem ipertulerat, peruenisset, ac ia cruci affixus esset cat,ne ano ad orandu se convertit, er pro imimicis quoq; iam at korauit.Inde uerò Ioanni matrem commendauit: iti etian rdomnium consolationem, latronem (uelut pau= imediximus)in gratiam recepit. Cum uero dolor s acriter gens er diuturnus esset, liberationem à patre pe= Acsitim quidem ingentem pertulit: mox autem dan est omnia quæ ad salutem nostram necessa= eucrans Deoofpatientia iran passione sua completa esse: ac demum exasdicit, Pater in manus tuas commendo spiriintexems meum. Hec autem omnia si mente ut debemus itemur A nitemur, plestamur, ac animo meditemur, procul dubio mus. Christus enim in uellens, in anostro nos consolabitur, confirmabit & con= uem olina Abit, atque coram patre pro nobis apparebit, ac fece

DE MORTE ET FINE

nos liberos ab omni malo, beatos faciet. Christollo sit laus, honor & gloria in secula seculorum. Ama

Fideles cetto post excessum ex hac uita rectà in æternam selicitatem migrare. Cap. I I I.

M

nito

nical

brite

treati

Qui

hi, qu

OUT

Fideles non purgari igne purga torio,

Voniam verò præteritis aliquot seculini culcatum est omnibus, morientes pænis morte mancipari, antequam æternässicitatem adire possine, inde certe sactum videmu, indeles non potverint ea credere er sperarequetumen in articulis sidei cositemur: quippe quipessu si erant, se à morte non rectà in cœlos migrare, se prius igne purgatorio purgari vel lustrari, aqui se pro peccatis suis satisfacere: unde necessario omnes Christi sideles hoc in loco se, si sapium, instruum atq; scripturis diumis consirmant, ne insperimentate in huiusmodi animi tormenum er anxiam dubitationem incidant, sed in uen sue successivamente perstent atq; perseverent.

Credores missionem peccatoră & uitam eternam. Expendat autem ante omnia quisq; apudsentip sum, an non credat meritò quod se crederesidienticulis prositetur. Sic autem prositetur, Credormi sionem peccatorum. Hoc si credis, siet tibisecundmi sidem tuam. Si igitur peccata tibi remissa sum, mis lam inde noxam senties, non peccatoru causapenni perferes. Ideo q; mox etia subiungis in sidei anicilis et eternam uitam consiteris, nulla utiq; metionesis et eternam uitam consiteris, nulla utiq; metionesis et eternam uitam consiteris, nulla utiq; metionesis eta ignis purgatoris. Aeterna autem illa uita petita ignis purgatoris. Aeterna autem illa uita petita in metionesis. Quamobrem si sides, que salsa esse potest, uera est, sidellis iuxta side suam redia etc.

Otto

nen,

KW

enis à

i feli.

W, W ueta

perfiu e, fel

agire

TO LOT

mt, inc

m ipf4

MENLUM.

era fide

l semetip

fidei as

edo rema

CONNAM

CHE, MIL

Mapana

i articulia

ictions fee

s witt go

alis wite

किंद्र शता

itafruetur. Etiamsi enim peccatis obnoxius sis, ta unilla à Deo per Christum tibi condonata sunt. hog nullus ignis aut purgatio uel expiatio hanc mam sequetur, cum homo cam purgatus sit, seque= mautem uita æterna. Sin uerò homo fide destitui= mum certo sequetur eterna damnatio: id quod ben.3. ipse Dominus diserte testatur.

Preterea Dominus plenam & perfectam pecca Remission? mm remissionem nouum testamentum nominat, este nouu te mm.31, Heb. 8. 0 10. Euangelium uero testatur flamentum. logumem Christi esse sangumem noui testameni. fum ad remissionem peccatorum. Quod si homi miestamensis nihil addendum aut adimendu est. wio magis testamentum Christi inuiolatum sera widebet. Quoniam verò fidelibus testamento suo muta sic condonauit, ut eorum no amplius recor muelit, manifesto hime conficitur, sideles nullas matorum poenas in igne purgatorio luere.

Quinetiam hac veritas testamenti Christi me so tr, acefficit ut sperem sideles è maioribus no» maiorum n, quamuis pro illorum temporum infelicitate risfuerine muoluti erroribus, tamen cum abie= umisuperstitione tandem sidei simplicitate co ipresertim cum iam hinc ipsis migrandum fue turam fidem professi sunt dicentes, Credo in mpatrem, erc. haud dubie ex misericordia sautem per Christum consecutos esse. Adhæe maElie,que extat 3. Reg. 19. optimam nobis Mationem affert. Cum enim se solu è sidelibus re messe putaret, audit à domino, multa millia ab la effe

nostrorum

DE MORTE ET FINE

ipso præjeruata esse, quorum nemo unquam gem al Baali slexerit. Præterea periculosissimis illis eme mus temporibus, multa millia hominu ab angelod salutem consignamur. Apoc. 7. cap. Hæc autem po tissimum eorum causa à me proferumur, qui noscu lumnijs suis apud omnes deferum, quasi uniues maiores nostros damnatos esse iudicemus. Caucus potius illi, ne sidelium maiorum exemplo abutatu, ser cum Euangelium pure annumiari audiam, illim comemptu horrendu im se Dei iudicium prouocem. Grauisimum enim scelus est reuelata ac manistu ueritati cotradicere, er cum Dominus ostenda qui unam uia gradiendum sit, deuia er essugia quente mo sed iam ad institutum nostrum reuertamur.

Joan. 15.

Christi dun taxat fanguine et pas tione nos purgari,

Repetenda igitur hic, & à singulis in memoria reuocanda sunt illa, quæ prioribus libris demostrat exueris argumemis confirmata sum. Christi inque Dominū unicam nostra satisfactionem essectionem essectionem essectionem essectionem essectionem nos satuem consequi; item Christum nos ac pa ex pæna liberasse ac illius solius nos sanguimes piari, nullamá; præterea peccatorum purgaiom in cælo ex terra esse ac reperiri posse. Huic sum simulades ratione ipsius, sidelis sirmiter man nullades ratione se binc dimoueri patiatur.

acla

afit

ibis

inoh

in m

hald

gret

ave [

Imperfecio fidei gratia Dei perficitur. Quoduero quidam obijciune, fidem nostra m quam eam perfectionem habere, quam oportel ideoq; homine huiusmodi expiatione opus habe nulla difficultate dissolui potest. Etenim notum gru imitatem fidei in nobis eadem ratione qua cete cme sufirmitates per Christum ex gratia condonari reled spafectione Christi nos perfici. Quid uero muls mpo sous suerit? Certo es breuiter docemur uerbo noscu agratia Dei in Christu, non nostris afflictionubus inefin dumnos consequi. Præcipuum hoc ueræ fidei no anan maput, pure, firmiter, inviolate coseruandu est. utatu, kuelonga exposicione molestus sim, hoc unum Busgelica u, ilm sout inspiciam ur uerba Christi ioan 3. Quem doctrina de uocen, ulum Moses exaltauit serpente in deserto, etc. anifelte unfi fingula hæc uerba diligëter & exacte ex ndat que ditur, facile per spicietur nibil nobis ab igne pur purme motimendu esse, sed recte nos credere, post hão meternam nos consecuturos. Ac denuo toan s. emoria durius à Domino docetur, his uerbis. Amen mostrate edicouobis, qui sermone meu audit, et credit ei istumu astme, habet uită eternă, er m condemnatio e, et dum monuenit, sed transsuit à morte in uitam. Quid
es assure des uerbes clarius dici potuiset, cum expresse Apoc. 24
m nos do au , eum qui credit, habiturum uitam æter= anguine minhabere uitam æternam & sic quide habe. Hebr.13.
urgalione minullim condemnatione aut pænam ueniat,
Huic simulac à corpore euclarit anima. illico & reino The set in uitam æternam. Nemo ab his Dei uerter nitan iullipatiatur, sed quisq; potius omnes in con adputationes abijciat. Si enim tuti ac tran noftră m Scuolumus, perseueremus in his Christi uer n oporteb muera fide his immoriamur, fic enim uiuepus habet linu Christi divina in eternum te conserva.

ir.

m notum

infir

menim menciri ac fallere non potest.

MORTE ET FINE DE

Omnia quæ corruptioni obnoxia funt interire, ac omnium rerum finem appropinquare.

Cap. IIII.

fumi, ac flnem omniŭ pinguare.

Omnia con Mterim uero cognitu necessarium est, omnian hoc mundo, que corruptioni obnoxia, or in homi rera appro nis usum condita sunt, denuo consumenda er ir tanda effe, atq; omnium rerum finem appropinqu re. Complures stulti et rudes homines calumacter ram er universam mundi machinam ab eterno fu iffe, or perpetuo hoe modo duraturam, ut semper aliquis mundus fit, existimant. Ideog; illa fabularum loco habene, que ex Dei uerbo de extremo indicio ac omnium rerum fine dicuntur.

Pfalm. 101. Hebr. 2.

Hos autem impuros, instideles ac plane Ethnis cos homines, fanctus Dei uates Dauid er D. Pal lus Apostolus refellunt his uerbis: Tu in initio Do, mine terræ fundamenta iecisti, & cœli sunopu manuum tuarum : ipsi interibunt, tu autemperfu, omnes ut uestis ueterascent, ac ueluti aniam circumuolues eos, & mutabuntur, tu autemiden es, er anni tui non deficient, erc. Quod fi quis plura desiderat, legat Esaiæ 24. 27. 0 66. Doniels 12. Malichiæ 4. capite & præcipue epistolaniu de.er z. Pet. 3. capite.

Yadiciāac Anem reru certo uencura effe.

Temporibus Christi uidebatur sidem excelere, nes quisquam Iudæis persuasisset, urbem Hieroso, lymorum ruituram, attamen expresse Dominud xit., Non relinquetur hiclapis super lapidenqui non destructur :id uerò impletum est absolutism

plem autem loco Dominus de fine mundi locutus Animirum ut uidentes ea uere er exactisime per Maesse quæ de Hierosolymorum euersione prædi mat,que omnibus impoßibilis existimabatur, indu hato inde colligeremus crederemus q; ea quoq; ues ufore que de mundi fine ab ipso sunt predicta.

Quamuis enim nemo diem uel horam ipfumas mulum quo finiemur omnia certò indicari posdamen idea non confequitur, finem rerum omimesse incertum. Dominus enim expresse testas ilempus & horam à nemme nisi à patre sciri:in rin tamen enumerat uaria signa que indicium puessura sint, ut fidelis conspectis his , sciat imo a= what finem rerum omnium ac fidelium liberatio. acertam instare. Que de rest cui libet legat, Mat 1:4. & Luce 21, cap.

Signa quæ iudicium præcessura dicuntur, facta effe, ideoq; merito fide les vigilare. Cap.

Emuri iudicij signa plurima enumerantur 🏖 Prophetis & Apostolis Christi Domini, è qui Signa indie lotter quedam commemorabimus, ad admoni= um uere fidelium. Fideles enim in hac causa non diose esse digentes ac somnolentos esse oportet, sed cogimillis est , hæc signa non nisi graui de causa à acclesse tam multipliciter, studiose, ac fidelis commemorata er tradita effe : ideo haud dubie, kliter Christo adhereat, er sedulo uigilet ac

rerum ftus

minis in in homi יייוו ד mpmigo

m acter

erno fus : semper bularum 10 indicio ne Ethnis

D. Pal-

mitio Dos funt opus m perfts, ti amidum utem iden fi quis plus. Danielis

istolania s excedere, m Hierofos ominus di lapidem qui bfolutifim Eodo

MORTE ET FINE

Matth. 24. z. Ioan. 2. & 4. Pfeudo. gna.

Christus Dominus prædicit multos pseudochis stos in nomine suo uencuros effe, qui multos seduit. dicendo, Ego sum Christus:eosdem Christum denu. christi & si straturos esse in deserto, in penetralibus, er interin quoq; mgeneia signa er prodigia edituros. Acfub tungit mox Dominus, Nolite exire, nolite creden.

Pleudopro pheræ.

Huiusmodi etia pseudoprophetas D. Petrus mi tipliciter describit, ac ecclesiam Christi gravitere studiose monet, ut ab illorum fraude er fallacijs sibi caueat, z.epift.z.cap.

A fcripturis deficere ad hominű doctrinas.

D. Paulus de extremis temporibus predicit, for homines qui sana Euangelij doctrinam sacrislieni confirmatam non sustinebut fed ad hominum dodni nas & fabulas deficiene 2. Timoth. 3. & 4.cap.

A fide deficere & pro hibere ea qua Deus conceise.

.

ainit 5.

17510

Idem Apostolus priore epistola inquit, Postrenia temporibus quidam desciscent à fide, attendents pi ritibus impostoribus, prohibentes contraherematri monium iubemes abstinere à cibis, quos Deuscons didit ad fumendum cum gratiarum actione. Etriqua'quæ sequuntur 4.cap.

Planius uero & copiosius idem disserit de poste mis temporibus in 2. epistola ad Thess. 2. cap. Quo loco docet, extremum diem, & Chriftum Dominum ad iudicandum non uenturum, nisi prius Amichia stus ueniat ac regnet. Hunc autem non ancumu rum, quam è medio tollatur id quo tum detineban quo minus ueniret. Hoc autem D. Hieronymus ceteri Patres ecclesieq; doctores, Romanum imper rium effe dicune : illud enim primo destruendumo abolendum effe, ac tum demum Antichristum un

Dan. 11.

turum, qui efferatur aduersus omnem, qui dicitur Deus aut numen, adeo ut in templo Dei sedeat, often

tans seipsum effe Deum.

Quod si historias inspiciamus, manifesto cognosce Romanum mu, uetus Romanu imperium à Gothis, Vuandalis, Germanis eorumq; focijs funditus deletu effe, ac ur bem Romam igne combustam: atque ab anno à nato Christo 480. per annos 300. co amplius, nullu Ro> manorum imperatore in Occidente Rome sedisse, donectande Carolus magnus Francoru rex, a Leone 3. Potifice Romano, imperator Romanoru ac Oc cidemis coronatus est, circa annum Domini 800.In terea uero temporis quo Romanum imperiu oppri= mebatur & dilacerabatur, ac deinceps etia, sensim magnam potentiam sibi compararum Romani Pon tifices, cum in urbe Roma & Italia, tum etiam in ce tris prouincijs, ac fe super omnia imperia, er super omnem etiam religionem extulerut, atq; in templo dog ecclesia Dei sedem sibi collocarum er sefe lo Deistatuerum. Nam nostra quoque ætate Decre ue Decretales, Bullæ & Acta ipsorum testan= tur, ipsos olim quidem sese statuisse, & nunc quog: constituere ac ostemare, ut ueros Christi Domini karios, ut uerum caput ecelesiæ, ut summos Pone ices, universales Episcopos, quibus omnis poteumcalo er in terra, in spiritualibus er tempotubus negotijs data sit. Idcirco etiam hanc potesta mibi arrogam, quod & coelo donare & ad infer mletrudere, leges item de ecclesiæ & fidei negomondere, imperatores, reges, ac principes sub-

endentes fri ahere matri S Dem cons one. Etrelierit de postre . 2. cap. Q10 um Dominum ius Amichris n ance wentus m detinebatur Lieronymiko manum imper estruendum &

icbriftum uen ture

dochris

educit.

n demon

· interin

Ac Subs

credere.

etrus mul

auttero

Macijs fibi

dicit, fore

scris literis

num doctri

t, Postremis

4.cap.

DE MORTE ET FINE

uehere & rursus è throno deiscere, atq; adeòo nia plena potestate administrare possime. Cuma hæc omnibus perspecta, audita & cognitassint, quæso non animaduerteret ea persecta esse, qu D.Paulo prædicta sum? Quod si quis sorsanplu desiderat, is legat Dan. 7, 8.11. & Zacharie 11.6 pite ac Reuelationem D. Ioannis.

Extrema fecula ims pia & deplorata fore.

Præterea uerò Christus Dominus docet, circa tremi iudicij tempora homines futuros infignit impios er alious, absque omni fide er charitate, p nos iniustitia, contemptores er irrisores admoniti num ac doctrinæ divini verbi : præterea etiam for auaros, libidinofos, lasciuos, gulæ er ebrietati dedi tos. Atq; ut res ipsa manisestior effet, exemplisea dem Dominus illustrat, ac nouissima tempora simi lia inquit futura teporibus Noe ac Loth: illius enim ætatis homines libidini carnis suæ absq. omnipudo re indulserunt, donec subito Dei iudicio oppresio funditus deleti sunt. Tales quoque & tam deplora tos fore ostendit etiam postremi seculi homines. Por ro si iam diligenter inspiciamus mores nostritempo ris, co conferamus cum illis, non opus habebinuso piosiore explicatione.

Define mū di,ac quadis omnium rerum finis futurus fit. Quamobrem fidelis nil aliud expectare potenti, quam finem omnium reru of aduentum ChristiDo mini. Qua autem ratione Christus subito, cum mun dus adhuc longa secula of multas uoluptates sibi pollicetur, ad iudicandum uenturus sit, cum insigni gloria of maiestate, quomodo item derepente om nia corruptioni obnoxia interitura sint, petendu nia corruptioni obnoxia interitura sint, petendu

; adeòom. Cum auë ita fint,qui esse, queì forsan plun barie 11.cs:

JE

ocet, circaex
os infignite
charitate, ple
es admoniti
ea etiam fore
brietati dedi
exemplis ean
empora fimie
th: illius enim
fg; omni pudo
io oppresi er
tam deplorae
li homines. Por

sectare poterit, weum Christi Do ubito, cum mun uoluptates sibi ssit, cum insign a derepence om ssint, petenda

es nostritempo

estex 19. cap. Apoc. 1. Thef. 5.2. Thef. 1. 2 2. Pet. 3.
Resurrectiouero mortuorum, & transmutatio eorum qui extremi iudicis tempore in his terris uictu
ri sum, forma item ac sinis iudicis, describuncur, 1.
Thess. 4. Matth. 25. Corinth. 15, Apoc. 20.

Tum uerò sequetur infideles mobedientes er L'un eterna damnatio: fideles autem aternum gaus dium er felicitas: de qua Christus Dominus eius que propheta er Apostoli multa pradixerum. Vt aute hanc felicitatem adipiscamur, sedulo ex mandato Christi uigilemus er oremus, in side Christi perse uremus, ac emundemus nosipsos ab omni pollutio manima er corporis. Hac autem ut essiciamus, quesumus tuam nobis Domine Iesu Christe gratiam largire, confirma er conserua nos. Veni ac libera us, Amen.

Apocal. 14. Cap.

Et uidi alterum angelum uolantem per medium cali, habentem Euangelium eternum, ut euangelio caret habitamibus super terram, co omni genci co tribui, co lingua co populo, dicemem magna uo uo. Timete Deum, co date illi honorem, quia uenit braiudicij eius: co adorate eum qui fecit coclum tirram, mare co fontes aquarum, coc.

FINIS.